Osmanlı döneminde Temettuât Defterleri, yerleşim birimlerinin sosyo-ekonomik ve demografik yönden ait olduğu yer hakkında detaylı veriler içermektedir. Buradan hareketle Tanzimat döneminde Balkan kentlerinden Edirne Kazası, Çöke Nahiyesi köylerine ait Temettuât Defterleri kaynak alınarak, bölgenin sosyal ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmış, ayrıca incelemeden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

ÇÖKE NAHİYESİ'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı / Fadimana Çelik

Temettuât Defterlerine Göre Edirne Kazası

EDİRNE KİTAPLIĞI: 9

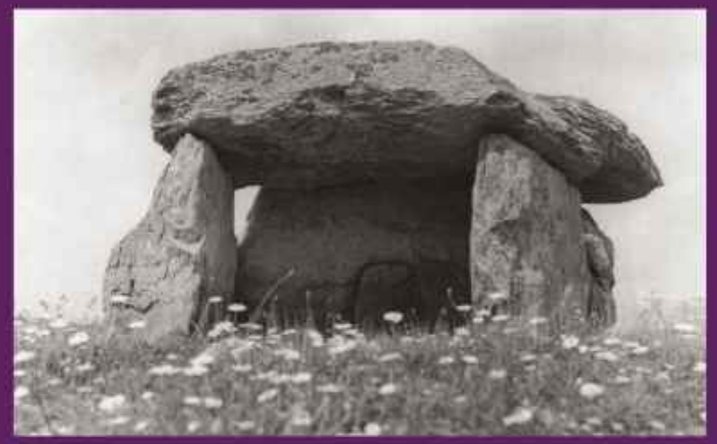

Temettuât Defterlerine Göre Edirne Kazası

ÇÖKE NAHİYESİ'nin

Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Fadimana Çelik

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI

Temettuât Defterlerine Göre Edirne Kazası

ÇÖKE NAHİYESİ'nin

Sosyal ve Ekonomik Yapısı

EDİRNE VALİLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE KİTAPLIĞI: 8

Edirne Kitaplığı Danışma Kurulu
(Kültür Konseyi adına)
Kurul Başkanı
Dr. Metin Eriş

Kurul Üyeleri:
Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Korkut Tınız
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Prof. Dr. Selçuk Mülayim
Yard. Dr. Ahmet Vefa Çobanoğlu
İrfan Özcan

Temettuât Defterlerine Göre Edirne Kazası
ÇÖKE NAHİYESİ'nin
Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Fadimana Çelik

Kitap Tasarımı
Enes Teslim

Birinci Baskı
Mayıs 2013 / İstanbul

ISBN: 978-605-149-442-5

Baskı Cilt
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.

Tüm hakları Edirne Valiliğine aittir.

Temettuât Defterlerine Göre Edirne Kazası

ÇÖKE NAHİYESİ'nin
Sosyal ve Ekonomik Yapısı

FADİMANA ÇELİK

T.C. EDİRNE VALİLİĞİ

İÇİNDEKİLER

İçindekiler 5
Önsöz 9
Çalışma Hakkında 11
Çöke Nahiyesi'nin Coğrafyası ve Tarihi 13
Coğrafyası 13
Tarihi 15
Temettuât Defterleri 17
Çöke Nahiyesi'nin Temettuât Defterleri Hakkında Bilgi 20

I. BÖLÜM
ÇÖKE NAHİYESİNDE SOSYAL HAYAT

Nüfus 24
Müslim ve Gayr-i Müslim Halkın Aile Adları, İsimleri, Ünvanları ve Lâkapları 28
Aile Adları 28
Hane Reislerinin İsimleri 28
Hane Reislerinin Unvanları 33
Hane Reislerinin Lâkapları 35
- Hane Reislerinin Belli Bir Özelliğini Belirten Lâkaplar 35
- Hane Reislerinin Milliyet Bildiren Lâkapları 36
- Hane Reislerinin Yer Bildiren Lâkapları 36
- Hane Reislerinin Meslek Bildiren Lâkapları 37

Çiftlikler 38
Meslek Çeşitleri 39
Tarımla İlgili Meslekler 40
- Çiftçi 40
- Bahçeci, Kiracı ve Yarıcı 42
- İşçiler 42
- Hizmetkâr 43
- Çapacı 44
- Sabancı 46
- Orakçı 47
- Oduncu 48
- Kömürcü 49
- Gündelikçi, Dirgenci ve Kapıcı 50
- Kâhya 50

Hayvancılıkla İlgili Meslekler 51
- Sığırtmaç 51
- Çoban 52
- Buzakcı 53
- Danacı 53
- Arıcı 53

Esnaf ve Zanaat Sahipleri 54
- Terzi 54
- Tamirci 54
- Hızarcı ve Dülgerci 54

Değirmenci 54
Kasap 55
Berber-Debbağcı ve Zilci 55
Dinî Görevliler 55
İmam 56
Hatip 56
Şeyh 57
Yaturcu 57
Askerî Görevliler 57
Asker 57
Mehter 58
Onbaşı 58
İdarî Görevliler 58
Nazır 58
Bekçi 59
Korucu 59
Diğerleri 60

II. BÖLÜM
ÇÖKE NAHİYESİ'NDE TOPRAK TASARRUFU

Ziraat Alanları 62
Mezru ve Gayr-i Mezru Tarlalar 63
Köylerin Tarla Dönüm Aralıkları 66
Bağlar 68
Çiftliklere Ait Mezru ve Gayr-i Mezru Tarlalar, Bağ ve Çayırlar 69
Mesleklere Göre Mezru Tarla ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağların Dağılımı 71
Köylere Göre Mezru Tarla ve Bağlardan Elde Edilen Gelirler 83
Mezru Tarlalardan Elde Edilen Gelirler 84
Bağlardan Elde Edilen Gelirler 85
Çiftliklerin Mezru Tarla-Bağ ve Çayır Gelirleri 88
Diğer Arazi Kullanım Şekilleri ve Gelirleri 89
Duhan (Tütün) - Keten Tarlaları ve Gelirleri 90
Bahçeler ve Gelirleri 90
Çayırlar ve Gelirleri 91
İcar ve Müştereken Ekilen Tarlalar ve Gelirleri 92
Diğer Gayrimenkuller ve Gelirleri 93
Değirmenler ve Gelirleri 93
Bakkallar ve Gelirleri 94
Diğer Gelirler 94
Koyanlar ve Gelirleri 94

III. BÖLÜM
ÇÖKE NAHİYESİ'NDE ZİRAÎ HAYAT VE HAYVANCILIK

Zirai Hayat 95
Köylerde Üretilen Tahıllar 97
Çiftliklerde Üretilen Tahıllar 98

Köylerde Üretilen Tahılların Çeşitlerine Göre İncelenmesi 99
Hınta (Buğday) 99
Şa'ir (Arpa) 101
Çavdar 103
Alaf (Yulaf) 104
Çeltik (Pirinç) 106
Darı ve Erzen 107
Burçak 108
Bağcılık 108
Köylerde ve Çiftliklerde Üzüm Üretimi 108
Sanayi Ürünleri 110
Yağ Ürünleri 111
Hayvancılık 112
Büyükbaş Hayvancılık 113
Çiftliklere Ait Büyükbaş Hayvanlar 115
Küçükbaş Hayvancılık 116
Çiftliklere Ait Küçükbaş Hayvanlar 117
Köylere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık 118
Köylerde Bulunan Koşum Hayvanları 120
Gelir Getiren Hayvanlar 123

IV. BÖLÜM

ÇÖKE NAHİYESİ'NİN İKTİSADÎ YAPISI

Çöke Nahiyesi'nin Temettuât Defterlerine Kaydedilen Temettü Toplamları 125
Köylerin Gelirleri 126
Çiftliklerin Gelirleri 128
Meslek Gelirleri 129
Ziraî Faaliyetlerde Bulunanların Gelirleri 130
Çiftçi Gelirleri 130
Bahçeci, Kiracı ve Yarıcı Gelirleri 132
İşçilerin Gelirleri 132
Hizmetkâr Gelirleri 132
Çapacı Gelirleri 134
Orakçı Gelirleri 135
Çapacı / Orakçı / Sabancı Gelirleri 135
Sabancı Gelirleri 136
Kömürcü Gelirleri 137
Oduncu Gelirleri 137
Dirgenci, Gündelikçi ve Kapucu Gelirleri 138
Kâhya Gelirleri 138
Hayvancılıkla Uğraşan Mesleklerin Gelirleri 139
Sığırtmaç Gelirleri 139
Çoban Gelirleri 139
Buzakcı Gelirleri 140
Danacı Gelirleri 141
Arıcı Gelirleri 141
Zanaat Sahiplerinin Gelirleri 141
İdari Görevlilerin Gelirleri 143
Nazır Gelirleri 143

Bekçi Gelirleri 143
Korucu Gelirleri 144
Dini Görevlilerin Gelirleri 144
İmam Gelirleri 144
Şeyh Gelirleri 145
Hatip Gelirleri 145
Yaturcu Gelirleri 146
Askeri Görevlilerin Gelirleri 147
Diğer Gelirler 147
Tespit Edilemeyenler Meslekler ve Bu Mesleklerin Gelirleri 148
Hayvan Gelirleri 149
Köylere Göre Büyükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelirler 149
Çiftliklerin Büyükbaş Hayvanlarından Elde Ettiği Gelirler 151
Köylere Göre Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelirler 152
Çiftliklerin Küçükbaş Hayvanlardan Elde Ettiği Gelirler 153
Vergiler 155
Vergi-i Mahsusa 156
Köylerden Toplanan Vergi-i Mahsusa 156
Çiftliklerden Toplanan Vergi-i Mahsusa 159
Öşür 160
Köylerden Toplanan Öşür Toplamı ve Çeşitleri 160
Çiftliklerden Toplanan Öşür Toplamı ve Çeşitleri 163
Köylerde Tahıllardan Toplanan Öşür 163
Çiftliklerde Tahıllardan Toplanan Öşür 165
Köylerden Toplanan Bağ Öşürü 166
Çiftliklerden Toplanan Bağ Öşürü 167
Köylerde Yağ Bitkilerinden Toplanan Öşür 168
Köylerde Sanayi Bitkilerinden Toplanan Öşür 169
Çiftliklerde Yağ Bitkilerinden Toplanan Öşür 170
Resimler 170
Köylerde Toplanan Ağnam, Kovun, Bostan ve Esbab Resimleri 171
Çiftliklerden Toplanan Ağnam Resmi 172
Sonuç 174
Kaynakça 177
Ekler 180

Önsöz

Bir yerleşim yerinde eksik, yetersiz pek çok şey bulunabilir. Bunlar arasından özellikle maddî olanlarının giderilmesi, yörede yaşayan insanların çoğunluğunun birbirine tutkunluğu, dayanışma isteği ve nihayet yönetimde yer alan kişilere böylesi bir itici gücün yansıtılmasıyla giderilebilir. Ancak bu mânevî yapıdaki ve değer hükümlerindeki eksikliğin, yoksunluğun giderilmesinin yükümlülüğü o yörenin aydınlanmanın, münevverlerinin omuzlarındaki yüktür.

İşte atalarımız, özellikle Osmanlı Devleti'ni yönetenler, münevver kimlikleri ile bu şuura sahip olduklarından, yaşanılan yörelerin madde ve mânâdaki tespitlerini yaptırarak, hem devlet yönetimindeki adaleti sağlamaya, hem de vatandaşları ile bütünleşerek, çağlarının ötelerine idarî güzergâhlar inşa etmişlerdir.

Bu adımlardan biri ve şüphesiz en önemlisi Sâlnâmeler, diğeri Temettuât Defterleridir. Temettuât Defterleri ile idarî birimlerin, devletin iktisadî ve sosyal yapısının tespiti ve değerlendirilmesi imkânı sağlanmıştır. Osmanlı'nın önemli şehirlerinden biri ve hatta 92 yıl boyunca Başkentlik de yaparak en mühim üç kentinden biri olan Edirne'nin de Sâlnâmeleri ve Temettuât Defterleri bulunmaktadır.

Atalarımızdan intikal eden Edirne ile ilgili tespitlerin herhalde Edirne Kitaplığı içinde yer alması gerekirdi. Tanzimat Döneminde Edirne'ye bağlı Çöke nahiyesinin Temettuât Defterlerinin günümüze aktarılması bu açıdan önemliydi.

Bu konuda diğer çalışmaların takip etmesini temenni ederken, Çöke üzerinde araştırma ve çalışma yapmış olan sayın Fadimana Çelik'e ve değerli dostum, ağabeyim Dr. Metin Eriş'e teşekkür ediyorum.

Hasan Duruer
Edirne Valisi

EDİRNE, KIRKLARELİ, TEKİRDAĞ

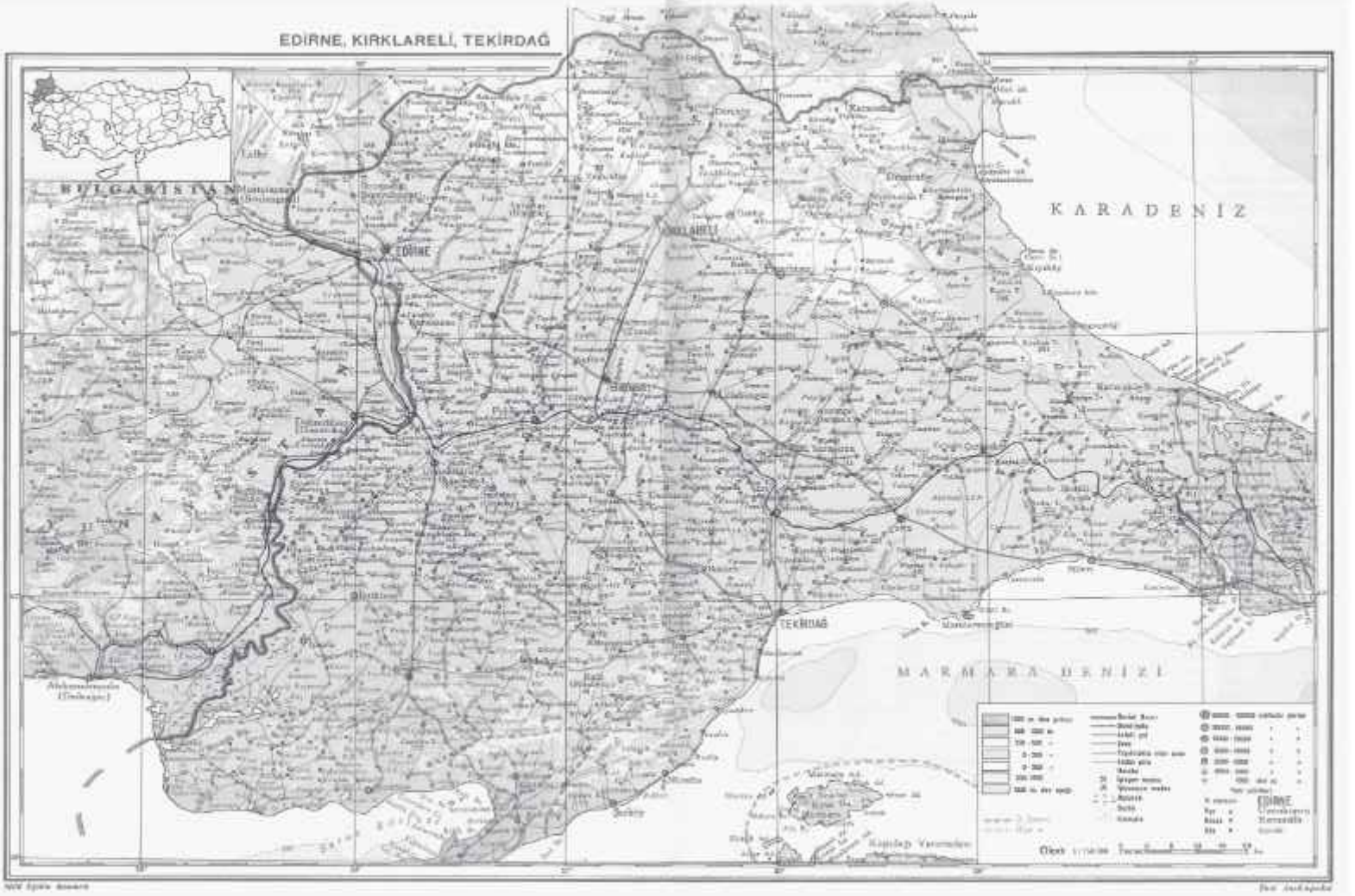

Çalışma Hakkında

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki genel yapısının en doğru şekilde anlaşılabilmesi, devletin idarî birimlerinin iktisadî ve sosyal yapısının incelenmesi ile sağlanabilir. Şehir tarihi üzerine yapılan araştırmalar şehirler çeşitli yönleriyle incelenmektedir. Bu incelemelerde çeşitli bilgi kaynaklarına müracaat edilmektedir. Bunlardan biri de zamanında resmî evrak olarak kullanılmış ve bugün arşivlere intikal etmiş olan, dönemin olaylarına ait birinci derecede, en geniş bilgileri veren belge koleksiyonlarıdır. Arşiv belgesi olarak, iktisadî ve sosyal tarih incelemelerinde son zamanlarda yapılan önemli çalışmalardan biri de Temettuât Defterleri'nin incelenmesidir. Bu defterler yerleşim birimlerinin sosyo-ekonomik ve demografik yönden ait olduğu yer hakkında detaylı veriler içermektedir. Buradan hareketle Tanzimat döneminde Balkan kentlerinden Edirne Kazası, Çöke Nahiyesi köylerine ait Temettuât Defterleri kaynak alınarak ortaya çıkan bu araştırmada da sosyal ve ekonomik açıdan bölgenin özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Çöke Nahiyesi'ne ait Temettuât Defterleri esas olmak üzere XIX. yüzyıl ortalarında (1844-1845) Edirne Kazası'na bağlı Çöke Nahiyesi'nin demografik, sosyal ve ekonomik durumu incelenmiştir.

Çöke tarihi ile ilgili sınırlı sayıda kaynak bulunması hasebiyle bu çalışmanın Çöke ve Çöke'ye bağlı bulunan köylerin tarihi açısından önemli bir eksikliği gidereceği kanaatindeyiz. Özellikle 1844-1845 yıllarında nahiyenin sosyo-ekonomik durumunun ortaya çıkarılmasında incelenen defterler ve elde edilen bilgiler ışığında yapılacak olan değerlendirmeler, tarihi bilinmeyen bir nahiyenin ve akabinde kurulan yeni idarî birimlerinin sosyo-ekonomik ve demografik yapısı için önemli bir kaynak vazifesi görecektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Çöke Nahiyesi'nin tarih ve coğrafyası, Temettuât defterleri ve Çöke Nahiyesi'ne bağlı köylerin Temettuât defterleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Çöke'nin sosyal yapısına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bölümde ilk olarak demografik yapıya ilişkin değerlendirmeler yapıldıktan sonra nahiyede yaşayan ahâlinin ve çiftlik sahiplerinin aile adları ile isim, lâkap ve unvanları yer almaktadır. Ayrıca nahiyede icra edilen meslekler hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde nahiyede yer alan topraklar ve tasarruf şekilleri çiftlikler de göz önünde tutularak gruplar ve tablolar halinde gösterilmiştir. Ziraî toprakların türleri hakkında bilgi verildikten sonra arazileri tasarruf edenler mesleklere göre incelenmiştir. Gelir getiren araziler tablolarda gösterilerek, arazilerin kişi başına düşen dönüm miktarları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Araziler dışındaki gayrimenkullere yer verilerek bölüme son verilmiştir.

Üçüncü bölümde nahiyenin ziraî hayatı ve hayvancılığı yer almaktadır. Bu bölümde hububat köy ve çiftlikler bazında türlerine ve cinslerine göre gruplara ayrılarak incelenmiştir. Ayrıca cins ve özelliklerine göre hayvan gruplandırılması da yapılarak gelir elde edilen hayvanların ne kadar gelir getirdiği hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde nahiyenin iktisadî yapısı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde köylerin ziraat, hayvan, meslek ve diğer gelirleri yer almakta olup bu gelirlerin hane başında ne kadar düştüğü tablolar hâlinde gösterilmiştir. Ayrıca nahiye genelindeki gelirler mesleklere göre değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümün sonunda köylerden alınan vergiler cinslerine göre gruplandırılarak köylerin ve çiftliklerin vergi dağılımları açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise nahiyenin sosyal ve iktisadî yapısına dair yapılan incelemeden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Temettuât defterleri esas alınarak oluşturulan bu çalışma, araştırma eserleri ile desteklenmiştir.

Çalışmamda, konu seçiminden başlamak üzere tezin her aşamasında ilgi ve desteklerini esirgemeyen, hocam, Yard. Doç. Dr. Ahmet YİĞİT'e ve Trakya Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Engin BEKSAÇ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Fadimana ÇELİK

GİRİŞ

ÇÖKE NAHİYESİ'NİN COĞRAFYASI VE TARİHİ

Coğrafyası

Edirne Kazası'nın dört nahiyesinden biri olan Çöke Nahiyesi'nin coğrafyası hakkında bilgiler kısıtlıdır. Nahiyeye bağlı bulunan köylerin büyük çoğunluğu bugün Edirne ilçelerinden biri olan Lalapaşa İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Çöke Nahiyesi'nin merkezinin, coğrafi açıdan Edirne ilinin kuzeyinde, dalgalı bir plato üzerinde yer alan Lalapaşa İlçesi'ne bağlı Hacı Danişmend Köyü olduğu düşünülmektedir.[1] Buna göre günümüzde Çöke Nahiyesi için merkez Hacı Danişmend köyü alındığı takdirde; Doğuda Kırklareli, Güneyde Edirne, Kuzey ve Batıda Bulgaristan ile çevrili bir konumda yer alacaktır.

Çöke Nahiyesi'nin köyleri bugün Edirne ve Kırklareli illerinin bazı ilçelerinde bulunmaktadır. Bu köyler Edirne Lalapaşa'da, Kırık, Sarı Danişmend, Küçük Ünlü, Ömer Obası (günümüzdeki adı Ömeroba), Hacılar, Süleyman Danişmend, Don (günümüzdeki adı Doğan), Hanlı Yenice (günümüzdeki adı Hanlıyenice), Yünlüce[2] : Edirne Süleoğlu ilçesinde, Domurcalu (günümüzdeki adı Domurcalı)[3], Tatarlar, Taşlık Sekbanı (günümüzdeki adı Taşlı Sekban); Edirne Havsa ilçesi Hasköy Bucağı'na bağlı Habiller[4]; Kırklareli merkez ilçesinde Yoğuntaş Bucağı'na bağlı Çeşme[5] , Korçaz ilçesinde; Malkoçlar, Devletliağaç[6] köyleri bulunmaktadır. Diğer köyler muhtemelen isimleri değişmiş veya ortadan kalkmıştır. Burada belirtilmesi gereken Çöke Temettuât defterleri incelenirken Başbakanlık Osmanlı Arşivi 'nin (BOA) kataloğunda 5714 numaralı defterin Demirköy adındaki bir köye ait olduğu yazılmıştır. Ancak Demirköy olarak belirtilen köyün adı 5714 numaralı Temettuât Defterinde Yatur olarak kaydedilmiştir. Demirköy'ün şu an Lalapaşa ilçesi sınırları içerisinde olduğu bilinmektedir. Ancak bu iki ayrı isimdeki köyün aynı köy olup olmadığı konusunda kesin bilgi mevcut değildir.

---

[1] Heyet, "Edirne", **Yurt Ansiklopedisi**, IV, Anadolu Yayınları, İstanbul 1982, s. 2356.

[2] **2000 Genel Nüfus Sayımı Edirne**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE. Matbaası, Ankara 2002, s. 65.

[3] a.g.s., s. 67

[4] a.g.s., s. 59.

[5] **2000 Genel Nüfus Sayımı Kırklareli**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE. Matbaası, Ankara 2002, s. 62.

[6] a.g.s., s. 63-64.

Çöke Nahiyesi'ne tabi Gaibler, Devletliağaç ve Malkoçlar köyleri hakkında Mehmet Eröz'ün *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik* adlı kitabında bilgiler mevcuttur. Eserde adı geçen köylerde Bektaşî yatırları izlenimlerinin olduğu ve Rumeli Bektaşileri arasında tanınmış bir kabile olan "*Amuca*" oymağının Bulgaristan ile Türkiye sınırı civarında bulunan "Belören" ve "Gaibler" köylerinde meskûn iken nüfuslarının artması hasebiyle Kırklareli vilâyetine tabi Devletliağaç ve Malkoçlar köylerine yerleşmiş oldukları bilgileri yer almaktadır.[7] Bu bilgiler ışığında Çöke Nahiyesi'nde Bektaşî yerleşim yerlerinin olduğu söylenebilir. Gaibler köyünde genellikle Alevi çevrelerce kullanılan dede unvanının da bulunması bu görüşü desteklemektedir.

Edirne ili verimli ovalar, dalgalı düzlükler ve tepeliklerle çevrilidir.[8] İlin kuzeyinde yer alan Istranca Dağları bazı köylerin yüksekliğini 1000 m'ye kadar çıkarmıştır. Çalışmada konu edilen Süleyman Danişmend, Sarı Danişmend, Küçük Ünlü, Hacılar, Ömer Obası; Kırıkkale Kofçaz ilçesine bağlı Devletliağaç köyleri bu yükseklik dâhilinde kalan köylerdir.[9] Bölgede ormanlık alanlar çok yer kaplamamaktadır. Sadece Istranca dağlarının güney eteklerinde ormanlık alanlar mevcuttur.[10] Yukarıda adı geçen köyler ayrıca orman köyleridir.[11] Çöke nahiyesine bağlı köylerin dağılmış olduğu Lalapaşa, Süleoğlu, Havsa ilçeleri ve Kırklareli ilinin ilçeleriyle ulaşım kara yolu ile sağlanmaktadır.[12]

Edirne ili *Trakya geçit iklimi* de denilen kara iklimi ile Akdeniz iklimine sahiptir. İç kısımlar kara iklimi etkisi altında iken diğer bölümlerde Akdeniz iklimi hüküm sürer.[13] Edirne ilinin iç kısmında yer alan Lalapaşa'da da kara iklimi şartları hüküm sürmektedir.

Edirne Lalapaşa ilçesine bağlı olan köylerden; Kırık, dağlık bölgeden ovaya geçişte, plato üstündedir. Küçük Ünlü, Istrancaların Güney eteklerinde yer almakta ve köyün önünde düzlük

---

[7] Mehmet Eröz, **Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 17-19.

[8] Heyet, "Edirne", **Türk Ansiklopedisi**, XIV., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1966, s. 337.

[9] Heyet, a.g.m. **Türk Ansiklopedisi**, XIV, s. 352-353. Bu makalede Edirne ilini, ilçe ve köylerini gösteren bir harita yer almaktadır. Bu bilgiler haritadan elde edilen veriler ışığında oluşturulmuştur.

[10] Heyet, "Edirne", **Yeni Türkiye Ansiklopedisi**, II, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 749.

[11] Heyet, a.g.m. **Türk Ansiklopedisi**, XIV, s. 352-353. Bu makalede Edirne ilini, ilçe ve köylerini gösteren bir

[12] Heyet, a.g.m. **Türk Ansiklopedisi**, XIV., s. 352-353. Bu bilgiler haritadan elde edilen veriler ışığında oluşturulmuştur.

[13] Heyet, a.g.m., **Yeni Türkiye Ansiklopedisi**, II, s. 749.

bulunmaktadır. Sarı Danişmend, Istranca'dan ovaya geçişte, plato üzerindedir. Don, dağlık bir bölgede yer almaktadır ve orman köyüdür. Hanlı Yenice, plato üzerinde ovaya geçiştedir. Hacılar köyü dağlık bölgede yer almaktadır. Süleyman Danişmend, Istranca'nın eteğinde plato üzerindedir. Ömer Obası, Istranca dağları bölgesinde bir orman köyüdür. Kırklareli Kofçaz ilçesine bağlı olan Malkoçlar, dağlık bir bölgededir. Kırklareli merkez ilçeye bağlı Çeşme dağlık bölgeden platoya geçişte yer alan bir orman köyüdür. Edirne Süleoğlu ilçesinde bulunan Taşlık Sekbanı plato üzerindedir. Tatarlar ise dağlık bölgeden platoya geçiştedir. Havsa ilçesine bağlı olan Habiller, ova köyü olup plato ucunda yer almaktadır.[14]

Tarihi

Çöke bölgesini tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Bölgede on beş bin yıl önceki Cilalı Taş Devri'ne ait dolmenlerin ilçe sınırları içerisinde yer alması köklü bir tarihe sahip olduğunu gösterir. Lalapaşa İlçesi'nin tarihi konusunda yazılmış eserler çok kısıtlıdır. İdarî kuruluş öncesine kadar Çöke adını taşıyan ilçedeki ilk yerleşmelerin tarihi Neolitik ve Kalkolitik çağlara değin uzanmaktadır.[15]

Edirne, Trak kabilelerinin kurduğu ve daha sonra Roma ve Makedonyalılar tarafından genişletilen bir şehirdir. Birçok kez el değiştiren şehir, Roma ve Bizans İmparatorluğu dönemlerinde gelişmiştir. Avarlar ve Peçeneklerce ele geçirilmiş olan şehrin tamamen bir Türk şehri hâline gelmesi Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir.[16] 1360 yılında Osmanlı tahtına oturan I. Murad 1352 senesinde Balkan yarımadasına geçerek Keşan, Çorlu, Lüleburgaz, Dimetoka, Babaeski kasabalarını ele geçirmiş ve yanında bulunan komutanlardan Lala Şahin Paşa'yı Edirne üzerine göndermiş ve Sazlıdere savaşında Edirne Tekfurunu yenilgiye uğratarak Edirne'yi saldırmış ve Edirne Kalesi ele geçirilmiştir.[17] Edirne'nin hangi tarihte teslim olduğu konusunda tartışmalar vardır. Ancak genel kanı 1361 yılında teslim edildiği yönündedir.[18] Balkanlara Anadolu'dan birçok Türkmen aktarılmıştır. Rumeli'de

---

[14] Köylerin coğrafi konumları ile ilgili bilgiler bu bölgenin coğrafyasını çok iyi bilen Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyelerinden Engin Beksaç'a aittir.

[15] **1967 Edirne İl Yıllığı**, Dizerkanca Matbaası, İstanbul 1968, s. 66.

[16] Feridun Emecen, "Edirne", **DİA.**, X, İstanbul 1994, s. 425-426.

[17] Osman Nuri Peremeci, Edirne Tarihi, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939, s. 6.

[18] Halil İnalcık, "Edirne'nin Fethi", **Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1965, s. 159.

Yörük cemaatleri kısa zamanda müstakil olarak sayımı yapılacak ve defter oluşturacak bir yekûne ulaşmışlardır.[19] Edirne ve çevresi, gelen ve buraya yerleşen Türkmenler tarafından vakıf eserler başta olmak üzere kısa zamanda mamur hâle getirilmiştir. Edirne, Rumeli'de fetih hareketlerinin merkezî yönetim açısından da üssü konumuna gelmiştir.[20]

Edirne ve çevresi, Osmanlı Devleti'nde Padişahlar için âdeta bir sayfiye şehri haline dönmüştür. Padişahlar çocuklarının sünnet düğünlerini Edirne'de Saray-ı Cedid'te gerçekleştirirken, aylarca süren sürek avlarının merkezi de Edirne şehri ve çevresi olmuştur. Özellikle IV. Mehmet döneminde Edirne'nin Kuzey bölümleri dağlık ve ağaçlık kısımları Padişah ve devlet adamlarının uğraması muhtemel alanların başında yer almıştır. II. Viyana Muharebesinden sonraki esen kötü hava Edirne ve çevresini de etkilemiştir. Şehirle beraber etrafı da eski önemini yitirmeye, Balkanlara sadece askerî birliklerin sevk edildiği askerî üs görevini yürütmeye başlamıştır. Edirne ve çevresini etkileyen en önemli olay 1829 yılında şehrin Rusların eline geçmesidir. Bu hadiseden sonra Hıristiyanlar lehine bölgenin nüfus yapısında büyük oranda değişiklikler meydana gelmiştir.

XIX. yüzyıl tarihi için önemli kayıtlardan biri olan Temettuât Defterleri'ne göre Edirne'nin dört nahiyesi bulunmaktadır. Bu nahiyelerden biri de Çöke Nahiyesi'dir. Nahiyenin tarihi ile ilgili kaynaklar yok denecek kadar azdır. Çöke adının da nereden geldiği bilinmemektedir. XV. ve XVI. yüzyıllara ait vakıf defterlerinde Çöke ismi geçmektedir ve Çöke'ye ait birkaç köyün vakıf olduğu beyan edilmektedir. Çöke Nahiyesi içerisinde bulunan köylerin büyük çoğunluğunun bugün Edirne ilçelerinden biri olan Lalapaşa ilçe sınırları dâhilinde bulunması Çöke Nahiyesi'nin merkezinin bu bölge olduğu görüşünü desteklemektedir. XVI. yüzyılda Çöke nahiyesi Edirne Kazasının dört nahiyesinden biri olarak görülmektedir. Bu dönemde Çöke nahiyesinin 52 köyü olduğu tespit edilmiştir.[21] Temettuât kayıtlarında geçen dört köy XVI. yüzyıldaki köylerle isimleri uyuşmaktadır. Bu köyler, Sarı Danişmend, Yünlüce, Kırık ve Habiller köyleridir.

---

[19] Bu konuda geniş bilgi için bakınız: M. Tayyip Gökbilgin, **Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1957.

[20] Bu konuda geniş bilgi için bkz. M. Tayyip Gökbilgin, **XV. XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı Vakıflar-Mülkler-Mukataalar**, Üçler Basımevi, İstanbul 1952.

[21] Ahmet Yiğit, **XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası**, (Basımı yapılmamış Doktora Tezi) Muğla 1998, s. 131.

Bizans İmparatorluğu'nun son dönemlerine değin ilçe tarihine ilişkin ayrıntılı bilgilere rastlanılmamıştır. Önceleri Çöke olarak anılan ve merkezi Hacıdanişmend olan bu yöreyi Lala Şahin Paşa Osmanlı topraklarına dâhil edince, Lalapaşa olarak anılmaya başlanmıştır. Lalapaşa, Balkan Savaşından sonra ilçe olmuşsa da, bir müddet sonra bucak haline getirilmiş ve 1945 yılında yeniden ilçe olmuştur.[22]

TEMETTUÂT DEFTERLERİ

Temettuât Defterleri XIX. yüzyıl ortaları için Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin önemli bilgiler ihtiva etmektedirler.

Temettü; mal, eşya, kazanç, kâr etme, fayda görme mânâsına gelmektedir.[22] Temettû Vergisi ise, tüccar ve esnafın yıllık kazançlarından %3 olarak alınan bir vergidir.[24] Temettü vergisinin esası 1789-1839 yıllarını kapsayan III. Selim ve II. Mahmud dönemleridir. Çünkü bu dönemler Osmanlı maliyesinin kriz ile mücadele ettiği dönemlerdir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda ekonomik sıkıntılar ciddi boyutlara ulaşmış ve başta Padişah olmak üzere maliye ile ilgili bürokrasi bu durumun ortadan kalkması için birtakım yeni tedbirlere gidilmesi hususunda çalışmalar yapmışlardır.[25]

Osmanlı Devleti'nde Tekâlif-i Şeriyye (öşür, ağnam, çift resmi ve şehirlerde tüccarlardan alınan baçlar) ve Rusum-ı Örfiye (cürüm ve cinayet, bennak, mücerret vb.) adı altında iki türlü vergi tahsil edilmekteydi. Bu iki tür verginin dışında Tekâlif-i Dîvâniyye ve Âvârız-ı Dîvâniyye adı altında başlangıçta sefer için ve sonradan sürekli alınan bu vergiler halk üzerinde büyük bunalımlara sebep olmuştur. Bu yüzden Osmanlı Devleti özellikle malî sıkıntıların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapmıştır. Malî ve idarî alandan en büyük değişim şüphesiz Tanzimat Fermanı olmuştur. Tanzimat Fermanı'nın ilânından sonra devletin gelirleri kontrol altına alması, vergi toplamada halk arasındaki dengesizliklerin giderilmesi ve vergi verecek halkın tespitine

---

22 Heyet, a.g.m., **Yurt Ansiklopedisi**, IV, s. 2389.

23 Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, III, İstanbul 1993, s. 452.

24 Abdüllatif Şener, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İşaret Yayınları, İstanbul 1990, s. 108.

25 İsmet Demir, "Temettü Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri", **Osmanlı**, VI., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 315-317.

yönelik düzenli bir vergi temini düşüncesiyle H. 19 Zilkade 1255 (12 Ocak 1840) tarihinde çıkarılan bir talimatname ile Muhassıllar nezaretinde her yerde; ahâlinin ismi, şöhreti, arazileri, hayvanları, tüccar ve esnafın yıllık gelirleri gibi bilgilerin kaydedildiği defterler tutulması emredilmiştir. II. Mahmud ile başlayan vergi reformu Abdülmecid'in tahta çıkış tarihi olan 1840 yılında gerçekleştirilerek bütün örfî vergiler kaldırılmıştır. Örfî vergilerin yerine *"ancemaatin vergisi"* adında yeni ve tek bir vergiye geçilmiştir.[26] Böylece ödeme gücü dikkate alınmaksızın erkek nüfus üzerine yüklenen baş vergisi sayılabilecek pek çok vergiden, herkesin ticaret ve kazancı göz önünde bulundurularak tevzi edilen oldukça genel bir vergiye geçilmiştir.[27] Bu yeni vergi için bütün hane reislerinin mal, mülk ve gelirlerinin tespit edilmesi gerekmiştir. Onun için de bu sayımlar "temettü sayımları" olarak adlandırılmıştır.[28] Vergilendirme ise şu şekilde yapılmıştır... Mesken ve gelir getiren bütün kiralık yapılardan binde dört oranında *"emlâk vergisi"*, arsa ve arazinin kıymeti üzerinden binde dört oranında *"arazi vergisi"*, tüccar ve esnafın yıllık kazançlarında binde üç oranında *"temettü vergisi"* alınacaktır.[29] Bu verginin toplanması işi de Tanzimat'ın ilânından üç ay sonra çıkarılan bir fermanla açıklanmıştır. Vergi toplama işleri vali ve mültezimlerin elinden alınarak, Sancağa gönderilecek *"muhassıl-ı emvâl"* denen maaşlı maliye memurlarına verileceği açıklanmıştır.[30] Böylece ancemaatin verginin veya diğer bir adı ile komşuca alınan vergilerin[31] tahriri Muhassıllar tarafından yapılmıştır. Muhassıllar, köylerden başlayarak köy ahâlisinin adını, unvanını, emlâkını, arazisini ve hayvan adedini, mükellef tüccar veya esnaf ise ne kadar kazancı olduğunu sayarak yazmışlardır.[32] Vergi defterlerine, çiftçi, esnaf, ırgat, vs. tüm sektörlerin gelirleri kaydedilmiş ve gayrimenkul kira gelirlerinin yanı sıra kaynağı belli olmayan gelirler de *"zuhurlar temettuâtı"* olarak yazılmıştır. Böylece "beyana dayanmamakla birlikte"

---

26 Demir, a.g.m., s. 315-317.

27 Şener, a.g.e., s. 96.

28 Mübahat Kütükoğlu, "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa", **Belleten**, C. LXIII, S. 238, Ankara 1999, s. 755.

29 Musa Çadırcı, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 343.

30 Necdet Hayta-Uğur Ünal, **Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri**, Gazi Kitapevi, Ankara 2008, s. 138.

31 Ancemaatin vergi hukuki metinlere sadece "vergi" olarak kaydedilmişken, Tanzimattan hemen sonra çıkarılan bir nizamnamede ise "komşuca alınan vergiler" diye isimlendirilmiştir. Abdüllatif Şener, a.g.e., s. 95-96.

32 Coşkun Çakır, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, Küre Yayınları, İstanbul 2001, S. 49.

tahrire dayanan bir gelir vergisine geçilmiştir.[33] Ancak Muhassılların her bölgeye gitmesinin imkânsız oluşu, merkeze yakın yerlerde bile mal-mülk sayımın uzun sürmesi yüzünden bu uygulama 1859 yılında kaldırılmış ve yeniden iltizam usulüne geçilerek taşra teşkilâtında da önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu tarihten sonra vergileri belirleyip toplama görevi köy ve mahalle muhtarlarına, kaza müdürlerine, Sancak ve Eyalet Meclislerine verilmiştir. Belirlenen gelirlere göre vergi, taksitle toplanarak sandık eminleri vasıtasıyla defterdarlara aktarılmış, eyalet giderleri karşılandıktan sonra artan kısım Hazineye gönderilmiştir.[34] Verginin tahsili ise çiftçilerin ürünün elde edilmesinden sonra, tüccar ve esnaftan ise bütün bir yıl içinde taksitler halinde alınması kararlaştırılmıştır.[35] Tanzimat'ın getirmiş olduğu bu yeni malî düzenin bütün bir ülkede uygulanmasının mümkün olmayışı yüzünden, merkeze yakın eyaletlerde bu yeni malî düzen uygulanmaya çalışılmıştır.[36]

Hane reislerinin gelir tespiti maksadıyla yapılan temettü sayımları, XIX. yüzyılın ortaları için önemli bilgiler ihtiva etmektedir. XV. ve XVI. yüzyıl için tahrir defterlerinden çıkarılan bilgilerden çok daha fazlasını bu defterlerde bulmak mümkündür.[37] Temettuât defterlerinde mahalle veya köyler ayrı ayrı defterlere yazılmıştır. Her birinin başında bağlı olduğu vilayet, sancak ve kazanın adı vardır. Her bir haneye bir sıra, bir de hane numarası verilmiştir. Hiç kimse tahrir dışında bırakılmamıştır. Buna yetim ve asker olanlar da dâhildir.[38] Defterlerde önce hane sahiplerinin isimleri, lâkapları, unvanları ve kişiyi tanıtacak özellikleri kaydedilmiştir. Sosyal tarih açısından bu özelliklere yer verilmiş olması önemlidir. Sosyal tarih açısından mühim olan hususlardan biri de hane sahiplerinin mesleklerine yer verilmiş olmasıdır. Bunun yanında çalışmayanlar veya vergiden muaf olanlar da kaydedilmiştir. Köylerin ortalama olarak nüfusunun da belirlenebileceği temettü kayıtlarının iktisadî tarih açısından da önemi büyüktür. Defterlerde hane reislerine ait olan tarla, bağ, bahçe, bostan, bina (ev, değirmen,

---

33 Nuri Adıyeke, "Temettuât Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", **Osmanlı Tarih Araştırma Merkezi**, S. 11, s 773.

34 Musa Çadırcı, "Tanzimat", **Osmanlı**, V, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 1993, s. 194.

35 Tevfik Güran, **Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 14.

36 Said Öztürk, "Temettuât Tahrirleri", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, S. 4-5, İstanbul 2000, s. 547.

37 Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri" **Belleten**, C., LIX, S. 225, (Ağustos 1995), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 395.

38 Mübahat S. Kütükoğlu, **XIX. Asır Ortalarında Tavas Kazası**, Elif Kitabevi, İstanbul 2007, s. 5.

kahvehane, vb.) gibi gayrimenkulleri ve meslek gelirleri teferruatlı bir şekilde yazılmıştır. Her şahsın neler ektiği ve her birinden ne kadar mahsul aldığı, vereceği öşür miktarı kaydedilmiştir. Temettü defterlerindeki bu bilgiler ziraat yapılan alanlar ve tasarruf edilen binalar hakkında bilgi vermektedir. Defterlerde hane reisinin sahip olduğu hayvanlar ise adetleri ve gelirleri ile birlikte yazılmıştır. Temettü defterlerinde vergiler (vergi-i mahsusa) ve elde edilen ürünlerden alınan öşür de her hane reisinin isminin üst tarafına ve dikine olarak yazılmıştır.[39] Sonuç olarak temettü defterleri hem sosyal hem de iktisadî tarih açısından önemli tarih kaynaklarındandır.

Maliye Varidat Kalemi defterlerinden olan Temettü Defterleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Maliyeden Müdevver ve Kepeci tasnifleri arasında yer alan Temettuât Defterleri, 1988 yılında kataloglanarak araştırmalara sunulmuştur. Temettü Defterleri'nin serisi dokuz katalog içinde 17.747 defterden oluşmaktadır. Bu defterlerin büyük bir bölümü H. 1261/M.1845 yılında yapılan sayımlara aittir. Bu defterlerin yanında H. 1256/M.1840 yılına ait defterler de çok az sayıda bulunmaktadır.[40] Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri 23 adetten[41] oluşmaktadır. Bu defterler H.1260-1261/M. 1844-1845 yıllarına ait temettü sayımlarını içermektedir.

ÇÖKE NAHİYESİ'NİN TEMETTUÂT DEFTERLERİ

Temettuât Defterlerine göre (1844-1845) Çöke Nahiyesi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, "Emlâk ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuât Tahrir Defterleri" veya kısa adıyla "Temettuât Defterleri" H.1261/M.1845 yılındaki "Dahil-i Tanzimat" olan bölgelerde yapılan sayımların sonuçlarını kapsayan defterlerden oluşmaktadır. Osmanlı iktisadî ve sosyal tarihi açısından önemli bir kaynak olan bu defterler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliye Vâridat Temettuât katalogları içinde bulunmaktadır.

---

39 Kütükoğlu, a.g.m., s. 398-412.

40 Kütükoğlu, a.g.m., s. 395-396.

41 Edirne Kazası'na bağlı Çöke Nahiyesi'nin 71 adet köyü bulunmaktadır. Bkz. Mehmet Esat Sarıcaoğlu, **Mali Tarih Açısından Osmanlı Devletinde Merkez Taşra İlişkileri (II. Mahmut Döneminde Edirne Örneği)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 16.; Temettuât defterine sahip olduğumuz köy sayısı ise 23 adettir. Diğer köyler ya vakıftır ya da diğer defterlerin kaybolmuş olma ihtimali yüksektir. Saraçoğlu'nun bu eserinde köylerin isimleri yer almamaktadır.

Araştırmada kullanılan defterler, Edirne Kazası'na bağlı Çöke Nahiyesi'ne ait defterlerdir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden temin edilen defter sayısı 23'tür.[42] Bu defterlerin hepsi Çöke'ye bağlı köylere ait olup toplam sayfa sayısı 233'tür. Defterlerin sıralanmasında dikkati çeken husus, numaralarda atlamaların olduğudur. Bunun izahı, bu konuda yapılmış çalışmalarda da benzer problemlere dikkat çeken araştırmacıların ifadesi ile atlamalardaki defterlerin kaybolduğu, okunamaz halde bulundukları veya henüz tasnif edilmemiş belgeler içinde bulunabileceği ihtimali gösterilmektedir. Nitekim çalışılan yerleşim biriminde de rakam atlamaları söz konusu olmuştur. Bu defterlerin köylere göre numaralandırılması aşağıdaki gibidir.

Sıra	Defter Numarası	Yerleşim Yeri
1	5714	Yatur
2	5715	Tekürcelü
3	5716	Küçük Ünlü
4	5719	Habiller
5	5720	Receb Mehmedî
6	5721	Ömer Obası
7	5724	Gaibler
8	5727	Hacı Baba
9	5730	Malkoçlar
10	5740	Hacılar
11	5742	Kırık
12	5747	Don
13	5751	Hanlı Yenice
14	5753	Ocak
15	5755	Süleyman Danişmend
16	5757	Domurcalu
17	5758	Sarı Danişmend
18	5759	Tatarlar
19	5760	Taşlık Şekbanı
20	5761	Yumrukaya
21	7562	Çeşme
22	5764	Yünlüce
23	5767	Devletliağaç

[42] Bu çalışmanın ana kaynağını teşkil eden Temettuât Defterleri BOA'da; ML. VRD. TMT. 5714, 5715, 5716, 5719, 5720, 5721, 5724, 5727, 5730, 5740, 5742, 5747, 5751, 5753, 5755, 5757, 5758, 5759, 5760, 5761, 5762, 5764, 5767 numaralı şekilde bulunmaktadır.

Receb Mehmedî 5720 numaralı defterde köy olarak kaydedilmesine rağmen Osmanlı Arşivinin Maliye Varidât Temettuât kataloglarında mahalle olarak, Hacı Baba köyü ise tekke olarak yazılmıştır. Gerçekten de Hacı Baba köyü Nakşibendî Şeyhi Davud Efendi'nin tekkesinin bulunduğu yerdir.

M. Tayyip Gökbigin'in Edirne Paşa Livâsı adlı eserinde Çöke Nahiyesi'nin bazı köylerinin vakıf olduğu yazmaktadır. Bu köyler Kara Yusuflu[43] , Sabuncu[44] , Faki Deresi[45] köyleridir. Bu köyler vakıftır ve Temettuât Defterleri'nde adı geçen vakıf köyler yer almamaktadır.

Defterlerin kayıt şekline bakıldığında, öncelikle hane reisinin mesleği, vergisi, yetiştirilen ürün ve öşür miktarı, hane reisinin isim lâkap veya unvanı, sahip olduğu tarla dönümü, hayvan ve diğer emlâkının yazıldığı görülmektedir.

Temettuât defterleri, vergi mükellefi hane reislerinin isimlerine göre düzenlenmiştir. İsimler genellikle baba adından sonra "oğlu" kelimesi ve bir lâkap veya unvan ile yazılmaktadır. Defterlerde vergi toplanması esas tutulduğu için sadece vergi mükellefi kişiler deftere kaydedilmiştir. Mükelleflerin büyük bir bölümünü erkek nüfus teşkil etmekle beraber, çok az da olsa yetim ve kadınların kayıtlarına da rastlanmaktadır. Bu hanelerde kişinin ismi yazıldıktan sonra, mal ve emlâkı varsa yazılmış; mal ve emlâkı yoksa *"emlâk ve arâzi ve hayvânâtı olmayub şunun bunun ianesi ile geçinmekte olunduğu"* gibi açıklamalar yapılmıştır. Defterlerde hane reislerinin mesleği, kişinin adının üzerine yazılarak belirtilmiştir. Hane reislerinin isminin üzerinde, o kişinin mesleğinden sonra bir senede vermiş olduğu vergi ve öşür yer almaktadır. İsmin altında kişinin bütün mal ve emlâkı küme küme yazılmıştır. Önce *"mezru tarla dönümü"* yazılmış, altında *"hâsılat-ı senevî"* nin 1844 ve 1845 senesine ait meblağları guruş olarak alt alta yazılıp, toplamı verilmiştir. *"Gayri mezru tarla dönümü"* yazılmıştır. Kişinin meskûn olduğu hanesinden başka varsa dükkân, değirmen gibi gelir getiren gayr-i menkullerine ait bilgiler verilmiştir. Gayr-i menkulün çeşidi, adedi, hisseli olup olmadığı belirtilmiştir. Şahsın meslek, ticaret, hizmet ve diğer gelirleri de *"Mecmûandan bir senede temettuâtı"* denilerek vergi mükellefinin toplam kazancı

---

43 M. Tayyip Gökbilgin, **XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı Vakıflar-Mülkler-Mukataalar**, Üçler Basımevi, İstanbul 1952, s. 326.

44 Gökbilgin, a.g.e., s. 406.

45 a.g.e. 497.

yazılmıştır. Sayımı yapılan köylerde vergiye tabi şahıslar yazıldıktan sonra köylerin toplam temettuâtı ve vergi miktarı kaydedilmiştir.

I. BÖLÜM

ÇÖKE NAHİYESİNDE SOSYAL HAYAT

NÜFUS

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarından başlayarak vergi ödeyecek nüfusun doğru ve sistematik bir şekilde tespitine imkân veren tahrir defterlerine devletçe büyük önem verilmiştir. Devlet görevlileri tarafından tutulan bu kayıtlar düzenli vergi toplamayı amaçladığı için, defterlerde yalnız vergi ödeyen hanelerin dökümü düzeyinde bilgi bulunabilmektedir.[46]

Temettuât defterleri nüfus defterleri gibi düşünülerek aile reisinin hane içinde kaçıncı sırada olduğunu göstermek için hane numarası ile birlikte kaydedilmiştir. Defterlerin sonunda ise toplam hane sayısı ve nüfus yazılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde bir nüfus ve vergi birimi olan hane[47] sayısı Çöke Temettuât defterlerinde yer alan toplam nüfus ile aynıdır. Sadece vergi veren hane reisi ve çalışan oğulları veyahut kardeşleri nüfus olarak gösterildiği için köylerin gerçek nüfuslarını defterlerde görmek imkânsızdır. Bu sebeple Müslim ve Gayr-i Müslim nüfus vergi verenler dâhilinde incelenmiş olacaktır. Köylerin nüfus yüzdeleri toplam nüfus içindeki paylarına göre düzenlenmiştir.

---

46 Sevgi Aktüre, **19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti: Mekansal Yapı Çözümlemesi**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Ankara 1978, s.22.

47 Nejat Göyünç, "Hâne", **DİA.**, V, İstanbul 1997, s. 552.

Çöke Nahiyesi'nin Müslüman ve Gayr-i Müslim Nüfusu

Köyler	Müslüman Hane	Gayr-i Müslim Hane	Toplam Nüfus	%
Çeşme	25		31	3,7
Devletliağaç		59	59	1,6
Domurcalu	4	15	38	2
Don	28		39	4,7
Gaibler	188		188	16,1
Habiller	3	19	34	1,9
Hacı Baba	4	25	57	2,1
Hacılar	17	6	35	2,9
Hanlı Yenice	22	24	47	3,3
Kırık	2	11	22	1,9
Küçük Ünlü	19		19	3,2
Malkoçlar	44		44	5,2
Ocak	25		25	3,8
Ömer Obası	25	2	43	4
Receb Mehmedi	37		37	4,9
Sarı Danişmend	57	13	70	6,8
Süleyman Danişmend	21	2	23	3,3
Taşlık Sekbanı	59		79	6,8
Tatarlar	17	63	80	3
Tekürcelü	44	11	55	5,1
Yatur	45		61	6
Yumrukaya	44		60	5,1
Yünlüce	6	5	22	2,7
Toplam	736	255	1168	%100

İncelenen H. 1260-1261/M.1844-1845 yılları verilerine göre Çöke Nahiyesi; Gaibler, Tatarlar, Devletliağaç, Taşlık Sekbanı, Sarı Danişmend, Yatur, Malkoçlar, Tekürcelü, Yumrukaya, Receb Mehmedi, Don, Ömer Obası, Hacı Baba, Ocak Çeşme, Hanlı Yenice, Süleyman Danişmend, Küçük Ünlü, Hacılar, Yünlüce, Domurcalı, Habiller ve Kırık karyelerinden oluşmaktadır.

Köylerde toplam 991 hane vardır. Bu toplam hanenin 736'sı Müslim, 255'i Gayr-i Müslim'dir. Buna göre köylerde % 74 oranında Müslim, % 26 oranında Gayr-i Müslim yaşamaktadır. Toplam 991 hane bulunan köylerde kaydedilen toplam nüfus ise 1168'dir.[48] Bu nüfus sadece erkek ve gelir sahibi olanların

[48] Bu arada yer alan 1168 adet nüfus defterlerin son kısmına kaydedilen nüfus verilerinden oluşturulmuştur.

nüfusudur. İçinde kadınlar ve vergi mükellefi olmayan kişilerin adetleri yoktur.

Çöke Nahiyesinde hane sayısı ile toplam nüfus arasındaki farkın sebebi aynı hanede çalışan birden fazla gelir sahibi olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki; Yünlüce'de 11 hane 22 nüfus; Hacıbaba'da 25 hane 57 nüfus; Ömer Obası'nda 29 hane 43 nüfus; Domurcalu'da 19 hane 38 nüfus; Yatur'da 45 hane 61 nüfus; Çeşme'de 21 hane 35 nüfus; Hacılar'da 23 hane 34 nüfus; Kırık'da 12 hane 22 nüfus; Don'da 28 hane 39 nüfus; Yumrukaya 44 hane 60 nüfus; Taşlık Sekbanı 59 hane 79 nüfus ve Habiller'de 22 haneye karşılık 34 kişi nüfus olarak kaydedilmiştir. Diğer köylerde hane sayıları nüfus olarak gösterilmiştir. Süleyman Danişmend'te 21 Müslüman, 2 Gayr-i Müslim hane bulunmaktadır. Gayr-i Müslim olan 2 hanede toplam sekiz kişi yaşamaktadır. Ancak bu sekiz kişi nüfusa yansımamıştır ve Süleyman Danişmend köyü 23 kişiden oluşmaktadır denilmiştir. Bu durum nüfusa dâhil edilmeyenlerin gelirlerinin olmadığını açık bir şekilde göstermektedir.

188 hane sayısı ile en büyük Müslüman nüfusa sahip olan köy Gaibler Köyü'dür. Tablodan da anlaşılacağı üzere diğer köylerin Müslüman nüfus ortalamalarına göre Gaibler köyünün ortalaması yüksektir. Gayr-i Müslimlerin en kalabalık olduğu köy ise 63 adet hane sayısı ile Tatarlardır. Gaibler köyünün tamamını Müslümanlar oluştururken sayıca en fazla Gayr-i Müslimin yaşadığı Tatarlar'da 63 Gayr-i Müslim, 17 adet de Müslüman yaşamaktadır. Tamamını Gayr-i Müslimlerin oluşturduğu köy ise Devletliağaç köyüdür. Bu bakımdan Müslümanların hiç yaşamadığı Gayr-i Müslimlerin ise köyün tamamını oluşturduğu (59 kişi) Devletliağaç köyünü, en kalabalık Gayr-i Müslim köy olarak kabul etmek yanlış olmaz.

Tapu Tahrir Defterleri'nde genel nüfusu hesaplamak için kat sayısı 5 olarak uygulanmaktadır.[49] Osmanlı aile yapısı ele alındığı zaman her bir haneyi beş kişi olarak düşünürsek Çöke Nahiyesi'nin tahmini toplam nüfusu takriben 5.840 kişi olacaktır. Beş kat sayısına göre bu toplam nüfus içerisinde 3.680 Müslim, 1.275 Gayr-i Müslim bulunmaktadır. 1831 yılında yapılan ilk erkek nüfus sayımında Çöke Nahiyesi'nin toplam nüfusu 3.745 adet olduğu ve bu toplamın 1.990 adedinin Müslim, 1.755 adedinin de reaya nüfusu olduğu kaydedilmiştir.[50]

---

49 Nejat Göyünç, "Hane Deyimi Hakkında", **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, S. 32, İstanbul 1979, s. 332.

50 Kemal H. Karpat, **Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demoğrafik ve Sosyal Özellikleri**, (Çev. Bahar Tırnakçı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s. 149.

Köylerin Müslim ya da Gayr-i Müslim olmalarına bakılmaksızın en fazla nüfusa sahip olan köy 188 hane ile Gaibler köyüdür. Bu sayıyı beş ile çarparsak Gaibler köyünün tahmini nüfusu 940 kişi olur. En az nüfusa sahip köy ise 19 kişi ile Küçük Ünlü köyüdür. Nüfusunu beş ile çarparsak Gaibler köyünün tahmini nüfusu 940 kişi olur. En az nüfusa sahip köy ise 19 kişi ile Küçük Ünlü köyüdür. Nüfusunu beş ile çarparsak 95 kişi yapar. En fazla nüfusu olan ile en az nüfusa sahip köy arasındaki fark geçim kaynakları ile doğru orantılıdır. Küçük Ünlü köyünde çiftçilikten başka bir geçim kaynağı yoktur. Var olan toprakların 1/3'i kullanılamamaktadır. Bu yüzden kişi başına düşen tarla miktarı azdır ve nüfus buna bağlı olarak düşüktür. Gaibler köyünde var olan toprakların neredeyse hepsi işlenmekte ve kişi başına düşen tarla miktarı da artmaktadır. Çiftçilikten başka geçim kaynaklarının da bulunması Gaibler köyünü en fazla kişinin yaşadığı köy yapmıştır.

Çöke Nahiyesi'nde göçler meydana gelmiştir. Ancak bu göçler küçük çapta olup köylerdeki şahısların köylere, Edirne mahallerine ve merkezine yaptıkları göçlerdir. İç göçler de denilebilen bu göçlerin en fazla yaşandığı köy Yünlüce olup köye Akyakar köyünden 1, Bunluca köyünden 2, Rumbegli köyünden 1, Edirne'den 1 kişi gelip yerleşmiş[51], 1 kişi de başka köye göç etmiştir. Yünlüce'den sonra Receb Mehmedî köyüne 1 kişi Hasanoğlu köyünden gelip yerleşmiş, 1 kişi de Mirmerkaya Köyüne göç etmiştir.[52] Yumrukaya'ya, Receb Mehmedi köyünden 1 kişi gelip yerleşmiş,[53] 1 kişi de Ağnamlı köyüne göç etmiştir.[54] Göç almayıp sadece göç veren köyler ise; Ocak (2 kişi), Habiller (2 kişi), Ömer Obası (1 kişi), Domurcalu (1 kişi) Küçük Ünlü (1 kişi) ve Çeşme (1 kişi)'dir. Başka kaza ya da köyden göç edenlerin belli bir süre geçmeden hane numarası verilmemektedir. Yünlüce köyüne göç ederek gelenlerinin hiç birinin hane numarası olmamasına karşın, Receb Mehmedî köyünde *"dört aydır burada oldukları"* gibi ifadeler kullanılarak kişilerin kaç aydır veya yıldır bu köyde yaşadıkları belirtilmiştir. Hane numarası verilenler nüfus içerisinde gösterilmiştir. Ancak hane numarası verilmeyenler bu nüfusun dışında bırakılmıştır. Bu durum göç ederek geldikleri köylerde vergilerini vermeleri ve orada tutulan tahrir defterlerine kaydedilmelerinden kaynaklamaktadır. Çünkü temettü defterleri

---

51 **Maliye Varidat Muhasebesi Temettuât Defteri** (ML. VRD. TMT. 5764,) s. 5.
52 ML. VRD. TMT. 5714, s. 6.
53 ML. VRD. TMT. 5761, s. 9.
54 ML. VRD. TMT. 5761, s. 6.

vergi esası taşıdığı için başka köyde vergi yükümlülüğü kaydedilen şahsın göç gelmiş olduğu köyde kaydedilmesini gereksiz kılmıştır. Göç gelenlerin her iki köyde de yazılması mükerrerden ibaret olup bir dahaki vergi yılında göç edilen köyden vergi tahsilini sağlamaya yönelik bir uygulamadır.

MÜSLİM VE GAYR-İ MÜSLİM HALKIN AİLE ADLARI, İSİMLERİ, UNVANLARI VE LÂKAPLARI

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri'nde hane reisleri temettü defterlerine yazılırken aile veya sülâle adı, varsa unvan ve Lâkapları ile birlikte kaydedilmiştir. Hane reislerinin adları yazılırken önce aile adı daha sonra varsa lâkap veya unvan ile birlikte baba adı ve hane reisinin adı yazılmaktadır.

Aile Adları

Temettuât defterlerinde aile veyahut sülâle isimleri ile birlikte kaydedilmiş haneler mevcuttur. Bu hanelerden yola çıkılarak köylerdeki akraba ilişkileri ortaya konulabilmektedir. Ancak incelenen köylerde 2 adet olarak kullanılan Pomakoğlu, Kamburoğlu, Tataroğlu ve Osmanlı olarak kaydedilen aile adları haricinde akraba ilişkilerini ortaya koyan başka aile adları yoktur. Diğer aile adlarının birer adet kullanılmaları yüzünden akraba ilişkileri ortaya konulamamıştır. Hane reislerinin babalarına atfen kullandıkları bu adlar belli özellikler neticesinde, ırk, görev ve fiziki yapı verilmiş aile adlarıdır. Bunların haricinde sadece baba ve oğul olarak kaydedilen bilgiler belgelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. *"Ahmed Oğlu Musa"* örneği gibi belgelerin hemen hemen hepsinde vardır. *"Musa'nın karındaşı"*, örneğinde olduğu gibi akrabalık ilişkilerini ortaya koyan birçok örnek verilebilir.

Çöke Nahiyesi'nde Kullanılan Aile Adları

Aile Adı	Adedi	%
Bamlıoğlu	1	6
Ekeşoğlu	1	6
Güroğlu	1	6
Kahvecioğlu	1	6
Kamburoğlu	2	13
Kocabıyıkoğlu	1	6
Osmanlı	2	13
Pomakoğlu	2	13
Solakoğlu	1	6
Sucuoğlu	1	6
Tataroğlu	2	13
Tırpancıoğlu	1	6
Toplam	16	%100

Hane Reislerinin İsimleri

Osmanlı Kanunnamelerinde aile reisi olarak nitelendirilen hane sahibi önde gelen unsur olup her şey hane üzerinden

tespit ve hesap edilmektedir.[55] Özellikle vergilerin toplanılması kapsamında hanenin önemi büyüktür. Temettuât Defterleri'nde de şahıslardan alınacak verginin nevi ve miktarının tespiti amacıyla vergi mükellefi hane reislerinin isimleri, unvanları ve lâkapları kaydedilmiştir. Bu sayede sosyal yapıya ilişkin tahminler ortaya konulabilmektedir. Bu isimlerin neler olduğu ve kaç adet kullanıldığı tabloda gösterilmiştir.

Müslüman ve Gayrimüslim Hane Reislerinin İsimleri

Müslüman Hane Reislerinin İsimleri

İsim	Kaç Adet Olduğu	%	İsim	Kaç Adet Olduğu	%
Abbas	3		Mahmud	2	
Abbas Mehmed	1		Mehmed	98	17
Abdi	3		Mehmed Abdi	1	
Abdi Ahmed	1		Mehmed Ahmed	4	1
Abdullah Ali	1		Mehmed Ahmed	2	
Abdülkadir	2		Mehmed Ali	5	1
Abdülrahim	1		Mehmed Arif Ali	1	
Ahmed	80		Mehmed Emin	2	
Ahmed Bekir	1		Mehmed Emin	1	
Ahmed Bilal	1		Mehmed Feyzullah	1	
Ahmed	1	14	Mehmed	1	
Emin			Halil		
Ahmed Feyzullah	1		Mehmed Halil	1	
Ahmed Halil	1		Mehmed İbrahim	1	
Ahmed Mustafa	1		Mehmed İhzan	1	
Ahmed Nuri	1		Mehmed İsmail	3	
Ahmed Osman	1		Mehmed Sadık	1	
Ahmed Salih	1		Mehmed Sadık	1	
Ahmed Veysi	1		Mehmed Salih	1	
Ali	94	16	Memiş	2	
Ali Mehmed	2		Memnan	1	
Ali Mustafa	2		Mıstık	1	

[55] Feridun Emecen, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", Osmanlı, IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 94.

Bahap	1		Murad	6	1
Batur Hasan	1		Mustafa Emin	1	
Bayram Mehmed	1		Mustafa	58	8
Bekir Veli	1		Mustafa Ali	1	
Betaş Veli	2		Mustafa Ali	1	
Boran Ali	1		Mustafa Emin	1	
Cambaz	1		Mustafa Hüseyin	1	
Dorhan	1		Mustafa Kadri	1	
Ebubekir	2		Mustafa Mehmed	3	
Ebuya	1		Mustafa Mehmed	1	
Emin	25	3	Osman	11	1
Emin Bekir	1		Ömer	7	1
Emin Feyzullah	1		Ömer Bilal	1	
Emin Halil	2		Ömer Hasan	1	
Emin Mehmed	1		Ramazan	10	1
Emir	1		Rasim	1	
Eyüp	1		Recep	1	
Feyzullah	6	1	Sadık	5	1
Halid	2		Salih	9	1
Halil	28	4	Salih Ali	1	
Halil Ali	1		Salim	3	
Halil Emin	1		Salim Mehmet	2	
Hasan	46	7	Sami	1	
Haşmed	1		Selahattin	1	
Hurşid	1		Selim	4	1
Hüseyin	37	5	Selim Abdi	1	
Hüseyin Ahmed	1		Seyid	4	1
Hüseyin Ali	1		Seyid Mehmed	1	
Hüseyin İbrahim	1		Süleyman	18	2
Hüseyin Mustafa	1		Süleyman Mehmed	1	
İbrahim	18	2	Şaban	1	
İbrahim Emin	1		Şakir	5	1
İbrahim Hüseyin	1		Şerif	1	
İdris	4	1	Şevket	1	
İdris Halil	1		Şükrü	1	
İsmail	13	2	Tahir Mehmet	1	

İsmail Ahmed	1		Tahir Süleyman	1	
İsmail Ali	1		Veli	22	3
İsmail Mehmed	1		Yakub	5	1
Kamber	12	2	Yakub ahmed	1	
Kerimeddin	1		Yusuf	6	1
Toplam	425	50%	Toplam	333	43%

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nin Temettuât Defterleri'ne kaydedilen toplam 245 adet isim vardır. Bunların 125 adedi Müslim, 120 adedi de Gayr-i Müslim hanelere ait isimlerdir. Ancak Müslümanların 758 adedi bu isimleri kullanırken, Gayr-i Müslimlerden 320 kişi yukarıdaki isimleri kullanmışlardır. Müslümanlar yaygın olarak Hz. Muhammed'in Türkçeleşmiş ismi olan Mehmed'i % 17'lik oranla tercih etmişlerdir. Ardından % 16 ile Ali ve % 14 ile Ahmed gelmektedir. Mustafa, Hasan, Hüseyin, Emin isimlerinin de sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ehl-i Beyt'e saygıdan dolayı Hasan, Hüseyin isimleri de köylerin genelinde vardır. Bunun dışındaki isimlerin oranları birbirine yakındır.

Gayr-i Müslim Hane Reislerinin İsimleri

İsim	Kaç Adet Olduğu	%	İsim	Kaç Adet Olduğu	%
Adanaş	1		Kovali	1	
Ağator	1		Kula	1	
Alleş	1		Malko	1	
Antaş	1		Mariz	2	
Arto	5		Mariz	2	
Ataş	5		Markuz	1	
Avram	4		Maviridi	1	
Ayaş	2		Mebuşu	1	
Balir	1		Meze	11	
Benaki	2		Mihail	1	
Bovali	3		Mihal	11	
Bozin	1		Miho	1	
Ceko	2		Milo	1	
Celesko	7		Miri	1	

Celu	5	2	Nabaki	22	1
Dako	1		Niko	20	8
Darağa	1		Nikola	7	2
Deko	1		Odosnoban	1	
Deratubar	1		Odosnoboblin	1	
Dimitri	4	1	Ostoban	8	3
Dimo	10	4	Ostovan	1	
Dodori	2	1	Ostravikri	1	
Doros	1		Pabfo	1	
Dübal	1		Pori	1	
Düban	1		Povali	1	
Edesnoban	5	2	Radi	2	1
Edestoban	15	7	Rali	2	1
Enaskoni	1		Reden	4	
Enastasi	1		Sokko	4	
Esbeko	1		Şeybo	4	
Eserbo	1		Taco	4	
Esmanco	1		Tadalco	4	
Esnabiko	2	1	Talko	4	
Esnako	1		Tanas	4	1
Esnanbo	1		Taralco	1	
Esnaniko	2	1	Tatuzi	1	
Esnoban	1		Teracır	1	
Estaniko	1		Teralcu	1	
Estobiya	3	1	Toder	1	
Estoyan	1		Todori	12	5
Gabo	1		Todoris	3	1
Gergi	17	8	Tonari	1	
Geride	1		Tonsa	1	
Geyru	1		Torones	1	
Gorgi	10	4	Tutu	1	
Gorki	2	1	Valko	3	1
Gusgob	1		Vasil	3	1
Hristo	5	2	Vasu	1	
İliyah	1		Yabo	4	1
İlyam	1		Yanako	1	

Kalcer	1		Yanbo	2	1
Kalco	1		Yani	2	1
Kalu	1		Yanko	1	
Karnaz	1		Yanoko	1	
Karşo	1		Yatbo	1	
Kaşı	1		Yorgi	3	1
Kaycid	1		Yorgo	1	
Kolin	2	1	Yovak	5	2
Kosta	4	1	Yovan	24	10
Toplam	150	47%	Toplam	170	53%

Gayr-i Müslim köylerde en çok kullanılan isim % 10'luk oranla Yovan'dır. Bu ismin ardından Niko (%8) ve Gergi (%8) isimleri gelmektedir. Edestoban, Todori, Meze, Mihal, Gorgi, Dimo, Ostoban ve Nikola da çok kullanılan diğer isimlerdir. Bu isimlerin dışındakiler birbirlerine yakın kullanılmıştır.

Bazı hanelerde isim yerine akraba ilişkilerini belirten kelimeler kullanılmıştır. Bunlardan biri olan "birader" kelimesi 2 adet olmak üzere Gayr-i Müslimler kullanmışlardır. "Biraderi" kelimesi tabloda gösterilmemiştir.

Hane Reislerinin Unvanları

Temettuât defterlerinde kişileri tanıtıcı bazı unvanlara yer verilmiştir. Bunlar kişinin ekonomik durumu, dinî kimliği ve görevlerinden doğan, kişiyle özdeşleşen unvanlardır. İncelenen köylerde nüfusa göre unvan sayısı azdır. 991 haneden sadece 34 adedinin unvanı vardır.

Çöke Nahiyesi'nde Hane Reislerinin Kullandığı Unvanlar

Ünvanı	Adı	%
Ağa	12	36
Çavuş	1	4
Dede	3	9
Derviş	7	21
Hacı	3	9
Hafız	3	9
Molla	4	12
Toplam	34	%100

Köylerde Ağa'nın %36'lık oranla en çok kullanılan unvan olduğu görülmektedir. Ağa, kırsal kesimlerde büyük toprakları olan ve halk üzerinde sözü geçen kişilere verilen bir unvandır. Ağa unvanına sahip kişilerin diğer hanelere oranla topraklarının daha geniş olduğu görülebilmektedir. Örneğin Yatur köyünde ilk hanede yer alan Hacı Emin Oğlu Hacı Ahmed adlı kişi ağa unvanına sahiptir. Hacı Ahmed Ağa'nın gelirleri köydeki diğer hanelerin gelirlerinden yüksektir. Öyle ki ağanın bir senede kazanmış olduğu gelir 3351 guruştur. Diğer hanelere bakıldığında 1000 guruş aşağısı veya biraz yukarısı olduğu görülür.[56]

Derviş, %21'lik oranla unvanlar arasında ikinci sırada yer almaktadır. Farsça bir kelime olan derviş, bir tarikata ve şeyhe bağlı olan mürit anlamına da gelmektedir.[57] Hacı Baba köyünde yer alan 6 Müslüman hanenin hepsinin unvanı derviştir ve belgelerdeki bir fermana göre bu köyde Şeyh Davut Efendi'nin Nakşibendî tarikatı vardır. Anlaşılacağı üzere bu dervişlerin Nakşibendî Tarikatı Şeyhi Davud Efendi'nin müritleri olduğu açıktır.

Ehl-i ilm zümreleri için kullanılan molla,[58] köylerde %12 oranında bulunan bir unvandır. Molla unvanına sahip olan hane reislerinin ortak özelliği ise çiftçilikle uğraşmalarına rağmen ek iş kolları da tutmuş olmalarıdır. Meselâ Ömer Obası'nda molla sıfatına sahip olan bir çiftçi köy koruyuculuğu, Ocak ve Taşlık Sekbanı'nda bulunan molla unvanına sahip çiftçiler ise odunculuk yapmaktadırlar.

Hacı sıfatı, Hac farizasını yerine getiren veya bu farizayı yerine getirebilecek ekonomik güce sahip olan kişilere verilen bir isim[59] olup köylerde hacı unvanı %9'luk kullanım alanına sahiptir. Hacı unvanı çiftçiler tarafından kullanılmaktadır. İmam ya da başka bir görevlinin bu unvana sahip olduğu tespit edilmemiştir.

Hafız, Kuran-ı Kerim'i ezberlemiş olanlar için kullanılan bir tabir[60] olup birkaç köyde kullanılmıştır. Diğer unvanlar içerisinde %9'luk orana sahiptir.

---

56 ML. VRD. 77kfT- 5714, s.2.

57 Tahsin Yazıcı, "Derviş", **DİA.**, IX, İstanbul 1994, s. 188.

58 Mehmed Zeki Pakalın, "Molla", **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, II, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1993, s. 549.

59 Kütükoğlu, a.g.m., s. 402.

60 Mehmed Zeki Pakalın, "Hafiz", Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1993, s. 704.

Dede, Anadolu'da kurulan bazı tarikatlarda belli bir mertebeye ulaşan dervişlere verilen bu unvan dede ve dede baba unvanı Bektaşilik'te kullanılmaktadır.[61] Dede unvanı %9'luk bir kullanım oranına sahiptir. Gaibler, Tekürcelü ve Sarı Danişmend'te bulunan bu dedelerden yola çıkarak bu köylerde Alevi yerleşim birimlerinin olduğu söylenebilir.

Çavuş, çeşitli Türk devletlerinde bazı saray hizmetlilerini ifade eden ve askerî rütbe olarak kullanılan terime denilmektedir.[62] Çavuşluğun unvan olarak kullanımı çok az olup %4'lük oranla son sırada yer almaktadır. Askerî görevliler içerisinde yer almayan çavuşun sadece bir unvan olduğu ve kişinin bu mesleği yapmadığını göstermektedir.

Hane Reislerinin Lâkapları

Lâkaplar kişinin genellikle fizikî yapısı, genel görüntüsü veyahut bir özelliğini belirtmek üzere verilmiştir. Bu lâkaplar veriliş nedenlerine göre gruplara ayrılabilir.

Hane Reislerinin Belli Bir Özelliğini Belirten Lâkaplar

Temettuât defterlerinde isimler yazılırken kişiyi tanıtacak bazı özellikler de kaydedilmiştir. Toplam 38 adet olarak tespit edilen lâkaplar yan tarafta görüldüğü şekildedir.

Kişinin esmerliğini dile getirmek için kullanılan " kara sıfatı" köylerde en çok kullanılan lâkaptır. Diğer lâkapların adetleri birbirine yakın olup genellikle kişinin fizikî yapısının ölçü olarak alındığı görülmektedir.

Hayvan adlarının da lâkap olarak kullanıldığı köylerde kuzu, katır, öküzün 1'er adet olduğu ve az kullanıldığı görülmektedir. Hane reislerinin deli ve sarhoş lâkaplarının yanında fizikî engellerin de lâkap olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Hane Reislerinin Kullandıkları Lâkaplar

Lâkap	Adedi	%
Dağlı	2	5
Deli	1	3
Kapısız	2	5
Kara	10	25
Karakaş	1	3
Katır	1	3
Kobak	3	8
Kocabaş	2	5
Köse	3	8
Kum	2	5
Kuzu	1	3
Küçük	2	5
Öksüz	3	8
Öküz	1	3
Sağır	1	3
Sarhoş	1	3
Topal	2	5
Toplam	38	%100

[61] Süleyman Uludağ, "Dede", **DİA**, IX, İstanbul 1994, s. 76.
[62] Fuat Köprülü, "Çavuş", **DİA**., XIII, İstanbul, 1993, s. 236.

Topal ve sağır olanlar buna örnek gösterilebilir. Ebeveyn durumu da lâkap olarak kullanılmıştır. Annesi ölmüş olanlara verilen bir lâkap olan öksüz, 3 adettir. Adım daha önce rastlanmayan bazı lâkaplar da mevcuttur. Bunlardan biri olan kobak 3 adettir.

Hane Reislerinin Milliyet Bildiren Lâkapları

Osmanlı, toprakları geniş bir devlet olduğundan birçok milleti de içinde barındırmıştır. Edirne gibi sınırda yer alan bir şehirde de özellikle Balkan milletlerinden kişilerin olması da doğaldır. Defterlere kaydedilen Gayr-i Müslim ve Müslim halkın bazılarında hangi milletten olduğu kaydedilmiştir.

Hane Reislerine Ait Milliyet Bildiren Lâkaplar

Lâkap	Adedi	%
Arnavut	1	17
Gürcü	1	17
Macar	1	17
Rum	1	17
Tatar	2	32
Toplam	6	%100

Toplam 6 adet ırk bildiren lâkap tespit edilmiştir. Bunların içinde Tatar lakabı 2 adet ile ilk sırada yer almaktadır. Gürcü, Arnavut, Macar ve Rum lâkapları birer adet kullanılmıştır.

Hane Reislerinin Yer Bildiren Lâkapları

Hane reislerinin nereli olduğunu belirten lâkaplar da kullanılmıştır. Ancak yer ismi bildiren lâkaplar çok az kullanılmış olup Edirneli ve Rumbegli olarak kaydedilmiş iki kişi vardır.

Hane Reislerinin Yer Bildiren Lâkapları

Lâkap	Adedi
Edirneli	1
Rumbegli	1
Toplam	2

Hane Reislerinin Meslek Bildiren Lâkapları

Hane reisleri kaydedilirken ne işle meşgul olduklarını gösteren meslekleri de kaydedilmiştir. Meslek adlarının bazıları lâkap olarak kullanılmış olmalarına rağmen kişinin bahsi geçen meslekle uğraşamamış olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Yazıcı, suyolcu, rençper ve muhtar bu gruba örnektir. Bu adı geçen meslekleri lâkap olarak kullanan hane reislerinin genel özelliği çiftçilik yapmalarıdır. Lâkapları ile meslekleri birbirine uymamaktadır. Bu işleri yapıyorlarsa da bu işlerden gelirleri yoktur ve Temettuât defterlerine bu yüzden kaydedilmemiştir denilebilir.

Köylerin temettuât defterleri incelendiğinde muhtarlık yapan hane reislerinin mal dökümlerinin kaydedilmediği görülmektedir. Tekürcelü'de hane reisinin kullandığı lâkap sayesinde muhtar olduğu öğrenilmiştir.

Çöke Nahiyesi'nde meslek bildiren toplam 21 adet lâkap bulunmakta olup bunlar 36 adet hane reisi tarafından kullanılmaktadır. Meslek olarak kaydedilenler içinde imam 6 adet olarak ilk sırada yer almakta; ikinci sırada 4 adet kullanılan, nasıl bir meslek olduğunu bilinmeyen ancak yatırlarla ilgilenen din görevlisi olabileceğini düşünülen yaturcu gelmektedir. Yaturcunun ardından üçer adet ile korucu ve buzağı çobanı anlamına gelen buzakcı gelmektedir. Sığırtmaç, kolcu ve hallaç lâkapları ikişer adet kullanılmıştır. Diğer meslekler birer adet olup az kullanılan meslek lâkaplardır.

Hane Reislerinin Meslek Bildiren Lâkapları

Lâkap	Adedi	%
Asker	1	3
Berber	1	3
Buzakcı	3	7
Çoban	1	3
Danacı	1	3
Hallaç	2	6
Hatip	1	3
Hızarcı	1	3
Hızarcı çırağı	1	3
Hizmetkâr	1	3
Hüzzarcı	1	3
İmam	6	16
Kolcu	2	3
Korucu	3	7
Muhtar	1	3
Nazır	1	3
Rençber	1	3
Sığırtmaç	2	6
Suyolcu	1	3
Yaturcu	4	10
Yazıcı	1	3
Toplam	36	%100

ÇİFTLİKLER

Çöke'ye ait Temettuât defterlerinde köy toprakları içerisinde, yörenin önde gelen şahıslarının çiftlikleri kaydedilmiştir. Hane numarası verilmeden kaydedilen bu çiftlik sahipleri demografik yapıda gösterilmemiştir. Habiller köyünde üç adet çiftliğin bulunmasından dolayı 1, 2, 3 olarak kodlanmıştır. Diğer bölümlerde çiftlik isimleri yer almayacaktır. Bu bakımdan numaralandırmadan anlanması gereken Habiller'de yer alan çiftlik sahiplerinin farklı olduğudur.

Çiftlikler ücretli iş gücüyle işletilmektedir. Ancak Çöke Temettuât defterlerinde çiftliklerin ne kadar işçi çalıştırdığı belli olmamakla beraber hizmetkârlar bölümünde yanlarında çalışan hizmetkâr sayısı ve etnik durumları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çiftliklerin sahipleri ise;

Habiller (1) çiftliği; karye-i mezburede sakin Nahiye-i Çöke'de Divan-ı Hümayundan Derviş Efendizâde Ömer Beyin Çiftliği'dir.

Habiller (2) çiftliği; karye-i mezburede Kaşağıbaşı Mahallesi sakini Mahmud Ali Oğlu Ali Ağanın Çiftliği'dir.

Habiller (3) çiftliği; karye-i mezburede Edirneli Şerif Mehmed Seyid Efendi'nin Çiftliği'dir.

Hanlı Yenice çiftliği; karye-i mezburede sakin Hasan Ağa Karyesi'nde Sadık Oğlu Mehmed Ağa'nın Çiftliği'dir.

Küçük Ünlü çiftliği; Edirne Hanedanı'ndan Edirneli Büyük Şakir Efendizâde Seyid Efendi'nin Çiftliği'dir.

Kırık çiftliği; karye-i mezburde Edirneli Murtaza Ağazade Mehmed Bey'in Çiftliği'dir.

Ömer Obası çiftliği; Edirne Behlis Azası Şerifin Biraderi Hüseyin ile müşterek oldukları çiftliğidir.

Domurcalu çiftliği; karye-i mezburede Hacı Efendizâde Muvacikan Divan-ı Hümayun'dan Seyid Efendi Çiftliği'dir. Taşlık Sekbanı çiftliği; karye-i mezburede Hasan Ağa'nın Çiftliği'dir.

Çöke'de toplam 9 adet çiftliğin tümü Müslüman'dır. Küçük işletmenin yaygın olduğu Çöke'de, var olan çiftlikler büyük işletmeler değillerdir. Diğer bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde

görüleceği üzere gelir ve vergi miktarlarının yüksek olmaması bunun delilidir. Çiftlik sahiplerin bey, efendi, ağa, efendizâde, ağazâde gibi unvanlara sahip olmaları da yörenin önde gelen kişileri olduğunu göstermektedir.

Habiller köyünde 3 adet çiftlik vardır. Her bir çiftlik farklı kişiler tarafından işletilmektedir. Ömer Obası'nda bulunan çiftliği iki kardeş ortak işletmektedir. Küçük Ünlü çiftliği, Edirne'de sakin olan ancak çiftliği Küçük Ünlü'de bulunan Edirne hanedanından Edirneli Büyük Şakir Efendizade Seyid Efendi tarafından işletilmektedir.

Çiftliklerde dikkati çeken bir başka özellik ise Taşlık Sekbanı ve Hanlı Yenice köylerinde bulunan çiftlikler haricinde çiftliklerin küçük köylerde kurulmuş olmalarıdır. Çiftliklerin toprakların büyük bir bölümünü tasarruf etmeleri geçimini ziraat ve hayvancılıktan sağlayan Çöke Nahiyesi sakinlerinin çiftlik bulunan yerlerde yaşamasını zorlaştırmıştır denilebilir. Ancak Taşlık Sekbanı ve Hanlı Yenice köyleri azımsanmayacak kadar hane sayısına sahiptir ve bu köylerde de çiftlikler vardır. Burada belirtilmesi gereken husus köylerde var olan çiftlikler geniş topraklara sahip olmalarına karşılık iş gücü isteyen ve ücretli işçi çalıştıran işletmelerdir. Bu yüzden hane sayısı çiftlik varlığı ile doğru orantılı olmalıdır. Çiftlik sahibi köylerdeki nüfus azlığında her iki hususun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

MESLEK ÇEŞİTLERİ

Çöke Nahiyesinde tarım çok önemli bir yere sahip olup genellikle tarım işçiliği denilen işçi sınıfını da ortaya çıkarmıştır. Nahiyede esnaf ve zanaatçılığın az olduğu ancak meslek çeşidinin fazla olduğu söylenebilir. İdarî, dinî ve askerî göreviler azınlığı teşkil etmektedir. Diğer diye adlandırılan grup, geliri olmayan başkalarının verdikleriyle geçinen kısmı oluşturmaktadır. Çöke Nahiyesi köylerinin genel meslek dağılımı tablodaki gibidir.

Hane Reislerinin Meslek Gruplarına Dağılışı

Meslekler	Sayı	%
Tarımla Uğraşanlar	701	65
İşçiler	282	19
Hayvancılıkla Uğraşanlar	64	5
Dinî Görevliler	31	3
Askerî Görevliler	21	2
Esnaf ve Zanaatçı	18	2
İdarî Görevliler	16	1
Diğer	32	3
Toplam	1165	%100

Tarımla İlgili Meslekler

Çiftçi

Çöke'de tarımla uğraşan ahâli diğer meslekler içinde çoğunluğu oluşturmaktadır. Toplam 701 adet hane çiftçilik, bahçecilik, kiracılık ve yarıcılıkla uğraşmaktadır. Müslim haneler tarımla ilgili mesleklerle daha çok ilgilenmişlerdir.

Köyler	Hane Sayısı	Çiftçi Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Çeşme	25	16	16	
Devletliağaç	59	36		36
Domurcalu	19	10	7	3
Don	28	23	23	
Gaibler	188	146	146	
Habiller	22	7	1	6
Hacı Baba	26	25	4	21
Hacılar	23	17	12	5
Hanlı Yenice	46	33	15	18
Kırık	13	3	1	2
Küçük Ünlü	19	16	16	
Malkoçlar	44	35	35	
Ocak	25	12	12	
Ömer Obası	27	17	17	
Receb Mehmedi	37	16	16	
Sarı Danişmend	70	56	47	9
Süleyman Danişmend	23	18	16	2
Taşlık Sekbanı	59	47	47	
Tatarlar	80	49	13	36
Tekürcelü	55	34	30	4
Yatır	45	31	31	
Yumrukaya	44	33	33	
Yünlüce	11	11	7	4
Toplam	991	691	545	146

Çöke Nahiyesi'nde ekonomik faaliyetlerin çoğunluğu ziraî alanda toplanmıştır. Köylerin geneline bakıldığında çiftçiliğin diğer meslek çeşitlerine göre daha fazla meslek haline getirildiği görülebilmektedir. Öyle ki köylerde toplam 991 haneye karşılık 691 adet çiftçi bulunmaktadır. Bu çiftçilerden 545 adedi Müslüman,

146 adedi ise Gayr-i Müslimdir. Çöke'de toplam Müslüman hane sayısı 736'dır ve bu sayının 545 adet gibi büyük bir çoğunluğu çiftçilikle uğraşmaktadır. Gayr-i Müslim hane sayısı 255'tir ve bunun 145 hanesi çiftlikle uğraşmaktadır. Müslüman haneler kadar Gayr-i Müslimlerin çoğunluğu da çiftçiliği meslek haline getirmişlerdir.

Çiftçilikle uğraşanlar sadece aile reisleri değildir. Ayrıca babasının yanında ziraatla uğraşanlar da vardır ki bunların sayısı 122 adettir. Kardeşinin yanında ziraat edenlerin sayısı 8, kayın, kaynana ve kayınbaba ile ziraat edenlerin sayısı da 3 adettir. Hane içinde yer alan babasına, kardeşine, kayınbabası ve kaynanasının ziraatına yardım edenler veyahut onların ziraatı ile ilgilenenler de çiftçi sayısına eklenirse toplam 816 çiftçi olmaktadır.

Nüfus ile çiftçi sayısını ilişkilendirildiğinde Gaibler'de 42, Taşlık Sekbanı'nda 32, Hacı Baba'da 32 Tatarlar'da 31, Yatur'da 30, Yumrukaya'da 27, Ömer Obası'nda 28, Domurcalu'da 28, Habiller'de 27, Dolalıağaç'ta 23, Tekürcelü'de 21, Receb Mehmedî'de 21, Kırık'ta 19, Hacılar'da 18, Sarı Danişmend'de 17, Hanlı Yenice'de 16, Don'da 16, Çeşme'de 15, Ocak'ta 13, Yünlüce'de 11, Malkoçlar'da 9, Süleyman Danişmend'de 5 ve Küçük Ünlü'de 3 kişinin çiftçilik dışında başka bir işle meşgul olduğu tespit edilmiştir. Köylerdeki nüfusun %58'i çiftçidir. Buna göre köylerde çiftçiliğin önemli bir geçim kaynağı olduğunu söylenebilir.

Çiftçinin en fazla olduğu köy 146 adet ile Gaibler köyüdür. Nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Gayr-i Müslimlerin oluşturduğu Habiller köyü ise 7 adet çiftçi ile en az zirai alanla uğraşan köydür. Habiller köyünde 3 adet çiftliğin bulunması hane reislerini hizmetkârlık sektörüne yöneltmiş olacaktır ki bu köyde 7 adet de hizmetkâr vardır.

Anlaşıldığı üzere Habiller ve Kırık köyleri hariçindeki köylerde, hane sayısı ile çiftçi adetleri köylerde çiftçiliğin en fazla yapılan zirai uğraş olduğunu göstermektedir. Habiller ve Kırık köylerinde çiftlik bulunmasından dolayı halk çiftçilik kadar hizmetkârlık da yapmaktadır. Ayrıca, Kırık köyünde iki yılda ekilebilen alan 224 dönümdür ve elde edilen hâsılat 15.670 guruştur. Ocak köyünde ekilen tarla dönümü köyler içinde en az olmasına rağmen nüfusun yarısı (12 kişi) çiftçilik yapmakta ve iki yılda 113 dönüm tarladan 18.988 kuruşluk hâsılat elde etmektedirler. Yani Kırık köyünde ekilebilen alan fazla olmasına rağmen büyük bir ihtimalle toprağın verimliliğinin az olması yüzünden hâsılat düşüktür. Bundan

dolayıdır ki Kırık köyü çiftçi adedinin en az olduğu köy olup çiftçilik dışında başka meslek dalları gelişmiştir.

Ziraî hayatla geçimlerini sürdüren hane reislerinin büyük çoğunluğunda tarla sürme işinde kullanılan koşum hayvanlarından biri veya bir kaçı bulunmaktadır. Çiftçilik yapılan köylerde gelişen bazı iş kolları da mevcuttur. Bunlar daha çok hasat zamanı ihtiyaç duyulan ve ziraî hayatın geliştirmiş olduğu mesleklerdir. Sabancı, orakçı ve çapacı bu mesleklere örneklerdir. Çiftçilik yapılan her köyde bu iş kollarından biri veya bir kaçı muhakkak vardır.

Bahçeci, Kiracı ve Yancı

Pazara dönük bir meslek olan bahçecilik köylerde gelişmemiştir. Hacı Baba köyünde 1 adet bahçeci bulunmaktadır. Büyük bir ihtimalle kendisine yetecek kadar ürün yetiştirmekte ve işçiliğini de kendisi yapmaktadır.

Receb Mehmedî köyünde 8 adet kiracı bulunmaktadır. Bu kiracılardan 7'sinin mesleği çiftçiliktir. Sadece birinin meslek kısmına kiracı denilmek suretiyle mesleğinin kiracılık olduğu belirtilmiştir. Kiracılık, tarlasını, bağını veya bahçesini kiraya veren kişidir. Kiracı, kiralama işinden de gelir elde etmek suretiyle geçimini sağlamaktadır. Gelirini üretilen üründen mi, yoksa nakit para ile mi aldığı hakkında bir bilgi yoktur.

İşgücünün kıt olduğu, pazar ilişkilerinin fazla gelişmediği, üretimin hava şartlarına bağlı olarak yıllar arasında büyük dalgalanmaların gösterdiği Osmanlı tarımına en uygun düşen işletme yöntemi ise ortakçılıktır. Ortakçılıkta daha çok küçük üretici çiftlik tipi yerleşim birimlerinde gelişmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin kırsal kesiminde ortakçılığın yaygınlık derecesi hakkında bilgilerimiz sınırlıdır.[63] Ocak'ta bir yarıcı (ortakçı) vardır. Bu yancı Yaryüz Tatarı Köyü'nde Salim Efendi çiftliğinde ortakçıdır.[64]

İşçiler

Çöke Temettuât Defterleri incelendiğinde 1844-1845 yıllarında nahiyede işçiliğin önemli iş kollarından biri olduğu görülür. Özellikle tarla işçiliği gelişmiş olan Çöke'de hanelerden bazıları sadece bir işle çalışırken bazıları ek gelir için hem çiftçilik hem de çapacılık, orakçılık, dirgencilik vb. işlerde çalışmıştır. Toplam

[63] Tevfik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 118-122.
[64] ML. VRD. TMT., 5753, s. 3.

282 kişi işçi olarak hayatını idame ettirmiştir. Müslim ve Gayr-i Müslimlerin işçi sayıları birbirine yakındır. Bu meslekler, hizmetkâr, sabancı, çapacı, orakçı, oduncu, kömürcü, gündelikçi, kapıcı, dirgenci ve kâhyadan oluşmaktadır.

Hizmetkâr

Hizmetkâr sayısını ortaya koyabilmek ve bu işçiliğin ailenin geçimini sağlamakta yeterli olup olmadığı ortaya konulabilmek için çiftçi olup hizmetkârlık yapanlar da hizmetkâr sayısına ilâve edilmiştir. Meselâ Hanlı Yenice'de 3 adet hizmetkâr vardır ve bu hizmetkârların dışında 4 çiftçi de hizmetkârlık yapmaktadır. Bundan dolayı tabloya hizmetkâr sayısına bu çiftçiler de ilâve edilmiştir.

Hizmetkâr Adetleri

Hizmetkâr	Hane Sayısı	Hizmetkâr Sayısı	Müslüman	Gayrimüslim	Nerde Çalıştığı Bilinmeyen	Şahıs Yanında Çalışan	Çiftlikte Çalışan
Domurcalu	19	9		9		2	7
Habiller	22	7		7		1	6
Hacı Baba	26	2		2	2		
Hacılar	23	3		3	2	1	
Hanlı Yenice	47	7	6	1	5	2	
Kırık	13	6	2	4		2	4
Küçük Ünlü	19	2		2	2	2	
Ocak	25	1		1		1	
Ömer Obası	27	6	1	5		2	4
Receb Mehmedî	37	2	2		1	1	
Sarı Danişmend	70	1		1			1
Tatarlar	80	5		5		5	
Tektürcelü	55	7	3	4	2	3	2
Yatur	45	1	1				1
Yumrukaya	44	1	1			1	
Yünlüce	11	1		1		1	
Toplam	563	61	61	45	15	23	25

Tarım işlerinde çalışmak üzere sürekli veya mevsimlik işçiler vardır ki defterlerde hizmetkâr olarak kaydedilmiştir. Toplam 563 hane içinde 61 kişi olan hizmetkârların 45 adedi Gayr-i Müslim, 16 adedi de Müslüman'dır. Gayr-i Müslimler hizmetkârlığı Müslümanlardan daha çok meslek edinmişlerdir. Bu işçiler özellikle çiftliklerde çalışmakta olup 25 adettir. Şahıs yanında çalışanların sayısı 23'dür. Bir yerde çalıştıkları belli olmayan mesleklerine hizmetkâr denilen ve toplam temettülerine hizmetkârlıktan temettüsü yazılan 15 kişi bulunmaktadır.

Çiftlikleri bulunan köylerde hizmetkârlık gelişmiş bir meslek grubunu oluşturur. Domurcalu'da 9 adet hizmetkâr bulunmakta olup bu köyde bir adet çiftlik vardır. Habiller'de 3, Ömer Obası'nda 1 ve Hanlı Yenice'de 1 adet çiftlik bulunmaktadır. En çok hizmetkârı olan köyler de Domurcalu köyünden sonra bu köylerdir. Çiftlikler mevsimlik ve sürekli olmak üzere tarla işçileri çalıştırdıklarından çiftlik olan yerlerde hizmetkâr sayısı da artmaktadır. Hanlı Yenice'de çiftlik olmasına rağmen çiftlikte çalışan hizmetkâr tespit edilmemiştir. Bilinmeyen olarak adlandırılan ve nerede çalıştıkları belli olmayan hizmetkâr sayısı bu köyde 5 adettir. Bu kişilerin çiftlikte mevsimlik olarak çalıştıkları söylenebilir. Çünkü temettülerine hizmetkâr yazılmalarına rağmen meslekleri "erbab-ı ziraat" şeklinde kaydedilmiştir. Hem çiftçilik hem de hizmetkârlık yapmaları mevsimlik çalıştıklarını göstermektedir. Habiller köyünde 3 adet çiftlik bulunmasından dolayı bu köyde hizmetkâr sayısının çok fazla olması beklenirdi. Ancak köyde hepsi Gayr-i Müslim 7 adet hizmetkâr kaydedilmiştir. Hane sayısı üzerinden çiftçi ile hizmetkâr adedini karşılaştırıldığında; Kırık'da 19 hanenin 3'ü çiftçi iken 6'sı hizmetkârlık yapmakta ve hanesine göre en fazla hizmetkârlıktan gelir elde eden köy olma özelliğini taşımaktadır. Domurcalu'da 19 hanenin 10'u çiftçi iken 9'u hizmetkârlıkla uğraşmaktadır. Habiller'de ise 7 çiftçi bulunurken 7 adet de hizmetkâr bulunmakta olup her iki köyde de iki meslek arasında dengeli bir dağılım söz konusudur. Diğer hizmetkâr bulunan köylerde karşılaştırma yapılamayacak kadar çok çiftçi bulunmaktadır ve hizmetkârlar ise azınlığı teşkil etmektedir.

Çapacı

Tarladaki zararlı ve yabani otları temizlemek için işçiler mevcuttur. Bu işçilerden birinin adı da çapacıdır. Çapacılık mevsimlik ve yıllık olarak ayrılabilir ancak belgelerde bu bilgiyi tespit edemedik. Hangi ürünleri çapaladıkları yazılmış olsa idi bu ayrıma varılabilirdi.

Çapacı Adetleri

Köyler	Hane Sayısı	Çapacı Sayısı	Müslüman	Gayr-i Müslim	Çapacı / Orakçı	Çapacı / Sabancı
Çeşme	25	4	4			
Don	28	1	1			
Habiller	22	2		2		
Hacı Baba	26	5		5		
Hanlı Yenice	46	5	1	4		
Kırık	13	2		2		
Ocak	25	3	3			
Sarı Danişmend	70	16	14	2	4	
Taşlık Sekbanı	59	6	6			
Tekürcelü	55	12	9	3	1	1
Yatur	45	4	4			
Yünlüce	11	1		1		
Toplam	425	61	38	19	5	1

Çöke Nahiyesinde toplam 425 hanede 61 adet çapacı olduğu tespit edilmiştir. Çapacılık mesleğini 42 adet ile en çok Müslümanlar yapmaktadır. Çapacılık tek başına haneyi geçindirebilecek bir meslek dalı değildir. Özellikle mevsimlik çalışan çapacılar, bu mesleklerinin yanında başka iş kollarında da çalışmaktadırlar. Çapacılık yapan bir kişi aynı zamanda orakçılık veya sabancılık da yapabilmektedir. Taşlık Sekbanı köyünde çapacılardan biri aynı zamanda orakçıdır. Temettüsünde hem çapacılıktan hem de orakçılıktan ibaresi olduğu için bu kişi çapacı sayısına ilâve edilmiştir. Kişilerin meslek dallarına rağbetini göstermesi açısından bu kişi aynı zamanda orakçı sayısı içerisinde de gösterilmiştir.

Sarı Danişmend köyü 14 adet ile en fazla çapacı bulunan köydür. Sarı Danişmend köyünde ek gelir elde etmek için 5 kişi hem çapacı hem de orakçılık yaparak geçimlerini sağlamaktadır.[65]

Hane içinde birden fazla kişinin çalıştığı San Danişmend'de babasının hanesinde sakin olup çapacılık yapanların sayısı 8

[65] Bu 4 kişi çapacı adedi içine dâhil edilmiştir. Çapacı ve orakçı olan kişilerden 3'ü Gayrimüslim olup 1'i Müslüman'dır.

adettir. Kayınbabasına çiftçilikte yardım edenlerden l'i çapacılıkla uğraşmaktadır. San Danişmend'den sonra en çok çapacı bulunan diğer köy ise 12 adet ile çapacı bulunan Tekürcelü köyüdür. Hanlı Yenice'de 5 adet çapacı bulunmaktadır. Ancak bu çapacıların meslekleri çapacı değil çiftçi olarak kaydedilmiştir. Temettülerine çapacılıktan ibaresi yazıldığı için bu 4 kişi de çapacı sayısına ilâve edilmiştir. Yabancılar daha çok hizmetkârlık yaparak geçimlerini sağlarken Yünlüce'de bulunan bir çapacı Rumbegli Köyü'nden Yünlüce'ye göç etmiş bir yabancıdır.

Sarı Danişmend'de ekilebilen alanın fazla olması ve muhtemelen çapalanacak ürünlerin yetiştirilmesi çapacıların, tarlada çalışan diğer işçilerden daha çok olmasını sağlamıştır. Hane sayısı ile karşılaştırıldığında en az çapacı bulunan köyler Yünlüce ve Don'dur. Yünlüce ve Don köylerinin ormanlık alan oluşu ekilen araziyi kısıtlamıştır. Bu yüzden hane reislerinin çiftçilikleri yanında ek gelir için odunculukla uğraşmakta oldukları tespit edilmiştir.

Sabancı

Köylerde rağbet gösterilen bir başka meslek sabancılıktır. Sabancılar İlkbahar ve Sonbahar dönemlerinde hayvanları ile birlikte saban çeken kişilerdir.

Sabancı Adetleri

Köyler	Hane Sayısı	Sabancı Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Devletliağaç	59	6		6
Gaibler	188	24	24	
Malkoçlar	44	3	3	
Omer Obası	29	1	1	
Süleyman Danişmend	23	6	6	
Tatarlar	80	24	1	23
Yumrukaya	44	1	1	
Toplam	467	65	42	29

467 hanede 65 adet olarak kaydedilen sabancılık mesleğini Müslümanların daha çok yaptığı ve köyler içinde en çok Gayr-i Müslim halkın yaşadığı Tatarlar'da adet Gayrimüslim sabancı vardır.

Sabancılara ait koşum hayvanlarının olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum sürülecek olan tarlanın sahibi tarafından koşum hayvanlarının temin edildiğini akla getirmektedir. Ayrıca sabancıların büyük çoğunluğunun bağları bulunmaktadır. Sabancılar diğer ziraî alanlarla ilgilenmemişlerdir. Sadece Tekürcelü köyünde bir çapacının aynı zamanda sabancılık yaptığı kaydedilmiştir.

Ekilen arazi arttıkça sabancı ihtiyacı da artmaktadır. Dolayısıyla en çok sabancının olduğu köyler mezru tarlanın çok olduğu köylerdir. Tatarlar ve Gaibler adet ile sabancıların en çok bulunduğu köylerdir. Bu köylerin mezru tarlaları diğer köylere nazaran fazladır. Gaibler'de 4.489 dönüm, Tatarlar'da 1.124 dönüm ekilebilen tarla mevcuttur. Sabancıların bir çift öküzle bir iş gününde sürebileceği dönüm miktarı 3-4 dönümdür.[66]

Orakçı

Ziraî faaliyetlerin en üst seviyeye çıktığı orak ve harman zamanlarında tarlalarda orakçı adındaki mevsimlik işçiler çalışmaktadır.[67] Bu durum orakçı dediğimiz işçi sınıfını ortaya çıkarmıştır. İş gücü sıkıntısı çeken ve diğer bölgelere oranla tarımın gelişmiş olduğu yerlerde sınırlı bir şekilde orak makineleri kullanıyordu. Orak makineleri bir günde 40 dönüm yer biçerken aynı işi orakçılar 14 günde ancak bitirebiliyordu.[68] Bu durum hasat zamanının uzamasına ve elde edilen ürünün kalitesinin düşmesine yol açmaktaydı. Özellikle hasat zamanı olan Yaz aylarında bu işçilerin adetleri ile Müslüman ve Gayr-i Müslim oluşları tabloda verilmiştir.

Orakçı Adetleri

Köyler	Hane Sayısı	Orakçı Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Devletliağaç	59	1		1
Domurcalu	19	4	1	3
Don	28	1	1	
Gaibler	188	1	1	
Habiller	22	6		6
Hanlı Yenice	46	7	5	2
Kırık	13	3		3
Ocak	25	1	1	
Sarı Danişmend	70	4		4
Taşlık Sekbanı	59	1	1	
Tatarlar	80	1		1
Yatur	45	1	1	
Yumrukaya	44	1	1	
Toplam	698	32	12	20

66 Tevfik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar**, Eren Yayınları, İstanbul 1998, s.86.

67 Güran, a.g.e., s. 94.

68 Güran, a.g.e., s. 86.

Çöke Nahiyesi'nde toplam 698 hanede 32 orakçı bulunmaktadır. Müslim ve Gayr-i Müslimlerin orakçı sayıları birbirlerine yakındır. Orakçılık tek başına çok gelir getiren bir meslek değildir ve dolayısıyla bir hanenin geçimini sağlayamamaktadır. Orakçıların büyük bir çoğunluğu çiftçilik yapmakta veya ek iş kolları tutmaktadır. 32 adet orakçı içinde Sarı Danişmend'de 3 adet, Ocak'da 1 adet olmak üzere hem orakçılık hem de çapacılık yaparak geçimlerini sağlayan 4 kişi vardır. Orakçı sayısına bu 4 kişi ilâve edilmiştir. Habiller'de 6, Hanlı Yenice'de 7, Domurcalu, Sarı Danişmend ve Kırık'da 3'er kişi çiftçi olmalarına rağmen orakçılık da yapmaktadırlar. Habiller, Ocak, Gaibler ve Yumrukaya köylerinde 1 'er adet olmak üzere 4 hane orakçılığı meslek edinmiş hanelerdir. Domurcalu ve Sarı Danişmend'de bulunan 1 'er kişi de hem babasının zıraatına yardım etmekte hem de orakçılık yapmaktadır. Yatur, Taşlık Sekbanı ve Don köylerinde durum biraz daha değişiktir. Şöyle ki; Yatur'da gündelikçi olarak kaydedilmiş bir kişinin temettüsü gündelikçi olarak değil orakçı olarak kaydedilmiştir. Taşlık Sekbanı'nda ise mesleği çapacı olarak kaydedilen bir kişinin hem çapacılıktan hem de orakçılıktan temettüsü yazılmıştır. Don'da çiftçi olan bir kişi hem orakçı hem de oduncudur. Yani ek gelir elde etmek için iki iş bir arada yapmaktadır. Devletliağaç'ta kaydedilen orakçının şunun bunun yanında çalıştığı belirtilmiştir.

Oduncu

Ormanlık bölgelerde geçim kaynaklarından biri olan odunculuktur. Yakacak maddesi olarak kullanılan odunun kesilmesi ve taşınması işlemi oduncu sınıfını ortaya çıkarmıştır.

Oduncu Adetleri

Köyler	Hane Sayısı	Sabancı Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Don	28	6	6	
Kırık	19	1		1
Küçük Ünlü	13	2	2	
Ocak	25	11	11	
Taşlık Sekbanı	59	1	1	
Yatur	45	5	5	
Yünlüce	11	8	4	4
Toplam	200	34	29	5

Ocak Yünlüce, Don, Yatur, Küçük Ünlü ve Kırık köylerinde toplam 200 hanede 34 kişinin odunculuk yaptığı tespit edilmiştir. Ormanlık ve dağlık alana kurulmuş olan köylerin büyük çoğunluğunu Müslüman köyler oluşturmaktadır. Yünlüce'de 4, Kırık'da 1 adet olmak üzere toplam 5 adet oduncu Gayr-i Müslim'dir. Beş kişinin dışındaki 29 adet oduncu ise Müslüman'dır.

Çöke Nahiyesi'nde odunculuk orakçılık mesleğinde olduğu gibi daha çok, ek gelir elde etmek için yapılan bir iştir. Ocak, Don, Yatur, Küçük Ünlü ve Yünlüce köyleri odunculuk yapılan köylerdir. Bu köylerin ormanlık alanda ve dağların yamaçlarında kurulmuş olmalarının doğal bir sonucu olarak odunculuk mesleği gelişmiştir. Ancak odunculuk yapan kişilerin çoğunluğu çiftçilikle uğraşmaktadır. Ocak'da odunculuk yapanlardan 9'u çiftçi olup geri kalan iki kişiden biri orakçı ve çapacı, diğeri ise çapacı olarak kaydedilmesine rağmen odunculukta temettüsü yazılmıştır. Yünlüce'de bulunan oduncular dan 7 adedi çiftçidir. Bunlardan biri Yünlüce'ye göç etmiş bir yabancı olup hem çiftçi hem de oduncudur. Yünlüce'de toplam 8 adet olan oduncunun içinde bir kişi başka işlerle uğraşmamakta ve sadece odunculuktan elde ettiği gelir ile yaşamaktadır. Bu kişi Yünlüce köyünden göçmüş olmakla beraber temettüsü bu köye yazılmıştır. Don'da 5 çiftçi, 1 imam odunculuğu ek gelir için yaparken 1 kişinin tek geçim kaynağı odunculuktur. Yatur'da 3 kişi sadece odunculukla geçinirken 2 adet çiftçi de odunculuk yapmaktadır. Taşlık Sekbanı köyünde bir adet oduncu vardır. Mesleği oduncu olmasına rağmen bu hane reisinin geliri hatiplikten yazılmıştır. Küçük Ünlü ve Kırık köylerinde odunculuk, oduncuların tek geçim kaynağıdır.

Kömürcü

Temettuât defterlerinde yakacak ve sanayi malzemesi olarak kullanılan kömürün işçileri de kaydedilmiştir. Kömürün maden yataklarından mı, yoksa odundan mı üretildiği bilgisi yer almamaktadır. Dağlık ve ormanlık alanlarda bulunan köylerde "odun kömürü" yapılmaktadır. Ancak, Kırklareli Kofçaz eteklerinde olan Devletliağaç için bunu söylemek güçtür. Çünkü bu bölgede kömür yatakları vardır. Kömürcülük mesleği geliri yüksek ve başka ek bir işin yapılmasına gerek duyulmayan bu işçiliktir.

Devletliağaç, Gaibler, Ömer Obası ve Malkoçlar ormanlık alanlar mevcut olup kömürcülükle uğraşan bir sınıf vardır. Diğer orman köylerinde odunculuğun geliştiği kömürcülüğün yapılmadığı

Kömürcü Adetleri

Köyler	Hane Sayısı	Sabancı Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Devletliağaç	59	12		12
Gaibler	188	6	6	
Malkoçlar	44	1	1	
Ömer Obası	29	4	4	
Toplam	320	23	11	12

görülmektedir. Toplam 320 hanede 23 adet kömürcü kaydedilmiştir. Ömer Obası'nda 2 adet çiftçi kömürcülüğü ek gelir için yapmakta olup kömürcülükten elde ettikleri gelir diğer köylere nazaran düşüktür. Müslüman ve Gayr-i Müslim kömürcü adetleri birbirine yakındır. Nüfusunun hepsinin Gayr-i Müslim olduğu Devletliağaç köyünde diğer kömürcü bulunan köylere nazaran kömürcü adedi çok yüksektir.

Gündelikçi, Dirgenci ve Kapıcı

Çöke Nahiyesi'nde dirgenci, gündelikçi ve kapıcı olarak kaydedilmiş işçiler mevcuttur. Bu işçilerin sayıları diğer işçi grubunda yer alanlara göre çok azdır.

Günlük işlerde çalışıp kazanç sağlayan ve adına gündelikçi denilen Müslüman bir kişi Yatur köyünde çalışmaktadır.

Dirgencilik ise hasat zamanı ancak dirgen ile kaldırılabilecek ürünlerin taşınmasında çalışan kişiye verilen addır. Tatarlar köyünde Gayr-i Müslim bir kişi tarafından yapılmaktadır.

Getir götür işlerini yapan kapıcı, bir çeşit hizmetkârlık iş koludur. Ocak köyünde bir adet Müslüman hane tarafından yapılmaktır. Bu kapıcı Ocak köyünde Köse Oğlu Mehmed Efendi yanında çalışmaktadır.[69]

Kâhya

Kâhya genellikle çiftliklerde görev yapan işçilerin başında bulunan kişilere verilen addır. Ancak kâhya bulunan köylerde çiftlik yoktur. Toplam 3 kişi olan kâhyalar Gaibler, Malkoçlar ve Tatarlar köylerinde birer adettir. Bu kâhyalardan Gaibler ve Malkoçlarda bulunanlar Müslüman, Tatarlar köyünde bulunan ise Gayr-i Müslim'dir.

69-ML. VRD. TMT., 5753, s.3.

Hayvancılıkla İlgili Meslekler

Çöke'de hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Bu hayvanları otlatmak için de bazı iş kolları gelişmiştir. Daha çok Müslümanların uğraştığı hayvancılıkla işlerle ilgili olan bu meslekler: sığırtmaç, çoban, buzakcı ve danacı gibi hayvanları otlatan kişilerden oluşmaktadır.

Sığırtmaç

Sığırtmaç, büyükbaş hayvanları otlatan kişidir. Köylerin genelinde bulunan bu kişiler sığırtmaçlıktan gelir elde ederek geçimlerini sağlamaktadırlar. 15 köyde toplam 26 adet sığırtmaç bulunmaktadır. Gaibler, Tatarlar ve San Danişmend'te 3'er adet; Ocak, Malkoçlar, Domurcalu ve Kırık'ta 2'şer; Yünlüce, Devletliağaç, Hacı Baba, Ömer Obası, Tekürcelü, Yatur, Don, Receb Mehmedi ve Yumrukaya'da 1'er adettir. Toplam 26 adet olan sığırtmaçlar nüfusun %2'lik oranını teşkil etmektedir. Küçük Ünlü, Hacılar, Süleyman Danişmend, Taşlık Sekbam, Hanlı Yenice, Çeşme ve Habiller köyünde sığırtmaç yoktur.

Sığırtmaçlık yapanlardan Domurcalu, Devletliağaç, Tekürcelü ve Tatarlar köyündekiler Gayr-i Müslim olup diğer sığırtmaçlar ise Müslümandır.

Sığırtmaçlığı meslek edinenlerin dışında babasına sığırtmaçlıkta yardım edenler de vardır. Kırık'ta 2, Sarı Danişmend'te 1 kişi olmak üzere toplam 3 kişi babalarına yardım etmektedirler. Bu kişileri de sığırtmaç sayısına ekler isek toplam 29 adet sığırtmaç olur ki bu sayının 7'si Gayr-i Müslim 22'si Müslimdir.

Sığırtmaç Adetleri

Köy Adı	Hane Sayısı	Sığırtmaç Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Devletliağaç	59	1		1
Domurcalu	19	2		2
Don	28	1	1	
Gaibler	188	3	3	
Hacı Baba	26	1	1	
Kırık	13	2	2	
Malkoçlar	44	2	2	
Ocak	25	2	2	
Ömer Obası	27	1	1	
Receb Mehmedi	37	1	1	
Sarı Danişmend	70	3	3	
Tatarlar	80	3		3
Tekürcelü	55	1		1
Yatur	45	1	1	
Yumrukaya	44	1	1	
Yünlüce	11	1	1	
Toplam	771	26	19	7

Çoban

Çöke Nahiyesi'nde küçükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılmaktadır. Küçükbaş hayvanları otlatmak için de çobanlar bulunmaktadır.

Toplam 322 hane içinde 28 adet çoban tespit edilmiştir. Hanlı Yenice'de 7 adet, Tekürcelü'de 6, Habiller, Sarı Danişmend ve Hacı Baba'da 3'er adet, Tatarlar ve Yünlüce'de 2'şer adet, Domurcalu ve Kırık'ta 1'er adet çoban bulunmaktadır. Hacı Baba haricinde diğer köylerdeki bütün çobanlar Gayr-i Müslim'dir. Tekürcelü köyünde iki kişinin mesleği çoban olmasına rağmen çobanlıktan elde etmiş olduğu gelir yazılmayarak, hayvanlarından ve ziraî faaliyetlerinden elde etmiş oldukları gelirler temettüsüne yazılmıştır.

En fazla koyun, keçi ve boz koyun gibi küçükbaş hayvanlara sahip olan Hanlı Yenice en çok çoban bulunan köydür. Küçükbaş hayvanın çok olması çoban sayısına etki etmiştir. Ancak bazı köylerde çoban sayısı, küçükbaş hayvan az olmasına rağmen sayıca fazladır. Hanlı Yenice'de 1.932 adet küçükbaş hayvanı 7 adet çoban otlatmaktadır. Hacı Baba'da ise küçükbaş hayvan sayısı bütün köylere nazaran en az iken (33 adet) 2 adet çoban bulunmaktadır. Bir çobanın otlatabileceği ağnam sayısı köylere göre değişiklik göstermektedir.

Devletliağaç, Küçük Ünlü, Ömer Obası, Taşlık Sekbanı ve Don karyesinde küçükbaş hayvancılık yapılmamaktadır ve çoban bu sebeple bulunmamaktadır. Ancak Ocak, Receb Mehmedi, Malkoçlar, Yatur, Çeşme, Gaibler, Hacılar, Süleyman Danişmend ve Yumrukaya köylerinde küçükbaş hayvancılık yapılmakla beraber çoban bulunmamaktadır. Buradaki halk büyük ihtimalle kendi küçükbaş hayvanlarını kendileri gütmektedirler.

Çoban Adetleri

Köy Adı	Hane Sayısı	Çoban Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Domurcalu	19	1	1	
Habiller	22	3	3	
Hacı Baba	26	3		3
Hanlı Yenice	47	7	7	
Kırık	13	1	1	
Sarı Danişmend	70	3	3	
Tatarlar	59	2	2	
Tekürcelü	55	6	6	
Yünlüce	11	2	2	
Toplam	322	28	25	3

Çobanlığı meslek edinenlerin dışında babasına ve kardeşine çobanlıkta yardım edenler de bulunmaktadır. Tekürcelü'de 5, Hacılar'da 1 kişi babasının ağnamını otlatmaktadır. Tatarlar'da kardeşinin koyunlarını otlatan 1 kişi tespit edilmiştir.

Buzakcı

Temettuât Defterleri'nde Buzakcı adı verilen bir meslek grubu kaydedilmiştir. Toplam 419 hane içinde 7 adet olan buzakcıların buzağı gütmekte oldukları defterlerde belirtilmiştir.

Gaibler'de 2, Malkoçlar, Devletliağaç, Hacı Baba, Habiller ve Tatarlar'da 1'er adet buzakcı bulunmaktadır. Hacı Baba köyünde babasına buzakcılık işinde yardım eden bir kişi vardır. Malkoçlar, Tatarlar ve Gaibler köyünde buzağı olmamasına rağmen buzağı çobanı bulunmaktadır. Bu çobanlar başka köylere gidip kısa bir süre için buzakcılık yapmış olmaları ve buzakcılık üzerinden elde etmiş oldukları gelirlerinin kendi köylerine yazıldığı muhtemeldir. Müslüman ve Gayr-i Müslim buzakcı adedi birbirine yakındır.

Buzakcı Adetleri

Köy Adı	Hane Sayısı	Buzakcı Adedi	Müslüman	Gayr-i Müslim
Devletliağaç	59	1		1
Gaibler	188	2	2	
Habiller	22	1		1
Hacı Baba	26	1		1
Malkoçlar	44	1	1	
Tatarlar	80	1		1
Toplam	419	7	3	4

Danacı

Defterlerde danacı adında bir meslek kaydedilmiş olup Ömer Obası ve Yumrukaya'da 1'er adet olmak üzere toplam 2 adettir. Kaydedilen 2 danacı da Müslim'dir. Bu grubun danaları besleyip büyüttükten sonra öküz olarak sattığı düşünülebilir. Çünkü dana gütmek gibi bir duruma defterlerde rast gelinmemiştir.

Arıcı

Çöke Nahiyesi köylerinde arıcılık yok denecek kadar az yapılmaktadır. Hanlı Yenice köyünde Gayr-i Müslim bir çiftçi tarafından arıcılık yapılmaktadır. Gaibler, Malkoçlar, Devletliağaç, Tatarlar ve Süleyman Danişmend köylerinde kovan öşrü alınmaktadır. Don, Hanlı Yenice ve Yatur köylerinde ise kovandan gelir elde edilmektedir ancak kovan öşrü bulunmamaktadır. Kovan geliri ve kovan öşrü bulunan köylerde arıcılık gibi bir meslek kaydedilmemiştir.

Esnaf ve Zanaat Sahipleri

Çöke Nahiyesine esnaflık ve zanaatçılık genellikle Gayr-i Müslimler tarafından yapılan meslek gruplarından oluşmaktadır. Bunlar terzi, tamirci, hızarcı, dülger, değirmen, berber, kasap, debbağ ve zilcilerden oluşmaktadır. Meslekler çeşitli olmasına rağmen toplam 18 kişi adı geçen mesleklerle uğraşmaktadır.

Terzi

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Makedonya'da iplik sanayinin gelişmesi Edirne Kazası'nın nahiyelerine kadar uzanmış ve özellikle Manastır Nahiyesi'ndeki terziler ürettiklerini ihraç etmeye başlamışlardı.[70] Çöke Nahiyesi'nde Manastır'daki kadar terzilik gelişmemiştir. Süleyman Danişmend ve Devletliağaç köylerinde terzilik yapan birer adet hane reisi tespit edilmiştir. Terzilerin her ikisi de Gayr-i Müslim'dir.

Tamirci

Devletliağaç köyünde ne tür tamirler yaptığı kesin olmayan Gayr-i Müslim iki adet tamirci vardır. Çöke Nahiyesi'nin tarım ve hayvancılıkla uğraştığı göz önünde tutulursa tamircilerin tarım âletleri saban ve koşum takımlarını tamir ettiği düşünebilir.

Hızarcı ve Dülgerci

Odun veyahut tahtaların şekillendirilmesinde çalışan hızarcı Tatarlar köyünde 2 adettir. İki hızarcı da Gayr-i Müslim'dir. Bu hızarcılardan biri diğerinin çırağıdır.

Binaların kapı, pencere gibi doğrama kısımlarını çatı, tavan ve döşeme gibi kaba ahşap kısımlarını yapan dülger[71] Süleyman Danişmend ve Tatarlar köyünde birer adet bulunmaktadır ve her ikisi de Gayr-i Müslim'dir.

Değirmenci

Köylüler un ve yem ihtiyaçlarını, ürettikleri buğday, çavdar gibi tahıllardan karşılarlar. Bu elde edilen ürünlerin kullanılabilmesi için değirmenlerde öğütülmesi gerekmektedir. Çöke Nahiyesi'nin

---

70 Michael Palairet, **Balkan Ekonomileri 1800-1914**, (Çev. Ayşe Edirne), Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000, s. 88.

71 Pakalın, a.g.e., C.I. s. 405.

bütün köylerinde buğday, arpa, çavdar gibi öğütülüp un ve yem yapılacak pek çok ürün yetiştirilmektedir. Buna rağmen değirmenlerin azlığı dikkat çekmektedir. Hacılar ve Receb Mehmedî köylerinde birer adet olmak üzere toplam 2 adet değirmen vardır. Değirmen bulunan bu köylerde ise değirmenci olarak kaydedilmiş bir meslek yoktur. Kırık, Devletliağaç ve Hacı Baba köylerinde 1'er adet değirmenci bulunmaktadır. Değirmencilerin hepsi Gayr-i Müslim'dir. Hacı Baba köyünde bulunan değirmencinin asıl mesleği çiftçiliktir. Yan gelir için değirmencilik yapmaktadır.

Kasab

Devletliağaç köyünde 1 adet kasap tespit edilmiştir. Bu kasap büyük ihtimalle et ve et ürünlerinin satıcılığını yapmamaktadır. Çünkü bütün köylerde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık hemen hemen yapılmaktadır ve köylüler et ihtiyaçlarını kendi hayvanlarından sağlayabilmektedirler. Çöke Nahiyesi'nde bir adet olan kasap da bunun göstergesidir. Çünkü 1 adet kasap çok yetersiz bir sayıdır. Köylerde hayvanların kesimlerini köylüler kendileri gerçekleştirmektedir denilebilir.

Berber-Debbağcı ve Zilci

Tekürcelü ve Taşlık Sekbanı köylerinde 1'er adet berber vardır ve her ikisi de Müslümandır. Diğer köylerde berber yoktur.

Yatur köyünde Müslüman bir hanenin debbağcılık yaptığı tespit edilmiştir. Bu debbağcının geliri yazılmamış olmasına rağmen vergisi kaydedilmiştir. Bunun sebebi ise Edirne'ye göç etmiş olması ve gelirlerinin orada yazılmasıdır. Hayvancılığın ve özellikle küçükbaş hayvancılığın gelişmiş olduğu Çöke'de debbağ mesleğinin gelişmemiş olması dikkat çekicidir

Hanlı Yenice köyünde Müslüman bir hane zilcilik yapmaktadır. Sürü hayvanlarına takılan ve sürülerin yerlerinin tespiti amacına yönelik takılan bu zilleri yaptığı düşünülen zilciler, zanaat grubunun gelişmemiş bir dalını ihtiva eder.

Dinî Görevliler

Osmanlı yönetim birimlerinin hepsinde dinî görevliler bulunmaktadır. Köylerde imamlar, hatipler; Gayr-i Müslimler için metropolleri, kocabaşları gibi görevlileri sayılabilir. Toplam 31 adet din görevlisi bulunan Çöke Nahiyesi'nde Gayr-i

Müslimlerin din adamları kaydedilmemiştir. Müslüman din adamlarından ise imam ve hatiplere rastlamaktadır. Ayrıca adını ve anlamını herhangi bir yerde rastlanılmayan yaturcu adlı görevli bu bölümde incelenmiştir.

İmam

Temerrüt defterlerinde 11 adet imam tespit edilmiştir. İmamların bazıları çiftçilikle uğraşırken bir kısmı da köylünün ianesiyle (yardımlarıyla) geçinmektedir. Bazı köylerde *"imamlıktan temettüsü"* cümlesi yazılmak suretiyle imamlıktan ne kadar gelir elde ettikleri yazılmış, başka köylerden de imamların köylere geldiği kaydedilmiştir. İmamların bazıları mesleklerinden gelir elde etmelerine rağmen vergi vermede muaf tutulmuşlardır. Yalnız çiftçilik yapan ve hayvanları bulunan imamlar vergilerini vermişlerdir.

Don köyünde 2 adet; Yumrukaya, Tatarlar, Taşlık Sekbanı, Ömer Obası, Sarı Danişmend, Tekürcelü Malkoçlar, Gaibler ve Çeşme köylerinde 1'er adet imam bulunmaktadır. Bu imamlardan Çeşme ve Don köyündeki birer adet imamın imamlıktan geliri yoktur. Çeşme'de bulunan imam ziraat ile Don'da bulunan bir adet imam hem odunculukla hem de ziraatla geçinmektedir. Yumrukaya, Ömer Obası ve Malkoçlar'da bulunan imamlar başka bir meslek dalı ile uğraşmamış, imamlıktan elde ettikleri gelirlerle geçinmişlerdir. Gaibler ve Tatarlar'da bulunan imamlar ise hem ziraat hem de mesleklerinden elde ettikleri gelirle geçinmişlerdir. Taşlık Sekbanı, Sarı Danişmend, Don ve Tekürcelü köylerinde 1'er adet bulunan imamlar köylünün yardımları ile geçinmektedirler. Ömer Obası'nda bulunan 1 adet imam Ahmedî Mehmed köyündendir ve köye imamlık yapmaya gelmiştir. Bazı köylere imamlık yapmaya giden kişiler de mevcuttur. Bunun örneği ise Don köyündedir. Bu köyde bulunan bir imam Çöke Nahiyesi'nin başka bir köyünde imamlık yapmıştır. Ayrıca bu imam odunculukla da uğraşmış olup Don köyünde odunculuktan temettüsü kaydedilmiştir.

Hatip

Bir topluluğun karşısında genellikle vaaz ve nasihat içeren konuşmaları yapan kişilere hatip denilmektedir. Özellikle Bayram ve Cuma hutbelerini veren hatipler[72] incelenen köylerde toplam 16 adet olarak tespit edilmiştir. Çöke Nahiyesi'nde hatiplik, başlı

---

72 Mustafa Baktır, "Hatip", **DİA.**, XVIII, İstanbul 1998, s. 425

başına bir meslek değildir. Çünkü hatiplerin çoğunluğu çiftçilikle uğraşmaktadır. Hatta bir orakçı ile bir oduncunun da hatiplik yaptığı tespit edilmiştir. Doğrudan doğruya hatiplik yapıp başka işlerle meşgul olmayanlardan vergi alınmamıştır.

Hatiplerin büyük bir çoğunluğu çiftçilerden oluşmaktadır. Yumrukaya'da 5 hatipten 4'ünün mesleği çiftçiliktir. Ocak'da 4 adet bulunan hatiplerden 3'ünün mesleği çiftçi birinin ise orakçıdır. Küçük Ünlü'de 3, Ömer Obası ve Hacılar'da bulunan 1'er hatibin mesleği çiftçiliktir. Taşlık Sekbanı'nda 1 adet bulunan hatibin mesleği ise odunculuktur. Gaibler köyünde sadece hatiplik yapan ve başka bir işle meşgul olmayan 1 adet hatip vardır ve bu hatip, vergiden muaf tutulmuştur.

Şeyh

Hanlı Yenice köyünde bir adet şeyh tespit edilmiştir. Ziraat geliri ile geçinen şeyh vergisini vermektedir. Ancak köyde bir tekkenin bulunup bulunmadığına dair bir kayıt yoktur. Hacı Baba köyünde bir adet şeyh vardır. Ancak bu şeyhin hanesi deftere kaydedilmemiştir. Padişah tarafından fermanla vergileri toplama işiyle görevlendirilen şeyh Nakşibendî Tarikatı'nın şeyhidir.

Yaturcu

Yaturcunun ne işle meşgul olduğunu bilinmemektedir. Ancak kelimeye anlam yüklendiğinde yatırcı olabileceği düşünülebilir. Ayrıca incelenen köylerde yatırların olması yatırlarla ilgilenen bir meslek sınıfının çıkması ihtimalini de güçlendirmektedir. Sarı Danişmend, Yumrukaya, Ömer Obası ve Receb Mehmedî köylerinde birer adet olmak üzere toplam 4 adet yaturcu vardır. Yaturculardan Sarı Danişmend ve Ömer Obası köylerinde bulunanlar Gayr-i Müslim, Yumrukaya ve Receb Mehmedî köylerinde bulunanlar ise Müslümandır.

Askerî Görevliler

Çöke Nahiyesi genelinde askerî görevliler toplam 21 adettir. Bu meslek grubunda yer alan görevlilerin hepsi Müslümandır. Asker, gâzi, onbaşı ve mehterlerden oluşmaktadır.

Asker

Temettuât defterlerinde askerler kaydedilmiştir. Vergiden muaf tutulan askerler: Ömer Obası'nda ve Yumrukaya'da 4'er, Yatur'da

3, Receb Mehmedî'de 2 ve Don'da 1 adet olmak üzere köylerde toplam 14 adettir. Askerlerin nerede oldukları hakkında bilgi yer almamakta ve sadece "Askerî Şahanede" oldukları ibaresi bulunmaktadır. Köylerde tespit edilen askerlerin hepsi Müslüman'dır.

Mehter

Müzikacı, çadırcı, kavas gibi değişik mânâlara gelen mehterin tam anlamıyla bir açıklaması yoktur.[73] Ancak Osmanlılarda askerî müzikayı çalan topluluğuna verilen ad olduğu bilinir. Hacılar'da ve Hanlı Yenice'de 2'şer adet olmak üzere toplam 4 adet olan mehterlerin hepsi Müslüman'dır.

Onbaşı

On kişiden oluşan neferlerin komutanlığını yapan kişiye onbaşı denir. Bu görevde bulunan kişiler seferde oldukları yazılmıştır. Ancak gelirleri de bulunmaktadır. Ziraat gelirlerini kimlerin tasarruf ettiği belirtilmemiştir. Gaibler'de 2, Malkoçlar köyünde 1 adet olmak üzere toplam 3 adet Müslüman onbaşı vardır.

İdarî Görevliler

İdarî görevlilerden oluşan meslekler Çöke'de en az yapılan meslek grubunu teşkil etmektedir. Toplam 16 adet olan ve çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bu idarî görevliler bekçi, çiftlik nazırı ve köy koruyucularından oluşmaktadır.

Nazır

Bir idarenin yahut dairenin en kıdemli memuruna verilen isim olan nazır[74] Çöke'de toplam 4 adettir. Meslek kısımlarında *"çiftlik nazırı"* ibaresi yer almakta olan bu çiftlik nazırlarından 2'si Yatur'da bulunmaktadır. Bunlardan biri... Kazası[75] *Babaklı Karyesi'nde* çiftlik nazırdır.[76] Diğeri ise *Ağnam Kazası Üzümlü Karyesi'nde* çiftlik nazırıdır.[77] Bu nazır aynı zamanda Yatur'da ziraatla uğraşmaktadır. Nazırlığını bu köyde yapmasından dolayı

---

73 Mehmed Zeki Pakalın, "Mehter", **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, II, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1993, s. 444.

74 Pakalın, "Nazır", a.g.s., II, s. 666.

75 Kazanın ismi çok karışık yazıldığı için okunamaz durumdadır.

76 ML. VRD. TMT., 5714, s. 6..

77 ML. VRD. TMT., 5714, s. 7.

zirai faaliyetlerini oğlu yürütmektedir. Taşlık Sekbanı köyünde 1 adet çiftlik nazırının hangi köyde nazırlık yaptığı bilinmemektedir. Taşlık Sekbanı'nda çiftlik yoktur. Bu nazırın nazırlıktan elde ettiği gelir düşük olduğu için çiftçilikle uğraşmaktadır ve zirai faaliyetlerini bizzat kendi yürütmektedir. Tatarlar köyündeki bir adet olarak bulunan nazırın *Edirne Kazası Bağ Karyesinde Beşir Ağa'nın Çiftliği'nde*[78] nazırlık yaptığı ve nazırlıktan başka bir işle uğraşmadığı tespit edilmiştir. Tespit edilen nazırların hepsi Müslüman'dır.

Bekçi

Herhangi bir yeri koruma vazifesiyle mükellef olan kişilere bekçi denilmektedir. Mahalle ve köy bekçilerinden başka malî ve mülkî kanunların icraatım yerine getiren bekçilerde vardır ki bunlara bağcı korucu ya da bağcı denilmektedir.[79] Ancak Temettuât defterlerinde bekçilerin ne tür görevlerde bulundukları yazılmamıştır. Gaibler köyünde 2, Tatarlar ve Yumrukaya 1'er adet olmak üzere Çöke Nahiyesi'nde toplam 4 adet bekçi bulunmaktadır. Bu bekçilerden sadece Tatarlar'daki bekçi

Gayr-i Müslim'dir ve Çöke Nahiyesi *Ağnamlı köyünde* bekçilik yapmaktadır.[80] ve başka bir işle uğraşmamaktadır. Gaibler'de bulunan bekçilerden birinin mesleği bekçi olmasına rağmen sabancılıktan temettüsü yazılmış ve fakat bekçilik geliri kaydedilmemiştir. Yumrukaya'da yer alan bekçinin köy bekçisi olduğu yazmaktadır ve bu işten geçimini sağlamaktadır.

Korucu

Çeşitli yerleri korumakla görevli bir çeşit bekçi olan korucuların Çöke'de nereleri korudukları hakkında bir bilgi yoktur. Bazı korucuların saray çayırlarını korudukları, bazılarının orman ve suyollarını korumakla sorumlu olmaları[81] Çöke'nin bazı köylerinin de ormanlık alan oluşu bakımından akla koruculara ihtiyaç duyulduğunu getirmektedir. Toplam 9 adet olan korucular Ömer Obası'nda 7, Çeşme'de 1 ve Tekürcelü'de 1 adet olmak üzere bulunmaktadır. Korucunun 7 adet ile en fazla bulunduğu köy Bulgaristan sınırında ve ormanlık alanı geniş olan Ömer Obası

---

78 ML. VRD. TMT., 5759, s. 4.

79 Mehmed Zeki Pakalın, "Bekçi", **Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü**, I, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul 1993, s. 196.

80 ML. VRD. TMT., 5759, s. 13.

81 Pakalın, "Korucu", a.g.s., I, s. 296.

köyüdür. Ömer Obası'nda ve Tekürcelü'de bulunan koruculârın hepsinin mesleği çiftçiliktir. Köylerde sadece koruculuktan geçinenler de mevcuttur. Bunlardan birinin Çeşme köyünde yaşadığı tespit edilmiştir. Gayr- i Müslimlerin de yaşadığı Çeşme ve Tekürcelü köylerinde korucular Müslüman'dır.

Diğerleri

Yukarıda bahsedilen mesleklerin hiç birine dâhil olmayan ve diğerleri diye adlandırılan bu grupta bedenî yetersizlik, yetim, mecnun, dul kadın ve ihtiyar gibi özelliklere sahip olan kimi kişiler yer almaktadır. Bu kişilerin vergilerinin olmadığı ve kimlerin yardımlarıyla geçindikleri kaydedilmiştir. Bazıları bedenî yetersizliklerine rağmen vergi vermişlerdir. Bunlar tarlalarını icara vererek geçimlerini sağlamışlardır.

Bedenî yetersizlikleri bulunan kişiler; Tekürcelü'de 7, San Danişmed'de 3, Yumrukaya, Hanlı Yenice, Ömer Obası ve Domurcalu'da 2'şer, Taşlık Sekbanı ve Receb Mehmedî köylerinde l'er adet olmak üzere toplam 20 adettir. Bu kişiler ahâlinin yardımlarıyla geçinmektedirler. Tekürcelü'de bulunan 1 adet sakat icara verdiği tarla ile geçimini sürdürürken Ömer Obası'nda bulunan sakatlardan birine de Ali Oğlu Ahmed Ağa adındaki bir şahsın ianesiyle geçinmektedir.[82] Domurcalu'da ve Taşlık Sekbanı'nda bulunan sakatlardan l'er adedi bedenî yetersizliklerine rağmen çiftçilikle uğraşmaktadır.

Bunun yanında ihtiyar oldukları için hiçbir iş yapamayan kişilerde mevcuttur. Çöke'de ihtiyar sayısı 3'tür. Bu ihtiyarlar içinden Yatur'da bulunan ihtiyar, ziraat geliri ile geçinmektedir. Receb Mehmedî'de 2 adet olan ihtiyarlara ahâli yardım etmektedir. Yumrukaya'da 1 adet olan ihtiyara ise oğlu bakmaktadır.

Yetimler. Sarı Danişmend'e 2 ve Habiller'de 1 adettir. Toplam 3 adet olan yetimlerden Sarı Danişmend'de bulunan 1 adet yetim icara verdiği tarla ile geçimini sürdürmekte ve vergisini vermektedir.

Temettuât defterlerinde 1 adet dul kadın tespit edilmişir ve ziraat gelirleri ile geçinmektedir.

Belgelerde Receb Mehmedî'nde 1 adet topal ve Tekürcelü'de 1 adet mecnun kaydedilmiştir. Bu kişiler de halkın yardımları ile

---

82 ML. VRD. TMT., 5721, s. 7..

geçinmektedirler. Bu sayılanların dışında hiçbir sebep gösterilmeksizin sadece *"şunun bunun ianesiyle geçinmekte olup"* ibaresi kullanılarak kaydedilmiş haneler de mevcuttur. Bunlar Yatur ve Habiller'de 1'er adet olmak üzere toplam 2 adettir. Toplam 32 adet olan bu gruptakilerden (sakat, ihtiyar, yetim, topal, mecnun ve şunun bunun ianesiyle geçinenler) 4'ü Gayr-i Müslim, 28 adedi ise Müslüman'dır.

II. BÖLÜM

ÇÖKE NAHİYESİ'NDE TOPRAK TASARRUFU

ZİRAAT ALANLARI

Temettuât sayımları ile halkın ne tür ziraî faaliyetlerde bulundukları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Köylerin toprağı tasarruf şekilleri ve tasarruf ettikleri arazilerinden gelirlerini defterlerde bulmak mümkündür.

1844-1845 yılları arasında Çöke Nahiyesi'nin topraklarının 16.268 (%68) dönümü mezru tarla, 6.501 (%27) dönümü gayr-i mezru tarla ve 3.333,5 (%5) dönümü ise bağlarla kaplıdır. Keten, duhan tarlaları ise yüzdeye giremeyecek kadar azdır.

Nahiyede arazilerin dışında gelir getiren bazı gayrimenkuller de vardır. Ancak bu gayrimenkuller köylerin genelinde bulunmamaktadır.

Çalışmamızda yöntem olarak mezru, gayr-i mezru ve bağlar dönüm olarak ele alınacaktır. Köyler ve çiftlikler bazında dönümleri açıklanarak mesleklere göre bu tarla ve bağların dağılımı verildikten sonra tarla ve bağlardan elde edilen gelirlere yer verilecektir.

Mezru ve Gayr-i Mezru Tarlalar

1844-1845 yılları arasında köylülerin arazilerinin inceleneceği bu bölümde mezru ve gayr-i mezru tarlalar dönüm olarak verilmiştir. Kişi başına düşen dönüm miktarı hesaplanırken çiftlik

Köylerin Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla Dönümleri

Köyler	Nüfus	Mezru Tarla Dönüm	Çiftliğe Ait Mezru Tarla Dönüm	Kişi Başına Düşen Tarla Dönüm	Yüzde	Gayr-i Mezru Tarla	Çiftliğe Ait Gayr-i Mezru Tarla Dönüm	Yüzde
Çeşme	31	433		14	3	37		0
Devletliağaç	59	959		16	6	10		0
Domurcalu	38	365	40	10	2	211		15
Don	39	358		9	2	92	800	1
Gaibler	188	4.489		24	29	10		0
Habiller	34	166	233	5	1	82		16
Hacı Baba	57	243		4	2		960	
Hacılar	35	225		6	1	233		3
Hanlı Yenice	47	747	30	16	5	566	430	15
Kırık	22	94	130	4	1	156	215	6
Küçük Ünlü	19	294	150	15	2	134	150	4
Malkoçlar	44	989		22	6			0
Ocak	25	119		5	1	168		3
Ömer Obası	43	215	75	5	1	110	125	4
Receb Mehmedî	37	228		6	1	375		6
Sarı Danişmend	70	967		14	6	463		7
Süleyman Danişmend	23	410		18	3	10		0
Taşlık Sekbam	79	1.008		13	6	162		2
Tatarlar	80	1.124		15	7	8		0
Tekürcelü	55	783		14	5	384		6
Yatur	61	654		11	4	134		2
Yumrukaya	60	503		8	3	385		6
Yünlüce	22	237		11	2	271		4
Toplam	1168	15.610	658	13	100	3.991	2.680	%100

verileri çıkarılarak hesaplanmıştır. Çünkü çiftlik verileri köylerdeki dönüm miktarını yükseltecek ve kişi başına düşen dönüm doğru bir şekilde aksettiremeyecektir. Yalnız köylerin mezru ve gayr-i mezru tarla yüzdeleri verilirken çiftlik verileri de dâhil edilmiştir. Bunun sebebi, köylerde işlenen toplam arazinin yüzde olarak alınmış olmasıdır...

Çöke Nahiyesi'ne tabi köylerin arazileri genellikle mezru tarla olarak kullanılmaktadır. İşlenmiş toprak anlamına gelen mezru tarlalar Çöke Nahiyesi'nin bütün köylerinde vardır. Halkın nüfuslu Çöke Nahiyesi'nde kişi başına düşen tarla miktarı genel arazi dönüm ve toplam nüfus üzerinden değerlendirildiğinde ortalama olarak 13 dönüm çıkmaktadır.

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nde 16.268 dönüm mezru tarlaya karşılık 6.671 dönüm gayr-i mezru tarla bulunmaktadır. Geneli çiftçilikle uğraşan köylerin hepsinde mezru tarla vardır. Gayr-i mezru tarla ise Hacı Baba ve Malkoçlar'da olmayıp diğer köylerde bulunmaktadır.

Ahâli ve Çiftlik Sahiplerinin Mezru ve Gayr-i Mezru Tarlalarının Karşılaştırması

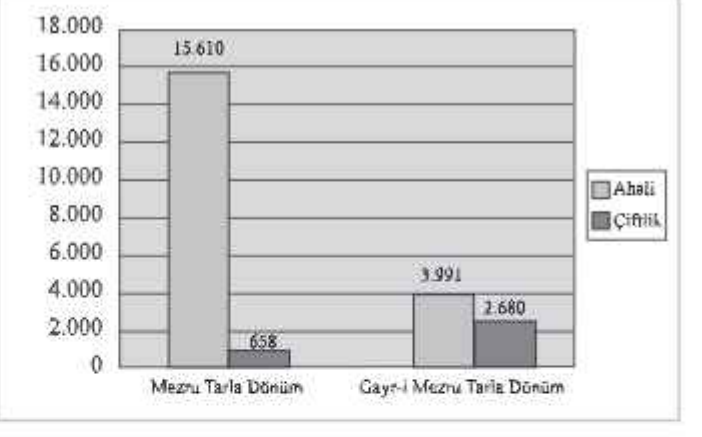

Ahâlinin ektiği veya boş bıraktığı arazi ve çiftlilerin arazileri karşılaştırıldığında mezru tarlada dönüm olarak ahâlinin 15.610 dönüm mezru tarlasına karşılık çiftlik sahipleri çok düşük mezru tarla dönüm miktarına sahiptir ve 658 dönüm mezru tarlası bulunmaktadır. Yüzdeye dönüştürüldüğünde aralarındaki fark açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ahâlinin mezru tarlası % 96

oranındadır. Çiftlik sahiplerinin mezru tarlası ise % 4'lük bir orana sahiptir. Gayr-i mezru tarlalarda durum değişmektedir. Ahâlinin 3.991 dönüm arazisi boştur ve çiftliklerin gayr-i mezru tarla oranından % 20 yüksektir. Çiftliklerin 2.680 dönüm boş arazisi vardır ve toplam sekiz çiftlik için bu oran fazladır.

Mezru tarlaların gayr-i mezru tarlalardan yüksek olduğu tespit edildiği Çöke'de mezru ve gayr-i mezru tarla arasındaki doğru orantı çiftlikler için tersi durumundadır. Çünkü çiftliklerde mezru tarla 658 dönüm, gayr-i mezru tarla ise 2.680 dönümdür. Çiftliklerde arazilerin büyük bir bölümü işlenmemektedir.

Nüfusa göre bazı köylerde kişi başına düşen toprak miktarının arttığı ve düştüğü görülmektedir. Kişi başına düşen tarlanın (dönüm olarak) en fazla olduğu köy Gaibler'dir. Köyde 4.489 dönüm mezru tarla vardır ve kişi başına 24 dönüm mezru tarla düşmektedir. Gaibler'de ekilebilen tarlaların gayr-i mezru tarlalara oranla fazla olması bu sonucu çıkarmıştır. İkinci olarak kişi başına düşen dönüm miktarının yüksek olduğu köy 989 dönüm mezru tarlası bulunan ve kişi başına 22 dönüm tarla düşen Malkoçlar köyüdür. Üçüncü olarak kişi başına düşen dönüm miktarının fazla olduğu köyler 410 dönüm mezru tarlası olan Süleyman Danişmend'de kişi başına 18 dönüm tarla düşmektedir. 747 dönüm mezru tarlası bulunan Hanlı Yenice ile 959 dönüm tarlası bulunan Devletliağaç köylerinde de bir kişiye 16 dönüm mezru tarla düşmektedir.

Küçük Ünlü ve Hanlı Yenice köylerinin ortak özelliği çiftliklerinin bulunmasıdır. Çiftlik mezru tarla dönümlerinin hesaba katılmamasına rağmen işlenen toprak nüfusa göre yüksektir. Kişi başına 5 dönüm düşen köyler Tekürcelü, Ömer Obası, Habiller ve Ocak'tır. Ömer Obası'nda 215 dönüm mezru tarla vardır. Ömer Obası da nüfusuna göre mezru tarlası düşük olan bir köydür. Kişi başına düşen tarla miktarının en düşük olduğu köyler ise; 243 dönüm mezru tarlası olan Hacı Baba, 94 dönüm mezru tarlası bulunan Kırık'dır. Bu köylerde kişi başına düşen mezru tarla 4 dönümdür. Ancak Kırık köyünde çiftlik vardır ve çiftliklere ait tarlalar kişi başına bölünmemiştir. Bundan dolayı kişi başına düşen mezru tarla düşük çıkmaktadır. Diğer köylerde kişi başına 6 ile 18 dönüm arasında değişen mezru tarla düşmektedir.

Gayr-i mezru tarlanın en çok olduğu köyler çiftliklerin olduğu köylerdir. Çiftlik arazilerinin büyük bir bölümü işlenmektedir. Bundan dolayıdır ki hem çiftlik hem de ahâlinin Gayr-i mezru tarlaları toplandığında en yüksek Gayr-i mezru tarlaya sahip olan köylerden ilki 1.042 dönüm ile Habiller köyüdür. Bu köyde

çiftliklerin Gayr-i mezra tarlası çok yüksektir ve toplam Gayr-i mezru tarlanın 960 dönümü çiftliğe aittir. İkinci sırada 1.011 dönüm ile Domurcalu Köyü vardır. Bu köyün toplam Gayr-i mezru tarlasının 800 dönümü çiftliğe aittir. Üçüncü sırada ise 996 dönüm ile Hanlı Yenice köyü gelmektedir. Bu köyün de Gayr-i mezru tarlasının fazla olmasının sebebi çiftliğe ait Gayr-i mezru tarlanın 430 dönüm olmasıdır. Çiftliklerin Gayr-i mezru tarlaları dikkate alınmadan hesaplandığında en fazla Gayr-i mezru tarlaya sahip olan köyler değişmektedir. Bu durumda en fazla Gayr-i mezru tarlası olan köyler 566 dönüm ile Hanlı Yenice, 463 dönüm ile Sarı Danişmend, 385 ile Yumrukaya köyleridir. Malkoçlar ve Hacı Baba köylerinde bütün topraklar ekilmiş olup Gayr-i mezru tarla yoktur. En az Gayr-i mezru tarlaya sahip köyler ise 8 dönüm ile Taşlık Sekbanı, 10'ar dönüm ile Gaibler ve Devletliağaç köyleridir. Bu köylerde kişi başına düşen tarla miktarı orantılı olup buradan yeri tespit edilemeyen muhtemelen şimdi var olmayan Gaibler'in hem geniş düzlükleri olan bir köy hem de sulak bir yerde olduğu düşünülebilir.

Köylerin Tarla Dönüm Aralıkları

Ziraî üretimde etkinliği belirleyen faktörlerden biri olan işletme büyüklüğü, tarım ekonomisi bakımından büyük önem taşır. Osmanlı tarım istatistiklerinde işletme büyüklükleri yer almaktadır. Bu istatistiklerde işletme büyüklükleri bir ailenin mülkiyetinde olup olmadığına bakılmaksızın nadasa bıraktığı ve ektiği toprakların yüzölçümüne göre tarım işletmeleri üçe ayrılıyor.[83]

1- İmalâlât-ı Sağire: Yüz ölçümleri 10 dönümden az olan küçük işletmelerdi.

2- İmalâlât-ı Mütevassıta: Yüzölçümleri 10-50 dönüm arasında olan orta büyüklükteki işletmelerdi.

3- İmâlât-ı Cesîme: Yüzölçümleri 50 dönümden daha fazla olan büyük işletmelerdi.[84]

Çöke Nahiyesi'nde bulunan mezru tarlaları tasarruf edenlerin büyük bir kısmını orta büyüklükteki işletmeler oluşturmaktadır.

Köylerde toplam 19.601 dönümlük arazinin büyük bir bölümünü

83 Güran, a.g.e., s. 81.
84 A.g.e. s., 81.

Tarlaların Köylere Göre Dönüm Aralıkları

Köyler	Tarla Dönüm	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	100-110	110-120	120-130
Çeşme	470	3	2	10	5									
Devletliağaç	969		5	19	5	5	1							
Domurcalu	576		5	1	4	3								1
Don	450	5	17	4										
Gaibler	4.499	1	12	60	54	9	10	5						
Habiller	248	4	7		2									
Hacı Baba	243	9	14	1										
Hacılar	448	4	8	1	1			1			1			
Hanlı Yenice	1.313	7	11	9	3	1				2		1		
Kırık	250	2	2	3	2									
Küçük Ünlü	428	5	11		2	1								
Malkoçlar	989		8	10	9	2	4							
Ocak	287	5	7	3	1									
Ömer Obası	325	1	13	2										
Receb Mehmedî	603		15	5										
Sarı Danişmend	1.430	8	38	10	4									
Süleyman Danişmend	420		6	10	1	2								
Taşlık Sekbanı	1.170	5	21	16	10									
Tatarlar	1.132	1	12	23	7	2	2							
Tektürcelü	1.167	25	16	12	5	11					1			
Yatur	788	7	18	7	6	1								
Yumrukaya	888	6	34	2										
Yünlütce	508	1	4	6	2				1	1				
Toplam	19.601	99	286	214	123	37	17	6	1	3	2	1		1

10-20, 20-30, 30-40 dönümlük araziler oluşturmaktadır. Mezru tarlaların büyük bir bölümü 286 kişinin ekmiş olduğu 10-20 arasında değişen dönümler oluşturmaktadır. Ardından 200 kişinin ekmiş olduğu 20-30 arasında değişen dönümler gelmektedir. 100 ve üzerinde olan dönümler en az olanını teşkil etmektedir. Buna göre Çöke Nahiyesi'nde toprakların büyük bir kısmı orta büyüklükteki işletmelerden tarafından tasarruf edilmektedir denilebilir.

Bağlar

Ahâliye ve çiftliklere ait bağ dönümlerinin yer alacağı bu bölümde kişi başına düşen bağ dönümleri toplam bağ dönümünden çiftlik verileri çıkarılacak hesaplanacaktır. Köylerin toplam bağ dönümünde ne kadar yer ettiğinin ortaya konulabilmesi için bağ yüzdeleri toplam bağ üzerinden verilmiştir.

Köylere Göre Bağ Dönümleri

Köyler	Hane Sayısı	Bağ Dönüm	Çiftlik Bağ Dönüm	Kişi Başına Düşen Bağ Dönüm	%
Çeşme	25	39		1,56	3
Devletliağaç	59	58		0,98	4
Domurcalu	19	9		0,47	1
Don	28	42		1,5	3
Gaibler	188	128		0,68	10
Habiller	22	9	4	0,4	1
Hacı Baba	29	25		0,86	2
Hacılar	23	68		2,9	5
Hanlı Yenice	46	95	5	2,06	7
Kırık	13	14	2	1,07	1
Küçük Ünlü	19	77	8	4,05	6
Malkoçlar	44	22,5		0,51	2
Ocak	25	16		0,64	1
Ömer Obası	27	20	3	0,74	2
Sarı Danişmend	70	152		2,1	12
Süleyman Danişmend	23	38		1,6	3
Taşlık Sekbanı	59	131		2,2	10
Tatarlar	80	126		1,5	10
Tekürcelü	55	145		2,6	11
Yatur	45	55		1,2	4
Yumrukaya	44	28		0,63	2
Yünlüce	11	14		1,2	1
Toplam	954	1.311,50	22	1,32	100%

Çöke'nin hemen hemen her köyünde bağcılık yapılmaktadır. Bağcılığın sofralık mı, yoksa ticaret için mi yapıldığı kesin

değildir. Bir hanenin tasarruf ettiği bağ dönümleri en az 1 ve en fazla 4 dönüm olarak değişmektedir. Yalnız Receb Mehmedî köyünde bağcılık yapılmamıştır. Büyük bir ihtimalle üzüm yetiştiriciliğinde sıcaklık önemli bir unsur olduğundan kuzeye bakan bu köyde sıcaklık yeterli değildir.

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri'nde çiftliklerle birlikte 1.333,5 dönüm bağ olduğu tespit edilmiştir. Bu toplamın 1.311,5 dönümü ahâliye, 22 dönümü ise çiftliklere aittir. Bu oran 1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nde yapılan bağcılığın az olduğunu göstermektedir. Gerek coğrafî şartlar gerekse bağcılığın ticaret aracı olarak görülmemesi bağcılığın az yapılmasına yol açmıştır denilebilir. Büyük ihtimalle haneye yetecek kadar yetiştirilen bağlar Müslimler ve Gayr-i Müslimlerin ziraî faaliyetleri içerisinde yer almıştır.

Bağların % 12 oranla en fazla yer aldığı köy Sarı Danişmend köyüdür. Ardından % 11 oranıyla Tekürcelü, % 10 oranla Taşlık Sekbanı ve Gaibler köyü gelmektedir. En az bağ olan köyler ise % 1 oranında bağ bulunan Habiller, Yünlüce, Kırık, Ocak ve Domurcalu köyleridir. Bağ dönümlerini nüfus ile ilişkilendirildiğinde kişi başına düşen bağın en fazla olduğu köy 19 haneli Küçük Ünlü köyüdür. Toplam 85 dönüm bağı bulunan köydeki bağların 77 dönümü ahâliye 8 dönümü ise çiftliğe aittir. Çiftlik verileri hariç hane başına düşen bağ dönümü diğer köylerden çok yüksektir ve hane başına 4,05 dönüm bağ düşmektedir. Küçük Ünlü'den sonra 68 dönüm bağı olan ve hane başına 2,9 bağ düşen Hacılar ile 145 dönüm bağı bulunan ve hane başına 2,6 dönüm bağ düşen Tekürcelü ile Hanlı Yenice köyleri gelmektedir. Sarı Danişmend köyü bağ dönümün en fazla olduğu köy olup 152 dönüm bağ bulunmaktadır. Ancak nüfusu yüksek olan bu köyde hane başına düşen bağ dönümü 2,1 dönümdür. Hane başına düşen bağ dönümlerinin nısf (yarım 0,5) bile sayılmayacak kadar az olduğu köyler ise hane başına 0,47 dönüm düşen Domurcalu ile 0,4 dönüm düşen Habiller. Bunlar haricindeki köylerde hane başına 0,5 dönüm ile 2 arasında değişen bağ dönümü düşmektedir.

Çiftliklere Ait Mezru, Gayr-i Mezru Tarlalar, Bağ ve Çayırlar

Çiftlikler, ziraî hayatın en önemli unsurlarından biridir. Çöke'de toprağı tasarruf edenler küçük işletmelerdir. Çöke'de bulunan çiftliklerin ziraat hayatına çok etki ettiği söylenemez. Bunun sebebi Mezru (=ekilmiş) tarlanın az, Gayr-i mezru tarlanın ise çok yüksek olmasıdır. Çiftliklerde bağcılık da az yapılan bir ziraat dalıdır. Çayır dönüm olarak kaydedilmiş veriler mevcuttur. Bu ziraat dalının da dönüm miktarı yüksek değildir.

Çiftlikler arasında Mezru tarlası en fazla olanlar 150 dönüm ile Küçük Ünlü, 143 dönüm ile Habiller (1), 130 dönüm ile Kırık köylerinde bulunan çiftliklerdir. Habiller köyünde üç adet çiftlikten Habiller (1) çiftliğinin mezru tarlası diğer ikisine göre çok yüksektir. Habiller (2) ve Habiller (3) çiftliklerinin mezru tarlaları birbirine çok yakındır. Çiftlikler içerisinde en düşük mezru tarlaya sahip olan Hanlı Yenice çiftliğidir ve 30 dönüm mezru tarlası vardır. Diğer köylerin dönümleri birbirine yakındır. Çiftliklerde dikkati çeken Gayr-i mezru tarlanın yüksek olmasıdır. Bunun neden kaynaklandığını kesin olarak bilinmese de işçi sıkıntısı yüzünden olduğu düşünülebilir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde toprağın nisbî bolluğuna rağmen boş kaldığı bir gerçektir. Toplam 2.680 dönüm boş arazi bulunan çiftliklerde en yüksek Gayr-i mezru tarlası bulunan çiftlik, 800 dönüm ile Domurcalu'dur. Habiller (1) en yüksek Gayr-i mezru tarlaya sahip ikinci köydür ve 600 dönüm boş arazisi vardır. Hanlı Yenice çiftliğinde ekilen araziden çok boş arazi bulunmaktadır ve çiftliğin toplam 430 dönüm Gayr-i mezru tarlası vardır. En az gayr-i mezru tarlaya sahip olan çiftlikler ise 100 dönüm ile Habiller (3), 125 dönüm ile Ömer Obası ve 150 dönüm ile Küçük Ünlü'dür.

Çiftliklerde bağ toplam 22 dönümdür. Bağcılık çiftlikler için önemli zirai faaliyetlerden biri olmamıştır. Meselâ Domurcalu ve Habiller (1) çiftliklerinde bağcılık yapılmamaktadır. Ömer Obası, Kırık, Habiller (2) ve (3) çiftliklerinde de çok az bağcılık yapılmaktadır. Ömer Obası'nda 3, Kırık'ta 2, Habiller (2) 3, Habiller (3) de ise 1 dönüm bağ bulunmaktadır. En fazla bağı

Çiftliklerin Mezru ve Gayr-ı Mezru Tarla Dönümleri ile Bağ ve Çayır Dönümleri

Köyler	Mezru Tarla Dönüm	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Bağ Dönum	Çayır Dönum
Domurcalu	40	800		
Habiller (1)	143	600		
Habiller (2)	40	260	3	
Habiller (3)	50	100	1	
Hanlı Yenice	30	430	5	7
Kırık	130	215	2	
Küçük Ünlü	150	150	8	
Ömer Obası	75	125	3	5
Toplam	658	2.680	22	12

olan çiftlik ise 8 dönüm ile Küçük Ünlü köyündeki çiftliktir. Küçük Ünlü'den sonra bağcılığın en fazla yapıldığı köy 5 dönüm bağ ile Hanlı Yenice köyüdür.

Çiftliklerin hayvanları için ot biçtikleri yer olan çayırlar toplam 12 dönümdür. Hanlı Yenice köyünde 7, Ömer Obası köyünde 5 dönüm bulunmaktadır.

Mesleklere Göre Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağların Dağılımı

Temettuât defterlerinde çeşitli mesleklere sahip olan hane reislerinin tasarruf etmiş oldukları veyahut boş bıraktıkları tarlaları kaydedilmiştir. Buna göre ekilebilen tarlaların mesleklere göre değerlendirmesi yapılabilecektir. Yöntem olarak bütün köyler teker teker ele alınacak ve mesleklere göre toprağın tasarruf şekli gösterilecektir. Ancak mesleklere ait verilerin orantılılarının daha iyi görülebilmesi için çiftlik bulunan köylerde çiftliklere ait olan Mezru tarla, Gayr-i mezru tarla ve bağlar, burada gösterilmeyecektir. Tabloda, mesleklerde arazisi olanlar ve bu arazileri tasarruf edenlerin adetleri gösterilmiştir. Meselâ bir çiftçinin mezru tarlası vardır ama bağı olan çiftçi sayısı mezru tarlası olan çiftçi oranından fazladır. Bunun oranlamasını göstermek açısından bir tabloda birden fazla meslek adedi yer almıştır.

Gaibler Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerinin Mesleklere Göre Dağılımı

Gaibler en çok işlenen toprağa sahip olan köydür. Burada çiftçilik en önemli geçim kaynaklarındandır. Çiftçilik dışında başka bir

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Bağ Dönüm
Bekçi	1			1
Çiftçi	146	4,489	10	116
Çocuk	2			3
Hatip	1			1
İmam	1			2
Kömürcü	4			4
Sabancı	10			14
Sığırtmaç	1			1
Toplam	166	4,489	10	142

meslekle meşgul olanların mezru tarlası yoktur. 146 adet çiftçi bulunan köyde 4.489 dönüm ekilebilen tarla mevcuttur. Tarlaların hemen hepsi ekilebilen bu köyde bağcılık da yapılmaktadır.

Çiftçilik dışındaki mesleklerle uğraşanların genellikle bağcılık yaptığı tespit edilmiştir. Ancak üzümleri nasıl tasarruf ettikleri hakkında bir bilgi yoktur.

Tatarlar Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Tatarlar, mezru tarlası en çok olan köylerden ikincisi olup köyde bağcılık da yapılmaktadır. Çiftçilerin hepsinin mezru tarlası vardır. Diğer mesleklerden olanların mezru tarlası olmayıp genellikle bağcılık yaptıkları tespit edilmiştir. Çiftçilerden 1 adedinin bağı yoktur. Geriye kalan 48 adedinin ise 1-3 dönüm arasında değişen bağ tasarruf etmektedirler. Bağcılığı 75 dönüm ile en fazla yapan meslek grubu çiftçilerdir. Ancak hane başına düşen bağ dönümü 2,4 dönüm ile sabancılara aittir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Bağ Dönüm
Çiftçi	49	1.124	8	75
Çoban	1			4
Sabancı	17			42
Sığırtmaç	2			5
Toplam	69	1.124	8	126

Taşlık Sekbanı Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Taşlık Sekbanı'nda da pek çok köyde olduğu gibi mezru tarla sadece çiftçilerin tasarrufu altındadır. Bağcılığı da en fazla yapan meslek grubu çiftçilerdir. Çiftçilerden 12'sinin gayr-i mezru tarlası vardır. Mezru tarlası olan çiftçilerin biri hariç hepsinin bağı bulunmaktadır. Çapacıların mezru tarlası yoktur ve ziraî alanda genellikle bağcılıkla uğraşmaktadırlar. Oduncu ve berber olan hane reislerinin mezru tarlaları yoktur. Oduncunun 6 dönüm gayr-i mezru tarlası, berberin ise 1 dönüm bağı vardır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Berber					1	1
Çapacı			2	15	4	7
Çiftçi	47	1.008	12	141	46	121
Oduncu			1	6	1	2
Toplam	47	1.008	15	162	52	131

Tekürcelü Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Tekürcelü'de bulunan çiftçilerin hepsinin ekilebilen tarlası mevcut olup çiftçilerden 2'sinde gayr-i mezru tarla ve bağ bulunmamaktadır. İşçi grubundan olan hizmetkâr ve çapacıların tarlaları vardır ve genellikle ziraî faaliyetlerden sadece bağcılığı yapmaktadırlar. Esnaflardan berberin mezru tarlası, gayr-i mezru tarlası ve bağı bulunmaktadır. Diğer mesleklerde sadece bağcılık yapılmaktadır. Defterlerde kayıtlı *"bir uzvu noksan"* olarak tabir edilen bir kişinin de bağcılık yaptığı tespit edilmiştir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Berber	1	17	1	8	1	2
Çapacı			3	25	3	10
Çiftçi	37	781	35	338	35	123
Çoban					1	3
Hizmetkâr					3	4
İmam					1	1
Sakat					1	1
Sığırtmaz					1	1
Toplam	38	798	39	371	46	145

Sarı Danişmend Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Edirne'de sayılı meralardan biri olan Sarı Danişmend köyünde yeterince su kaynağı bulunmaktadır. Ancak Sarı Danişmend

köyünün ormana bitişik olması[85] ekilebilen araziyi kısıtlamıştır. Sarı Danişmend'de bulunan mezru tarla ve bağları tasarruf edenlerin genellikle çiftçiler olduğu görülmektedir. Diğer mesleklerden olanlar ise tarla ve bağ işleri ile çiftçiler kadar çok ilgilenmemişlerdir. Sarı Danişmend köyünde 2 adet mesleği yazılmamış hane bulunmaktadır. Bu hanelerin toplam 7 dönüm olmak üzere bağı bulunmakta ve başka bir işle ilgilenmemektirler.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Berber	1	10	1	10	1	2
Çapacı	1	11			2	4
Çiftçi	56	941	43	453	56	133
Mesleği Yazılmamış					2	7
Yetim					1	1
Zurnacı	1	5			1	5
Toplam	59	967	44	463	63	152

Malkoçlar Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Meslęklere Göre Dağılımı

Topraklarını verimli ve sulu tarıma uygun olduğunu düşünülen[86] Malkoçlar, küçük bir köy olmasına rağmen mezru tarlaların fazla olduğu görülmektedir. Gayr-i mezru tarlaların hiç olmaması toprağın verimli olduğunu ve ziraî faaliyetlere uygun olduğunu göstermektedir. Çiftçilerin hepsinin mezru tarlası vardır. Bağcılığın da yapıldığı bu köyde bağcılığın önemli bir ziraî faaliyet olduğu söylenemez.

Diğer mesleklerden olan hanelerin mezru tarlası yoktur ve sadece 1-2 dönüm arasında değişen bağlarının olduğu tespit edilmiştir. Yine bu köyde 1 çiftçinin bağdan geliri yazılmasına rağmen bağ dönümü yazılmamıştır. Bu bir adet çiftçi, bağı olan çiftçi sayısına ilâve edilmiştir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	35	989	21	19,5
Kömürcü			1	2
Sığırtmaç			2	1,5
Toplam	35	989	24	23

85 Heyet, a.g.m., **Yurt Ansiklopedisi**, IV, s. 2354.

86 Bu köyde çeltik tarımı yapılmaktadır. Çeltik üretiminde su çok önemlidir. Su olmayan yerlerde çeltik üretimi yapılmaz.

Devletliağaç Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Sulu tarımın yapılabildiği[87] Devletliağaç'ta mezru tarlanın büyük bir bölümü çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Kömürcünün de 10 dönümlük bir araziyi tasarruf ettiği tespit edilmiştir. Devletliağaç'da arazilerin hemen hepsi kullanılmaktadır ve 10 dönüm kadar bir yer ekilmemiştir. Burada da Bağcılık diğer köylere nazaran çiftçilerin az uğraştığı ziraî alanlardan biridir. İşçilerin mesleklerinin yanında bağcılık da yaptıkları bu köyde, 14 adet olan işçilerin toplam 32 dönüm bağı bulunmaktadır. Bağcılıkla uğraşan çiftçilerin adedi de az değildir. Ancak çiftçilerden 4 adedinin bağ dönümü yazılmayarak sadece 1844-1845 yıllarında elde ettiği gelir yazılmıştır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	36	949			24	26
Kömürcü	1	10	1	10	8	15
Sabancı					5	13
Sığırtmaç					1	4
Toplam	37	959	1	10	38	58

Hanlı Yenice Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Hanlı Yenice, plato üzerinde kurulmuş sulu tarımın yapılabildiği bir köydür. Mezru tarlaların büyük çoğunluğu çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Gayr-i mezru tarlaların geniş yer kapladığı bu köyde işçilerin ve mesleği din adamlığı (şeyh) olan bir kişinin de Gayr-i mezru tarlasının olduğu görülmektedir. Bağcılık genellikle çiftçiler tarafından yapılmakta olup diğer mesleklerden olanların 1-3 dönüm arasında değişen bağları olduğu tespit edilmiştir. Hanlı Yenice'de bir adet dul kadın tespit edilmiştir. Bu şahıs bağcılıkla uğraşmaktadır.

---

87 Devletliağaç köyünde çeltik tarımı yapılabilmektedir. O halde bu köyde sulu tarıma yetecek kadar su kaynakları vardır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	29	732	26	508	30	88
Çoban					1	1
Dul Kadın			1	3	1	3
Hizmetkâr			1	20	1	3
Şeyh	1	15	1	35	1	2
Toplam	30	747	29	566	34	97

Yatur Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Çöke Temettuât Defterlerinde yer alan ancak nerede olduğunu tam bilinemeyen köyde mezru tarlaların geniş alan kapladığını, Gayr-i mezru tarlaların ise nispeten az olduğunu söylemek mümkündür. Yatur da diğer köylerdeki gibi toprakları tasarruf edenler genellikle çiftçilerdir. Aynı şekilde bağcılık da en çok çiftçiler tarafından yapılan ziraî bir faaliyettir. Bir çiftlik nazırının da bulunduğu köyde nazırın tarlalarının az olması dikkati çekmektedir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	30	618	11	109	29	52
Çapacı			1	4	2	2
Oduncu	2	21	2	16	1	1
Nazır	1	15	1	5		
Toplam	33	654	15	134	32	55

Yumrukaya Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Yumrukaya köyünün yeri tespit edilememiştir. Köyde mezru tarlalar çoktur. Ancak mezru tarlalardan 118 dönüm az olan gayr-i mezru tarlalar da geniş yer kaplamaktadır. Çiftçiler tarafından tasarruf edilen mezru tarlalardan 49 dönümü hatip ve orakçı tarafından işletilmektedir. Gayr-i mezru tarla bütün mesleklerde vardır. Bağcılık ise daha çok çiftçiler tarafından yapılmaktadır.

Bağlar bütün mesleklerde kişi başına 1 dönüm olarak kaydedilmiştir. Yalnız bağcılık yapan çiftçilerden bir adedinin bağ dönümü yazılamayarak sadece 1844-1845 yılları arasında bağcılıktan elde ettiği gelir yazılmıştır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	35	454	35	345	25	25
Hatip	2	30	2	10	2	2
Orakçı	1	19	1	20	1	1
Sığırtmaç			1	10		
Toplam	38	503	39	385	28	28

Küçük Ünlü Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Küçük bir köy olan Küçük Ünlü yamaca kurulu ve ormana bitişik bir köydür. Çiftçi ve oduncuların mezru tarlaları vardır. Köyün önünde düzlüğün yer alması akla mezru tarlaların bu düzlükte olduğu yönündedir. Arazilerin büyük çoğunluğu çiftçiler tarafından tasarruf edilmekte olup çiftçilerin hepsinin mezru tarlası ve 2 çiftçinin hariç hepsinin Gayr-i mezru tarlası vardır. Küçük Ünlü diğer köylere nazaran kişi başına bağcılığın en çok yapıldığı köydür. Bunda köyün coğrafi konumu etkili olmuştur. Küçük Ünlü Istranca Dağları'nın güney eteklerinde yer almaktadır buda bağların yetişmesine uygun ortam sağlamaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	16	285	14	139	16	75
Odunçu	2	11			2	2
Toplam	18	296	14	139	18	77

Çeşme Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Dağlık bölgeden platoya geçişte kurulmuş bir orman köyü olan Çeşme'nin arazilerin büyük çoğunluğu çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Gayr-i mezru tarlalar çok az yer kaplamaktadır. Bağcılık da genellikle çiftçiler tarafından yapılmakta olup çapacı

ve orakçının toplam 2 dönüm olmak üzere bağı bulunmaktadır. Köylerdeki imamların büyük çoğunluğu imamlıktan ziyade başka bir işle uğraşmazken Çeşme'de bulunan imamın mezru tarlası olduğu tespit edilmiştir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	16	418	2	25	15	36
Çapacı			2	11	2	2
İmam	1	15				
Orakçı					1	1
Toplam	17	433	4	37	18	39

Süleyman Danişmend Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Plato üzerinde kurulu bir köy olan Süleyman Danişmend'de var olan toprakların büyük çoğunluğu kullanılmaktadır ve çiftçilerin hepsinin mezru tarlası ile bağı bulunmaktadır. Arazileri tasarruf edenler içerinde sabancılar da vardır ve genellikle bağcılıkla uğraşmışlardır. Çiftçilerden 3 adedinin bağ dönümü yazılmayarak sadece 1844-1845 yıllarında elde ettiği gelir yazılmıştır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	18	410			18	24
Sabancı			1	10	5	14
Toplam	18	410	1	10	23	38

Habiller Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Ovada kurulmuş olan Habiller'in büyük çoğunluğunu Gayr-i Müslim halk oluşturmaktadır. Köyde çiftçilik kadar hizmetkârlık da önemli iş kollarındandır. Ancak mezru tarlaları tasarruf edenlerin çoğunluğunu çiftçiler oluşturmaktadır ve 1 adet de hizmetkâr bulunmaktadır. Hizmetkârların Gayr-i mezru tarlaları diğer mesleklere oranla fazladır. Köyde genellikle bütün mesleklerin bağı bulunmaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	7	148	1	2	5	5
Çapacı			1	6	1	1
Çoban			1	6	2	2
Hizmetkâr	1	18	5	58	3	6
Orakçı			1	10		
Toplam	8	166	9	82	11	14

Don Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Dağlık ve ormanlık bir köy olan Don'da çiftçilerden l'i haricinde hepsinin mezru tarlası vardır. Mezru tarlaların fazla alan kapladığı bu köyde var olan arazilerin neredeyse tamamını çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Aynı şekilde bağcılık da en çok çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Bu köyde yer alan imamın ziraî faaliyetlerde bulunduğu ancak başka bir köyde de imamlık yaptığı tespit edilmiştir. Oduncu 1 dönüm bağ ile en az ziraatla ilgilenen mesleği teşkil etmektedir.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	22	355	10	88	23	39
İmam	1	3	1	4	1	2
Oduncu					1	1
Toplam	23	358	11	92	25	42

Domurcalu Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Gayr-i mezru tarlaların geniş yer kapladığı Domurcalu'da çiftçilerin hepsinin mezru tarlası bulunmaktadır. Domurcalu'da bağcılık önemli ziraî kollardan değildir. 9 dönüm olan bağların ziraatı da

çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Çiftçiliğin yanında hizmetkârlığın da önemli iş kollarından olduğu bu köyde hizmetkârların ziraî faaliyetlerle çok fazla ilgilenmedikleri görülür.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	10	280	7	206	4	8
Hizmetkâr	1	15	1	5	1	1
Sığırtmaç	1	16				
Toplam	12	311	8	211	5	9

Ömer Obası Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Edirne'nin sayılı yaylalarından biri olan Ömer Obası'nda[88] çiftçilik dışında başka meslek erbabından olanların Mezru, Gayr-i mezru tarlası ve bağı bulunmamaktadır. Ömer Obası'nda 2 adet çiftçinin Mezru ve Gayr-i mezru tarlası bulunmamaktadır. Ömer Obası'nın dağlık bir bölgede ormana bitişik bir köy olması ekilebilen alanı kısıtlamışsa da, köyde bir adet de çiftlik bulması ahâlinin ekebileceği alan daraltmıştır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	13	215	9	110	15	20

Hacı Baba Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Yeri tespit edilemeyen Hacı Baba köyünde Mezru tarlalar geniş yer tutarken Gayr-i mezru tarla yoktur. Tarlalar çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Bağcılık da çiftçiler tarafından yapılan bir ziraî alan iken yaturcunun da bir dönüm bağı bulunmaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	24	234	15	24
Yaturcu			1	1
Toplam	24	243	16	25

88 Heyet, a.g.m., s. 2354.

Yünlüce Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Gayr-i mezru tarlaların mezru tarlalardan çok olduğu Yünlüce'de Mezru tarlaların 227 dönüm gibi büyük bir bölümü çiftçilerden tarafından 10 dönümü de bir çoban tarafından tasarruf edilmektedir. Bağcılık da tamamen çiftçiler tarafından yapılmaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	11	227	8	271	9	16
Çoban	1	10				
Toplam	12	237	8	271	9	16

Hacılar Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Dağlık bölge eteklerinde kurulmuş olan Hacılar'da mezru tarla ve bağı tasarruf edenler çiftçilerdir. Başka meslek erbabından haneler ziraatla ilgilenmemişlerdir. 4 adet çiftçi haricinde bütün çiftçilerin Gayr-i mezru tarlası da bulunmaktadır. Bağcılığın önemli yer teşkil ettiği Hacılar'da kişi başına 4 dönüm bağ düşmektedir. Bu oran diğer köylere nazaran yüksektir. Mezru ve Gayr-i mezru tarla oranları birbirine yakın olan köyün dağlık olması ekilebilen araziyi kısıtlamıştır. Dağlık olmasa idi gayr-i mezru dönümü de büyük ihtimalle yüksek olacaktı. Çünkü köyde çiftlik önemli iş kollarından birini oluşturmaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	17	225[89]	13	223	17	68

Receb Mehmedî Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Yeri tespit edilemeyen Receb Mehmedî Köyü'nde Mezru ve Gayr-i mezru tarlası olan çiftçiler 16 adettir. Başka meslek

---

[89] Hacılar Karyesi'ne ait defterin yıpranmış olması bazı hanelerin okunamamasına neden olmuştur. Silik çıkan birkaç yerden biri de bir çiftçiye ait mezru tarla dönümüdür. Hacılar'da hane başına ortalama 10 dönüm ila 15 dönüm arasında değişen mezru tarlalar göz önünde tutulursa bu çiftçinin de 10-15 arasında mezru tarla dönümü var diyebilinir. Mezru tarlası olan çiftçi adedine eklediğimiz bu çiftçinin tahmini tarla dönümü tabloda gösterilmemiştir.

erbabından olanlar ziraatla ilgilenmemişlerdir. Muhtemelen dağlık bir bölgede ve tarıma elverişli topraklar üzerinde kurulmuş olmayan Receb Mehmedi'nde mezru tarlalardan çok Gayr-i mezru tarla bulunmakta ancak burada da bağcılık diğer köylerin aksine hiç yapılmamaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm
Çiftçi	16	228	375

Kırık köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Dağlık bölgeden ovaya geçişte bulunan Kırık'ta ziraatla ilgilenen meslek gruplarının çeşitliliği göze çarpmaktadır. Kırık, diğer köylerin aksine çiftçilerin azınlıkta olduğu bir köydür. Bunun nedeni ise köyde yer alan bir adet çiftliğin varlığıdır. Köy halkının geneli bu çiftlikte hizmetkârlık yaparak geçimini sağlamaktadır. Mezru tarlası düşük olan köyde gayr-i mezru tarlanın yüksek olduğu söylenebilir. Bağcılığın az yapıldığı Kırık'ta adı geçen mesleklere ait hanelerin bağı bulunmaktadır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çapacı					1	1
Çiftçi	3	75	2	40	3	5
Çoban			1	30	2	2
Hizmetkâr	3	19	4	86	3	4
Oduncu					1	1
Sığırtmaç					1	1
Toplam	6	94	7	156	11	14

Ocak Köyünde Mezru ve Gayr-i Mezru Tarla ve Bağ Dönümlerin Mesleklere Göre Dağılımı

Yeri tespit edilemeyen Ocak'taki bütün çiftçilerin mezru tarlası vardır. Gayr-i mezru tarlaların geniş yer kapladığı bu köy, muhtemelen bir dağ köyüdür. Her çiftçinin mezru tarlası vardır. Çiftçilerden birinin hariç diğerlerinin Gayr-i mezru tarlası bulunmakta, ancak burada da bağcılık önemli zirai faaliyetlerinden biri değildir.

Köyde çiftçiler dışında 1 adet hizmetkârın ziraatla ilgilendiği tespit edilmiştir. Ancak hizmetkârın arazisi Gayr-i mezru tarladır.

Meslekler	Meslek Adedi	Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Gayr-ı Mezru Tarla Dönüm	Meslek Adedi	Bağ Dönüm
Çiftçi	12	119	11	158	9	9
Hizmetkâr			1	10		
Toplam	12	119	12	168	9	9

Çöke Nahiyesi'nde arazilerin büyük çoğunluğu çiftçiler tarafından tasarruf edilmektedir. Diğer mesleklerden olanların ise genellikle bağı olduğu tespit edilmiştir. Bağcılık ise Receb Mehmedî köyü haricindeki bütün köylerde yapılmıştır. Çiftlik bulunan köylerde hizmetkârlık gibi iş kolları geliştiğinden çiftçilikle uğraşanlar da azalmıştır. Gayr-i mezru tarlaların Kırık, Ocak, Receb Mehmedî gibi köylerde mezru tarlalardan fazla olduğu görülmektedir. Bu köylerin nüfusları azdır ve dolayısıyla toprağın verimsizliği, toprağın nisbî bolluğuna rağmen toprağı işlemede nüfusun yetersiz olması ve coğrafî şartlar bu sonucu doğurmuştur. Buna karşılık ovada, plato üstünde ve özellikle su kaynakları olan köylerde Mezru tarlalar, Gayr-i mezru tarlalardan fazladır.

Köylere Göre Mezru Tarla ve Bağlardan Elde Edilen Gelirler

Ahâlinin ektiği mezru tarla ve elde ettiği gelirlerin yer alacağı bu bölümde çiftlikler ayrı bir şekilde incelenecektir. Karşılaştırma ve toplam geliri vermek açısından burada da çiftliklerin ve ahâlinin gelirleri ayrıca verilecektir. Mezru tarlalardan elde edilen gelirler büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır.

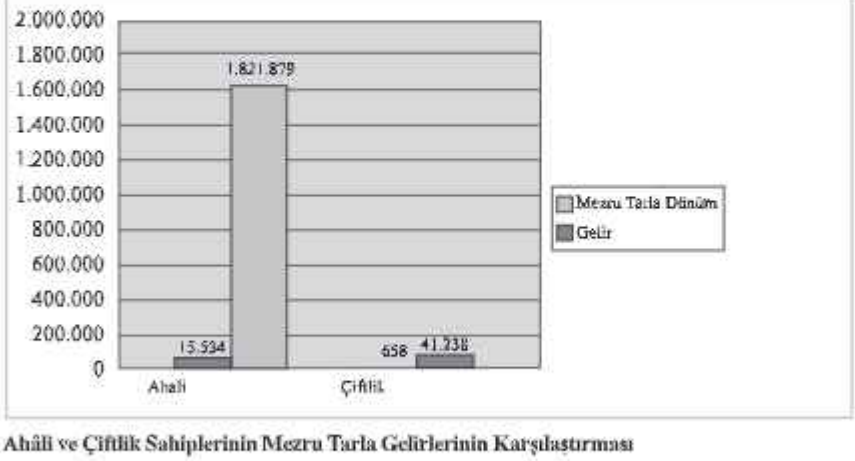

Ahâli ve Çiftlik Sahiplerinin Mezru Tarla Gelirlerinin Karşılaştırması

Çöke'de tarlaların %96 gibi büyük bir kısmı ahâli tarafından işlenmektedir. Toplam gelirin %98'i de ahâliye aittir. 16.192 dönüm tarladan toplam 1.863.117 guruş elde edilmiştir. Bu toplamın 1.821.879 guruşu ahâlinin elde ettiği gelirdir.

Çiftliklerin gelirleri ahâliye nazaran çok düşüktür ve 41.238 guruş gelir elde etmişlerdir.

Mezru Tarlalardan Elde Edilen Gelirler / Köylerin Mezru Tarla Gelirleri

Köyler	Nüfus	Mezru Tarla Dönüm	Gelir	Kişi Başına Düşen Gelir	Yüzde
Çeşme	31	433	33.616	1.084	2
Devletliağaç	59	959	111.709	1.893	6
Domurcalu	38	265	29.545	777	2
Don	39	358	35.834	918	2
Gaibler	188	4.489	531.836	2.828	29
Habiller	34	166	27.357	804	2
Hacı Baba	57	243	28.819	505	1
Hacılar	35	225	20.780	593	1
Hanlı Yenice	47	777	79.614	1.693	4
Kırık	22	94	8.262	375	1
Küçük Ünlü	19	294	29.167	1.535	2
Malkoçlar	44	989	120.115	2.729	6
Ocak	25	113	18.988	759	1
Ömer Obası	43	215	30.114	700	2
Receb Mehmedi	37	228	29.457	796	1
Sarı Danişmend	70	967	89.272	1.275	5
Suleyman Danişmend	23	410	59.022	2.566	3
Taşlık Sekbanı	79	1.008	87.603	1.108	5
Tatarlar	80	1.124	198.548	2.481	11
Tekürcelü	55	783	103.000	1.872	6
Yatur	61	654	59.723	979	3
Yumrukaya	60	503	68.608	1.143	4
Yünlüce	22	237	20.890	949	1
Toplam	1168	15.534	1.821.879	30.362	%100

Ziraat hayatının gelişmiş olduğu Çöke'nin bütün köylerinde Mezru tarla vardır. Toplam 15.534 dönüm mezru tarladan 1.821.879 guruş gelir elde edilmiştir.

Köyler içinde Gaibler köyü en yüksek mezru tarla dönüm ve gelirine sahiptir. Bu köyde 4.489 dönüm mezru tarladan 531.836 guruş gelir elde edilmiştir. Gaibler köyü kişi başına düşen gelirin de en yüksek olduğu köydür. Kişi başına düşen gelir 2.828 guruştur. Gaiblerden sonra 1.124 dönüm mezru tarlası bulunan ve 198.548 guruş geliri olan Tatarlar köyü gelmektedir. Kişi başına düşen gelir ise 2.481 guruştur. Üçüncü sırada 989 dönüm mezru tarladan 120.115 guruş gelire sahip olan Malkoçlar köyü yer almaktadır. Bu köyde kişi başına düşen gelir 2.729 guruştur. Malkoçlar, kişi başına düşen mezru tarla gelirinin ikinci olduğu köydür. Mezru tarla gelirlerinin en az olduğu köy 94 dönüm mezru tarladan 8.262 guruş geliri olan Kırık köyü dür. Kırık köyü aynı zamanda kişi başına düşen geliri de en düşük olduğu köydür ve kişi başına 375 guruş düşmektedir. Kırık köyünden sonra Ocak köyü gelmektedir. Bu köyde mezru tarla 113 dönümdür ve elde edilen gelir 18.988 guruştur. Üçüncü sırada 225 dönüm mezru tarlasından 20.780 guruş geliri olan Hacılar köyü yer almaktadır.

Mezru tarlası dönüm olarak düşük ancak geliri yüksek olan köyler de vardır. Bunlardan biri Malkoçlar köyüdür. Köyde 989 dönüm mezru tarladan elde edilen gelir 120.115 guruştur. Bu konuda bir karşılaştırma yapılacak olursa Taşlık Sekbanı köyü güzel bir örnek olabilir. Çünkü Taşlık Sekbanı köyünde 1.008 dönüm mezru tarladan 87.603 guruş gelir elde edilmiştir. Oysa Malkoçlar köyünün mezru tarla dönümü Taşlık Sekbanı köyünden düşük olmasına rağmen geliri yüksektir. Bu yüzden Malkoçlar köyünün toprak veriminin yüksek olduğu düşünülebilir. Bu şekilde düşünüldüğünde toprak verimi yüksek olan köylerden biri de Tekürcelü köyüdür. 783 dönüm mezru tarlası olan köyün geliri dönümüne göre yüksektir ve 103.000 guruş gelir elde edilmiştir. Mezru tarla dönümü düşük olmasına rağmen geliri yüksek olan diğer köyler ise; Ömer Obası, Habiller, Yumrukaya ve San Danişmend köyleridir.

Bağlardan Elde Edilen Gelirler

Bağlardan elde edilen gelirler içerisinde çiftliklere ait veriler yer verilmemişir. Çiftlik bağ gelirleri ayrı bir şekilde incelenmiştir. Toplam bağ gelirlerini vermek açısından ahâliye ve çiftliklere ait veriler toplu bir şekilde ayrı bir tabloda gösterilmiştir.

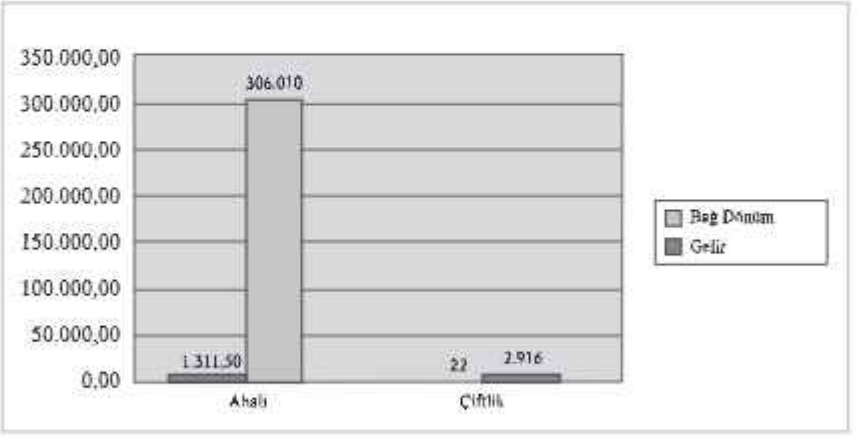

Ahâli ve Çiftlik Sahiplerinin Bağ Gelirlerinin Karşılaştırması

Çöke Nahiyesi'nde toplam 1.333,5 dönüm bağ vardır. Bu bağın 1.311,5'u ahâliye, 22 dönümü ise çiftliklere aittir. Çiftliklerin bağcılıkta gelişmemiş olduğu veyahut bağcılığa uygun yerlerde kurulmadıkları söylenebilir. Ahâli 1311,5 dönüm bağdan 306.010 guruş, çiftlikler ise 22 dönüm bağdan 2.916 guruş gelir elde etmiştir.

Köylerde toplam 1.311,5 dönüm vardır. Bu bağlardan 306.010 guruş gelir elde edilmiştir. Hane başına ortalama gelirden 308 guruş düşmektedir.

Geliri en yüksek köy toplam gelir içerisinde %14 gelir oranına sahip olan Gaibler köyüdür. Gaibler köyü 128 dönümden 41.290 guruş gelir elde etmiştir. Gaiblerden sonra 126 dönümden 33.010 guruş gelir elde eden Tatarlar köyü gelmektedir. Taşlık sekbanı ise geliri yüksek üçüncü köydür ve 131 dönüm bağdan 30.500 guruş gelir elde edilmiştir. Dikkat edilirse bağ dönümü yüksek olan Sarı Danişmend ve Tektürcelü köylerinin gelirleri bu köyden düşüktür. Geliri en düşük köy 25 dönüm bağdan 520 guruş gelir sağlayan Hacı Baba köyüdür. Hacı Baba köyünden sonra 9 dönümden 2.004 guruş gelir eden Domurcalu ile yine 9 dönümden 2.600 guruş gelir elde eden Habiller köyü gelmektedir. Habiller köyündeki çiftliklerin bağ dönüm ve gelirleri bu hesaba katılmamıştır. Eğer hesaba dâhil edilmiş olsa idi geliri düşük köyler içerisinde yer almazdı. Hacı Baba köyünün 25 dönüm bağı bulunmasına rağmen Domurcalu ve Habillerden daha düşük gelire

sahip olmasının sebebi köyün coğrafyasına bağlanabilir. Hacı Baba köyünün nerde olduğu bilinmemekle beraber toprakları bağcılığa elverişli değildir denilebilir.

Köylerin Bağlardan Elde Ettiği Gelirler

Köyler	Hane Sayısı	Bağ Dönüm	Gelir	Köylerde Hane Başına Düşen Gelir	Yüzde
Çeşme	25	39	11.100	444	4
Devlerliağaç	59	58	16.640	282	5
Domurcalu	19	9	2.004	105	1
Don	28	42	11.580	413	4
Gaibler	188	128	41.290	219	14
Habiller	22	9	2.600	118	1
Hacı Baba	29	25	520	17	
Hacılar	23	68	10.960	476	4
Hanlı Yenice	46	95	16.985	369	6
Kırık	13	14	3.400	261	1
Küçük Ünlü	19	77	16.200	852	5
Malkoçlar	44	20	2.729	62	1
Ocak	25	14	5.400	216	2
Ömer Obası	27	22,5	8.811	326	3
Sarı Danişmend	70	152	29.295	418	10
Süleyman Danişmend	23	38	13.940	606	5
Taşlık Sekbanı	59	131	30.500	516	10
Tatarlar	80	126	33.010	412	11
Tekürcelü	55	145	25.331	460	8
Yatur	45	55	17.421	387	6
Yumrukaya	44	28	3.094	70	1
Yünlüce	11	16	3.200	290	1
Toplam	954	1.311,50	306.010	7219	100%

Hane başına düşen en yüksek gelir Küçük Ünlü köyüne ait olup hane başına 857 guruş düşmektedir. İkinci sırada hane başına 606 guruş düşen Süleyman Danişmend köyü yer almaktadır. Hacılar

köyü Süleyman Danişmend ile aynı hane sayısına sahip olup her iki köyde 23 haneden oluşmaktadır. Süleyman Danişmend köyünde bağ dönümü düşük olmasına rağmen gelir yüksektir. Bu durum Hacılar köyünde tersi durumdur. Buna göre Hacılar köyünde hane başına düşen gelir Süleyman Danişmend köyünden düşük olup hane başına 476 guruş düşmektedir. Taşlık Sekbanı hane başına düşen gelirlerin yüksek olduğu üçüncü köydür ve hane başına 516 guruş düşmektedir. Hane başına yüz guruştan düşük gelir elde eden köyler de bulunmaktadır. Bu köyler; hane başına 17 guruş düşen Hacı Baba ile hane başına 70 guruş düşen Yumrukkaya ile hane başına 62 guruş düşen Malkoçlar köyleridir. Geliri yüz guruşun biraz üzerinde olan Habiller de geliri düşük olan üçüncü köydür. Ancak bu köydeki çiftlik ve bağ gelirleri de hesabın dışında tutulmuştur. Habiller'de hane başına düşen gelir ise 105 guruştur.

Çiftliklerin Mezru Tarla-Bağ ve Çayır Gelirleri

Çöke'de toplam 9 adet çiftlik vardır. Bu çiftliklerden Taşlık Sekbanı köyünde bulunan çiftliğin gelirleri kaydedilmemiş olduğundan toplam 8 adet çiftliğin gelirleri bulunmaktadır. Habiller köyünden üç adet çiftlik vardır. Hepsi ayrı ayrı numaralandırılmıştır. Çiftliklerin toprak tasarruf şekillerinde hububat tarımı, bağcılık ve çayır yer almaktadır.

Çiftliklerin hepsinde mezru tarla vardır ve gelirleri de işlenen dönüme göre doğru orantılıdır. Yalnız Domurcalu ve Habiller (2) köylerinde işlenen toprak 40 dönüm olmasına rağmen alınan verim arasında farklılık vardır. Habiller (2) çiftliğinde 40 dönümden 2.875 guruş gelir elde edilmişken Domurcalu çiftliğinde 40 dönümden 2.542 guruş gelir elde edilmiştir. Diğer çiftliklerde bu tür farklılık yoktur. Mezru tarla ve bağdan en çok gelir getiren çiftlik Küçük Ünlü'de bulunan çiftlik olup 150 dönüm mezru tarladan 10.675 guruş gelir etmişken 8 dönüm bağdan da 1.600 guruş gelir elde etmiştir. Habiller'de bulunan üç çiftlikten biri olan Habiller (1) köyde bulunan diğer çiftliklerden büyüktür ve 143 dönüm mezru tarladan 8.167 guruş gelir elde etmiştir. Kırık köyünde bulunan çiftliğin de mezru tarla dönümü yüksektir ve 130 dönümden 7.408 guruş gelir getirmiştir. Diğer çiftliklerde mezru tarla dönümleri yüz dönümden düşüktür.

Ziraî faaliyeti en düşük olan çiftlik Hanlı Yenice'de bulunan çiftliktir. Mezra tarlası 30 dönüm olan bu çiftlikte 1.378 guruş gelir elde etmiştir. Bağ dönümü yüksek olmasına rağmen bağ geliri yazılmamıştır. Hayvancılığın da çok az yapıldığı bu çiftlikte bütün gelirler diğer çiftliklere nazaran düşüktür. Çayır gelirlerinin

de düşük olduğu çiftlik de 7 dönüm çayırdan 70 guruş hâsılat elde edilmiştir. Elde edilen gelir de diğer çayır sahibi olan Ömer Obası çiftliğine göre bir hayli düşüktür. Ömer Obası çiftliğinde bulunan çayır 5 dönüm olmasına rağmen elde edilen gelir 200 guruştur. Hanlı Yenice bulunan çiftliğinin ise hayvanları yok denecek kadar azdır. Hanlı Yenice ve Ömer Obası çiftliklerinde hayvancılık yapılmamaktadır. Bu yüzden çiftliklerde bulunan çayırların ahâli tarafından kullanıldığı düşünülebilir.

Bir dönüm bağdan elde edilen gelir Küçük Ünlü, Habiller (1) ve Habiller (2) çiftliklerinde 200 guruştur. Kırık'ta bulunan çiftlikte bir dönüm bağdan 150 guruş elde edilmiştir. Ömer Obası çiftliği en düşük bag gelirlerine sahip olan köydür ve bir dönüm bağdan 72 guruş gelir elde etmiştir. Domurcalu ve Habiller (1) çiftliklerinde bağ yoktur.

Köyler	Mezru Tarla Dönüm	Gelir	Yüzde	Bağ Dönüm	Gelir	Yüzde	Çayır Dönüm	Gelir	Yüzde
Domurcalu	40	2.542	6			7			
Habiller (1)	143	8.167	20						
Habiller (2)	40	2.875	7	3	600	21			74
Habiller (3)	50	3.935	10	1	200				
Hanlı Yenice	30	1.378	3	5	Yok		7	70	
Kırık	130	7.408	18	2	300	10			
Küçük Ünlü	150	10.675	26	8	1.600	55			
Ömer Obası	75	4.261	10	3	216	7	5	200	26
Toplam	658	41.238	%100	22	2.916	%100	12	270	%100

Diğer Arazi Kullanım Şekilleri ve Gelirleri

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nde mezru tarla, gayr-i mezru tarla ve bağların dışında toprağın ne şekillerde tasarruf edildiği ve bu tarlalardan elde edilen gelirler kaydedilmiştir. Başka bir ifadeyle mezru tarlalarda tahıl ekimi yapılmaktadır ve tahıl dışında ekim yapılan diğer mahsullere ait tarlalar ayrı yazılmıştır. Toprağın tasarruf şekillerinde duhan (tütün), keten, bahçe ve çayır dönüm olarak adlandırılan tarlalar da mevcuttur. Hane reisleri arazilerini icara vermişlerdir. Ayrıca müşterek ekilen arazilerde mevcuttur. Bu bölümde tütün ve keten tarlalarına; çayır

dönümlere, icar ve müşterek ekilen tarlalara yer verilecektir. Bu tarlalar köylerin genelinde yapılmamasından dolayı gelirleri ile birlikte yazılacaktır.

Duhan (Tütün)-Keten Tarlaları ve Gelirleri

Keyif verici maddelerden biri olan tütün, Tekürcelü köyünde 47, Don köyünde 1 dönüm olmak üzere toplam 48 dönüme ekilmiştir. Tütünden elde edilen toplam gelir ise 242 guruştur. Tekürcelü köyünde 5 adet çiftçinin 47 dönüm tütün tarlası vardır ve 162 guruş gelir elde etmişlerdir. Don köyünde 1 adet çiftçi tarafından bir dönüm olarak ekilen tütünün dönümü az olmasına rağmen 1 dönümden 80 guruş gelir elde edilmiştir. Yani tütün gelirleri köyden köye değişiklik göstermektedir.

Sanayi bitkilerinden biri olan ketenin bütün üretimi, tamamı Gayr-i Müslim olan Devletliağaç köyünde yapılmakta olup toplam 21 dönümdür. 17 dönümünü çiftçiler üretirken 6 dönümünü kömürcü, 1 dönümünü de sabancı üretmektedir. Ketenden elde edilen gelir 2.467 guruştur. Dönüm başına ortalama 102 guruş gelir düşmektedir. Keten üretimin büyük ihtimalle urgan vs. yapmak ve çevrenin ihtiyacını karşılamak üzere yapıldığı söylenebilir.

Köylerin Duhan Dönüm ve Gelirleri

Köyler	Duhan Tarla Dönüm	Gelir	Yüzde	Duhan Tarla Dönüm	Gelir
Tekürcelü	47	162	67		
Don	1	80	33		
Devletliağaç				21	2.467
Toplamı		242	%100	21	2.467

Bahçeler ve Gelirleri

Bahçeciliğin gelişmemiş olduğu Çöke Nahiyesi'nde Küçük Ünlü ve Tekürcelü köylerinde toplam 13 dönüm dut bahçesi bulunmaktadır. Küçük Ünlü'deki bahçe çiftlik içinde yer almakta olup 12 dönümdür. Tekürcelü'de bulunan bahçe bir dönümdür. Bahçelerin gelirleri yoktur.

69-ML. VRD. TMT.. 5753, s.3.

Köylerin Çayır Dönüm ve Gelirleri

Köyler	Çayır Dönüm	Çayır Gelir	Yüzde
Don	1	40	1
Hanlı Yenice	17	185	6
Receb Mehmedî	10	200	7
Sarı Danişmend	41	820	27
Süleyman Danişmend	Nısf (0,5)	14	0
Tatarlar	6	200	7
Tekürceli	2	30	1
Yatur	23	1.457	49
Yünlüce	2	60	2
Toplam	107,5	3.006	%100

Toplam 10 köyde 114,5 dönüm olan bu çayırların 12 dönümü çiftliklere aittir. Hanlı Yenice'de 7 Ömer Obası'nda 5 dönüm çayır tarlası vardır. Çiftliklere ait veriler, çiftliklerin çayır dönümleri bölümünde ele alındığından çiftlik sahibi köylerin verileri buradan çıkarılmıştır. Çiftlik verileri çıkarıldığında toplam 9 köyün çayır dönüm toplamı 102,5'tur. Çayır dönüm olarak en fazla 41 dönüm ile Sarı Danişmend köyünde bulunmaktadır. Bu köyü 23 dönüm ile Yatur, 17 dönüm ile Hanlı Yenice köyü takip etmektedir. En az çayır tarla dönümüne sahip olan köyler ise; 0,5 (nısf) dönüm ile Süleyman Danişmend ve 1 dönüm ile Don köylerdir. Çayır tarlası bulunan diğer köyler ise 10 dönüm ile Receb Mehmedî, 6 dönüm ile Tatarlar, 2'şer dönümü bulunan Yünlüce ve Tekürcelü'dür.

Çayırın toplam geliri 3.276 guruştur. Bu toplamdan 270'i çiftliklere aittir. Bu bakımdan ahâliye ait çayırdan toplam 3.006 guruş elde edilmiştir. Çayırdan en fazla gelir elde eden köy, 1.457 guruş ve toplam çayır gelirlerinin %45'ini elinde bulunduran Yatur köyüdür. Yaturdan sonra Sarı Danişmend köyü 820 guruş gelir elde etmiştir ve toplam çayır içindeki payı %27'dir. Bu köyün ardından Recep Mehmedî ve Tatarlar köyleri %7'lik çayır gelirleriyle ikinci sırada gelmektedirler. Çayır gelirleri en az olan köyler, dönüm olarak da düşük olan köylerdir ve toplam çayır tarla geliri içinde %1'lik paya sahiptirler. Bu bakımdan 0,5 dönüm çayır tarlası bulunan Süleyman Danişmend köyü çayırdan 14 guruş gelir elde etmiştir. Süleyman Danişmend köyünün ardından en az çayır gelirine sahip olan köyler ise 2 dönümden 30 guruş elde etmiş olan Tekürcelü ve 1 dönümden 40 guruş elde etmiş olan Don köyleridir.

İcar ve Müştereken Ekilen Tarlalar ve Gelirleri

Kiraya verilen tarla anlarına gelen icar tarlaları toplam 129 dönümdür. En fazla Sarı Danişmend köyünde olan icar tarlalar toplamı 87 dönümdür. Sarı Danişmend köyünde tarlasını icara veren 23 kişi vardır. Bunlardan ikisi sağır ve yetimdir. İcar tarla gelirleri ile geçinen bu kişiler dışındaki icar tarla sahiplerinin hepsi çiftçidir. Bu köyde kişi başına düşen tarla miktarı ise 3,78 dönümdür. Sarı Danişmend köyünden sonra Ömer Obası'nda bulunan üç çiftçinin de 32 dönüm icar tarlası bulunmaktadır ve kişi başına 10,5 dönüm icar tarla düşmektedir. Tekürcelü köyünde bir uzvu noksan olan bir kişinin de 10 dönüm icar tarlası vardır. Diğer köylerde icar tarla yoktur. İcara verilen tarlalardan elde edilen gelir toplam 5.536 guruştur. İcar tarladan en çok gelire sahip olan köy 32 dönümden 4.156 guruş gelir elde etmiş olan Ömer Obası köyüdür. Ardından 87 dönümden 1.330 guruş gelire sahip olan Sarı Danişmend köyü gelmektedir. Tekürcelü köyünün icar tarla dönüm ve geliri diğer iki köye göre düşüktür. Bu köyde 10 dönümden 50 guruş gelir elde etmiştir.

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi Temettuât defterlerinde şahsın sahip olduğu emlâkın hisseli olanları da kaydedilmiştir.

Çöke Nahiyesi'nde Hanlı Yenice'de 14, Domurcalu, Don, Yünlüce ve Taşlık Sekbanı'nda 1'er kişi arazilerini hisseli olarak işletmektedir. Köylerde hane reislerinin kimlerle müşterek tarla ektiği belirtilmiştir. Ancak bazı hanelerinde kimlerle müşterek tarla ektiği belirtilmeyerek *"şunun bunun tarlasıyla müşterek ekmiştir"* denilmiştir. Hanlı Yenice köyünde en çok Hasan Ağa Karyesi'nde Sadık Oğlu Mehmed Ağa[90] ile müşterek olarak tarlalar ekilmiştir. 1844-1845 yıllarında ne kadar gelir elde ettikleri yazılmak suretiyle bir hisse sahibine ne kadar hisse düştüğü belirtilmemiştir.

Köylerin genelinde toplam 185 dönüm müşterek ekilen tarla bulunmaktadır. Bu toplamın 134 dönümü Hanlı Yenice'ye aittir. Hanlı Yenice'den sonra Domurcalu'da 20, Taşlık Sekbanı'nda 15, Yünlüce'de 10 ve Don'da 6 dönüm olmak üzere müştereken ekilen tarlalar mevcuttur. Müştereken ekilen tarlaların gelirleri de yüksek olup 23.444 guruş gelir elde edilmiştir. Bu toplamın büyük bir bölümü Hanlı Yenice köyüne aittir. Hanlı Yenice köyünde 14 kişinin 134 dönüm müştereken ektiği tarlalardan elde edilen gelir 17.284 guruştur. Hanlı Yenice köyünden sonra sırasıyla

---

90 *ML., VRD., TMT., 5751, s. 2*

en yüksek gelirlere sahip olan köyler ise 2.071 guruş ile Domurcalu, 2.017 guruş ile Taşlık Sekbanı, 1.137 guruş ile Don ve 935 guruş ile Yünlüce'dir.

Köyler	İcar Çayır Dönüm	Gelir	Müştereken Ekilen Tarla	Gelir
Domurcalı			20	2.071
Don			6	1.137
Hanlı Yenice			134	17.284
Malkoçlar				
Ömer Obası	32	4.156		
Sarı Danişmend	87	1.330		
Taşlık Sekbanı			15	2.017
Tekürceli	10	50		
Yünlüce			10	935
Toplam	129	5.536	185	23.444

Diğer Gayr-i Menkuller ve Gelirleri

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri'nde ahâlinin gelir getiren Gayr-i menkullerine de yer verilmiştir. Ancak köylerin gelirleri tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu için dükkân, değirmen gibi menkulleri azdır. Bu gayr-i menkuller ise değirmenler ve dükkândan oluşmaktadır.

Değirmenler ve Gelirleri

Nahiyede ziraat çok fazla yapılmasına rağmen değirmen sayısı çok azdır. Hacılar köyünde ve Receb Mehmedî köyünde toplam 2 adet değirmen vardır. Hacılar köyündeki değirmenin yıllık hâsılatı 2.000 guruştur. Receb Mehmedî köyünde bulunan Değirmen Vakıf Değirmeni'dir ve yıllık hâsılatı 300 guruştur. Ömer Obası köyünde değirmen taşından gelir kaydedilmiştir. Büyük bir ihtimalle kiraya verilmiş olan bu değirmen taşından elde edilen yıllık gelir 100 guruştur. Değirmenler çiftçilerin tasarrufu altındadır. Değirmen taşı ise Ömer Obası çifliğinde bulunmaktadır. Değirmen bulunan köylerde değirmenci mesleğinde bir hane reisinin, değirmenci bulunan köylerde ise değirmenin bulunmaması dikkati çekmektedir.

Bakkallar ve Gelirleri

Gaibler köyünde bir adet bakkal dükkânı tespit edilmiştir. Bir çiftçiye ait olan bu bakkalın yıllık geliri yüksek olup 1000 guruştur.

Diğerler Gelirler

Köylerde kovanlardan elde edilen gelirler de mevcuttur.

Kovanlar ve Gelirleri

Kovan adet ve geliri bulunan üç köy tespit edilmiştir. Bu köyler Hanlı Yenice, Don ve Yatur köylerdir. Diğer köylerde kovan yoktur. Toplam 18 adet olan kovandan elde edilen gelir 136 guruştur. Kovan adedi ve geliri en yüksek olan köy Hanlı Yenice köyü olup 14 adet kovandan 98 guruş gelir sağlamıştır. Yatur köyünde 3 adet kovandan elde edilen gelir 21 guruştur. Don köyünde diğer köylere nazaran daha düşük kovan adedi ve geliri bulunmaktadır. 1 adet kovandan elde edilen gelir 7 guruştur. Her bir kovandan elde edilen gelir miktarı aynı olup 7 guruştur. Bu köylerde kovan şahibi olan kişilerin ortak özelliği çiftçi olmalarıdır. Kovanlarla ilgili başka bir özellik ise vergilerinin olmayışıdır. Bunun sebebi bilinmemektedir.

III. BÖLÜM

ÇÖKE NAHİYESİ'NDE ZİRAÎ HAYAT VE HAYVANCILIK

ZİRAÎ HAYAT

Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısının temeli ziraata dayanmaktadır. Ziraî hayatı düzenleyen sistem ise tımardır. Tımar sistemi XVII. yüzyıla kadar sürmüşse de, klâsik dönemde sosyal ve ekonomik yapının dengesini sağlayan bir unsur olmaktan çıkmıştır. Osmanlı Devleti XIII. yüzyılda toprak üzerindeki hâkimiyeti kaybetmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde ziraî alanda bir dizi yeniliklere gidilmiştir. Bu yeniliklerden biri de halkın malî güçleri esas alınarak emlâk, arazi ve hayvan varlığına yönelik temettuât sayımlarının yapılmış olmasıdır.

Çöke'de tarlaların büyük çoğunluğu tahıl ekimi için ayrılmıştır. Sanayi ürünlerinden keten ve tütün yetiştirilen köylerde yağ bitkilerinden ise susam üretilmektedir. Köylerde sebzecilikle ilgili bilgiler olmayıp bostan öşrü veren hane reisleri tespit edilmiştir.

Çöke Nahiyesi'nde bağcılık önemli ziraî alanlardan biridir ve 1.333,5 bağ dönümünden 633.090 kile üzüm elde edilerek bağcılığı dönüm başına en fazla ürünün elde edildiği alan haline gelmiştir. Tahıllar ve yağ bitkisi olan susam mezru tarlalara ekilmektedir. Toplam 16.268 dönüm mezru tarladan, 130.060 kile ürün elde edilmiştir. Sanayi bitkilerinden tütün ve ketenin tarlaları vardır ve mezru tarlalarda ekilmemektedirler. Toplam 72 dönüm olan sanayi bitkilerinden 270, yağ bitkisi olan susamdan 1.705 kile ürün elde edilmiştir.

İncelemede yöntem olarak tahıllar tek tek ele alınmıştır. Kileyi kilograma dönüştürürken Osmanlı Devleti'nin 1841 yılından beri esas aldığı birim kullanılarak kile miktarları 25,656[91] kg. ile çarpılmalıdır. Kişi başına düşen ürün miktarını bulmak için ise kile miktarı nüfus sayısına bölünerek, kişi başına çıkan sonuç ise kilograma dönüştürürken 25,656 ile çarpılacaktır.

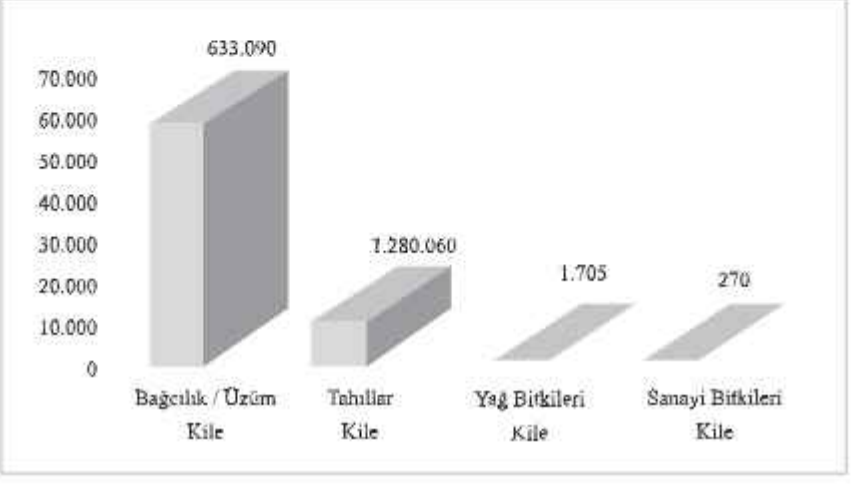

Çöke Nahiyesi'nde Yetiştirilen Ürünlerin Toplam Kileleri

91 Ahmet Akgündüz, S. Öztürk, **Darende Temettuât Defterleri**, Es-Seyyid Hulusi Efendi Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 202.

Köylerde Üretilen Tahıllar

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri'nden elde elden veriler ile tahılların nevi ve miktarı tabloda gösterilmektedir.

Köylerde Üretilen Tahıllar ve Kileleri

Köyler	Hınta Kile	Şa'ir Kile	Alaf Kile	Çavdar Kile	Çeltik Kile	Burçak Kile	Darı Kile	Erzen Kile	Toplam
Çeşme	880	590	110	600					2.180
Devletliağaç	1.840	1.980	1.310	2.240	310		100		7.780
Domurcalu	970	830	270	430	100			20	2.620
Don	950	800	290	590					2.630
Gaibler	9.470	7.120	6.530	9.920	3.020		860		36.920
Habiller	690	450	180	200					1.520
Hacı Baba	620	140	410	390					1.560
Hacılar	450	500	350	600					1.900
Hanlı Yenice	2.560	2.320	190	1.630	300	40			7.040
Kırık	210	200	50	140	70				670
Küçük Ünlü	600	570	430	650					2.250
Malkoçlar	2.340	1.960	1.740	1.660	710		300		8.710
Ocak	160	250	130	340					880
Ömer Obası	810	620	510	620					2.560
Receb Mehmedî	680	510	350	570					2.110
Sarı Danişmend	1.420	1.170	1.190	2.260					6.040
Süleyman Danişmend	1.230	1.180	1.000	730	730		130		4.650
Taşlık Sekbanı	2.360	1.590	1.070	1.100					6.120
Tatarlar	2.910	2.390	1.950	2.220	870		260		10.600
Tektürcelü	2.520	1.230	740	1.480	90				6.060
Yatur	1.600	1.100	420	850		10			3.980
Yumrukaya	3.380	1.840	760	1.120					7.100
Yünlüce	560	490	190	180	20	40			1.480
Toplam	39.210	29.830	20.170	30.520	30.520	90	1.650	20	1.277.360

Köylerde toplam 130.060 kile tahıl üretimi yapılmıştır. Ahâlinin ürettiği toplam tahıl miktarı 127.360 kiledir. Çiftliklere ait tahıl üretimi ise 2.700 kiledir. Tahıl üretimin en fazla oranda gerçekleştirildiği ürün buğdaydır. Üretim toplamının %31'i buğdaya, %24'ü çavdara, %23'ü şa'ire, %16'sı alafe, %5'i çeltiğe, %1'i ise darıya aittir. Burçak ve erzen yüzdeye giremeyecek kadar az üretilmektedir.

Tahıl üretimin en fazla yapıldığı köy toplam 36.920 kile ile Gaibler köyüdür. İkinci sırada ise 10.600 kile ile Tatarlar Köyü bulunmaktadır. Bu iki köy nüfusu en yüksek olan köylerdir. Üçüncü sırada ise nüfusu ortalama bir köy olan Malkoçlar vardır ve bu köyde 8.710 kile tahıl elde edilmiştir.

Toprağın verimliliği, coğrafi yapılar üretimi etkileyen önemli faktörlerdendir. Ocak Köyü'nde bu etkilerin olduğu düşünülebilir. Yeri tespit edilemeyen bu köyün dağlık olması muhtemeldir. Çünkü ekilen araziden çok gayr-i mezru tarlası fazla olan bir köydür. Toplam 880 kile tahıl elde edilmiş olan Ocak'ta tahıl üretimi, ihtiyacı karşılamayacak kadar azdır. Kırık köyü en düşük hububat üretimine sahip olan köy gibi görünse de bu köyde çiftliğe ait hububat üretimi tabloda gösterilmediği için 670 kile görülmektedir. Kırık köyü nün çiftlik verileri ile beraber toplam hububat üretimi 1.010 kiledir. Habiller köyünün çiftlik verileri ile beraber toplam hububat üretimi 2.880 kiledir. Domurcalu çiftliğinin hububat üretimi düşüktür ve köyün toplam hububat üretimine çok fazla etkisi olmamıştır. Domurcalu köyünün hububat üretimi çiftlik verileri ile beraber toplam 2.780 kiledir.

Çiftliklerle karşılaştırıldığında ahâliye ait hububat tarımı çok yüksektir. Toplam 127.360 kile hububat toplamı içinde 127.360 kile hububat üretimi ahâliye aittir. 2.700 kile ise çiftliklerin üretimidir. Bunun dışında Habiller ve Kırık köylerinde ahâlilerin hububat üretimleri çiftliklerin hububat üretimlerine yakındır. Bu durumun sebebi iki köyde nüfusun az olması ve çiftçilik dışında iş kollarının gelişmiş olmasına bağlanabilir. Domurcalu köyünde ahâlilerin hububat üretimi çiftliklere nazaran yüksektir. Köyde çiftçilik gelişmiş bir iş kolunu ihtiva eder.

Çiftliklerde Üretilen Tahıllar

Çöke Nahiyesi'nde 6 adet çiftlikte tahıl tarımın yapıldığı görülmektedir. Bu durumda toplam 9 adet olan çiftliklerden üçünde hububat tarımının yapılmadığı anlaşılmaktadır. Hububat üretimin az olduğu çiftlikler toplam hububat tarımı içerisinde %2'lik bir orana sahiptir. Bu da çiftliklerin hububat tarımında geride olduklarının göstergesidir. Toplam 1.280.060 kile hububatta 2.700 kile hububat üretimine sahip olan çiftliklerde en çok üretilen ürün, diğer köylerde de olduğu gibi hıntadır (buğday). İkinci sırada şa'ir gelmekte olup 620 kiledir. Yulaf ve çavdarın kileleri aynıdır ve 200 kile üretilmişlerdir. Köylerin genelinde çeltik üretimi azdır ve çiftliklerde de durum aynıdır. Toplam 30 kile çeltik üretimi yapılmıştır. Hububatlar teker teker incelendiğinde

buğdayın en çok yetiştirildiği çiftlik 890 kile ile Habiller (1) çiftliğidir. Habillerde bulunan diğer çiftliklerde buğday, Habiller (1) çiftliğine göre çok azdır. Habillerden sonra Küçük Ünlü köyünde bulunan çiftlikte 300 kile buğday üretilmiştir. Kırık köyündeki çiftlikte üretilen buğday ise 200 kiledir. Buğday üretimi en az olan çiftlik ise Domurcalu Köyünde bulunan çiftliktir ve 60 kile buğday üretilmiştir. Şa'ir üretimi toplam 620 kile olan çiftliklerde en çok şa'ir üretimine sahip olan çiftlik, Küçük Ünlü çiftliğidir ve 200 kile şa'ir üretilmiştir. Bu çiftliğin ardından Kırık çiftliği gelmektedir ve Küçük Ünlü çiftliğine çok yakın bir şa'ir üretimi söz konudur. Bu çiftlikte toplam 180 kile şa'ir üretilmiştir. Habiller (1) çiftliği 80 kile ile Kırık'ta bulunan çiftliği takip etmektedir. Domurcalu ve Habillerde bulunan diğer çiftliklerin şair üretimleri düşüktür. Alef toplam 200 kiledir ve çiftliklerin üretimleri 20 ve 50 kile arasında değişmektedir. Çavdar üretimi kile olarak alefle aynıdır ancak 3 çiftlikte üretimi yapılmaktadır. Küçük Ünlü'de bulunan çiftlik 100 kile çavdar üretimi vardır ve Kırık 80 kile ile bu çiftliğin ardından gelir. En az çavdar üretimi olan köy ise Domurcalu çiftliği olup 20 kile üretimi yapılmaktadır. Çeltik üretimi sadece bir çiftlikte yapılmaktadır ve üretimi de düşüktür. Kırık köyünde bulunan çiftlikte üretimi olan çeltik 30 kiledir.

Çiftlik Sahibi Köyler	Hınta (Buğday) Kile	Şa'ir (Arpa) Kile	Yulaf Kile	Çavdar Kile	Çeltik Kile	Toplam
Domurcalı	60	50	20	20		150
Habiller (2)	80	50	20			150
Habiller (3)	120	60	20			200
Habiller (1)	890	80	40	0		1.010
Kırık	200	180	50	80	3	540
Küçük Ünlü	300	200	50	100		650
Toplam	1.650	620	200	200	3	2.700

Köylerde Üretilen Tahılların Çeşitlerine Göre İncelenmesi

Hınta (Buğday)

Tahıllar içinde en fazla üretime sahip olan buğday, gıda maddelerinin başında gelmektedir. Çiftlik sahibi köylerde çiftlik ve ahâlilerin toplam buğday üretimi Habiller'de 178 kile, Kırık'ta 41 kile, Küçük Ünlü'de 90, Domurcalu'da 103 kiledir. Nahiyede toplam 4.286 kile buğday üretilmiştir. Bu toplamın 4.021 kilesi ahâliye, 265 kilesi ise çiftliğe aittir.

Köylerin Buğday Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Buğday Kile	Hane Başına Düşen Buğday Kile	Yüzde
Çeşme	25	880	35	2
Devletliağaç	59	1.840	31	5
Domurcalu	19	970	51	2
Don	28	950	33	2
Gaibler	188	9.470	50	24
Habiller	22	1.690	77	4
Hacı Baba	29	620	21	2
Hacılar	23	450	19	1
Hanlı Yenice	46	2.560	56	6
Kırık	13	210	16	1
Küçük Ünlü	19	600	32	1
Malkoçlar	44	2.340	53	6
Ocak	25	160	6	0
Ömer Obası	27	810	30	2
Receb	37	680	18	2
Sarı Danişmend	70	1.420	20	4
Süleyman Danişmend	23	1.230	53	3
Taşlık Sekbanı	59	2.360	40	6
Tatarlar	80	2.910	36	7
Tekürcelü	55	2.520	45	6
Yatur	45	1.600	35	4
Yumrukaya	44	3.380	77	8
Yünlüce	11	560	50	1
Toplam	991	40.210	884	100%

1844-1845 yıllarında Çöke'de üretilen tahılların içinde en fazla buğday üretimi yer almakta olup 40.210 kile (1.031.627kg.) üretimi yapılmıştır. Kişi başına ortalama 40,05 (1.027 kg.) kile üretimi yapılmıştır.

Gaibler köyünde 9.470 kile (242.962 kg.) buğday üretilmiş olup %24 oranla en fazla buğday üretimine sahip olan köydür. Gaibler'den sonra Yumrukaya 3.380 kile (86.717 kg.) buğday üretimine sahip olan köydür ve toplam buğday üretiminde %8'lik oranı ile ikinci sıradadır. Tatarlar köyünde 2.910 kile (774.658 kg.) buğday üretilmiş olup %7 oranı ile en çok buğday üreten üçüncü köydür. Nüfusun az olduğu köylerde buğday üretimi de azdır. Nüfusla kişi başına düşen buğday miktarını ilişkilendirdiğimizde, kişi başına düşen buğday 77 (1.976 kg) kile ile Habiller köyüne ve yine 77 (1.976 kg) kile buğday ile Yumrukkaya köyüne aittir. Kişi başına en az buğday düşen köy ise Ocak'tır. Bu köyde buğday üretimi nüfusa yetmeyecek kadar az olup hane başına düşen buğday miktarı ise yaklaşık 6 kile (154 kg.) dir. Gaibler, Hanlı Yenice, Tekürcelü, Malkoçlar ve Süleyman Danişmend köyleri hane başına beş kileden fazla buğdayın düştüğü köylerdir. Ömer Obası, Receb Mehmedî, Hacı Baba, Kırık ve Hacılar köyleri kişi başına bir kileden fazla buğdayın düştüğü köylerdir. Diğer köyler ise hane başına buğday miktarı 20 ilâ 70 kile arasında değişmektedir.

Şa'ir (Arpa)

Hayvan yemi olarak kullanılan arpa Çöke Nahiyesi'nin bütün köylerinde üretimi yapılan tahıllardan bir diğeridir. Çiftlik bulunan köylerde çiftlik ve ahâliye ait toplam arpa üretimi Domurcalu'da 880 kile, Küçük Ünlü'de 770 kile, Habiller'de 640 kile, Kırık'ta 380 kiledir. Nahiyede toplam 30.900 kile arpa üretilmiştir. Bu toplamın 29.830 kilesi ahâliye, 1.070 kilesi ise çiftliğe aittir.

Çöke Nahiyesi'nin genelinde 29.830 kile (765.318 kg.) arpa elde edilmiştir. Köylerde ortalama hane başına 30 kile (769 kg.) arpa düşmektedir. Çöke genelinde büyükbaş ve küçükbaş toplam 13.057 adet hayvan bulunmaktadır. 29.830 kile üretimi olan arpanın hayvan başına 2,2 kile (56 kg.) düştüğü tespit edilmiştir.

Toplam 29.830 kile olan arpa üretiminde % 23 gibi büyük bir orana sahip olan Gaibler, 7.120 kile (182.670 kg.) ile en fazla üretime sahip köydür. Tatarlar 2.390 kile (61.317 kg.) ve Hanlı Yenice 2.320 kile (59.521 kg.) ile arpa üretimi en fazla olan diğer köylerdir. Gaibler'de en fazla arpa üretilmesine rağmen kişi başına düşen arpa Süleyman Danişmend Köyü'nde daha fazladır ve kişi başına 51 (1.308 kg) kile arpa düşmektedir. En az arpa üretimi olan köy ise 140 kile (3.591 kg) ile Hacı Baba

Köylerin Arpa Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Arpa Kile	Hane Başına Düşen Arpa Kile	Yüzde
Çeşme	25	590	23	2
Devletliağaç	59	1.980	34	7
Domurcalu	19	830	44	3
Don	28	800	29	3
Gaibler	188	7.120	38	24
Habiller	22	450	20	2
Hacı Baba	29	140	5	0
Hacılar	23	500	22	2
Hanlı Yenice	46	2.320	50	8
Kırık	13	200	15	1
Küçük Ünlü	19	570	30	2
Malkoçlar	44	1.960	44	7
Ocak	25	250	25	1
Ömer Obası	27	620	23	2
Receb	37	510	14	2
Sarı Danişmend	70	1.170	17	4
Süleyman Danişmend	23	1.180	51	4
Taşlık Sekbanı	59	1.590	27	5
Tatarlar	80	2.390	30	8
Tekürcelü	55	1.230	22	4
Yatur	45	1.100	24	4
Yumrukaya	44	1.840	42	6
Yünlüce	11	490	44	2
Toplam	991	29.830	673	100%

köyüdür. Bu köyde kişi başına düşen arpa miktarı 5 kile (128 kg.) dır. Hacı Baba'dan sonra en az arpa üretimi olan köyler 250 kile (6.414 kg.) ile Ocak, 380 kile (9.749 kg.) ile Kırık'tır

Çavdar

Çöke Nahiyesi'nde üçüncü olarak en çok üretilen tahıl çavdar un ve hayvan yemi olarak kullanılmaktadır ve 30.720 kile üretilmiştir. Bu toplamın 30.520 kilesi ahâliye, 200 kilesi çiftliğe aittir. Çiftlik sahibi köylerde çiftlik ve ahâliye ait toplam çavdar üretimi Küçük Ünlü'de 100, Kırık'ta 80, Domurcalu'da 20 kiledir.

Köylerin Çavdar Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Çavdar Kile	Hane Başına Düşen Çavdar Kile	Yüzde
Çeşme	25	600	24	2
Devletliağaç	59	2.240	38	7
Domurcalu	19	430	23	1
Don	28	590	21	2
Gaibler	188	9.920	53	33
Habiller	22	200	9	1
Hacı Baba	29	390	13	1
Hacılar	23	600	26	2
Hanlı Yenice	46	1.630	37	5
Kırık	13	140	11	0
Küçük Ünlü	19	650	34	2
Malkoçlar	44	1.660	38	5
Ocak	25	340	14	1
Ömer Obası	27	620	23	2
Receb	37	570	15	2
Sarı Danişmend	70	2.260	32	7
Süleyman Danişmend	23	730	32	2
Taşlık Sekbanı	59	1.100	19	4
Tatarlar	80	2.220	28	7
Tekürcelü	55	1.480	27	5
Yatır	45	850	19	3
Yumrukaya	44	1.120	25	4
Yünlüce	11	180	16	1
Toplam	991	30.520	602	100%

Çöke Nahiyesi'nde toplam 30.520 kile (783.021 kg.) çavdar üretimi yapılmıştır. Çavdar üretiminin en fazla yapıldığı köy 9.920 kile (254.507 kg.) ile Gaibler köyüdür. Gaibler köyünden sonra çavdar kileleri birbirine yakın olan Sarı Danişmend 2.260 kile (57.982 kg.), Devletliağaç 2.240 kile (56.469 kg.), Tatarlar 2.220 kile (56.956 kg.) ile çavdar kileleri yüksek olan diğer köylerdir.

En az çavdar üretimin olduğu köy Kırık köyüdür ve 140 kile (3.591 kg.) çavdar üretilmiştir. Kırık köyünde bir çiftlik vardır ve çiftliğin çavdar üretimi bu toplamda gösterilmemiştir. Çiftliğin 80 kile olan çavdarı bu toplama eklendiğinde 220 kile çavdar üretimi olan Kırık köyü en az çavdar üreten köy de olmamaktadır. Kırık'ta bulunan çiftlik faktörü göz önüne alınırsa Yünlüce köyü 180 kile (4.618 kg.) çavdar üretimi ile en az çavdar üretimine sahip olan köy konumundadır. İkinci sırada çavdar üretimi düşük olan köylerden birisi de 200 (5.131 kg.) kile ile Habiller köyüdür. Habillerde bulunan çiftliğin çavdar üretimi yoktur. Kişi başına düşen çavdarın en yüksek olduğu köy 53 (1.359 kg) kile çavdar üretimi ile Gaibler köyüdür. Diğer köylerin kişi başına düşen çavdar kileleri 30 ve 10 kile arasında değişmektedir. Habiller köyü kişi başına düşen gelirin en düşük olduğu köy olup kişi başına 9 (231 kg) kile çavdar düşmektedir.

Alaf (Yulaf)

Yulaf, Çöke'de buğday, şa'ir ve çavdardan sonra en çok üretilen tahıllardan birisidir. Çiftlik sahibi köylerde çiftlik ve ahâliye ait toplam yulaf üretimi Küçük Ünlü'de 480, Domurcalu'da 290, Habiller'de 260, Kırık'ta 100 kiledir. Nahiyede toplam 21.080 kile yulaf üretilmiştir. Bu toplamın 20.220 kilesi ahâliye, 860 kilesi çiftliğe aittir.

Çöke Nahiyesi'nde yulaf üretimi buğday ve şa'ire göre daha az üretilen bir üründür. Toplam 20.220 kile (518.764 kg.) üretilmiştir. Yulaf toplam hane başına 20 kile (513 kg.) düşmektedir. Yulaf üretimin az olduğu köylerde kişi başına düşen kile toplamı da düşmektedir. Yulaf en fazla 6.530 kile (167.533 kg.) ile Gaibler Köyü'nde üretilmektedir. Gaibler'den sonra 1.950 kile (50.029 kg.) ile Tatarlar, 1.740 kile (44.641 kg.) ile Malkoçlar gelmektedir. En az yulaf üretimine sahip olan köyler ise ormanlık ve dağlık alanlarda kurulmuş olan Kırık'ta 100 (2565 kg.), Çeşme'de 110 (2.822 kg.) ve Ocak'ta 130 (3.335 kg.) kiledir. Yulafın kişi başına

en fazla üretildiği köy 51 (1.308 kg) kile ile Sarı Danişmend köyüdür. Çeşme'de kişi başına düşen yulaf 4 (103 kg) olup kişi başına en az üretilen yulaf bu köye aittir.

Köylerin Yulaf Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Yulaf Kile	Hane Başına Düşen Yulaf	Yüzde
Çeşme	25	110	4,4	1
Devletliağaç	59	1.310	20,22	6
Domurcalu	19	270	10,42	1
Don	28	290	10,03	1
Gaibler	188	6.530	30,47	32
Habiller	21	180	8,5	1
Hacı Baba	29	410	10,41	2
Hacılar	23	350	10,52	2
Hanlı Yenice	22	190	8,6	1
Kırık	13	430	20,26	2
Küçük Ünlü	19	100	7,6	0
Malkoçlar	44	1.740	30,95	9
Ocak	25	130	5,2	1
Ömer Obası	27	510	10,75	3
Sarı Danişmend	70	1.190	10,98	6
Süleyman Danişmend	23	1.000	40,34	5
Taşlık Sekbanı	59	1.070	10,81	5
Tatarlar	80	1.950	20,43	10
Tekürcelü	55	740	10,34	4
Receb Mehmed	37	350	9,4	2
Yatır	45	420	9,3	2
Yumrukaya	44	760	10,72	4
Yünlüce	11	190	10,72	1
Toplam	991	20.220	321.37	%100

Çeltik (Pirinç)

Çöke'de pirinç üretimi diğer tahıllara göre çok fazla yapılmamaktadır. Toplam 5.930 kile üretimi vardır. Bu toplamın 5.870 kilesi ahâliye, 60 kilesi çiftlikte üretilmektedir. Kırık ve Domurcalu çiftliklerinde 30'şar kile çeltik üretilmiştir. Çiftlik sahibi bu iki köyün çiftlik ve ahâliye ait toplam pirinç üretimi Kırık'ta 100, Domurcalu' da 130 kiledir.

Köylerin Pirinç Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Pirinç Kile	Hane Başına Düşen Pirinç	Yüzde
Devletliağaç	59	310	5,2	5
Domurcalu	19	100	5,2	2
Gaibler	188	3.020	10,6	51
Hanlı Yenice	22	300	10,36	5
Kırık	13	70	5,3	2
Malkoçlar	44	710	10,61	12
Süleyman Danişmend	23	380	10,65	6
Tatarlar	80	870	10,08	15
Tekürcelü	55	90	1,6	2
Yünlüce	11	20	1,8	0
Toplam	514	5.870	71,40	%100

Sulu tarımın yapılabildiği yerlerde yetişen çeltik diğer tarım ürünlerinin aksine on köyde yapılmaktadır. Köylerin genelinde toplam 5.870 kile (150.688 kg.) pirinç üretimi yapılmıştır. Bu toplamın 3.020 kile (77.481 kg.) Gaibler Köyü'nde üretilmiştir. Gaibler köyünden sonra en fazla çeltik üretimine sahip köyler; 870 kile (22.320 kg.) ile Tatarlar ve 710 kile (18.215 kg.) ile Malkoçlar köyleridir. En az pirinç üretiminin olduğu köy sadece bir hanenin pirinç ziraatı ile ilgilenmiş olduğu Yünlüce köyüdür ve köyde 20 kile (513 kg.) pirinç üretilmiştir. Yünlüce'den sonra 70 kile (1.795kg.) ile Kırık, 90 kile (2.309 kg.) ile Tekürcelü köyleri gelmektedir. Kırık köyü ne çiftliğe ait pirinç üretimi de eklendiğinde pirinç üretimi 100 kile olmaktadır. Pirinç üretimini hane esaslı incelediğimizde kişi başına düşen pirincin en fazla

olduğu köyler Gaibler, Malkoçlar ve Süleyman Danişmend köyleridir. Kişi başına düşen pirincin en az olduğu köyler ise Tekürcelü ve Yünlüce olup kişi başına 2 (51 kg.) düşmektedir. Diğer köylerdeki kişi başına düşen pirinç 5 ile 10 kile arasında değişmektedir. Köylerin geneline bakıldığında pirinç üretiminin nüfusa göre çok az olduğu görülür. Bu durum sulu tarımdan yeterince yararlanılmadığı veyahut tarım teknolojisinin gelişmemiş olduğunu göstermektedir.

Darı ve Erzen

İnsanların gündelik yiyecekleri arasında olan darı hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Darı, Çöke'de çok fazla tarımının yapılmadığı bir üründür. Üretimi sadece beş köyde yapılmaktadır ve toplam 1.650 kile (42.332 kg.) üretilmiştir. Üretiminin en fazla yapıldığı köy diğer tahıllarda da olduğu gibi Gaibler köyüne aittir ve 860 kile (22.064 kg.) üretilmiştir. Kişi başına düşen darının da en yüksek olduğu köy Malkoçlar olup kişi başına 7 (180 kg) kile düşmektedir. Darının en az üretildiği köy 100 (2.565 kg) ile Devletliağaç köyüdür. Bu köy aynı zamanda kişi başına düşen darının da en az olduğu köydür. Kişi başına 2 (51 kg.) kile darı düşmektedir.

Temettuât defterlerinde bir de erzen adında tahılgillerden bir ürün tespit edilmiştir. Erzen darı anlamına gelmektedir.[92] Darının bir çeşidi olan erzen Domurcalu'da 20 kile (513 kg.) olmak üzere yetiştirilmektedir.

Köylerin Darı Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Darı Kile	Hane Başına Düşen Darı	Yüzde
Devletliağaç	59	100	1,6	6
Gaibler	188	860	20,18	52
Malkoçlar	44	300	6,8	18
Süleyman Danişmend	23	130	5,6	8
Tatarlar	80	260	3,2	16
Toplam	394	1.650	37,58	%100

92 Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Enderun Kitapevi, İstanbul 1989, s.89.

Burçak

Çöke Nahiyesi'nde burçak tahıllar içerinde en az üretilen ürün olup sadece üç köyde ziraatı yapılmaktadır. Bu köylerde de kilelerinin çok az olduğu dikkati çekmektedir. Toplam 90 kile (2.309 kg.) olan burçak Yünlüce ve Hanlı Yenice köylerinde 40 kile (1.026 kg.)'er yetiştirilmiştir. Yarur köyünde yok denecek kadar az olan burçak 10 kile (256 kg.) yetiştirilmiştir. Kişi başına düşen burçak kileleri de çok düşüktür. Ortalama olarak kişi başına düşen burçak 1 (25.656 kg.) kiledir.

Köylerin Burçak Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Burçak Kile	Hane Başına Düşen Burçak	Yüzde
Hanlı	22	40	1,8	45
Yatur	45	10	0,2	10
Yünlüce	11	40	3,6	45
Toplam	78	90	5,6	%100

Bağcılık

1844-1845 yılları arasında Çöke Nahiyesi Temettuât Defterlerinde 1333,5 dönüm bağ kaydedilmiştir. Bağlardan 63.309 kile (1.624 kg.) üzüm elde edilmiştir. Receb Mehmedî köyü hariç bütün köylerde bağ bulunmaktadır.

Köylerde ve Çiftliklerde Üzüm Üretimi

Çöke Nahiyesi'nde üzümün hangi amaçlar için kullanıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Genellikle bütün hanelerde 1-3 dönüm arasında değişen bağlar bulunmaktadır.

Çöke Nahiyesi'nde üzümcük önemli bir ziraî faaliyet olup tahıl ve diğer tarım ürünlerinden daha fazla verim alındığı görülmektedir. Ahâliye ait bağ toplam 1.311,5 dönümdür ve dönüm başına ortalama 478 kile (12.263 kg.) üzüm elde edilmiştir. Gaibler diğer ürünlerde olduğu gibi üzümcülükte de en fazla üretime sahip olan köydür ve 82.440 kile (2.115.080 kg.) üzüm yetiştirilmiştir. İkinci sırada bağ dönümü en fazla olan San Danişmend köyü gelmektedir ve 60.600 kile (1.554.753 kg.) üzüm üretilmiştir. Üçüncü sırada Taşlık Sekbanı Köy'ü yer almaktadır. Köyde 63.810 kile (1.637.109 kg.) üzüm üretilmiştir.

En az üretimin olduğu köy ise 9 dönüm bağı bulunan ve alınan üzüm miktarı 2.800 kile (71.836 kg.) olan Domurcalu köyüdür. Domurcalu Köyü, büyük ihtimalle sıcaklık ve yüksekliği üzüm için yeterli olmayan bir yerde kurulmuştur. Diğer tarım ürünlerinin de az yetiştiği göz önüne alınırsa , yörenin tarım için uygun koşulların olmadığı bir yerde kurulmuş olduğu desteklenmektedir. Domurcalu köyünden sonra Habiller ve Kırık köyleri üzüm

Köylerde ve Çiftliklerde Üzüm Dağılımları

Köyler	Hane Sayısı	Bağ Dönüm	Üzüm Kile	Hane Başına Düşen Üzüm Kile	Çiftlik Bağ Dönüm	Çiftlik Üzüm Kile	Yüzde
Çeşme	25	39	22.400	896			4
Devletliağaç	59	58	32.200	555			5
Domurcalu	19	9	2.800	147			0
Don	28	42	24.430	872			4
Guibler	188	128	82.440	438			13
Habiller	22	14	4.400	200	4	1.600	1
Hacı Baba	29	25	11.600	400			2
Hacılar	23	68	32.980	1.433			5
Hanlı Yenice	46	95	37.400	813	5	Yok	6
Kırık	13	14	4.640	356	2	600	1
Küçük Ünlü	19	77	33.800	1.778	8	3.200	5
Malkoçlar	44	22,5	6.800	154			1
Ocak	25	9	5.230	209			1
Ömer Obası	27	20	7.260	268	3	Yok	1
Sarı Danişmend	70	152	60.600	865			10
Süleyman Danişmend	23	38	22.360	972			4
Taşlık Sekbanı	59	131	63.810	1.081			10
Tatarlar	80	126	56.480	706			9
Tektürcelü	55	145	65.500	1.190			10
Yatur	45	55	26.900	597			4
Yumrukaya	44	28	18.340	416			3
Yünlüce	11	16	5.320	483			1
Toplam	954	1.311.5	627.690	14.829	22	5.400	100%

veriminin düşük olduğu köylerdir. Habiller köyünde 21 dönümden 4.400 kile (112.886 kg.) elde edilmiştir. Kırık'ta ise 14 dönüm bağdan 4.640 kile (119.043 kg.) üzüm elde edilmiştir. Burada belirtilmesi gereken husus bu iki köyde yani Habiller ve Kırık köylerinde çiftlik bulunmaktadır ve çiftlik verileri bu hesabın dışında tutulmuşlardır. Eğer hesaba dâhil edilselerdi Habiller ve Kırık köyleri üzüm yetiştirmede son üçte yer almayacaktı.

Hane başına düşen üzümün en yüksek olduğu köy Küçük Ünlü köyüdür. Bu köydeki çiftlik verileri hesaba katılmamasına rağmen üzümden elde edilen verim çok yüksektir. Küçük Ünlü köyünde hane başına düşen üzüm 1.778 kile (30.222 kg.) Bağ dönümünün en yüksek olduğu Sarı Danişmend köyünde hane başına 865 (22.162 kg.) kile üzüm yetiştirilmiştir. Hane başına düşen üzümün en az olduğu köyler; 147 (3.771 kg.) kile ile Domurcalu, 154 (3.951 kg.) kile ile Malkoçlar, 200 (5.131 kg.) kile ile Habillerdir.

Çiftlik sahiplerinin de bağları bulunmakta olup bağlardan gelir sağlamaktadırlar. Toplam 14 dönüm bağdan 5.400 kile (138.542 kg.) üzüm elde edilmiştir. Bu hesaptan da anlaşılacağı üzere çiftliklerde bağlardan elde edilen ürün ve geliri düşüktür. Ömer Obası ve Hanlı Yenice köylerinde bulunan çiftliklerin üzüm bilgileri Temettuât defterlerine kaydedilmemiştir. Çiftliklerden Küçük Ünlü çiftliği üzüm yetiştiriciliğinde çiftlikler arasında birinci sırada yer almaktadır ve toplam 3.200 kile (82.099 kg.) üzüm elde edilmiştir. Habiller (2) çiftliğinde 1.200 kile (30.787 kg.), Kırık çiftliğinde 600 kile (15.393 kg.) Habiller (3) çiftliğinde ise 400 kile (10.262 kg.) üzüm yetiştirilmiştir.

Görüldüğü üzere 100 dönümden az olan Devletliağaç (58 dönüm), Yatur (55 dönüm), Çeşme (39 dönüm), Süleyman Danişmend (38 dönüm) ve Habiller (14 dönüm) köylerinde dönüme göre fazla verim alınmıştır. Ancak dönümüne göre az verim alınan köyler de vardır. Bunlar Ömer Obası (23 dönüm) ve Hacı Baba (25 dönüm) köyleridir.

Sanayi Ürünleri

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterlerinde sanayi ürünlerinin ekildiği keten ve duhan (tütün) tarlaları kaydedilmiştir. Tekürcelü ve Don köylerinde tütün tarlaları 48 dönümdür. Don köyünde bir dönüm

olan tütün tarlasından alınan ürün deftere kaydedilmemiştir. Büyük ihtimalle bu bir dönümden dikkate alınmayacak kadar az ürün elde edilmiştir. Tekürcelü köyünde ise 47 dönüm tütün tarlası vardır ve 50 kile (1.282 kg.) ürün elde edilmiştir. Diğer köylerde tütün üretilmemiştir.

Keten ise sadece Devletliağaç üretilmekte olup bu köyde toplam 24 dönüm keten tarla bulunmaktadır. Köyde 220 kile (5.644 kg.) keten elde edilmiştir. Diğer köylerde keten üretilmemektedir.

Yağ Ürünleri

Köylerin Susam Üretimi

Köyler	Hane Sayısı	Susam	Hane Başına Düşen Susam Kile	Yüzde
Devletliağaç	59	10	0.2	1
Habiller	21	40	2	2
Hacı Baba	25	320	13	20
Hanlı Yenice	46	250	5	15
Kırık	13	10	0,8	1
Süleyman Danişmend	23	120	5	7
Taşlık Sekbanı	80	20	0,25	1
Tatarlar	80	260	3	16
Tekürcelü	55	410	7	25
Yatur	45	150	3	9
Yünlüce	11	50	5	3
Toplam	354	1.640	44.25	100%

Yağ ürünlerinden susam köylerde toplam 1700,5 kile (43.628 kg.) üretilmiştir. Bu toplamın 60,5 kilesi çiftliklere aittir. Habiller (1) çiftliğinde 30 kile, Habiller (3) çiftliğinde 10 kile, Habiller (2) çiftliğinde nısf kile ve Kırık köyünde bulunan çiftlikte 20 kile susam üretilmiştir. Bu veriler tabloda gösterilmemiştir. Susam hane başına 4 kile (103 kg.) düşmektedir. En fazla susam üretilen köy Tekürçelü'dür ve kişi başına 7 kile (180 kg.) düşmektedir. Bir kile susam üreten Devletliağaç köyü ise kişi başına düşen susamın en az olduğu köydür.

Çöke Nahiyesi genelinde tahıllar ve bağlar önemli ziraî faaliyetlerdendir. Ancak yağ bitkileri ve sanayi bitkileri çok az yapılmaktadır. Köylerin geneline bakıldığında Çöke Nahiyesi'nin

en büyük köyü olan Gaibler diğer köylere nazaran en çok ziraatla uğraşan köydür. Az ziraî faaliyette bulunan köylerin genel özelliği dağlık ve ormanlık alanlarda kurulmuş olmalarıdır. Köylerin geneline bakılıp tahıllarda bir sıralama yapılırsa birinci sırada buğday ve buğdayı takiben sırasıyla arpa, çavdar, alef, çeltik, dan, burçak ve erzen üretimi gelmektedir. Yağ bitkilerinden susam, sanayi bitkilerinden keten ve tütün üretilmekte olup bağcılık adına üzüm yetiştirilmektedir.

HAYVANCILIK

1844-1845 yıllarında Çöke Temettuât Defterleri'nde kaydedilen bilgiler Çöke Nahiyesi'nin tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomisinin olduğunu göstermektedir. Gıda maddesi, yük taşımacılığı ve tarla sürmekte kullanılan hayvanlar Çöke Nahiyesi'nde oldukça fazladır. Defterlerde hane reislerinin ne kadar ve ne cins hayvanı olduğu ile hayvanlardan elde ettikleri gelirler açık bir şekilde kaydedilmiştir. Hane reislerinin hemen hemen hepsinin hayvanı bulunmaktadır. Genellikle küçükbaş hayvancılığın yapıldığı Çöke'de büyükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Toplam 13.057 adet hayvan bulunan Çöke Nahiyesi'nde 8.576 adet küçükbaş hayvana karşılık 4.481 adet büyükbaş hayvan vardır. Coğrafyanın ova ve platolarla kaplı olması ve fazla yüksek olmaması büyükbaş hayvancılığın az yapılmasına sebep olmuştur denilebilir.

Çöke Nahiyesi'nin genel hayvan sayısı ve elde edilen gelirlerin toplu bir şekilde gösterilmesi açısından çiftlik sahiplerine ait hayvanlarda tablolarda verilecektir. Ancak çiftliklerin hayvan varlığının ortaya konulabilmesi için çiftliklere ait büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar ayrı bir tabloda gösterilmiştir.

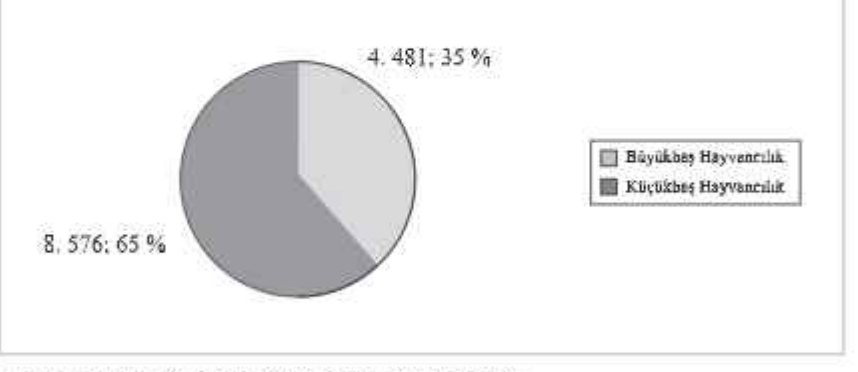

Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Genel Toplamı

Büyükbaş Hayvancılık

Çöke Nahiyesi köylerinde toplam 4.481 adet büyükbaş hayvan tespit edilmiştir. Hayvanların sağmal, kısır veya dölsüz oldukları defterlere kaydedilmiştir ve gelir getiren hayvanlar yazıldığı gibi gelir getirmeyen hayvanlar da yazılmıştır.

Belirlendiğine göre hayvanlardan sağmal kara sığır 702 ile en fazla olanıdır. Sağmal manda azınlıktadır ve 71 adettir.

Çöke Nahiyesi'nde babasının yanında çiftçilik yapanların ve çeşitli sebeplerle tarımla uğraşamayanların dışında hemen her hanenin tarlası bulunmaktadır. Bu tarlaları sürmekte koşum hayvanları kullanılmaktadır. Koşum öküzü, koşum mandası ve koşum camusu olmak üzere koşum hayvanları vardır. Koşum hayvanlarından en fazla koşum öküzü kullanılmıştır ve toplam 690 adettir. Koşum öküzünden sonra 27 adet ile koşum öküzü ve 22 adet ile koşum mandası tarla sürmede kullanılan diğer hayvanlardır.

Bir diğer özellik ise sağmal karasığırların yavruları olan dana, buzağı, düve ve tosunun sayıca diğer sağmal hayvanların yavrularından çok olduğudur.

Binek ve yük hayvanlarının az olduğu Çöke Nahiyesi'nde kısrak, tay, hergele, merkep ve beygir gibi cinslerde binek hayvanı bulunmaktadır. Hayvanlar içinde canavarların da olduğu görülmektedir. Canavar (domuz) nüfusunun tamamı Gayr-i Müslim olan Devletliağaç Köyü'nde beslemektedir.

Köylerin bazılarında ne öküzü ve ne mandası olduğu yazılmadan kaydedilmiş olan bilgiler mevcuttur. Bunlara öküz ve manda olarak kaydedilmiş olan hayvanlar örnek gösterilebilir. Ayrıca yük taşımaya alışmamış merkeb, at gibi hayvanlardan oluşan sürüye verilen ad olan hergele[93] köylerde sayı bakımından diğer hayvanlara oranla en son sırada yer almaktadır ve toplam 2 adettir.

---

93 Şemseddin Sami, a.g.e., s. 578.

Köylerin Büyükbaş Hayvan Çeşidi ve Adetleri

Büyükbaş Hayvanlar	Adet	%
Beygir	28	1
Binek Beygiri	16	0
Buzağı	460	10
Canavar	23	1
Canavar Danası	2	0
Canavar Düğesi	5	0
Dana	899	20
Dişi Karasığır	3	0
Dölsüz Kısrak	5	0
Düve	387	9
Hergele	2	0
Kısır İnek	26	1
Kısır Karasığır	383	9
Kısır Kısrak	21	0
Kısır Manda ineği	11	0
Kısır Merkeb	1	0
Kısrak	106	2
Koşum Cam us	27	1
Koşum Manda	22	1
Koşum Öküzü	690	15
Malak	88	2
Manda	1	0
Manda Danası	5	0
Manda Düğesi	13	0
Manda Katırı	126	3
Manda Öküzü	2	0
Merkeb	37	1
Öküz	95	2
Sağmal Karasığır	702	16
Sağmal Manda	71	2
Tay	70	1
Tosun	154	3
Toplam	4.481	% 100

Çiftliklere Ait Büyükbaş Hayvanlar

Köyler	Koşum Öküzü	Koşum Camus	Sağmal Kara Sığır	Sağmal Manda	Kısır Kara Sığır	Kısır Manda	Buzağı	Tosun	Dana	Düve	Malak	Kısrak	Tay	Toplam
Domurcalı	2			2	5			5		3	2	2		21
Habiller (1)	2		2				2	2		1		2	1	12
Habiller (2)	3													3
Habiller (3)	2								1					3
Hanlı Yenice	1													1
Kırık	2	1	2	1	3	1	2	3		2	3	2	2	24
Küçük Ünlü	2		10	3	10		10	24		20	3	6	1	89
Toplam	14	1	14	6	18	1	14	34	1	26	6	12	4	153

Hayvan varlığının az olduğu çiftliklerde toplam 153 adet büyükbaş hayvan tespit edilmiştir. Ömer Obası, Don ve Taşlık Sekbanı köylerinde bulunan çiftliklerde büyükbaş hayvancılık yapılmamaktadır. Çiftlikler içerisinde en çok hayvan adedine sahip olan çiftlik Küçük Ünlü çiftliğidir ve 89 adet hayvan vardır. Ardından Kırık çiftliği gelmektedir ve çiftliğin 24 adet hayvanı vardır. Kırık çiftliği aynı zamanda diğer çiftliklere göre en çok hayvan çeşidinin olduğu çiftlik olup sadece dana beslenmemektedir. Habiller köyünde bulunan üç çiftlikten üçünde de büyükbaş hayvancılık az sayıdadır. Habiller (1) çiftliği 12 adet büyükbaş hayvana sahipken, Habiller (2) ve Habiller (3) çiftliklerinde 3'er adet büyükbaş hayvan vardır. Hanlı Yenice köyünde bulunan çiftlikte 1 adet koşum öküzünden başka hayvan yoktur.

Sağmal kara sığırın yavruları çiftliklerde en çok yetiştirilen hayvanlardır. Bu hayvanlardan tosun 34 adet ile en çok yetiştirilen hayvandır. Ardından 26 adet ile düve gelmektedir. Koşum öküzü, sağmal karasığır, kısır karasığır ve buzağının adetleri birbirine çok yakındır.

Çiftliklerde koşum hayvanlarından koşum öküzü ve koşum camusu yetiştirilmektedir. Koşum öküzü 14 adettir ve koşum camusundan daha çok yetiştirilmektedir. Koşum camusu sadece Kırık köyündeki çiftlikte beslenmekte olup 1 adettir. Koşum öküzlerinin adetleri birbirine çok yakındır.

Sağmal Kara Sığır toplam 14 adettir. En çok Küçük Ünlü köyünde yetiştirilmekte olan sağmal Kara Sığır toplam 10 adettir. Kink ve Habiller (1) çiftliklerinde ikişer adet Kara Sığır vardır. Karasığırdan başka çiftliklerde sağmal manda da bulunmaktadır. Toplam 6 adet olan sağmal mandanın 3 adedi Küçük Ünlü çiftliğinde, 2 adedi Domurcalu çiftliğinde, 1 adedi de Kırık çiftliğinde yetiştirilmektedir.

Çiftliklerde kısır büyükbaş hayvanlar da vardır. Kısır Kara Sığır ile kısır manda ineğinin bulunduğu çiftliklerde kısır hayvanların toplamı 19 adettir. Kısır hayvanların 18 adedini kısır Kara Sığır, 1 adedini de kısır manda ineği oluşturmaktadır. Küçük Ünlü köyü diğer hayvanlarda olduğu gibi kısır hayvanların en fazla yetiştirildiği köydür ve köyde toplam 10 adet kısır karasığır bulunmaktadır. Kırık köyünde 3 adet kısır karasığır ile 1 adet kısır manda ineği vardır.

Çiftliklerde büyükbaş hayvanlarının yavrularından buzağı, tosun, düve, dana, malak bulunmaktadır. Bu hayvanların toplam adedinin en çok olduğu köy Küçük Ünlü köyüdür. Dananın yetiştirilmemiş olduğu köyde, malak en az yetiştirilen yavrudur ve 3 adettir. Diğer hayvanların ise 10 ve üzerinde adetleri bulunmaktadır.

Yük hayvanlarından kısrak ve tayın yetiştirildiği çiftliklerde toplam 16 adet yük hayvanı bulunmaktadır. Bu hayvanlardan kısrak 12 adet, tay ise 4 adet yetiştirilmektedir. Küçük Ünlü çiftliğinde 6 adet kısrak vardır. Diğer kısraklar; Kırık, Domurcalu

Küçükbaş Hayvancılık

Köylerin Küçükbaş Hayvan Çeşidi ve Adetleri

Küçükbaş Hayvanlar	Adet	%
Boz Keçi	30	0
Boz Koyun	1.737	20
Kısır Keçi	10	0
Kısır Koyun	316	4
Kuzu	867	10
Oğlak	149	2
Sağmal Keçi	305	4
Sağmal Koyun	3.397	39
Şişek	681	8
Toklu	1.084	13
Toplam	8.576	% 100

ve Habiller (1) çiftliğinde ikişer adet bulunmaktadır. Tay Küçük Ünlü'de ve Habiller (1)'de 1 adet, Kırık'ta 2, adet olmak üzere yetiştirilmektedir.

Çiftliklerde büyükbaş hayvan varlığı azdır. Çiftlikler arasında Küçük Ünlü çiftliği büyükbaş hayvan adedinde birinci sırada yer almakta olup en sonda yer alan köy ise Hanlı Yenice çiftliğidir.

Çöke Nahiyesi'nde toplam 8.576 adet küçükbaş hayvan vardır. Buradan anlaşılacağı üzere köylerde en çok küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Sağmal koyun ve koyun çeşitlerinin ağırlıkta olduğu Çöke'de keçiler az yetiştirilmektedir.

Çöke'de gelir getiren küçükbaş hayvanlardan sağmal koyun, boz koyun, şişek, kısır koyun, sağmal keçi, boz keçi ve kısır keçi yetiştirilmektedir. Bunların içinde 3.397 adet olan sağmal koyun diğer hayvanlara göre fazla yetiştirilmiştir.

Kısır hayvanlardan kısır koyun ve kısır keçi bulunan köylerde yavrulardan kuzu ve keçi beslenmiştir.

Çiftliklere Ait Küçükbaş Hayvanlar

Çiftliklerin Küçükbaş Hayvan Adedi ve Çeşidi

Köyler	Sağmal Koyun	Boz Koyun	Kısır Koyun	Kısır Keçi	Oğlak	Toklu	Toplam
Habiller (1)	340		120	10	10	110	590
Hanlı Yenice	1					1	2
Domurcalu	80		70			15	165
Kırık	25	55				20	100
Toplam	446	55	190	10	10	146	857

Çiftliklerde büyükbaş hayvandan çok küçükbaş hayvancılık yapılmıştır. Toplam 153 adet büyükbaş hayvana karşılık 857 adet küçükbaş hayvan yetiştirilmiştir. 9 çiftlikten sadece üçünde küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Habiller (1), Kırık ve Hanlı Yenice çiftliklerinde yetiştirilen küçükbaş hayvanların en çok beslendiği çiftlik Habiller (1) çiftliğidir. Çiftlik toplam 590 adet küçükbaş hayvana sahiptir. Domurcalu çiftliği Habiller (1) çiftliğinden sonra en yüksek hayvan adedine sahip çiftlik olup 165 adet küçükbaş hayvanı vardır. Kırık çiftliği 100 adet yetiştirilen küçükbaş hayvan Hanlı Yenice'de yok denecek kadar azdır.

Küçükbaş hayvanlardan en çok sağmal koyun yetiştirilen çiftliklerde toplam 466 adet sağmal koyun vardır. Bu toplamın 340 gibi büyük bir kısmı Habiller (1) çiftliğine aittir. Domurcalu çiftliğinde 80, Kırık çiftliğinde 25, Hanlı Yenice çiftliğinde 1 adet sağmal koyun vardır. Koyunun bir çeşidi olan boz koyun sadece Kırık köyünde yetiştirilmekte olup 55 adettir.

Kısır küçükbaş hayvanlardan kısır koyun ile kısır keçi bulunan çiftliklerde toplam kısır hayvan sayısı 200 adettir. Bunun 190

Köylere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık

Köylerin Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı

Köyler	Büyükbaş Hayvancılık		Küçükbaş Hayvancılık		
	Adet	%	Adet	%	Toplam
Çeşme	78	2	70	1	148
Devletliağaç	399	9	578	7	977
Domurcalu	103	2	323	4	426
Don	129	3	0	0	129
Gaibler	1.041	24	1.013	12	2.054
Habiller	103	2	971	11	1.074
Hacı Baba	85	2	33	0	118
Hacılar	128	3	710	8	838
Hanlı Yenice	335	7	1.932	23	2.267
Kırık	59	1	323	4	382
Küçük Ünlü	214	1	0	0	214
Malkoçlar	205	5	411	5	616
Ocak	51	1	73	1	124
Ömer Obası	76	2	0	0	76
Receb Mehmedî	66	1	31	0	96
Sarı Danişmend	215	5	398	4	593
Süleyman Danişmend	105	2	146	2	251
Taşlık Sekbanı	175	4	0	0	175
Tatarlar	315	7	772	9	1.087
Tekürcelü	162	4	387	5	549
Yatur	158	4	150	2	308
Yumrukaya	194	4	173	2	367
Yünlüce	85	2	109	1	194
Toplam	4.481	% 100	8.576	% 100	13.057

adedi kısır koyun, 10 adedi de kısır keçidir. Habiller (1) çiftliği kısır hayvan adedinin de en yüksek olduğu çiftliktir. Çiftlikte 120 adet kısır koyun, 10 adet de kısır keçi vardır. Kısır koyunun bulunduğu bir diğer köy de Domurcalu çiftliği olup 70 adet kısır koyun beslenmektedir. Sağmal keçinin bulunmadığı çiftliklerde 10 adet oğlak vardır ve Habiller (1) çiftliğinde yetiştirilmektedir. Çiftliklerde toklu toplam 146 adettir. Habiller (1) çiftliği diğer küçükbaş hayvanlarda olduğu gibi tokluyu da en çok yetiştiren çiftlik olup 110 adet toklu beslemektedir. Toklunun 20 adedi Kırık çiftliğinde, 15 adedi Domurcalu çitliğinde 1 adedi de Hanlı Yenice çiftliğindedir.

Çöke Nahiyesi'ne tabi 23 köyün hepsinde büyükbaş hayvancılık yapılmıştır. Ancak küçükbaş hayvancılık Küçük Ünlü, Ömer Obası, Don ve Taşlık Sekbanı'nda yapılmamıştır. Hayvancılığın en fazla yapıldığı köy 2.267 adet ile Hanlı Yenice köyüdür. Küçükbaş hayvancılığın gelişmiş olduğu bu köyde toplam 1.932 adet küçükbaş, 335 adet de büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Hanlı Yenice'den sonra Gaibler köyü hayvancılıkta ilerlemiş bir diğer köydür. Bu köyde toplam 2.054 adet hayvan tespit edilmiştir. Ayrıca büyükbaş hayvancılığın 1.041 adet ile en fazla yapıldığı köy de Gaibler'dir. Gaibler'de küçükbaş hayvancılık ise 1.013 adettir ve küçükbaş hayvan yetiştiren köyler arasında ikinci sırada yer almaktadır.

Hayvancılık da üçüncü sırada Tatarlar köyü yer almaktadır. Bu köyde 1.087 adet hayvan vardır ve en fazla 772 adet ile küçükbaş hayvan beslenmektedir. En az hayvan besleyen köy ise 76 adet büyükbaş hayvan besleyip küçükbaş hayvanı olmayan Ömer Obası köyüdür. Dağlık bir bölgede kurulmuş olan Ömer Obası'nın coğrafyası büyükbaş hayvancılığa uygundur. Küçükbaş hayvancılığın yapılmadığı köylerin genel özelliği dağlık bölgede kurulmuş olmalarıdır. Don, Küçük Ünlü ve Ömer Obası dağlık alanlar vardır ancak bunlar çok yüksek dağlar değillerdir. Taşlık Sekbanı plato üzerinde olmasına rağmen coğrafyasının taşlık bir yapıya sahip olması küçükbaş hayvancılığın yapılmamasına sebep olmuştur denilebilir. Diğer köylerde hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılık yapılmıştır. Gaibler, Küçük Ünlü, Yumrukaya, Taşlık Sekbanı, Yatur, Don, Hacı Baba, Çeşme, Ömer Obası ve Receb Mehmedi köylerinde büyükbaş hayvan daha çok beslenmişken, diğer köylerde küçükbaş hayvancılık daha fazla yetiştirilmiştir.

Köylerde Bulunan Koşum Hayvanları

Tarla sürme işlemi koşum hayvanları ile yapılmaktadır. Çöke Nahiyesi'nde koşulan hayvanlar da çeşitlidir. Koşum öküzü, koşum mandası ve koşum camusu tarla sürmede yararlanılan hayvanlardır. Tarla sürme tekniklerden bin olan kara sabanı kullanan Osmanlı çiftçisi, kara sabanla 3, pullukla 12 dönüm yer sürülebilmektedir. Kara sabanla sürülen tarlanın pullukla sürülen toprağın kalitesine ulaşılabilmesi için aynı toprağı 3-4 kez sürmek gerekmektedir ki bu halde dahi toprak yeterince karışmıyor ve yabani otlardan temizlenmemektedir.[94] Bu yüzden koşum hayvanlarıyla tarla sürme işlemi uzun sürmektedir.

Koşum hayvanları, geneli çiftçilikle uğraşan Çöke nahiyesinde en çok beslenen hayvanlardandır. Tarlaların sürülmesi için gerekli olan bu hayvanlar mezru tarlası fazla olan köylerde daha çok beslenmiştir. Çöke Nahiyesi genelinde toplam 16.268 dönüm mezru tarla ve bu tarlaları sürmek için 690 adet koşum öküzü, 22 adet koşum mandası ve 27 adet de koşum camusu bulunmaktadır. Toplam 739 adet koşum hayvanı bulunan Çöke'de koşum hayvanlarının sürebileceği tarla miktarı değişiklik göstermektedir. Köylere göre bir çift koşum hayvanına düşecek tarla miktarı dönüm olarak aşağıda verilecektir.

Gaibler köyünde 4.489 dönüm ekilen tarla mevcut olup koşulan hayvan sayısı 173 adettir. Bu koşulan hayvanlardan 152'si koşum öküzü, 18'i koşum manda ve 3 adedi ise koşum camusudur. Koşulan hayvanların çeşitli olduğu bu köyde 52 dönüm yere bir çift koşum hayvanı düşmektedir.

Taşlık Sekbanı köyünde 1.124 dönüm ekilebilen tarla ve 58 adet koşum öküzü bulunmaktadır. Köyde 38 dönüm yere bir çift koşum öküzü düşmektedir.

Tatarlar Köyü'nde 1.008 dönüm mezru tarla ve 52 adet koşum öküzü vardır. Bir çift koşum öküzüne düşen dönüm miktarı ise 38 dönümdür.

Devletliağaç köyünde 959 dönüm ekilen araziye karşılık 45 adet koşum öküzü ile 5 adet koşum camusu bulunmaktadır. Köyde 38 dönüme bir çift koşum hayvanı düşmektedir.

---

[94] Tevfik Güran, a.g.e., s. 85.

Hanlı Yenice köyünde 777 dönüm mezru tarla tasarruf edilmektedir. Bu köyde 43 adet koşum hayvanı vardır ve bir çift koşum hayvanı başına, 36 dönüm düşmektedir.

Malkoçlar köyünde ekilen arazi 989 dönüm olup 40 adet koşum öküzü vardır. Köyde 49 dönüm yere bir çift öküzü düşmektedir.

Yatur köyünde 654 dönüm ekilen araziye karşılık 23 adet koşum öküzü ile 12 adet koşum camusu bulunmakta olup 37 dönüm yere bir çift koşum hayvanı düşmektedir. Hacı Baba köyünde 243 dönüm mezru tarla ve 25 adet koşum hayvanı vardır. Bir çift koşum hayvanı başına 19 dönüm düşmektedir.

Don Köyünde 358 dönüm mezru tarla ve 25 adet koşum hayvanı vardır. Bir çift öküzün başına 29 dönüm düşmektedir.

Küçük Ünlü köyünde 444 dönüm mezru tarla ve 23 adet koşum öküzü vardır. Bir çift öküz başına 40 dönüm tarla düşmektedir.

Çeşme köyünde 433 dönüm tarla ve 23 adet koşum öküzü vardır. Bir çift koşum öküzü başına 39 dönüm tarla düşmektedir.

Yumrukaya köyünde 503 dönüm mezru tarla vardır. 23 adet koşum öküzü olan köyde 12 adet de koşum camusu vardır. Bir çift koşum hayvanı başına 45 dönüm mezru tarla düşmektedir.

Habiller köyünde 399 dönüm mezru tarla ve 20 adet koşum öküzü vardır. Bir çift koşum öküzü başına 40 dönüm mezru tarla düşmektedir.

Ömer Obası köyünde 290 dönüm ekilen alan mevcut olup koşum hayvan sayısı 20 adettir. Bu hayvanlardan biri koşum camusu olup 29 dönüm yere bir çift koşulan hayvan düşmektedir.

Domurcalu Köyü'nde 358 dönüm mezru tarla ve 19 adet koşum Öküzü ve 5 adet koşum camusu vardır. Toplam 24 koşum hayvanı başına 30 dönüm mezru tarla düşmektedir.

Süleyman Danişmend köyünde 410 dönüm mezru tarla ve 19 koşum öküzü vardır. 43 dönüme bir çift koşum öküzü düşmektedir.

Hacılar köyünde 225 dönüm mezru tarla ve bu tarlayı sürmek için 18 adet koşum öküzü vardır. Bir çift koşum öküzünün başına 25 dönüm tarla düşmektedir.

Receb Mehmedî köyünde 243 dönüm mezru tarla ve 17 adet koşum öküzü bulunmaktadır. Bir çift koşum öküzü başına 30 dönüm tarla düşmektedir.

Yünlüce köyünde 237 dönüm tarla ve 14 adet koşum öküzü bulunmaktadır. Bir çift öküzü başına 33 dönüm tarla düşmektedir.

Köylerin Koşum Hayvan Adedi ve Çeşidi

Köyler	Mezru Tarla	Koşum Öküzü	%	Koşum Manda	%	Koşum Camusu	%
Çeşme	433	23	3			12	44
Devletliağaç	959	40	6				
Domurcalu	405	19	3			1	4
Don	358	19	3				
Gaibler	4.489	152	22	18	81	3	11
Habiller	399	19	3			5	19
Hacı Baba	243	17	2				
Hacılar	225	8	1			1	4
Hanlı Yenice	777	25	4				
Kırık	224	2	0			2	7
Küçük Ünü	444	23	3				
Malkoçlar	989	45	7				
Ocak	119	2	0				
Ömer Obası	290	18	3				
Receb Mehmedî	228	10	1	3	14		
Sarı Danişmend	967	42	6	1	5		
Süleyman Danişmend	410	20	3				
Taşlık Sekbanı	1.124	58	8				
Tatarlar	1.008	52	8				
Tekürcelü	783	34	5			3	11
Yatur	654	25	4				
Yumrukaya	503	23	3				
Yünlüce	237	14	2				
Toplam	16.268	690	% 100	22	% 100	27	% 100

Tekürcelü köyünde 228 dönüm tarla ve 10 adet koşum öküzü ile 3 adet koşum mandası bulunmaktadır. Bir çift koşum hayvanı başına 35 dönüm tarla düşmektedir.

Kırık köyünde 224 dönüm mezra tarla ve 8 adet koşum öküzü ile 1 adet koşum camusu vardır. Bir çift koşum hayvanı başına 50 dönüm tarla düşmektedir.

Ocak köyünün mezru tarlası 119 dönümdür. Bu tarlaları sürmek için koşum hayvanları

4 adettir. Bunlardan 2'si koşum öküzü, 2'şi ise koşum camusudur. Mevcut tarlayı sürmek için yetersiz olan koşum hayvanlarından bir çiftinin başına 60 dönüm tarla düşmektedir.

Sarı Danişmend köyünün 967 dönüm mezru tarlası ve 2 adet koşum öküzü vardır. Diğer köylerin koşum hayvanlarından daha az olan koşum öküzü ile 483 dönüm mezru tarla sürülebilmektedir. Sarı Danişmend köyünde mezru tarla çok fazla olmasına karşılık koşum hayvanlarının azlığı dikkat çekicidir. Ahâli büyük bir ihtimalle başkalarının hayvanlarını tarla sürmekte kullanmıştır.

Gelir Getiren Hayvanlar

Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan gelir elde edilmektedir. Büyükbaş hayvanlardan sağmal karasığır ve sağmal manda ineğinden; küçükbaş hayvanlardan sağmal koyun, boz koyun, kısır koyun, sağmal keçi, boz keçi, kısır keçi ve şişekten gelir elde edilmektedir.

Gelir getiren büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar

Gelir Getiren Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanlar

Büyükbaş Sağmal Hayvanlar	**Adet**	**Gelir**	**%**
Sağmal Kara Sığır	702	19.360	79
Samal Manda ineği	71	5.542	21
Toplam	773	24.902	% 100
Küçükbaş Hayvanlar	**Adet**	**Geliri**	**%**
Boz Keçi	30	89	0
Boz Koyun	1.737	5.513	12
Kısır Keçi	10	20	0
Kısır Koyun	316	829	2
Sağmal Keçi	305	2.035	4
Sağmal Koyun	3.397	34.772	78
Şişek	681	1.955	4
Toplam	6.476	45.213	% 100
Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Toplamı	7.249	70.115	% 100

toplam 7.249 adettir. Hayvanların genelinden 70.115 guruş elde edilmiştir. Sağmal karasığır ve sağmal manda ineği toplam 773 adet beslenmektedir. Bu hayvanlardan elde edilen gelir ise 24.902 guruş; küçükbaş hayvanlar ise 6.456 adettir ve bu hayvanlardan 45.213 guruş gelir elde edilmiştir. Sayıca az yetiştirilen büyükbaşlardan elde edilen gelir küçükbaşlara oranla daha yüksektir. Çünkü büyükbaş bir hayvandan elde edilen gelir 25-80 guruş arasında değişmektedir. Küçükbaşlarda ise bir baş hayvandan elde edilen gelir 2-12 guruş arasında değişmektedir.

VI. BÖLÜM

ÇÖKE NAHİYESİ'NİN İKTİSADÎ YAPISI

ÇÖKE NAHİYESİ'NİN TEMETTUÂT DEFTERLERİNE KAYDEDİLEN TEMETTÜ TOPLAMLARI

Çöke Nahiyesi Temettuât Defterleri'ne kaydedilen hanelerin bir yıllık kazançları ile tespit edilen gelirler arasında farklılıklar vardır. Bu farkları gösteren tablo sunulmaktadır.

Çöke Nahiyesi'nin Temettuât Defterlerinde Verilen Temettü Toplamları

Köyler	Okunan Temettü Toplam	Defterde Kaydedilen Temettü Toplam
Çeşme	23.496	27.524
Devletliağaç	83.297	85.109
Domurcalu	30.996	31.496
Don	28.520	28.520
Gaibler	302.995	301.872
Habiller	32.996	38.842
Hacı Baba	21.929	21.360
Hacılar	26.613	28.044
Hanlı Yenice	90.526	92.339
Kırık	18.830	18.871

Küçük Ünlü	32.320	32.454
Malkoçlar	70.484	71.438
Ocak	13.322	14.297
Ömer Obası	29.669	29.496
Receb Mehmedi	19.770	20.397
Sarı Danişmend	65.429	67.150
Süleyman Danişmend	41.359	40.369
Taşlık Sekbanı	70.175	67.638
Tatarlar	110.224	112.282
Tekürcelü	75.086	74.705
Yatur	46.781	47.883
Yumrukaya	47.116	47.952
Yünlüce	17.510	17.512
Toplam	1.299.443	1.317.550

Temettuât toplamlarında bütün meslek gruplarının ziraî, hayvan, meslek ve varsa diğer gelirleri toplu bir şekilde gösterilmiştir. Okunan defterlerdeki ve defterlerin sonunda yer alan Temettuât toplamlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi gelirlerin iyi toplanmamış olduğuna bağlanabilir. Okunulan gelir toplamı 1.299.443 guruştur. Defterlerin sonuna eklenen Temettuât gelirleri ise 1.317.550 guruştur. Aradaki fark 8.143 guruştur. Yani toplanan gelir okuduğumuz gelirlerden fazladır.

KÖYLERİN GELİRLERİ

Osmanlı Devleti'nin en büyük gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktı. Çöke Nahiyesi'nde de durum farklı değildir. Çöke Nahiyesi'nin gelirlerinin büyük bir bölümünü tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Temettuât Defterleri'nde gelirler ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Tabloda köylerin bütün gelirleri gruplara ayrılarak verilmiştir. Köylerin ziraat, meslek, hayvan ve diğer gelirlerinde bütün meslek gruplarının kazançları yer almaktadır. Diğer gelirlerde çiftçilerin ve diğer meslek gruplarından olan hane reislerinin ek gelir için çalıştıkları mesleklerden elde etmiş oldukları gelirler yer almaktadır.

Köylerin Ziraat, Meslek, Hayvan ve Diğer Gelirler Toplamı

Köyler	Hane	Temettü Toplamı	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Diğer Gelirleri	Köylerin Gelir Ortalaması	%
Çeşme	25	23.496	20.266	1.300	780	1.150	939,8	2
Devletliağaç	59	83.297	61.728	14.756	5.913	900	1.411,80	7
Domurcalu	19	30.996	22.417	5.450	2.179	950	1.631,30	3
Don	28	28.520	26.370	450	900	800	1.018,50	2
Gaibler	188	302.995	274.769	15.160	11.466	1.600	1.611,60	23
Habiller	22	32.996	20.128	5.924	4.634	2.310	1.499,80	3
Hacı Baba	29	21.929	14.994	5.635	950	350	756,1	2
Hacılar	23	26.613	18.748	1.900	3.755	2.210	1.026,50	2
Hanlı Yenice	46	90.526	66.577	3.950	10.741	9.258	1.967,90	6
Kırık	13	18.830	11.480	5.450	1.400	500	1.448,40	1
Küçük Ünlü	19	32.320	29.233	1.134	1.395	558	1.701	3
Malkoçlar	44	70.484	64.485	2.450	3.549		1.601,90	5
Ocak	25	13.322	5.838	3.960	678	2.846	532,8	1
Ömer Obası	29	29.669	22.604	4.225	550	2.290	1.023	2
Receb Mehmedî	37	19.770	15.188	1.875	867	1.840	534,3	2
Sarı Danişmend	70	65.429	53.081	8.155	2.503	1.690	934,7	5
Süleyman Danişmend	23	41.359	36.128	3.400	1.731	100	1.798,20	3
Taşlık Sekbanı[95]	59	70.175	63.225	2.250	500	1.200	1.138,50	5
Tatarlar	80	110.224	89.003	14.500	6.721	Yok	1.377,80	8
Tekürçelü	55	75.086	64.177	8.690	2.119	100	1.365,20	6
Yatur	45	46.781	42.311	2.820	1.250	400	1.039,50	4
Yumrukaya	44	47.116	41.770	2.120	2.456	770	1.070,80	4
Yünlüce	11	17.510	14.365	1.700	845	600	1.591,80	1
Toplam	**991**	**1.299.443**	**1.078.885**	**117.254**	**67.882**	**32.422**	**1.035,50**	**% 100**

1844-1845 yılları arasında yirmi üç köyün gelir toplamı 1.299.443 guruştur. Bu toplamın 1.078.885 guruş gibi büyük bir kısmı ziraat gelirleri, 117.254 guruşunu meslek, 67.882 guruşunu hayvan,

95 Taşlık Sekbanı köyünde bulunan çiftliğin temettü 3.000 guruştur. Bu temettü toplamında gösterilmiştir. Ancak 3.000 guruşun nereden kazanıldığı bilinmemektedir.

32.422 guruşunu ise diğer gelirleri oluşturmaktadır. Köylerin hepsinde ziraat, meslek ve hayvan gelirleri vardır. Diğer gelirler diye adlandırdığımız gelirler Malkoçlar ve Tatarlar köylerinde yoktur. Yani bu köylerde çiftçi veyahut diğer mesleklerden olanlar ek gelir için başka mesleklerle ilgilenmemişlerdir.

Köylerin temettülerine bakıldığında en yüksek gelire sahip olan köy 302.995 guruş ile Gaibler Köyü'dür. Gaiblerden sonra 110.224 guruş ile Tatarlar ve 90.526 guruş ile Hanlı Yenice köyleri gelmektedir. En düşük gelire sahip olan köy ise 13.322 guruş ile Ocak köyüdür. Bu köyün ardından 17.510 guruş ile Yünlüce ve 18.830 guruş ile Kırık köyleri gelmektedir.

Toplam gelirin hane sayısına bölünerek ortaya konulan gelir ortalamasında kişi başına düşen 1.305,5 guruştur. Genel olarak gelir ortalamasına bakıldığında en yüksek gelir ortalamasına sahip olan köy 1.967,9 guruş ile Hanlı Yenice Köyüdür. Bu köyün ardından ise 1.798,2 guruş ile Süleyman Danişmend ve 1.701 guruş ile Küçük Ünlü köyleri gelmektedir. Kişi başına düşen gelirin en az olduğu köyler; 532,8 guruş ile Ocak, 534,3 guruş ile Receb Mehmedî, 756,1 guruş ile Hacı Baba köyleridir. Ocak ve Receb Mehmedî köylerinin gelirleri birbirine çok yakındır. Görüldüğü gibi köylerde kişi başına düşen gelirler değişiklik göstermektedir.

ÇİFTLİKLERİN GELİRLERİ

Çiftliklerin Ziraat, Hayvan ve Diğer Gelirleri Toplamı

Köy Adı	Meslek	Çiftlik Adedi	Temettü Toplam	Ziraat Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Değirmen Taşı Geliri
Domurcalu	Çiftlik		2.127	1.242	885	
Habiller (1)	Çiftlik		6.992	4.292	2.700	
Habiller (2)	Çiftlik		1.925	1.875	50	
Habiller (3)	Çiftlik		2.242	2.242		
Hanlı Yenice	Çiftlik		910	900	10	
Kırık	Çiftlik		5.371	4.938	433	
Küçük Ünlü	Çiftlik		6.875	6.350	525	
Ömer Obası	Çiftlik		2.603	2.428	75	100
Taşlık Sekbanı	Çiftlik	1	3.000			
Toplam	Çiftlik	9	32.045	24.267	4.678	100

Ziraî yapının temel taşlarından olan çiftliklerin yıllık geliri 32.045 guruştur. Bu toplamın 24.267 guruşunu ziraat gelirleri, 4.678 guruşunu hayvan gelirleri, 100 guruşunu ise değirmen taşından elde edilen gelir oluşturmaktadır.

Temettü toplamının en yüksek olduğu çiftlik 6.992 guruş yıllık hâsılatı olan Habiller (1) çiftliğidir. Habiller (1) ziraî gelirleri açısından 4.292 guruş ile üçüncü büyük çiftlikken 2.700 guruş ile hayvan gelirlerinin en yüksek olduğu çiftliktir. Ziraî geliri en yüksek olan köy 6.350 guruş ile Küçük Ünlü çiftliğidir. Küçük Ünlü'de bulunan çiftliğin diğer bir özelliği de, hayvan gelirleri açısından, 525 guruş ile üçüncü sırada yer alıyor olmasıdır. Ziraî gelirler açısından ikinci en yüksek gelire sahip olan çiftlik 4.938 guruş ile Kırık'tır.

Yıllık gelir toplamının en düşük olduğu çiftlik ise 900 guruş ile Hanlı Yenice'dir. Bu çiftliğin başka bir özelliği de hayvancılığın çok az yapılıyor olmasındandır. Hanlı Yenice'de ahali çok fazla hayvan beslemekte ve gelir elde etmektedir. Ancak çiftlikte hayvandan elde edilen gelir çok azdır ve bu dikkat çekicidir. 1.925 guruş ile yıllık geliri en az olan ikinci köy ise Habiller (2) çiftliğidir. 1.875 guruş ziraattan, 50 guruş da hayvanlardan gelir elde edilmiştir. Yıllık geliri düşük üçüncü çiftlik Domurcalu çiftliğidir. Bu çiftlikte 2.127 guruş gelir elde edilmiştir. Bu hâsılatın 1.242 guruşu ziraattan, 885 guruşu ise hayvandan elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Domurcalu çiftliği hayvandan elde edilen gelirler sıralamasında Habiller (1)'den sonra ikinci çiftliktir. Yıllık geliri en az üçüncü çiftlik ise Ömer Obası'nda bulunan çiftliktir. 2.603 guruş temettü toplamı olan bu köy de dikkati çeken bir değirmen taşını varlığı ve bundan 100 guruş gelir elde edilmesidir. Taşlık Sekbanı'nda bulunan çiftliğin ne tür gelirleri olduğu yazılmayarak sadece bir senede elde ettiği gelir toplamı yazılmıştır.

MESLEK GELİRLERİ

Mesleklere göre gelir dağılımında aynı nitelikte olan meslekleri bir grupta incelenmiştir. Bu incelemede sadece geliri olan hane reisleri yer almaktadır. Mesleği olup geliri olmayan haneler bu bölümde yer almamaktadır. Bu yüzden nüfus bölümünde yer alan hane sayısının altında bir oran ortaya çıkabilir.

Ziraî Faaliyetlerde Bulunanların Gelirleri

Çiftçi Gelirleri

Çöke Nahiyesi'nde çiftçi sayısı 691 adettir. Çiftçilik diğer mesleklere göre daha fazla yapılan bir meslek çeşididir. Çiftçilerin

Köyler	Meslek Adedi	Zirai Gelirleri	İmamlık Geliri	Hizmetkârlık Geliri	Çobanlık Geliri	Çapacılık Geliri	Orakçılık Geliri	Girıcılık Geliri	Arıcılık Geliri	Koruculuk Geliri	Kömürcülük Geliri	Hatiplik Geliri	Nazırlık Geliri	Vakıf Değirmeni Geliri	Bakkal Geliri	Değirmen Geliri	Kiracılık Geliri	Odunculuk Geliri	Hayvan Geliri	Gelirler Toplamı
Çeşme	16	1874										75							755	20250
Devletliağaç	36	5740									900								5000	63302
Domurcalı	10	1658					60									350			1087	18626
Don	23	2546					10											500	900	26966
Gaibler	14	2703													100				1069	28203
Habiller	7	1106					45												295	11806
Hacı Baba	25	1499				350													770	16114
Hacılar	17	1874										21				200			3755	24713
Hanlı Yenice	33	6451		205	340	130	20	250	20										1074	84513
Kırık	3	4672																	575	5247
Küçük Ünlü	16	2207										55							870	23499
Malkoçlar	35	6394																	3519	67464
Ocak	12	5838																284	653	9337
Ömer Obası	17	2017								177	400	12							425	22891
Receb Mehmedî	16	1498											500	300			104		717	17545
S. Danişmend	56	5227				440	12												2403	5636
Sü. Danişmend	18	3387	10																1611	35584
Taşlık Sekbanı	47	6104																	1150	62208
Tatarlar	49	8103																	5518	86548
Tekürcelü	34	5829								100									1170	59565
Yatur	31	4006																200	1100	41366
Yumrukaya	33	3955										77							2256	42583
Yünlüce	11	1324																600	633	14473
Toplam	691	1.008.938	100	2.050	3.400	2.098	4.450	250	200	1.870	1.300	2.408	500	300	1.000	2.350	1.040	4.146	56.599	1.092.299

yıllık gelirleri toplamı 1.092.299 guruştur. Bu gelirler içinde çiftçilerin ek gelirleri ve hayvan gelirleri de vardır. Çiftçilerin ziraattan elde ettikleri gelir 1.008.938 guruştur. Ziraî faaliyetlerden sonra hayvancılık da önemli gelir kaynaklarından olup 56.599 guruş hâsılat elde edilmiştir. Çiftçilerin ziraî ve hayvan gelirleri yanında ek gelir için yaptıkları bir takım işler vardır. Bu işler imamlık, hizmetkârlık, çobanlık, çapacılık, orakçılık, giracılık,[96] arıcılık, orakçılık, koruculuk, kömürcülük, hatiplik, nazırlık, değirmencilik, kiracılık ve odunculuktur. Bu işlerden elde ettikleri gelirler temettülerine yazılmıştır.

Temettü toplamlarında gösterildiği üzere çiftçilerin yıllık gelirlerinin en yüksek olduğu köy Gaibler'dir. Toplam 282.035 guruş yıllık geliri vardır. Bu köyde 146 adet çiftçinin gelirleri 270.339 guruş ziraat, 10.696 guruş hayvan, 1.000 guruş da bakkal gelirlerinden oluşmaktadır. Gaibler'de çiftçiler ziraî faaliyetleri dışında başka iş kolları tutmamışlardır. Bu özellikte bir diğer köy ise çiftçi gelirlerinin ikinci yüksek olduğu Tatarlar köyüdür. Bu köyde çiftçiler ziraî faaliyetlerinden 81.030 guruş, hayvan gelirlerinden 5.518 guruş elde etmişlerdir. Hayvan gelirlerinin de yüksek olduğu köyde toplam 86.548 guruş hâsılat elde edilmiştir. Üçüncü olarak çiftçilerin en çok gelirinin olduğu köy Hanlı Yenice olup bu köyde ziraî faaliyetlerin yanında çiftçiler çok fazla iş kolu da tutmuşlardır. Yani çiftçiler ek gelir için başka mesleklere de yönelmişlerdir. Bu köyde toplam gelir 84.513 guruştur ve bunun 64.514 guruşu ziraî faaliyetlerden, 10.741 guruşu hayvancılıktan, 9.258 guruşu ise diger gelirlerden elde edilmiştir. Bu köy aynı zamanda en yüksek hayvanî gelire sahip olan köydür. Bu köydeki çiftçiler hizmetkârlık (2.050 guruş), çobanlık (3.400 guruş), giracılık (250), arıcılık (200 guruş), çapacılık (1.308 guruş) ve orakçılık (2.050 guruş) yaparak gelirlerine ek gelir sağmaktadırlar. Burada dikkati çeken diğer köylerin hiç birinde çiftçiler hizmetkârlık, çobanlık, arıcılık ve giracılık gibi ek iş kolları tutmamışlardır. En az gelir ise 5.247 guruş ile çiftçinin en az olduğu Kırık köyüdür. Bunun 4.672 guruşu ziraî faaliyetlere, 575 guruşu ise hayvanî gelirlere aittir. Kırık köyünün ardından ikinci olarak en az gelire sahip olan köy Ocak'tır ve toplam 9.337 guruş gelire sahiptir. Çiftçilerin ziraattan elde ettikleri gelir 5.838 guruştur. Odunculuktan geliri en yüksek olan köy de Ocak köyü olup toplam gelir içerinde odunculuktan elde edilen gelir 2.846 guruş gibi büyük bir orana sahiptir. Hayvancılığında yapıldığı köyde 653 guruş hayvandan hâsılat elde edilmiştir. Üçüncü olarak en az gelire sahip köy Habiller'dir. Toplam 11.981 guruş olan

[96] Giracılık hakkında hiçbir bilgi bulunamamıştır.

gelirin 11.061 guruşu ziraattan, 295 guruşu hayvandan, 450 guruşu orakçılığından ve 200 guruşu ise orakçı/çapacılığından oluşmaktadır.

Gıracılık hakkında hiçbir bilgi bulunamamıştır.

Çiftçiler ek gelir elde etmek için değişik iş kollarında çalışmışlardır. Bu iş kollarından birisi de hatipliktir. Genel olarak bakıldığında toplam 2.408 guruş olan hatiplik çok fazla gelir getiren bir meslek değildir. Toplam 19 hatip bulunan köylerde ortalama bir hatip geliri 126 guruştur. Çiftçilerden bir tanesi de imamlık yapmaktadır. Bundan geliri de 200 guruştur.

Çiftçilerin diğer gelirlerinden kiracılık bir çiftçi tarafından yapılmaktadır. Kiraya verdiği tarladan elde ettiği gelir 1.040 guruştur. Arıcılık da bir çiftçi tarafından yapılan meslek dahdır. Arıcılıktan 200 guruş elde edilmiştir. Çiftçiler işçilik ve dini görevler haricinde zanaat kolları ile de ilgilenmişler ve gelirler elde etmişlerdir. Bunlardan biri de değirmenciliktir. Değirmencilikte dikkati çeken ise Hacılar köyünde 2.000 guruş olan değirmencilik geliri Domurcalu'da 300 guruştur. Bu iki köydeki değirmencilikten elde edilen gelirlerin arasındaki fark çok büyüktür.

Bahçeci, Kiracı ve Yarıcı

Bahçeci ve yarıcılar da ziraî faaliyetler içerisinde bulunmaktadır. Hacı Baba köyünde bir adet bahçeci vardır ve 220 guruş gelir elde etmiştir. Kiracılık mesleği köylerde yaygın değildir. Çiftçilerin ek gelir için yaptıkları bu işi Receb Mehmedî köyündeki bir kişinin mesleğidir ve yıllık kazancı 200 guruştur. Yarıcı ise Ocak köyünde 1 adet bulunmakta olup 800 guruş geliri vardır.

İşçilerin Geliri
Hizmetkârların Gelir Dağılımları

Çöke Nahiyesi'nde 62 hane hizmetkârlıkla geçinmektedir. Bu hizmetkârlar büyük bir ihtimalle yıllık çalışan işçilerdir. Çünkü hizmetkârlar, Habiller köyü haricindeki köylerde, mesleklerinin dışında başka bir işle uğraşmamaktadırlar. Hizmetkârların elde ettikleri toplam gelir miktarı 27.580 guruştur. Hizmetkârlıktan elde edilen gelirin en fazla olduğu köy 3.850 guruş ile Domurcalu, bunun ardından 3.024 guruş ile Habiller ve 2.000 guruş ile Kırık köyleri gelmektedir. Genel itibari ile bakıldığında hizmetkârlıktan

Köylerde Hizmetkâr Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Orakçılık Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Domurcalu	Hizmetkâr	9	1.221	3.850			5.071
Habiller	Hizmetkâr	8	258	3.024	1.460	667	5.409
Hacı Baba	Hizmetkâr	6		1.650			1.650
Hacılar	Hizmetkâr	3		1.100			1.100
Hanlı Yenice	Hizmetkâr	3	125	1.450			1.575
Kırık	Hizmetkâr	6	1.350	2.000		50	3.400
Küçük Ünlü	Hizmetkâr	2		1.000			1.000
Ocak	Hizmetkâr	1		400			400
Ömer Obası	Hizmetkâr	6		1.900			1.900
Receb Meh.	Hizmetkâr	2		600			600
S. Danişmend	Hizmetkâr	1		450		25	475
Tatarlar	Hizmetkâr	5		1.850			1.850
Tekürcelü	Hizmetkâr	7	270	1.955		25	2.250
Yatur	Hizmetkâr	1		250			250
Yumrukaya	Hizmetkâr	1		350			350
Yünlüce	Hizmetkâr	1		300			300
Toplam	Hizmetkâr	62	3.224	22.129	1.460	767	27.580

geliri fazla olan köylerde çiftlik bulunmaktadır. Kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu köy ise yine çiftlik bulunan köylerden Küçük Ünlü köyüdür. Bu köyde kişi başına düşen gelir 500 guruştur. Yatur köyünde bulunan hizmetkâr yıllık gelir açısından en düşük gelire sahip olup 250 guruş geliri vardır. Çöke Nahiyesi'nde hizmetkârlık en çok 500, en az 250 guruş gelir sağlayan bir meslektir.

Ziraat, meslek, hayvan ve diğer gelirler hesaba katılarak oluşturulan toplamda en yüksek gelire sahip olan köy 5.409 guruş ile Habiller köyüdür. Ziraatla çok fazla ilgilenmeyen bu grubun ziraî faaliyetlerden elde ettiği gelir 3.224 guruş olup Kırık köyündeki hizmetkâr 1.350 guruş ile ziraî alanla en fazla uğraşan kişidir. Hizmetkârların toplam hayvan hâsılatı 767 guruş olup bu oranın büyük bir kısmını Habiller köyünün hayvan gelirleri oluşturmaktadır. Ayrıca Habiller köyünde ek gelir için hizmetkârlar orakçılık da yapmaktadır ve bu meslekten 1.460 guruş gelir elde etmektedirler.

Çapacı Gelirleri

Çapacı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Orakçılık Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplamı
Çeşme	Çapacı	4	600	900			1.500
Don	Çapacı	1		150			150
Habiller	Çapacı	1		300	200	25	525
Hacı Baba	Çapacı	5		1.770			1.770
Kırık	Çapacı	2	200	550	350	25	1.125
Ocak	Çapacı	4		1.350		25	1.375
S. Danişmend	Çapacı	13	585	2.750			3.335
Taşlık Sekbanı	Çapacı	6	900	1.800	100		2.800
Tekürceli	Çapacı	10	1.205	2.180		25	3.410
Yatur	Çapacı	4	200	800			1.000
Yünlüce	Çapacı	1		400			400
Toplam	Çapacı	51	3.690	12.950	650	100	17.390

İşçilerin diğer bir grubu olan çapacılar toplam 17.390 guruş elde emişlerdir. Bu toplamın 12.950 guruşu meslek geliri olup 3.690 guruşu ziraat, 650 guruşu orakçılık ve 100 guruşu da hayvan gelirleri oluşturmaktadır. Tekürcelü köyü genel toplamda en yüksek gelire sahip olan köydür ve çapacıların 3.410 guruş geliri vardır. Bu köyün ardından 3.335 guruş ile Sarı Danişmend ve 2.800 ile Taşlık Sekbanı gelmektedir. Bu üç köy aynı zamanda meslek gelirlerinin de yüksek olduğu köylerdir. Meslek gelirleri açısından değerlendirildiğinde Sarı Danişmend 2.750 ile ilk sırada yer alır. Ardından Tekürcelü ve Taşlık Sekbanı gelmektedir. En düşük genel toplama sahip olan köy ise Don köyü olup 150 guruş geliri vardır. Bu gelir sadece meslek geliri olup başka bir geliri yoktur. Taşlık Sekbanı, Kırık ve Habiller köylerinde çapacılar ek gelir elde etmek için orakçılık da yapmaktadırlar. Habiller köyünde orakçılık ek gelir için uygun bir meslek olmalı ki hizmetkârların bazıları da orakçılık yapmaktadır. Çapacıların sağmal kara sığır besledikleri açıktır. Hayvan gelirleri bölümünde de incelediğimiz gibi bir sağmal kara sığırdan 25-40 guruş arasında değişen hâsılat elde edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çapacıların sağmal karasığır yetiştirmekte olduklarını ancak hayvancılıkla çok fazla ilgilenmedikleri söylenebilir.

Orakçı Gelirleri

Orakçı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hatiplik Gelirleri	Temettü Toplam
Çeşme	Orakçı	1	300		400	700
Devletliağaç	Orakçı	1		350		350
Domurcalı	Orakçı	1		150		150
Gaipler	Orakçı	1		400		400
Habiller	Orakçı			350		350
Ocak	Orakçı	1		350		350
S. Danişmend	Orakçı	1		150		150
Tatarlar	Orakçı	1		300		300
Yumrukaya	Orakçı	1		150		150
Toplam	Orakçı	9	300	2.200	400	2.900

İşçi gruplarından bir başkası da orakçılıktır. Orakçılığın toplam temettüsü 2.900 guruştur. Toplam 9 adet orakçının meslek gelirleri 2.200 gibi düşük bir gelirdir. En çok kazanan orakçı Gaibler köyünde bulunmakta olup 400 guruş kazanmaktadır. Ocak, Devletliağaç ve Habiller'in orakçı meslek gelirleri aynıdır. Tatarlar'daki orakçının meslek geliri ise 300 guruştur. Orakçılıktan en az kazanan köyler ise 150 guruş ile San Danişmend, Domurcalu ve Yumrukaya köyleridir. Çeşme köyünde bulunan hane reisinin mesleği orakçı olmasına rağmen ziraatla uğraşmakta ve hatiplik yapmaktadır. Bu iş uğraşından kazancı toplam 700 guruştur. Zirai faaliyetlerle çok fazla ilgilenmeyen orakçıların hayvan gelirleri yoktur.

Çapacı / Orakçı / Sabancı Gelirleri

Çöke Nahiyesi'nde toplam beş adet çapacı/orakçı bir adet de çapacı/sabancı bulunan köylerde altı hane reisi iki meslekle uğraşarak geçimlerini sürdürmektedirler. Bu iki mesleğin temettüsü bir temettü olarak yazılmıştır. Bu mesleklerin bir yıllık gelirleri toplamı 1.930 guruştur. Meslek gelirleri 1.570 guruştur. Bu toplamda en büyük paya sahip olan köy Sarı Danişmend'tir. Bu köyde çapacı/orakçının meslek geliri 750 guruştur. En düşük gelir

Çapacı / Orakçı / Sabancı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Temettü Toplam
Ocak	Orakçı/Çapacı	1		350	350
S. Danişmend	Orakçı/Çapacı	3		750	750
Tekürceli	Orakçı/Çapacı	1	360	320	680
Tekürceli	Orakçı/Çapacı	1		150	150
Toplam		6	360	1.570	1.930

ise 150 guruş ile Tekürcelü köyündeki çapacı/sabancıya aittir. Dikkat edilirse hane reisleri iki meslekle uğraşmalarına rağmen gelirleri düşüktür. Bu mesleklerle uğraşanların hayvan gelirleri yoktur. Ziraat geliri de köylerin genelinde yoktur sadece Tekürcelü köyünde bir adet çapacı/orakçının 360 guruş ziraî geliri vardır.

Sabancı Gelirleri

Sabancı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Devletliağaç	Sabancı	6	1.300	2.855		4.155
Gaipler	Sabancı	24	2.615	9.010	90	11.715
Malkoçlar	Sabancı	3		950		950
Ömer Obası	Sabancı	1		300		300
S. Danişmend	Sabancı	6	2.255	2.150	120	4.525
Tatarlar	Sabancı	23	6.833	8.650	667	16.150
Yumrukaya	Sabancı	1		250		250
Toplam	Sabancı	64	13.003	24.165	877	38.045

İşçi grubunda yer alan sabancıların hem meslek hem ziraî hem de hayvan gelirleri açısından değerlendirildiğinde gelirlerin yüksek olduğu görülebilmektedir. Toplam 64 adet sabancının temettü toplamı 38.045 guruştur. Bunun 24.165 gibi büyük bir oranı meslek gelirlerine, 13.003 guruşu ziraat gelirlerine ve 877 guruşu hayvan gelirlerine aittir. Meslek gelirleri açısından değerlen-

dirildiğinde Gaibler köyü 9.010 guruş gelir ile ilk sırada yer almaktadır. Sabancı gelirlerinin en az olduğu köy ise ziraat ve hayvan gelirleri bulunmayan Yumrukaya köyüdür ve bu köyde sabancı 250 guruş kazanmaktadır. Hayvan gelirleri diğer gelirlerine oranla azdır ancak Tatarlar köyü hayvanlardan 667 guruş gelir elde etmişlerdir. Diğer köylerin hayvan gelirine oranla bu yüksek bir gelirdir. Bu köy aynı zamanda sabancıların ziraî faaliyetlerden en fazla kazandığı köydür ve 6.833 guruş gelir elde etmişlerdir. Sabancı adedi ile meslek gelirleri bölündüğünde sabancıların en çok 378 guruş en az 250 kazandıkları ortaya çıkar.

Kömürcü Gelirleri

Kömürcü Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Devletliağaç	Kömürcü	12	2.526	8.751	913	12.190
Gaipler	Kömürcü	6	490	3.000	30	3.520
Malkoçlar	Kömürcü	1	250	550		800
Ömer Obası	Kömürcü	2		600		600
Toplam	Kömürcü	21	3.266	12.901	943	17.110

Gelirleri yüksek olan diğer bir işçi grubu da kömürcülerdir. Toplam 21 adet bulunan kömürcülerin 17.110 guruş temettüsü vardır. Bu toplamın 12.901 guruşu meslek, 3.266 guruşu ziraat, 943 guruşu da hayvan gelirlerine aittir. Meslek geliri, ziraî geliri ve temettü toplamının en fazlası Devletliağaç köyüne aittir. Temettü toplamı 12.190 guruş olan köyün ziraat geliri 2.526 guruş, meslek geliri 8.751 guruştur. En az gelirlere sahip köyler ise değişiklik göstermektedir. Meslek gelirlerinin en düşük olduğu köy 550 guruş ile Malkoçlar köyüdür. Bu köy aynı zamanda kömürcülerin ziraî gelirlerinin de en az olduğu köy olup ziraattan 250 guruş gelir elde edilmiştir. Kömürcülerin temettü toplamlarına bakıldığında en az gelire sahip olan köy ise 600 guruş ile Ömer Obası'nın olduğu görülür. Kömürcülerin hayvan gelirleri açısından en az gelire sahip olduğu köy 30 guruş ile Gaibler'dir. Kömürcüler kişi başına en çok 729 guruş, en az 300 kazanmaktadırlar.

Oduncu Gelirleri

Toplam 9 adet bulunan oduncular 4.686 guruş elde etmişlerdir. Bu toplamda 1.134 guruş meslek, 2.877 guruşu ziraat, 125 hayvan,

Oduncu Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Hatiplik Gelirleri	Orakçılık Gelirleri	Temettü Toplam
Don	Oduncu	1	446	100				546
Kırık	Oduncu	1	95	200	25		150	470
Küçük Ünlü	Oduncu	2	812	134				946
Taşlık Sekbanı	Oduncu	1	100			400		500
Yatur	Oduncu	3	1.424	400	75			1.899
Yünlüce	Oduncu	1		300	25			325
Toplam	Oduncu	9	2.877	1.134	125	400	150	4.686

400 hatiplik ve 150 guruş orakçılık gelirlerine aittir. Temettü toplamı en fazla olan köy 1.899 guruş ile Yatur köyüdür. Bu köy aynı zamanda 400 guruş meslek, 1.424 guruş ziraat gelirleri açısından en yüksek olan köydür. Odunculardan iki adedi kendi meslekleri haricinde hatiplik ve orakçılık yapmaktadır. Odunculların genelinin ziraî geliri vardır ve hayvan gelirleri azdır. Meslek gelirlerinin az olması odunculların ziraî alanla da ilgilenmesine sebep olmuştur.

Dirgenci, Gündelikçi ve Kapucu Gelirleri

Dirgenci ve gündelikçi meslekleri nahiye genelinde rağbet gösterilen mesleklerden değildir. Dirgenci, Tatarlar köyünde bir adet olup 150 guruş gelir elde etmektedir ve başka bir geliri yoktur. Gündelikçi ise Yatur köyünde bir adet bulunmakta olup meslek geliri 550 guruştur. Başka bir geliri yoktur. Köylerde kapuculuk (kapıcı) çok az yapılan bir meslektir. Ocak köyünde 1 adet bulunmaktadır. Geliri ise çok düşük olup yıllık kazancı 60 guruştur.

Kâhya Gelirleri

Kâhya Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Meslek Geliri	Temettü Toplam
Gaipler	Kâhya	1	250	250
Malkoçlar	Kâhya	1	150	150
Tatarlar	Kâhya	1	200	200
Toplam	Kâhya	3	600	600

Toplam 3 adet kâhyanın meslek geliri 600 guruştur. Ziraat, hayvan ve diğer gelirleri yoktur. Meslek gelirleri birbirine yakındır.

Hayvancılıkla Uğraşan Mesleklerin Gelirleri

Sığırtmaç Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplamı
Devletliağaç	Sığırtmaç	1	500	350		850
Domurcalı	Sığırtmaç	2	740	750	25	1.517
Don	Sığırtmaç	1		200		200
Gaipler	Sığırtmaç	3	250	1.050		1.300
Kırık	Sığırtmaç	2	100	1.800		1.900
Malkoçlar	Sığırtmaç	2	290	350	30	670
Ocak	Sığırtmaç	2		650		650
Ömer Obası	Sığırtmaç	1		450		450
Receb Mehmed	Sığırtmaç	1		400		400
S. Dünişmend	Sığırtmaç	3		1.050		1.050
Tatarlar	Sığırtmaç	3	750	1.000	30	1.780
Tektürceli	Sığırtmaç	1	135	350	25	510
Yatur	Sığırtmaç	1		120		120
Yünlüce	Sığırtmaç	1		400	25	425
Toplam	Sığırtmaç	24	2.767	8.920	135	11.822

Sığırtmaç Gelirleri

Çöke Nahiyesi genelinde 24 adet sığırtmaçlıktan gelir sağlayan hane tespit edilmiştir. Bu meslekten elde edilen toplam temettü miktarı 11.822 guruştur. Bu toplamın 8.920 guruşu meslek, 2.767 guruşu ziraat ve 135 guruşu hayvan gelirlerine aittir. Meslek geliri ve temettü toplamı en fazla olan köy Kırık köyü dür. Bu köyün meslek geliri 1.800 guruş, temettü toplamı ise 1.900 guruştur. Sığırtmaçlıktan en az geliri olan köy ziraat ve hayvan geliri olmayan Yatur köyüdür. Köyün meslek geliri ve temettü toplamı aynı olup 120 guruştur. Sığırtmaçlar en çok 600 guruş, en az 120 guruş kazanmaktadır.

Çoban Gelirleri

Koyun sürülerini otlatan kişilere çoban denilmektedir. Hayvanî işlerle ilgili meslekler içerisinde en çok kazanan meslek de çobanlıktır. Çobanların toplam temettüsü 16.190 guruştur. Bu

Çoban Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Domurcalı	Çoban	1		250		250
Habiller	Çoban	3	400	1.500	897	2.797
Hacı Baba	Çoban	3		595	105	700
Hanlı Yenice	Çoban	3	1.038	1.000	997	3.035
Kırık	Çoban	1	125	300	292	717
S. Danişmend	Çoban	3		600		600
Sül. Danişmend	Çoban	1		450		450
Tatarlar	Çoban	2	625	950	505	1.720
Tekürceli	Çoban	6		3.535	799	4.334
Yünlüce	Çoban	1	1.125	300	162	1.587
Toplam	Çoban	24	2.953	9.480	3.757	16.190

toplamın 9.480 guruşunu meslek, 2.943 guruşunu ziraat, 3.757 guruşunu hayvan gelirleri oluşturmaktadır. Çobanlıktan geliri en yüksek olan köy Tekürecelü'dür. 4.334 guruş temettüsü olan köyün meslek geliri 3.535 guruştur. Meslek geliri en düşük olan köy ziraat ve hayvan geliri olmayan Domurcalu köyü olup meslek geliri 250 guruştur. Çobanlık geliri en yüksek 589 guruş, en düşük 189 guruştur.

Buzakcı Gelirleri

Çöke Nahiyesi'nde toplam 7 buzakcı vardır. Ziraat ve hayvan gelirleri olmayan buzakçıların meslek gelirleri vardır ve

Buzakçı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Meslek Gelirleri	Temettü Toplam
Devletliağaç	Buzakçı	1	350	350
Gaibler	Buzakçı	2	500	500
Habiller	Buzakçı	1	750	750
Hacı Baba	Buzakçı	1	500	500
Malkoçlar	Buzakçı	1	300	300
Tatarlar	Buzakçı	1	150	150
Toplam	Buzakçı	7	2.550	2.250

buzakcılıktan 2.250 guruş gelir elde etmişlerdir. Buzakcılıktan en yüksek geliri olan köy Habiller köyü olup 750 guruş geliri vardır. En düşük gelire sahip olan köy ise 150 guruş ile Tatarlar köyüdür. Bütün köylerde kişi başına düşen gelir miktarı değişiklik göstermektedir. Buzakcılıktan elde edilen gelir en yüksek gelir 750 guruş, en düşük gelir 150 guruştur.

Danacı Gelirleri

Danacı Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Ömer Obası	Danacı	1	250	25	275
Yumrukaya	Danacı	1	150		150
Toplam	Danacı	2	400	25	425

Hayvancılıkla uğraşan meslekler arasında danacılık çok az yapılan bir meslektir. Toplam 2 adet bulunan danacıların geliri 425 guruştur. Bu toplamda 25 guruş hayvan geliri vardır. Ömer Obasında 250 guruş, Yumrukaya köyünde 150 guruş olan gelirler danacı gelirlerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Arıcı Gelirleri

Arıcılık Çöke Nahiyesinde gelişmemiş bir meslek dalı olup arıcılığı Hanlı Yenice köyündeki bir çiftçinin yan gelir için yaptığı tespit edilmiştir. Diğer gelirlerine eklenen arıcılık geliri ise 200 guruştur.

Zanaat Sahiplerinin Gelirleri

Esnaf ve zanaat sahipleri tabloda tek tek incelenmeyecektir. Hepsi bir tabloda gösterilecektir. Bunun sebebi ise gelir getiren zanaat sahiplerinin sayıca az olması ve çoğu zanaatçının meslek gelirlerinden başka bir gelirlerinin olmayışıdır. Ziraat ve hayvan geliri olanlar berber ve zurnacılardır.

Çöke Nahiyesi'nde toplam 16 adet zanaat sahibi vardır. Değirmencilik, terzilik, tamircilik, hızarcı, dülger, kasap, berber, zilci ve zurnacılık bu mesleklerdendir. Zanaatçıların geneli ziraat ve hayvancılıkla uğraşmamaktadır. Taşlık Sekbanı ve Tekürcelü köylerinde bulunan berberlerin ve Sarı Danişmend Köyünde

Zanaat Sahiplerinin Gelirleri ve Gelir Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Devletliağaç	Tamirci	2		850		850
Devletliağaç	Değirmenci	1		500		500
Devletliağaç	Terzi	1		400		400
Devletliağaç	Kasap	1		350		350
Hacı Baba	Değirmenci	1		400		400
Hanlı Yenice	Zilci	1		200		200
Kırık	Değirmenci	1		600		600
S. Danişmend	Zurnacı	1	225	150		375
Sül. Danşmend	Terzi	1		450		450
Sül. Danişmend	Dülger	1		350		350
Taşlık Sekbanı	Berber	1	200	350	25	575
Tatarlar	Hızarcı	2		450		450
Tatarlar	Dülger	1		150		150
Tekürcelü	Berber	1	1.458	200		1.658
Toplam		16	1.883	5.400	25	7.308

bulunan 1 adet zurnacının ziraî faaliyetleri vardır ve elde ettikleri gelir toplam 1.883 guruştur. Hayvan geliri ise çok az olup Taşlık Sekbanı köyündeki berberin 25 guruşluk bir geliri vardır.

Zanaat sahipleri içinde en çok yapılan meslek 3 adet ile değirmenciliktir. Kırık, Devletliağaç ve Hacıbaba köylerinde bulunan değirmencilerin toplam geliri 1.500 guruştur. Bu da değirmenciliği diğer zanaat sahiplerinden daha karlı bir meslek olduğunu göstermektedir. Değirmencilikten sonra en yüksek gelire sahip olan meslek 450 guruş ile terziliktir. Üçüncü sırada 425 guruş yıllık gelir ile tamircilik gelmektedir. Dülger, kasap ve berberin meslek gelirleri 350 guruştur. Yalnız Tatarlar köyünde bulunan bir adet dülgerin meslek geliri diğer dülgere göre düşük olup meslek geliri 150 guruştur. Diğer bir zanaat grubunu teşkil eden zurnacıların bir senede kazandığı gelir 150 guruştur. Bütün meslek sahiplerinin toplam gelirleri 7.608 guruştur. Bu toplamın 5.700 guruşu meslek, 1.883 guruşu ziraat, 25 guruşu ise hayvancılıktan oluşmaktadır. Dikkati çeken bir başka husus nüfusunun tamamı Gayr-i Müslim olan Devletliağaç köyünde

zanaat sahiplerinin daha çok olmasıdır. Gayr-i Müslimler Müslümanlardan daha çok zanaatçılık ile uğraşmışlardır.

İdarî Görevlileri Gelirleri

Nazır Gelirleri

Çöke Nahiyesinde çiftliklerde nazırlık yapan 3 adet kişi tespit edilmiştir. Bu nazırların meslek gelirlerinin yanında ziraat ve hayvan gelirleri de bulunmaktadır. Toplam yıllık gelirleri 2.563 guruştur. Bu toplamın 1.588 guruşu ziraat, 75 guruşu ise hayvan gelirlerinden oluşmaktadır. Yatur köyünde 2, Taşlık Sekbanı köyünde 1 adet bulunan çiftlik nazırlarından en yüksek gelire sahip olan nazır ise Yatur köyündeki nazırdır. Bu köyde kişi başına düşen gelir miktarı 400 guruştur. Taşlık Sekbanı'nda bulunan nazırın meslek geliri çok düşüktür. Ancak bu köydeki nazır ziraat gelirleri diğer köydeki nazırlara göre yüksek olup 967 guruştur. Her nazırın bir adet sağmal kara sığırı bulunmakta olup bunlardan elde edilen gelir ise toplam 75 guruştur. Yıllık gelir toplamı açısından en yüksek gelire sahip olan nazır Taşlık Sekbanı köyünde bulunmaktadır ve 1.092 guruş gelire sahiptir.

Nazır Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Taşlık Sekbanı	Nazır	1	967	100	25	1.092
Yatur	Nazır	2	621	800	50	1.471
Toplam	Nazır	3	1.588	900	75	2.563

Bekçi Gelirleri

Nahiyenin genelinde 4 adet bekçi bulunmaktadır. Bekçilerin ziraat, hayvan meslek ve başka mesleklerden kazandıkları gelirleri vardır. Toplam temettü toplamları 2.075 guruştur. Bu toplamın, 500 guruşu ziraat, 950 guruşu meslek, 600 guruşu sabancılıktan ve 25 guruşu ise hayvan gelirlerinden oluşmaktadır. Meslek gelirleri 950 guruş olan bekçilerin en yüksek gelire sahip olanı Tatarlar köyündeki bekçidir ve 400 guruş geliri vardır. Bu bekçinin başka bir geliri olmayıp sadece meslek geliriyle geçinmektedir. İkinci olarak meslek geliri yüksek olan bekçi ise Yumrukaya köyündedir ve 300 guruş geliri vardır. Bu bekçinin aynı zamanda 25 guruş hayvandan gelir elde etmiştir. Temettü toplamı bakımından Gaibler köyü 1.350 guruş ile en çok gelire sahip olan köydür. Ancak meslek geliri açısından kişi başına düşen gelir

miktarı diğer köylere nazaran düşük olup 125 guruştur. Gaibler köyünde bulunan bekçilerin 500 guruş ziraî gelirleri ve ek gelir için meşgul oldukları sabancılıktan 600 guruş gelirleri bulunmaktadır.

Bekçi Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Sabancılık Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Gaipler	Bekçi	2	500	250	600		1.350
Tatarlar	Bekçi	1		400			400
Yumru Kaya	Bekçi	1		300		25	325
Toplam	Bekçi	4	500	950	600	25	2.075

Korucu Gelirleri

Korucular 2 adettir ve meslek ve hayvan gelirleri bulunmaktadır. Toplam temettü 675 guruş olup bunun 650 guruşunu meslek, 25 guruşunu hayvan geliri oluşturmaktadır. Koruculuktan en fazla gelire sahip olan köy Çeşme köyüdür. Korucunun 400 guruş

Korucu Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Çeşme	Korucu	1	400	25	425
Receb Mehmedî	Korucu	1	250		250
Toplam	Korucu	3	650	25	675

meslek geliri bulunmaktadır. Bu korucunun aynı zamanda 25 guruş hayvan geliri bulunmaktadır. Receb Mehmedî köyünde bulunan korucu ise 250 guruş meslek geliri vardır ve başka bir geliri yoktur.

Dinî Görevlilerin Gelirleri

İmam Gelirleri

Çöke Nahiyesi'nde geliri bulunan 7 adet imam tespit edilmiştir. Temettü toplamları 2.904 guruştur. Bu toplamın 1.384 guruşu ziraat, 1.150 guruşu meslek, 200 guruşu odunculuktan, 170 guruşu

ise hayvan gelirlerinden oluşmaktadır. Ziraî gelirleri meslek gelirlerinden çok olan imamlardan en yüksek kazanca sahip olanı Gaibler köyünde bulunmaktadır. 450 guruş gelire sahip olan bu imamın temettüsü de diğer köylere nazaran yüksek olup 800 guruştur. Bu imam hayvan geliri bulunan tek imamdır. Meslek geliri en düşük olan imam ise Tatarlar köyündedir ve 100 guruş kazanca sahiptir. Çeşme ve Don köylerinde bulunan imamların meslek gelirleri yoktur. Ziraat ve odunculukla geçimlerini sürdürmektedir. Çeşme köyünde bulunan imamın 621 guruş ziraattan geliri vardır ve ziraattan en çok kazanan imamdır. Don köyünde bulunan imam mesleğinden geliri yoktur ve hem ziraatla hem de odunculukla uğraşmaktadır. Ziraattan geliri 458 guruş, odunculuktan geliri 200 guruş olup köyler içerisinde geliri en yüksek ikinci imamdır. Bu imamın temettü toplamı 658 guruştur. Temettü toplamı açısından en düşük gelire sahip olan imam Malkoçlar köyündeki imamdır ve temettü toplamı 150 guruştur.

İmam Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Odunculuk Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Çeşme	İmam	1	621				621
Don	İmam	1	458		200		658
Gaibler	İmam	1	180	450		170	800
Malkoçlar	İmam	1		150			150
Ömer Obası	İmam	1		250			250
Tatarlar	İmam	1	125	100			225
Yumrukaya	İmam	1		200			200
Toplam	İmam	7	1.384	1.150	200	170	2.904

Din Adamı (Şeyh) Gelirleri

Hanlı Yenice köyünde 1 adet şeyh tespit edilmiştir. Meslek geliri yoktur. Ziraatından geliri 890 guruş olan şeyhin hayvancılıktan geliri 40 guruştur. Başka bir geliri olmayan şeyhin toplam temettüsü 930 guruştur. Hacı Baba köyünde Nakşibendi Tarikatı Şeyhi Davud Efendi'nin gelirleri belli değildir. Köyün vergisini topladığı açıkça kaydedilmiş olmasına rağmen kendisinin ne kadar geliri olduğu kaydedilmemiştir.

Hatip Gelirleri

Meslek geliri düşük olan hatiplik daha çok ek gelir için yapılan bir meslektir. Çöke Nahiyesi genelinde hatipliği meslek olarak

yapan 3 kişi tespit edilmiştir. Bu üç hatibin toplam temettüsü 3.033 guruştur. Bu toplamın 470 guruşunu meslek, 2.463 guruşunu ziraat, 100 guruşunu ise hayvan gelirleri oluşturmaktadır. Hatipler içerisinde meslek gelirleri açısından en çok gelire sahip olan hatip, 250 guruş ile Gaibler köyündeki kişidir. En düşük meslek gelirine sahip olan hatipler ise Yumrukaya köyündeki hatiplerdir.

Hatip Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Gaipler	Hatip	1	250	250		500
Yumru Kaya	Hatip	2	2.213	220	100	2.533
Toplam	Hatip	3	2.463	470	100	3.0.33

İki adet olmalarına rağmen gelirleri toplamı 220 guruştur. Yumrukaya köyündeki hatipler ziraattan 2.463 guruş gelir elde etmişleridir. Yine bu köydeki bir hatibin hayvandan geliri 100 guruştur. Gaibler köyündeki hatibin ziraattan geliri 250 guruştur.

Yaturcu Gelirleri

Çöke Nahiyesi'nde toplam 4 adet yaturcu tespit edilmiştir. Yaturcuların meslek ve hayvan gelirleri bulunmaktadır. Toplam temettüsü 2.450 guruştur. Bu toplamın içinde 2.200 guruş meslek, 250 guruş da hayvan geliri vardır. Yaturcu meslek gelirlerinin en yüksek olduğu köy Sarı Danişmend'dir. Bu yaturcunun meslek geliri 800 guruştur. En düşük gelire sahip Receb Mehmedî köyünde bulunan yaturcuya ait olup 425 guruş gelire sahiptir. Yaturcuların

Yaturcu Gelirleri ve Gelirlerinin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplamı
Ömer Obası	Yaturcu	1	475	25	500
Receb Mehmedî	Yaturcu	1	425	75	500
Sarı Danişmend	Yaturcu	1	800	75	875
Yumrukaya	Yaturcu	1	500	75	575
Toplam	Yaturcu	4	2.200	250	2.450

sahip oldukları hayvan gelirleri birbirine orantılıdır. Hayvan gelirleri Ömer Obası haricindeki köylerde 75 guruştur. Temettü toplamlarında Sarı Danişmend köyü hariç diğer köylerde gelirlerdeki yakınlık göze çarpmaktadır. Yaturcu gelirleri diğer din görevlilerin meslek gelirlerine göre yüksektir.

Askerî Görevlileri Gelirleri

Köylerde onbaşı ve mehter görevlileri bulunmaktadır. Mehterlerin görevlerinin karşılığı olarak meslek gelirleri varken, onbaşıların meslek geliri yoktur. Toplam 1.095 guruş temettüleri olan askerî görevlilerin 165 guruş ziraat, 410 guruş da hayvan geliri vardır. Çöke'de 3 adet onbaşı vardır ve bu onbaşılardan 2'sinin geliri 645 guruştur. Bu toplamın 480 guruşu hayvan gelirine aittir. Ziraat geliri 165 guruştur ve diğer askerî görevlerinden biri olan mehterin ziraat geliri yoktur.

Askerî Görevlilerin Gelirleri ve Gelirlerin Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Hacılar	Mehter	2		200		200
Hanlı Yenice	Mehter	2		210	40	250
Gaibler	Onbaşı	1	40		480	520
Gaibler	Onbaşı	1	125			125
Malkoçlar	Onbaşı	1				
Toplam		7	165	410	520	1.095

Nahiyede 4 adet olan mehterler, Hanlı Yenice ve Hacılar köyünde 2'şer adet bulunmaktadır. Toplam temettüleri 450 guruştur. Bu toplamın 410 guruşu meslek, 40 guruşu ise hayvan gelirleri oluşturmaktadır. Meslek gelirlerinden 210 guruş Hanlı Yenice'deki mehterlere, 200 guruş Hacılar köyündeki mehterlere aittir. Hanlı Yenice köyündeki bir adet mehterin 40 guruş hayvan geliri de bulunmaktadır. Hayvan geliri ve meslek geliri toplamı 250 guruş ile en yüksek olan köydür. Malkoçlar köyünde bulunan onbaşı seferde olduğu için geliri yoktur. Ancak nısf bağı ve bu bağdan üzüm geliri vardır.

Diğer Gelirler

Çöke Nahiyesi genelinde ihtiyar veya bir uzvu noksan olanlar ya ailesi tarafından bakılmakta ya da ahâlinin yardımları ile

geçinmektedir. Toplam yıllık gelirleri 325 guruş olan bu gruptakilerden Hanlı Yenice'de bulunan bir kadının ziraat geliri bulunmakta ve geçimini bu şekilde sürdürmektedir. Yatur köyünde bulunan bir adet ihtiyarın da ziraat ve hayvan geliri vardır. Burada dikkati çeken bir Çöke Nahiyesi Temettuât defterlerinde erkeklerin haricinde kadının da kaydedilmiş olmasıdır. Ancak kadının hane numarası yoktur ve nüfus içerisinde gösterilmemiştir.

Diğer Gelirler ve Gelir Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Hanlı Yenice	Dul Kadın	1	200		200
Yatur	İhtiyar	1	100	25	125
Toplam		2	300	25	325

Tespit Edilemeyen Meslekler ve Bu Mesleklerin Gelirleri

Çeşitli sebeplerden dolayı okunamayan bazı meslekler tespit edilmiştir. Bu ziraat, hayvan ve meslek geliri kaydedilmiştir. Temettü toplamı 8.689 guruştur. Bu toplamın 5.277 guruşu ziraat, 3.005 guruşu meslek, 407 guruşu ise hayvan gelirlerinden oluşur. Burada dikkat çeken Receb Mehmedî köyünde bulunan bir hane reisinin nakil edildiği yazılmış ancak mesleği yazılmamıştır. Bu

Tespit Edilemeyen Mesleklere Ait Gelir ve Gelir Çeşitleri

Köy Adı	Meslek	Meslek Adedi	Ziraat Gelirleri	Meslek Gelirleri	Hayvan Gelirleri	Temettü Toplam
Domurcalu	Tespit Edilemedi	1	2.623		182	2.805
Domurcalu	Tespit Edilemedi	1		450		450
Hacı Baba	Yazılmamış	1		500	75	575
Hacılar	Silik Çıkmış	1		600		600
Receb Mehmedî	Nakl Edilmiş	1	200		75	275
Sarı Danişmend	Yazılmamış	2		1.455		1.455
Tekürceli	Yazılmamış	1	2.454		75	2.529
Toplam		8	5.277	3.005	407	8.689

hanenin 200 guruş ziraat geliri, 75 guruş da hayvan geliri vardır. Toplam temettüsü 275 guruştur.

Sonuç olarak meslek gelirleri incelendiğinde en çok gelire sahip olan grup hiç şüphesiz çiftçilerdir. Çiftçilerin meslek gelirleri 1.008.938 guruştur. İşçi grubunda ise hizmetkârlar ilk sırada yer almaktadır ve meslek gelirleri toplamı 22.129 guruştur. Zanaatkârlar grubundan ise en yüksek gelir değirmencilere ait olup meslek gelirleri toplamı 1.500 guruştur. Hayvan yetiştirmekle ve bakmakla uğraşanlar içinde sığırtmaçlar en yüksek gelire sahip olanlardır ve meslek gelirleri toplamı 8.920 guruştur. Din görevliler içerisinde en çok gelire sahip olanlar yaturculardır ve meslek gelirleri 2.200 guruştur. Askeri görevlilerden sadece mehterin geliri vardır ve meslek geliri 410 guruştur.

HAYVAN GELİRLERİ

Köylere Göre Büyükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelirler

1844-1845 yılları arasında Çöke Nahiyesi'nde büyükbaş hayvanlardan elde edilen gelirler sağmal kara sığır ve sağmal manda ineğinin gelirleridir. Toplam 773 adet hayvandan 24.902 guruş elde edilmiştir. Bu toplamın 19.360 guruşu sağmal kara sığıra, 5.542 guruşu ise manda ineğine ait gelirlerdir.

Sağmal kara sığırların birinden elde edilen gelir 25-40 guruş arasında değişmektedir. Manda ineği karasığıra göre daha çok gelir getirmektedir ve bir manda ineğinden 75-80 guruş gelir elde edilmiştir. Köylere göre elde edilen guruş miktarı farklılık göstermektedir. Yünlüce, Çeşme, Kırık, Ömer Obası, Don, Hacı Baba, Habiller, Receb Mehmedî, Tekürcelü, Yatur, Domurcalu, Taşlık Sekbanı ve Yumrukaya köylerinde bir sağmal kara sığır ineğinden 25 guruş; Devletliağaç, Tatarlar, Gaibler, Süleyman Danişmend, Küçük Ünlü, Hacılar ve Malkoçlar köylerinde bir sağmal kara sığırdan 30 guruş gelir elde edilmiştir. Diğer köylerden farklı olarak Hanlı Yenice köyünde bir kara sığırdan alınan gelir 40 guruştur. Kara sığırdan elde edilen gelir değişikliği manda ineğinde de görülebilmektedir. Gaibler, Süleyman Danişmend ve Malkoçlar köylerinde bir manda ineğinden elde edilen gelir 80 guruş olup diğer sağmal manda ineğine sahip olan köylerden elde edilen gelir ise 75 guruştur. Yalnız Ocak köyünde bir hane reisine özgü olarak sağmal mandadan elde edilen gelir 62,5 guruş olduğu için sağmal mandadan elde edilen gelir 125 guruş olmuştur.

Manda ineğinin sağmal kara sığıra göre daha karlı olmasına rağmen daha az yetiştirilmesinin nedeni kanımızca kara sığırın bakımının daha kolay ve beslenmesinin daha ucuz olmasıdır. Çünkü karasığır kış boyunca san saman yiyebilir ek bir yem maddesi istemez.

Sağmal kara sığır bütün köylerde yetiştirilmektedir. En çok beslendiği köy Gaibler köyüdür ve 4.050 guruşluk bir hâsılatı vardır. Sağmal manda bütün köylerde yetiştirilmemektedir.

Köylerin Gelir Getiren Büyükbaş Hayvan Varlığı

Köyler	Sağmal Karasığır Adedi	Gelir	Sağmal Manda Adedi	Gelir
Çeşme	19	475		
Devletliağaç	55	1.530	5	400
Domurcalu	13	325	5	375
Don	27	675	3	225
Gaibler	135	3.990	8	641
Habiller	19	475		
Hacı Baba	19	475	4	300
Hacılar	21	630	1	75
Hanlı Yenice	42	1.680	6	450
Kırık	9	225	1	75
Küçük Ünlü	34	1.020	5	375
Malkoçlar	27	570	4	320
Ocak	11	275	2	125
Ömer Obası	22	550		
Receb Mehmedi	9	225	6	450
Sarı Danişmend	33	825	4	301
Süleyman Danişmend	19	570	1	80
Taşlık Sekbanı	45	1.125	1	75
Tatarlar	35	1.020		
Tekürcelü	28	700	2	150
Yatur	23	575	1	225
Yumrukaya	39	975	12	900
Yünlüce	18	450		
Toplam	702	19.360	71	5.542

Yetiştirilen köylerde de sayısı çok fazla değildir. Sağmal manda ineğinden en çok gelir sağlayan köy Yumrukaya'dır. Bu köyde 12 adet manda ineği yetiştirilmekte ve 900 guruş gelir sağlanmaktadır. En az sağmal karasığırı olan köyler nüfusu az olan köyler olup Kırık ve Receb Mehmedî bunlara örnek olan köylerdir. Sağmal kara sığır gelirinin en az olduğu bu iki köyde mandada yetiştirilmektedir. Sağmal manda ineğinden en az gelir sağlayan köyler ise; Kırık, Süleyman Danişmend, Yatur, Taşlık Sekbanı ve Hacılar'dır. Bu köylerde manda ineği bir adet beslenmektedir ve gelir 75 guruştur.

Çiftliklerin Büyükbaş Hayvanlardan Elde Ettiği Gelirler

Çiftliklerin Gelir Getiren Büyükbaş Hayvan Varlığı

Çiftlikler	Sağmal Karasığır Adedi	Gelir	Sağmal Manda Adedi	Gelir
Habiller (1)	2	50		
Domurcalu			2	150
Küçük Ünlü	10	300	3	225
Kırık	2	50	1	75
Toplam	14	400	6	450

Sağmal büyükbaş hayvanlardan sağmal kara sığır ve sağmal manda ineği beslenen çiftliklerde toplam 20 adet sağmal hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanlardan sağmal kara sığır 14 adet beslenmekte ve 400 guruş gelir elde edilmektedir. Sağmal manda ineği sağmal kara sığırdan az yetiştirilmektedir. 6 adet sağmal manda ineğinden elde edilen gelir 450 guruştur. Bir sağmal kara sığırdan elde edilen gelir Küçük Ünlü çiftliğinde 30 guruş diğer çiftliklerde 25 guruştur. Bir sağmal manda ineğinden elde edilen gelir bütün çiftliklerde 75 guruştur. Küçük Ünlü çiftliğinde hem sağmal kara sığır hem de manda ineğinin sayısı diğer çiftliklere nazaran yüksektir. 10 adet sağmal kara sığırdan 300 guruş, 3 adet sağmal manda ineğinden 225 guruş gelir sağlamıştır. Domurcalu çiftliğinde sadece sağmal manda ineği yetiştirilmekte olup 2 manda ineğinden 150 guruş gelir elde etmiştir. Kırık ve Habiller (1) çiftliklerinde ikişer adet sağmal kara sığır bulunmakta ve her bir çiftlikten elde edilen gelir 50 guruştur. Kırık köyü aynı zamanda bir sağmal manda ineğine sahiptir ve 75 guruş gelir elde etmiştir.

Köylere Göre Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelirler

1844-1845 yıllarında toplam 6.476 adet küçükbaş hayvandan elde edilen gelir 45.403 guruştur.

Köylerin genelinde koyun ve boz koyun yetiştirilmektedir. Keçi ve şişek ise köylerin genelinde olmayan ve az beslenen küçük başlardandır. Köylere göre bir baş küçükbaş hayvandan alınan gelir değişiklik göstermektedir. Çöke Nahiyesi köylerinde toplam 3.397 adet sağmal koyun yetiştirilmiş olup 34.772 guruş gelir elde edilmiştir. Bir baş koyundan en yüksek gelir 14 guruş ile Gaibler ve Süleyman Danişmend köylerine aittir. En düşük sağmal koyun adedine sahip olan köy ise Ocak köyüdür ve bir baş sağmal koyundan elde edilen gelir 5,2 guruştur. Köylerin genelinde bir baş sağmal koyundan alınan gelirler 7 ile 12 arasında değişmektedir.

Koyunun bir çeşidi olan boz koyun köylerde 1.737 adet beslenmiş olup 5.413 guruş gelir elde edilmiştir. Boz koyundan Hanlı Yenice'de 4, Hacılar köyünde 3 guruş gelir elde edilmiş olup en yüksek gelirler bu köylere aittir. Boz koyundan diğer köylerde 2,5-2,4 guruş arasında değişen gelirler elde edilmiştir.

Kısır koyun toplam 316 adet yetiştirilmiştir. Kısır koyundan elde edilen gelir ise 809 guruştur. Kısır koyun Habiller ve Domurcalu köylerinde vardır. Bu köylerde bir kısır koyun başına 2 guruş gelir elde edilmiştir.

Çöke Nahiyesi'nde keçiler az yetiştirilmiş olup toplam 305 adet sağmal keçi vardır. Bu keçilerden elde edilen gelir ise 2.085 guruştur. Bir sağmal keçiden elde edilen gelir 6-7 guruş arasında değişmektedir. Keçi beslenen köylerden Hacılar'da sağmal keçiden elde edilen gelir 6 guruş iken diğer köylerde 7 guruştur. Sağmal keçinin de sağmal koyun kadar gelir getirdiği söylenebilir.

Kısır keçi 10 adet olup elde edilen gelir 20 guruştur. Kısır keçi Habiller köyünde vardır ve bir kısır keçinin getirmiş olduğu gelir 2 guruştur.

Boz keçi, Hanlı Yenice, Tekürcelü ve Ocak köylerinde beslenmekte olup 30 adettir. Bu boz keçilerden elde edilen gelir ise 89 guruştur. Tekürcelü ve Ocak köylerinde bir baş boz keçiden elde edilen gelir 1.5 guruş, Hanlı Yenice'de 3,5 guruştur.

Küçükbaş hayvanlardan şişek 681 adettir ve şişekten elde edilen gelir 1.955 guruştur. Şişekten 2,5-3,5 guruş arasında değişen gelir

elde edilmiştir. Gaibler köyü şişekten 3,5 guruş elde etmiştir.

Küçükbaş hayvanların sağmal ve kısır olanlarından gelirler elde edilmiştir. Büyükbaşlardan farkı da buradadır. Çünkü büyükbaş hayvanların kısır olanlarından gelir sağlanmamıştır.

Köylerin Gelir Getiren Küçükbaş Hayvan Varlığı

Köyler	Sağmal Koyun	Gelir	Kısır Koyun	Gelir	Boz Koyun	Gelir	Sağmal Keçi	Gelir	Kısır Keçi	Gelir	Boz Keçi	Gelir	Şişek	Gelir	Adet Toplam	Gelir Toplam
Çeşme	40	280			10	25									50	305
Devletliağaç	284	3.696											117	287	401	3.983
Domurcalı	166	1.144	112	305	12	30									290	1.479
Gaibler	428	6.136											205	699	633	6.835
Habiller	505	3.535	204	504	40	100			10	20					759	4.159
Hacı Baba	25	175													25	175
Hacılar	275	2.060			290	870	20	120							585	3.050
Hanlı Yenice	532	5.270			628	2.514	245	1.905			20	75			1.425	9.764
Kırık	105	736			150	364									255	1.100
Malkoçlar	215	3.010											88	219	303	3.229
Ocak	29	153			34	83	5	35			5	7			73	278
Receb Mehmedî	16	180			5	12									21	192
Sarı Danişmend	123	853			196	489	5	35							324	1.377
Süleyman Danişmend	71	994											35	87	106	1.081
Tatarlar	367	5.038											236	663	603	5.701
Tektirceli	109	763			200	499	30	250			5	7			314	1.269
Yatur					80	200									110	450
Yumrukaya	43	301			38	94									81	395
Yünlüce	64	448			54	133									118	581
Toplam	3.397	34.772	316	809	1.737	5.413	305	2.345	10	20	30	89	681	1.955	6.476	45.403

Çiftliklerin Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelirler

Çiftliklerde gelir getiren hayvanlardan sağmal koyun, boz koyun, kısır koyun ve kısır keçi yetiştirilmektedir. En fazla gelir sağmal koyundan elde edilmiştir. Toplam 446 adet koyundan 3.126 guruş gelir sağlanmıştır. Bu gelirin büyük bir bölümü Habiller (1) çiftliğine ait olup 340 adet sağmal koyundan elde edilen gelir 2.380 guruştur. Küçükbaş hayvanı en az olan çiftlik Hanlı Yenice çiftliğidir. Sadece 1 sağmal koyundan 10 guruş gelir elde etmiştir. Bir sağmal koyundan elde edilen gelir Hanlı Yenice çiftliği haricindeki çiftliklerde 7 guruştur.

Boz koyun Kırık köyünde 55 adet beslenmekte olup 132 guruş geliri vardır. Bir baş boz koyundan elde edilen gelir Kırık köyünde 2,4 guruştur.

Kısır koyun Habiller (1) ve Domurcalu çiftliklerinde yetiştirilmektedir. Habiller çiftliğinde 120 adet kısır koyundan 300 guruş gelir elde edilmiştir. Domurcalu'da ise 70 adet kısır koyundan elde edilen gelir 175 guruştur. Bir baş kısır koyundan elde edilen gelir her iki çiftlikte de 2,5 guruştur. Kısır keçi Habiller (1) köyünde 10 adet beslenmekte olup 20 guruş geliri vardır. Bir baş kısır keçiden elde edilen gelirler 2 guruştur.

Çiftliklerin Gelir Getiren Küçükbaş Hayvan Varlığı

Köy Adı	Sağmal Koyun	Gelir	Boz Koyun	Gelir	Kısır Koyun	Gelir	Kısır Keçi	Gelir
Habiller (1)	340	2.380			120	300	10	20
Hanlı Yenice	1	10						
Domurcalu	80	560			70	175		
Kırık	25	176	55	132				
Toplam	446	3.126	55	132	190	475	10	20

VERGİLER

Tanzimat'ın ilânından sonra maliye alanında bir dizi yeniliklere gidilmiştir. Bu yeniliklerden en önemlisi kişilerin ödeme güçleri esas alınmaksızın senelik vergiye geçilmesidir. Hane reislerinin gelir elde ettikleri bütün emlâktan alınan bu vergiye "an-cemaatin vergi" denilmektedir. Bu verginin getirilmesi ile örfî vergiler de kaldırılmıştır. Ancak ziraî kazançlarda gayri safi olarak alınan aşar ile ağnam vb. resimlerin geleneksel olarak tahsiline devam edilmiştir.[97] Oşür vergisi yetiştirilen üründen %10 oranında alınan bir vergi olsa da ziraat usulleri, ziraatın çeşidi ve toprağın verimliliği alınan öşür vergisinde önemli rol oynamıştır. Bu bakımdan öşür, ürünün yarısından onda birine kadar çeşitli oranlarda tahsil edilmiştir.[98] Ağnam hakkında ilk değişiklik ise II. Mahmud zamanında yapılmış ve köylüden ordunun et ihtiyacını karşılamaları aynen sağlanmıştır. Tanzimat ile birlikte ağnam resmi geleneksel olarak devam etmesine rağmen her hayvan başına 5 guruş alınması kararlaştırılmıştır"[99] ve vergilendirme yapılırken ağnamın değeri, sütü, yavrusu ve yapağısından sağlanabilecek gelirler göz önünde bulundurulmuştur.[100]

Değişik adlar altında toplanan örfî vergiler ise bir bütün halinde "vergi" adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni verginin miktarı, Maliye Nezareti tarafından yalnızca liva düzeyinde belirlenmiştir. Her liva merkezinde bu toplam miktar kazalar arasında sonra kazanın müdür ve meclis azaları, Müslüman nüfusun yaşadığı yerler için imam ve ihtiyarlarının, Gayr-i Müslimlerin yaşadığı yerler için kocabaşı ve papazlarının da katıldığı bir toplantıda kasaba ve köylerin paylarını tayin ederek bu miktarı belirten bir mazbatayı kendilerine teslim etmişlerdir. En sonunda kasaba mahalleleri ve köyler düzeyinde, tüm hane reisleri toplanarak istenilen miktar haneler arasında her şahsa paylaştırılıp bir defter hâlinde kaza merkezine gönderilmiş ve böylece her hanenin vergi yükümlülüğü belirlenmiştir.[101]

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nde toplanan vergiler, vergi-i mahsusa ve aşar ve resimlerdir. Üretilen her üründen alınan aşardan

---

97 Şener, a.g.e., s. 108.

98 Ömer Lütfi Barkan, **Türkiye'de Toprak Meselesi, Toplu Eserler**, I, Gözlem Yayınları, İstanbul 1980, s. 801-802.

99 Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, II., E Yayınları, İstanbul 1993, s. 132.

100 M. Çadırcı, a.g.e., s. 9.

101 Ömer Faruk Arslan, **Temettuat Defterleri'ne Göre Havazan'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı (1844-1845)**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 100.

ayrı olarak aşarın altına "ağnam resmi, "kovan resmi", "esbab resmi", "bostan resmi" gibi diğer vergiler yer almıştır.

İncelemede çiftliklerin vergileri de hesaba katılmıştır. Ancak senelik vergi, öşür ve resimlerde çiftlikler toplamlara dâhil edilmeyerek ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Senelik vergi hesaplanırken çiftliklerin temettüleri ve vergi toplamları çiftlik sahibi olan köylerden çıkarılacaktır. Aynı şekilde öşür ve resimler hesaplanırken de bu yöntem kullanılarak çiftliklere ait ziraî gelirler ve öşürler toplamda gösterilmeyecektir. Bundaki amaç kişi başına düşen gelirin doğru bir şekilde aksettirilmesidir.

Vergi-i Mahsusa

İncelenen Temettuât defterlerinde hane reisinin isminin üst kısmına dik olarak yazılmış olan yıllık vergisi yer almaktadır. Vergi-i mahsusa adını taşıyan bu vergi köy ve çiftlikler açısından aşağıda değerlendirilmiştir.

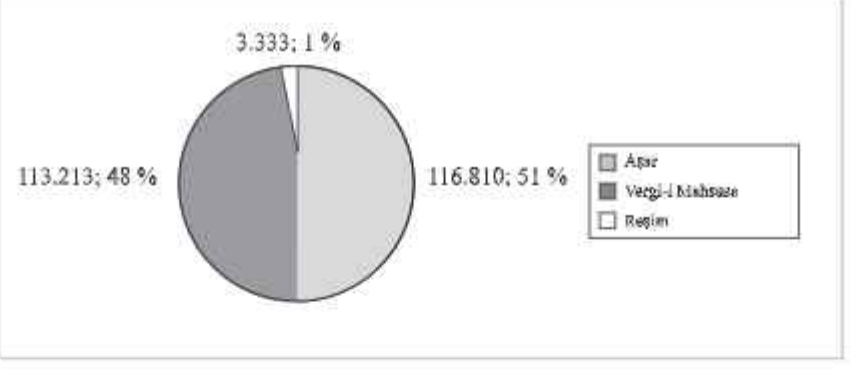

Köylerden Toplanan Vergi-i Mahsusa ve Aşar Genel Toplamı

Köylerde toplam 113.213 guruş vergi-i mahsusa toplanmıştır. Ahâlinin vergi-i mahsusası Hacı Baba köyündeki şeyhin 40 kişiden toplamış olduğu 800 guruş ile birlikte toplam 109.948 guruş etmektedir. Çiftliklere ait vergi-i mahsusa ise toplam 3.265 guruştur. Aşarın toplam hâsılatı 116.810 guruş olup ahâliye ait aşar miktarı 114.606 guruş, çiftliklere ait aşar tutarı ise 2.204 guruştur. Toplam resim 3.333 guruştur. Bu toplamın 2.801 guruşu ahaliye, 532 guruşu ise çiftliklere aittir. Vergiler içerisinde aşar ve vergi-i mahsusa oranları birbirine yakındır. Resimler vergiler içerisinde %1'lik oranla en düşük olanıdır.

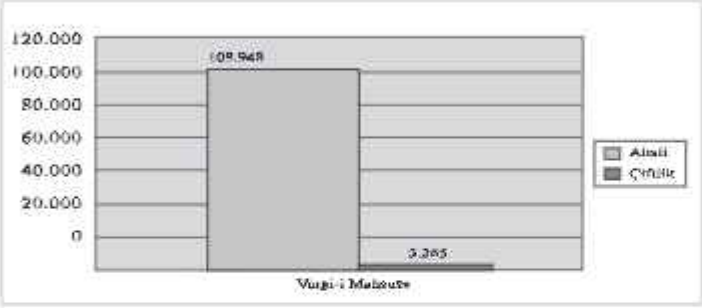

Ahali ve Çiftlik Sahiplerinin Vergi-i Mahsusalarının Karşılaştırması

Köylerden Toplanan Vergi-i Mahsusa

Köyler	Hane Sayısı	Temettü Toplam	Toplam Vergi-i Mahsusa	Kişi Başına Düşen Vergi	Köylerin Toplam Vergideki Payı
Çeşme	24	23.496	2.851	118	3
Devletliağaç	57	83.297	6.456	113	6
Domurcalu	18	28.869	2.820	156	2
Don	23	28.520	2.719	118	3
Gaibler	185	302.995	23.754	128	21
Habiller	20	21.837	2.630	131	2
Hacı Baba	29	21.929	800	27	0
Hacılar	20	26.613	1.851	92	2
Hanlı Yenice	37	89.616	4.231	114	4
Kırık	11	13.459	1.010	91	1
Küçük Ünlü	18	25.445	2.254	125	2
Malkoçlar	39	70.484	5.223	133	5
Ocak	20	13.322	2.830	141	3
Ömer Obası	20	27.066	2.690	134	2
Receb Mehmedî	17	19.770	2.680	157	2
Sarı Danişmend	67	65.429	9.046	135	8
Süleyman Danişmend	23	41.359	3.541	153	2
Taşlık Sekbanı	56	64.175	6.676	119	9
Tatarlar	71	110.224	9.106	128	8
Tekürcelü	53	75.086	5.817	109	5
Yatur	42	46.781	4.482	106	4
Yumrukaya	36	47.116	4.937	133	4
Yünlüce	16	17.510	1.544	96	2
Toplam	902	1.264.398	109.948	120*	% 100

* Ortalamadır.

Çiftliklere ait vergi-i mahsusa toplam vergide %3'lük bir orana sahiptir. Bu oran çok düşüktür. Çöke Nahiyesi'nde toplam 902 hanenin 109.948 guruş vergi ödediği 89 hanenin vergi ödemediği tespit edilmiştir. Başkalarının verdiği ianelerle geçinenler, gelirleri çok düşük olanlar, ihtiyar ve sakatlar ve dinî görevlilerden bazıları vergi vermemektedir. Köy başına ortalama 121 guruş vergi düşmektedir. Vergi toplamında verginin büyük kısmını %21 ile Gaibler, %9 ile Taşlık Sekbanı, %8 ile Sarı Danişmend ve yine %8'lik oranı ile Tatarlar köyü ödemektedir. En düşük vergiler ise kişi başına 27 guruş vergi-i masussa düşen Hacı Baba köyü ve toplam vergide %1'lik oranları olan Kırık ile Küçük Ünlü köylerine aittir.

Hacı Baba köyünde diğer köylerden ayrı olarak vergi toplamada farklı bir yöntemin uygulanmış olduğunu görülüyor. Hacı Baba köyünde her hanenin belli bir vergisi yoktur. Köyde Nakşibendî tarikatı vardır ve bu tarikatın şeyhi olan Şeyh Davud Efendi kendisine verilen bir fermanla kırk kişiden yıllık toplam 800 guruş vergi toplamıştır. Bu fermanın metni eklerde verilecektir.

Köylerin geneline bakıldığında en yüksek vergiye sahip köy toplam gelirlerin ve nüfusun büyük bir çoğunluğunu elinde bulunduran Gaibler köyüdür. Köyün vergi toplamı 23.754 guruş olup kişi başına düşen vergi oranı ise 128 guruştur. İkinci olarak vergisi en yüksek olan köy 9.106 guruş ile Tatarlar köyüdür. Tatarlar köyünde de Gaibler köyünde olduğu gibi kişi başına düşen vergi tutarı 128 guruştur. Üçüncü olarak en yüksek vergi tutarına sahip köy San Danişmend olup bir yılda ödediği vergi tutarı 9.046 guruştur. Vergi veren hane sayısı 57 olan Sarı Danişmend'te kişi başına düşen vergi tutarı 135 guruştur. Ocak ve Domurcalu köylerinin vergileri birbirine çok yakındır. Ocak köyünden 2.830 guruş, Domurcalu köyünden 2.820 guruş vergi alınmıştır. İki köyün vergi veren hane sayıları da çok yakındır. Gelirler açısından değerlendirildiklerinde durum değişmektedir. Çünkü Domurcalu köyünde elde edilen temettü toplamı çiftlik gelirleri çıkarıldıktan sonra 28.869 guruştur. Yani Ocak köyünün gelir toplamından 15.547 guruş fazladır. Bu karşılaştırmalardan da anlaşılacağı üzere vergi düzenlenirken kişi başına düşen gelir esas alınmamış ve geliri yüksek olan bir köyden düşük, geliri düşük olan bir köyden de yüksek vergi alınmıştır.

En düşük vergi tutarına sahip köy 29 hanenin toplam 800 guruş vergi veren Hacı Baba köyüdür. Bu köy aynı zamanda kişi başına düşen vergi tutarının da en düşük olduğu köydür. Öyle ki kişi başına 27 guruş vergi düşmektedir. Hacı Baba'dan sonra Kırık

köyü 1.010 guruş vergisi ile vergi-i mahsusası en düşük ikinci köydür. Kırık köyü nün ardından Yünlüce köyü vergisi düşük olan üçüncü köydür ve 1.544 guruş vergi vermektedir. Kişi başına düşen vergi ise 96 guruştur.

Kişi başına düşen vergiler açısından incelendiğinde 2.680 guruş vergisi olan Receb Mehmedî köyü kişi başına düşen verginin en yüksek olduğu köydür ve kişi başına 157 guruş vergi düşmektedir. Toplanan vergi açısından Receb Mehmedî'ye en yakın köy ise 2.690 guruş vergisi ile Ömer Obası köyüdür. Ömer Obası'nın vergi veren hane sayısının Receb Mehmedî köyünden yüksek olması kişi başına düşen vergiyi düşürmüştür ve köyde kişi başına 137 guruş vergi verilmesini sağlamıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere toplam gelirler vergi toplamada önemli değildir. Vergi toplanmasında hane önemlidir ve köye düşen vergiyi haneler ödemek zorundadır.

Çiftliklerden Toplanan Vergi-i Mahsusa

Çiftlikler	Temettü Toplam	Toplam Vergi-i Mahsusa	%
Domurcalu	2.127	860	26
Habiller (1)	6.992	645	20
Habiller (2)	1.925	170	5
Habiller (3)	2.242	170	5
Hanlı Yenice	910	100	3
Kırık	5.371	430	13
Küçük Ünlü	6.875	890	28
Ömer Obası	2.603	Yok	0
Taşlık Sekbanı	3.000	Yok	0
Toplam	32.045	3.265	% 100

Çiftliklerin toplam 32.045 guruş olan yıllık gelirlerinden 3.265 guruş vergi vermişlerdir. Ancak Taşlık Sekbanı ve Ömer Obası çiftliklerinin temettülerinin olmasına rağmen vergi vermemişlerdir. Bunun sebebi ise belirtilmemiştir. Çiftlikler içerisinde en çok gelire sahip olan çiftlik 6.992 guruş ile Habiller (1) çiftliği olmasına rağmen vergisi en yüksek köy 6.875 guruş gelire sahip olan ve 890 guruş vergi veren Küçük Ünlü çiftliğidir. Domurcalu çiftliği geliri en az olan çiftliklerden olmasına rağmen 860 guruş vergi vererek ikinci en yüksek vergiye sahip olan çiftlik olma özelliğini korur. Hanlı Yenice çiftliği vergisi en düşük çiftlik olup 910 guruş gelir elde etmiş ve 100 guruş vergi vermiştir.

Öşür

Yetiştirilen ürünlerden yüzde on oranından yarısına kadar alınabilen öşür Çöke Nahiyesi'nin en önemli vergisidir. Çöke'de çiftlik sahipleri ve ahâliden alınan öşür miktarında büyük farklar vardır.

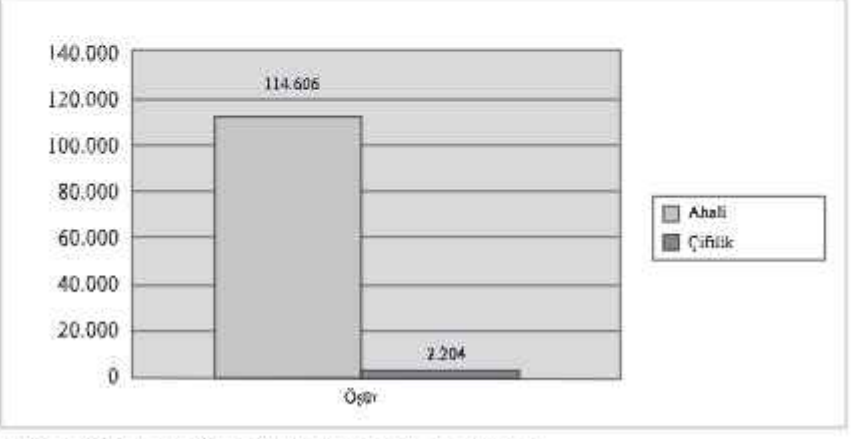

Ahâli ve Çiftliklerin Öşür Toplamlarının Karşılaştırması

Vergiler içerisinde çiftliklerin öşür miktarı ahâliden daha düşük olup %2'lik orana sahiptir. Vergi-i Mahsusası %3 oranında olan çiftliklerin öşürdeki payı %2'dir. Ahâli hem vergi-i mahsusada, hem de öşürde çiftliklerden çok daha yüksek vergi vermişlerdir. Buradaki farkın sebebi çiftliklerin çok büyük olmamalarıdır.

Köylerden Toplanan Öşür Miktarı ve Çeşitleri

Bu bölümde öşür alınan bütün ürünlerin öşür miktarları bir arada gösterilmiştir. Diğer bölümlerde toplanan öşürler gruplar halinde incelenerek sadece öşür veren hane reisleri yer alacaktır. Öşrü olmayan hane reisleri hane sayısından çıkarılmıştır. Bu sayede kişi başına düşen vergiler daha sağlıklı bir şekilde verilmiş olacaktır.

Çeşitleri

Köylerde ahâliden toplam 114.606 guruş öşür toplanmıştır. Köylerde toplanan öşür miktarının en yüksek olduğu köy Gaiblerdir. 29.117 guruş öşür vermiştir. Tatarlar köyü de öşür

Köylerden Toplanan Öşür

Köyler	Hane	Zirant Gelirleri	Toplam Öşür	Kişi Başına Düşen Öşür	Köylerin Toplam Öşürdeki Payı
Çeşme	18	20.252	2.074	115	2
Devletliağaç	43	61.728	6.508	151	6
Domurcalu	14	19.048	2.318	165	2
Don	23	26.370	2.857	124	2
Gaibler	150	274.769	29.117	194	25
Habiller	17	11.719	1.694	97	2
Hacı Baba	22	14.994	1.531	69	1
Hacılar	16	18.748	1.935	120	2
Hanlı Yenice	32	65.677	7.026	219	6
Kırık	10	6.542	668	66	1
Küçük Ünlü	18	28.343	2.530	140	2
Malkoçlar	34	64.485	7.092	208	6
Ocak	11	5.838	1.289	117	1
Ömer Obası	17	20.176	2.239	131	2
Receb Mehmedi	15	15.187	1.641	109	1
Sarı Danişmend	63	53.081	6.409	101	6
Süleyman Danişmend	23	36.128	3.696	160	3
Taşlık Sekbanı	53	66.225	6.621	124	6
Tatarlar	54	89.003	8.986	166	8
Tekürcelü	47	64.177	7.078	150	6
Yatur	38	42.269	4.808	126	4
Yumrukaya	34	41.770	4.625	136	4
Yünlüce	12	14.365	1.864	155	2
Toplam	764	1.060.894	114.606	150*	% 100

* Ortalamadır.

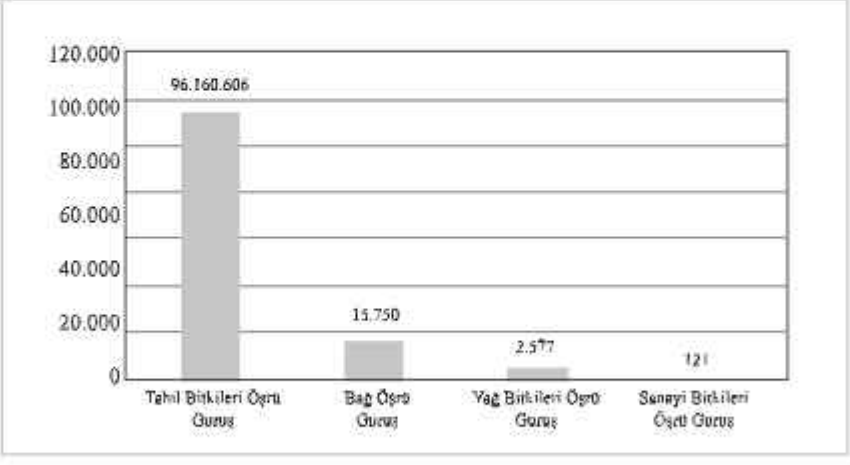

miktarının yüksek olduğu köylerden birisidir ve köyden yıllık 8.986 guruş öşür toplanmıştır. Malkoçlar, Tatarlar ve Hanlı Yenice köylerinin öşür miktarları birbirine yakındır.

Öşrü en düşük olan köy ise 668 guruş öşür veren Kırık köyü dür. Kırık köyü aynı zamanda kişi başına düşen öşrün de en düşük olduğu köydür ve kişi başına verilen öşür 66 guruştur. Ardından 1.289 guruş toplam öşrü bulunan ve kişi başına düşen öşrün 117 guruş olduğu Ocak köyü gelmektedir. Üçüncü olarak öşrü düşük olan köy ise 1.532 guruş öşür veren ve kişi başına 69 guruşun düştüğü Hacı Baba köyüdür. Kişi başına en yüksek öşrün düştüğü köy 208 guruş ile Hanlı Yenice köyüdür. Kişi başına en yüksek öşre sahip olan ikinci köy ise Gaibler köyü olup kişi başına 166 guruş öşür düşmektedir.

1844/45 yıllarında köylerin genelinden 1.060.894 guruş ziraat gelirinden 114.606 guruş öşür alınmıştır. Köylerde kişi başına ortalama 150 guruş öşür düşmektedir. Öşür toplamının 96.160 guruşu tahıllardan, 15.750 guruşu bağdan, 2.577 guruşu yağ bitkilerinden ve 121 guruşu sanayi bitkilerinden alınan öşürlerden oluşmaktadır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere tahılların öşür içerisindeki payı çok yüksektir.

Çiftliklerden Toplanan Öşür Miktarı ve Çeşitleri

Çiftlikler	Ziraat Geliri	Öşür Toplamı	%
Domurcalu	1.242	138	6
Habiller (1)	4.292	397	24
Habiller (2)	1.875	194	8
Habiller (3)	2.242	248	10
Kırık	4.938	547	23
Küçük Ünlü	6.350	680	29
Toplam	20.939	2.204	% 100

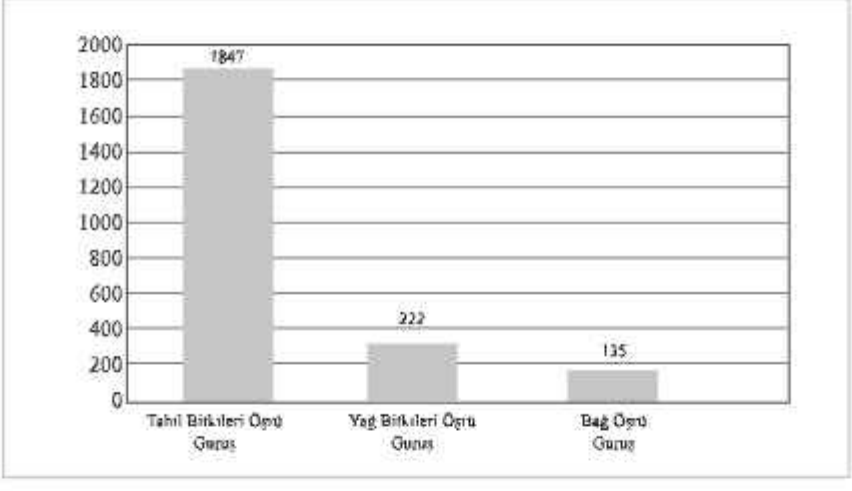

Çeşitleri

Çiftliklerden elde edilen ziraî gelirlerin toplamı 20.939 guruştur. Bu gelirlerden toplam verdikleri öşür tutarı 2.204 guruştur. Bu toplamın 1.847 guruşu tahıllardan, 222 guruşu yağ bitkilerinden, 135 guruşu ise bağdan alınmıştır. Ziraî geliri en yüksek çiftlik olan Küçük Ünlü çiftliği, 6.350 guruş ziraat gelirinden 680 guruş öşür vermiştir. En düşük ziraat gelirine sahip olan çiftlik Domurcalu çiftliği olup 1.242 guruş ziraat gelirinden 138 guruş öşür vermiştir.

Köylerde Tahıllardan Toplanan Öşür

Toplam 991 hane olan Çöke'de hane başına düşen tahıl miktarı 12,501 kiledir. Yine bu hane toplamının bir yılda vermiş olduğu

tahıl öşrü miktarı 97 guruştur. Tahıllardan kastedilen buğday, arpa, çavdar, darı, erzen, çeltik ve yulaftır.

Çöke Nahiyesi'nde ahâliden tahsil edilen toplam öşür miktarı 114.606 guruştur ve bunun 96.160 guruş gibi büyük bir bölümünü tahıllardan alınan öşürlerdir. Köylerin genelinde tahılların yetiştirildiği ve bu ürünlerden öşür alındığı görülmektedir. Her bir ürünün kilesinden alınan öşür miktarı değişiklik göstermektedir.

Köylerde Tahıllardan Toplanan Öşür

Köyler	Tahıl Kile Toplam	Öşür Toplam	Tahıl Öşrü	%
Çeşme	2.180	2.074	1.504	2
Devletliağaç	7.780	6.508	5.430	6
Domurcalu	2.500	2.318	2.170	2
Don	2.630	2.857	2.273	2
Gaibler	36.920	29.117	27.059	28
Habiller	1.520	1.694	1.410	1
Hacı Baba	1.560	1.531	1.305	1
Hacılar	1.900	1.935	1.375	1
Hanh Yenice	4.040	7.026	5.870	6
Kırık	170	668	480	0
Küçük Ünlü	1.600	2.530	1.780	2
Malkoçlar	8.710	7.092	6.642	7
Ocak	880	1.289	1.165	1
Ömer Obası	2.560	2.239	2.105	2
Receb Mehmed	2.110	1.641	1.641	2
Sarı Danişmend	6.040	6.409	4.784	5
Süleyman Danişmend	4.650	3.696	2.618	3
Taşlık Sekbanı	6.120	6.621	5.030	5
Tatarlar	10.600	8.986	6.555	7
Tekürcelü	6.060	7.078	5.333	6
Yatur	3.980	4.808	3.629	4
Yumrukaya	4.900	4.625	4.424	5
Yünlüce	1.480	1.864	1.578	2
Toplam	123.890	114.604	96.160	% 100

Öyle ki bir kile buğdaydan elde edilen öşür miktarı 13 guruştur. Bir kile şa'ir, çavdar, burçak, erzen, darı, çeltik ve aleften 6 guruş öşür alınmıştır. Buğdaydan alınan öşür miktarı diğer tahıllarından alınan öşür miktarının iki katından biraz fazladır. Tabloda dikkati çeken özelliklerden biri tahıl kileleri az olduğu halde yüksek öşür alınan köylerin bulunmasıdır.

Köylerin hemen hepsinde tahıl öşrü bulunmakta olup en çok öşür veren köyler sırasıyla Gaibler, Malkoçlar ve Tatarlar köyleridir. Gaibler köyü toplam 36.920 kile tahıldan 27.059 guruş öşür vermiştir. Malkoçlar 871 kile üründen 6.642 guruş öşür vermiştir. Tatarlar köyünde ise 1.060 kile tahıl üretilmiş olup 6.555 guruş öşür vermiştir.

En az tahıl öşrü olan köyler ise toplam öşürdeki payları %1 olan Kırık, Ocak ve Hacı Baba köyleridir. Kırık köyü öşür olarak sonuncu sırada yer almaktadır ve toplam 1700 kile ürüne 480 guruş öşür vermektedir. İkinci olarak öşrü az olan köy Ocak köyüdür ve toplam 880 kile olan tahıl üretiminden verdiği öşür miktarı 1.165 guruştur. Üçüncü ve son olarak öşrü az olan köy ise Hacı Baba köyüdür. Toplam 1.560 kile tahıldan 1.326 guruş öşür vermiştir.

Köylerin genelinde öşür veren nüfusa orantılı bir şekilde öşür almıştır. Her üründen elde edilen öşür miktarının belli olması çok abartılı bir sonucun çıkmasını engellemiştir. Üretilen hububat ile elde edilen öşür karşılaştırıldığında ürünlerden ortalama olarak 7 ila 5,9 arasında değişen guruş elde edilmiştir.

Çiftliklerde Tahıllardan Toplanan Öşür

Çiftliklerden Toplanan Tahılların Öşürleri

Çiftlikler	Tahıl Kile	Öşür Toplam	Tahıl Öşrü	%
Habiller (1)	1.010	397	295	16
Habiller (2)	200	248	204	11
Habiller (3)	150	194	146	8
Domurcalu	150	138	138	7
Kırık	540	547	464	25
Küçük Ünlü	650	680	600	33
Toplam	2.700	2.204	1.847	% 100

Çiftliklerde tahıllardan buğday, arpa, çavdar, alef ve çeltik yetiştirilmektedir. Toplam 2.204 guruş öşrün 1.847 guruş gibi büyük bir kısmı tahıllardan alınan öşür oluşturmaktadır. Toplam öşrün %33'lük gibi büyük bir kısmını Küçük Ünlü çiftliği vermekte olup 650 kile tahıldan 600 guruş öşür vermektedir. Kırık köyü tahıl kilesi düşük olmasına rağmen, tahıl üretimi yüksek olan Habiller (1) çiftliğinden daha yüksek öşür miktarına sahiptir. Kırık çiftliğinin 540 kile tahıldan verdiği öşür 586 guruştur.

Köylerden Toplanan Bağ Öşürü

Köyler	Bağ Dönüm	Üzüm Kile	Bağ Öşrü	%
Çeşme	39	24.430	570	4
Devletliağaç	58	37.400	940	6
Domurcalu	9	5.230	148	1
Don	4	22.360	584	4
Gaibler	128	82.440	2.058	13
Habiller	14	10.000	250	1
Hacı Baba	25	2.800	34	0
Hacılar	68	22.400	560	4
Hanlı Yenice	100	32.980	811	5
Kırık	14	6.200	155	1
Küçük Ünlü	73	29.000	750	5
Malkoçlar	22.5	18.340	450	3
Ocak	9	5.320	124	0
Ömer Obası	20	4.490	134	1
Sarı Danişmend	152	65.500	1.625	10
Süleyman Danişmend	38	26.900	694	4
Taşlık Şekbanı	131	60.600	1.540	10
Tatarlar	126	63.810	1.625	10
Tekürcelü	145	56.480	1.412	9
Yatur	55	37.000	935	6
Yumrukaya	28	7.320	201	1
Yünlüce	16	6.000	150	1
Toplam	1.311,50	627.000	15.750	% 100

Öşürünü sadece tahıldan veren ve başka bir üründen öşürü olmayan Domurcalu çiftliği, çiftlikler arasında en düşük öşüre sahip olan çiftliktir ve 150 kile tahıldan 138 guruş öşür vermiştir.

Nahiye'de bağcılık önemli geçim kaynaklarından biridir. Receb Mehmedî köyü haricindeki köylerde bağcılık yapılmaktadır. Köylerde ahaliye ait toplam 1311,5 dönüm bağ vardır ve elde edilen ürün 627.000 kile üzümdür. Üzümden 15.750 guruş öşür alınmıştır. Bir kile üzümden 4 guruş öşür alınmaktadır. Meselâ Süleyman Danişmend köyünde 200 kile üzümden alınan öşür miktarı 50 guruştur.[102] Bu durum bütün köylerde aynıdır.

Sarı Danişmend köyünde bağcılık diğer köylere göre fazla yapılıyorken elde edilen bağ geliri diğer köylere nazaran yüksek olan Gaibler köyü ilk sırada yer almaktadır. Gaibler köyünde 128 dönüm bağdan 82.440 kile üzüm elde edilmiştir ve verilen öşür miktarı 2.058 guruştur. Bağ öşrü yüksek olan ikinci köy Sarı Danişmend ve Tatarlar köyleridir. Sarı Danişmend köyünde 152 dönüm bağdan 65.500 kile üzüm elde edilmiştir ki verilen öşür 1.625 guruştur. Tatarlar köyünde ise 126 dönüm bağdan 63.810 kile üzüm elde edilmiş olup 1.625 guruş öşür verilmiştir. Üçüncü olarak öşür miktarının yüksek olduğu köy Taşlık Sekbanı köyüdür. Köyde 131 dönüm bağdan 60.600 kile üzüm elde edilmiştir ve 1.540 guruş öşür verilmiştir.

Bağ öşrünün en düşük olduğu köyler ise sırasıyla Hacı Baba, Ocak ve Ömer Obası köylerdir. Hacı Baba köyünde 25 dönüm bağdan 2.800 kile üzüm üretilmiştir. Bu üzümden toplanan öşür miktarı ise 34 guruştur. Ocak köyünde bağcılık gelişmemiştir. Buna rağmen Hacı Baba köyünden daha iyi verim alınmış ve 9 dönüm bağdan 5.320 kile üzüm elde edilmiştir. Köyde toplanan öşür miktarı ise 124 guruştur. Ömer Obası köyünde 20 dönüm bağdan elde edilen üzüm 4.490 kile olup toplanan öşür miktarı 134 guruştur.

Çiftliklerden Toplanan Bağ Öşürü

Çiftliklerde toplam 22 dönüm bağ vardır ve elde edilen üzüm 5.450 kiledir. Toplam üzümden verdikleri öşür ise 135 guruş olup en yüksek üzüm öşrüne sahip olan çiftlik Küçük Ünlü çiftliğidir. Bu çiftlikte 3.200 kile üzüm elde edilmiştir ve 80 guruş öşür verilmiştir. Bağ öşrü sıralamasında ikinci sırada yer alan Habiller (2) çiftliği 1.200 kile üzümden 30 guruş öşür vermiştir. Kırık ve Habiller (3) çiftliklerinde bağcılık çok fazla yapılmamaktadır.

---

[102] ML. VRD. TMT., *5755*, s. 3..

Çiftliklerden Toplanan Bağ Öşrü

Köy Adı	Bağ Dönüm	Üzüm Kile	Bağ Öşrü	%
Habiller (2)	3	1.200	30	22
Habiller (3)	1	400	10	7
Hanlı Yenice	5	Yok	Yok	0
Kırık	2	650	15	11
Küçük Ünlü	8	3.200	80	60
Ömer Obası	3	Yok	Yok	0
Toplam	22	5.450	135	% 100

Bir dönüm bağdan genellikle 40 kile üzüm elde edilmiştir. 400 kile üzümünden alınan öşür miktarı ise 10 guruştur. Ömer Obası ve Hanlı Yenice çiftliklerinde de bağ dönümleri bulunmaktadır. Ancak bu bağlar harap olmalı ki elde edilen bir ürün yoktur. Dolayısıyla bağların öşrü de bulunmamaktadır.

Köylerde Yağ Bitkilerinden Toplanan Öşür

Çöke'de yağ bitkisi olarak üretilen bitki susamdır. Köylerin genelinde ahâliye ait toplam 1.635 kile susam üretilmiştir. Bu üründen alınan öşür miktarı ise 2.577 guruştur. Susamdan bir kile başına alınan öşür miktarı köylere göre değişmekte olup bir kileye 34 guruş, 32 guruş, 8 guruş, 7 guruş da alınmaktadır. Bir köyde bir kileye 32 guruş alınırken aynı köyde bir kileye 7 guruş alındığı da olmuştur. Örneğin Yatur köyünde 10 kile susamdan alınan öşür miktarı bazı hanelerde 34 guruş, bazı hanelerde 8,5 guruştur. Ancak bir kileye 8,5 guruş alınırken susamdan bir senede alınacak miktar 34 guruş olarak belirtilmiştir. Bu bir senede alınacak miktar belirtilmesine rağmen niçin 8,5 guruş alındığı ise bilinmemektedir. Köylerdeki susamdan alınan öşür miktarındaki orantısızlık bu örnekten de anlaşılacağı üzere aynı köyde kile başına alınan öşürlerdeki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Susamın en çok üretildiği köy 410 kile ile Tekürcelü köyüdür ve susamdan alınan öşür miktarı 318 guruştur. Ancak susamdan en fazla öşrü olan köy Tatarlar köyüdür. 260 kile susamdan 806 guruş öşür toplanmıştır. Bunun nedeni Tatarlar köyünde bir kile susamdan 34 guruş öşür alınmasıdır. Öşür olarak bakıldığında Tatarlardan sonra susamdan en yüksek öşür toplanan köy, 120 kile üretimi olan Süleyman Danişmend köyüdür. Bu köyde susamdan 384 guruş öşür alınmıştır. Dikkat edilirse bu köyün de susam üretimi diğer köylere oranla düşüktür. Ancak alınan öşür

miktarı kile başına 32 guruş olması alınan öşrün de yüksek olmasını sağlamıştır. Üçüncü olarak öşür miktarı yüksek olan. köy Hatılı Yenice köyüdür. Köyde 250 kile susamdan 345 guruş öşür alınmıştır. Hacı Baba köyünde 320 kile susam üretilmiştir. Ancak alınan öşür miktarı oldukça düşüktür. 192 guruştur. Susam kile ve öşür miktarı en düşük olan köyler ise 10 kile üretimi olup 32 guruş öşür alınan Devletliağaç, 20 kile üretimi olup 51 guruş öşür alınan Taşlık Sekbanı ile 10 kile üretimi olup 33 guruş öşür alınan Kırık köyleridir. Kile ile öşür miktarlarını karşılaştırdığımızda bu köylerde şu özellik karşımıza çıkar. Devletliağaç susam üretiminde sonuncu sırada yer almış olsa da kile başına alınan öşür miktarı yüksektir. Kile başına alınan öşür miktarının en düşük olduğu köy ise 410 kile susam üretimi yapmış ve 318 guruş öşür vermiş olan Tekürcelü köyüdür. Çünkü bu köyde kile başına 7,7 gibi bir öşür aldığı görülmektedir.

Köylerde Susamdan Toplanan Öşür

Köy Adı	Susam Kile	Susam Öşür	%
Devletliağaç	10	32	1
Habiller	35	36	1
Hacı Baba	320	192	7
Hanlı Yenice	250	345	14
Kırık	10	33	1
Sül. Danişmend	120	384	16
Taşlık Sekbanı	20	51	2
Tatarlar	260	806	32
Tekürcelü	410	318	12
Yatur	150	244	9
Yünlüce	50	136	5
Toplam	1.635	2.577	% 100

Köylerde Sanayi Bitkilerinden Toplanan Öşür

Sanayi ürünlerinden keten ve duhan üretilmektedir. Keten, Devletliağaç köyünde 22 kile yetiştirilmektedir ve alınan öşür miktarı 106 guruştur. Duhan ise Tekürcelü köyünde 0,5 kile üretilmiş olup alınan öşür miktarı 15 guruştur. Yaygın üretimi olmayan bu ürünlerden ketenin bir kilesinden alınan öşür miktarı 4,8 guruştur. Nısf üretimi olan ketenden 2 guruş alınmıştır. Duhan ise ketenden daha düşük öşre sahiptir. Bir kile duhan başına 30 guruş öşür alınmıştır.

Çiftliklerde Yağ Bitkilerinden Toplanan Öşür

Dört çiftliğin toplam 65 kile susam üretimi vardır ve bundan 222 guruş öşür alınmıştır. Habiller (1) çiftliği 30 kile susamdan 102 guruş öşür vermiştir. Dikkat edilirse Habillerde bulunan çiftliklerde susamın daha yaygın üretiminin olduğu görülür bu çiftliğin dışında Kırık çiftliğinde 20 kile susamdan 68 guruş öşür alınmıştır. Çiftliklerde bir kile susamdan alınan öşür miktarı 34 guruştur.

Köyler	Susam Kile	Susam Öşür	%
Habiller (1)	30	102	46
Habiller (2)	5	18	8
Habiller (3)	10	34	15
Kırık	20	68	31
Toplam	65	222	% 100

Resimler

Çöke Nahiyesi'nde toplanan resimler içerisinde en çok toplanmış olan resim hiç şüphesiz ağnam resmi'dir. Toplam 19 köyden ağnam resmi toplanmasına karşılık 5 köyden toplanan kovan resminden alınan vergi miktarı ağnamdan yüksektir. Bostan ve esbab resimleri ise birkaç köyden toplanan resim'ler olup toplam vergiler içerisinde cüzi bir yeri işgal ederler. Köy ve çiftliklerin resim toplamları 3.333 guruştur. Bu toplamın 1.428 guruşu ağnamdan, 1.777 guruşu kovandan, 7 guruşu esbabtan, 121 guruşu bostandan oluşmaktadır. Resimler içerisinde çiftliklere ait sadece ağnam resmi vardır ve toplam ağnam resmi 532 guruştur. Bu yüzden ahaliden toplanan resim toplamı 2.801, çiftliklerden alınan resim toplamı ise 532 guruştur.

Şerî bir vergi olan ağnam resmi küçükbaş hayvanlardan toplanan bir vergi türüdür. Bu vergi iki hayvana bir akçe olarak alınmaktadır.[103] Toplam 23 köyü bulunan Çöke Nahiyesi'nde 19 köyün ağnam resminin olduğu tespit edilmiştir. Çöke'de 5 ağnamdan alınan resim 2 guruştur.

Toplam 3.573 baş ağnamdan 1.428 guruş ağnam resmi alınmıştır. Hanlı Yenice köyü ağnamdan alınan vergisinin en yüksek olduğu köydür. Çünkü bu köyde yetiştirilen hayvanlar arasında küçükbaş

[103] Mübahat Kütükoğlu, **XIX. Asır Ortalarında Tavas Kazası**, Milenyum Yayınları, İstanbul 2007, s. 173.

Köylerden Toplanan Ağnam, Kovan, Bostan ve Esbab Resimleri

Köyler	Ağnam Adedi	Ağnam Resmi	%	Kovan Resmi	%	Bostan Resmi	%	Esbab Resmi
Çeşme	5	2	0					
Devletliağaç	245	98	7	273	15			
Domurcalu	70	28	2					
Gaibler	423	169	12	678	38			
Habiller	58	23	2					
Hacı Baba	30	12	1					1
Hacılar	355	142	10					
Hanlı Yenice	908	363	25					6
Kırık	118	47	3					
Malkoçlar	180	72	5	123	7			
Ocak	173	69	5					
Receb Mehmedî	10	4	0					
Sarı Danişmend	130	52	4			52	44	
Süleyman Danişmend	60	24	2	100	6			
Tatarlar	375	150	11	603	34			
Tektürcelü	210	84	6			68	56	
Yatur	105	42	3					
Yumrukaya	68	27	2					
Yünlüce	50	20	1					
Toplam	3.573	1.428	% 100	1.777	% 100	120	% 100	7

olanlar geniş yer tutar ve köyün sahip olduğu küçükbaş hayvan varlığı diğer köylere oranla fazladır. Köyde 365 guruş ağnam resmi alınmıştır. İkinci olarak ağnam resminin yüksek olduğu köy 169 guruş ile Gaibler köyüdür. Gaibler köyünden sonra ağnam vergisinin yüksek olduğu köy Tatarlar köyü olup 150 guruş resim alınmıştır.

Ağnam vergisinin düşük olduğu köyler küçükbaş hayvancılığın da az yapıldığı köylerdir. Çeşme, Receb Mehmedî ve Hacı Baba köylerinde beş koyundan 2 öşür alınmak suretiyle ağnam vergisi

toplanmıştır. Çeşme en az ağnam vergisinin olduğu köydür ve toplam 2 guruş vergi vermiştir. Receb Mehmedî köyünden ise 4 guruş ağnam vergisi alınmıştır. Hacı Baba üçüncü en düşük ağnam vergisine sahip olan köydür ve alınan vergi miktarı 12 guruştur.

Çöke Nahiyesi'nde arı kovanları da bulunmakta ve bundan vergi alınmaktadır. Köylerden toplam 1.777 guruş kovan vergisi alınmıştır. Ancak köylerde kaç adet kovan olduğu kaydedilmemiştir. Gaibler köyü kovandan en çok vergi alınan köydür ve vergi miktarı 678 guruştur. Tatarlar köyü kovan vergisi en yüksek ikinci köydür ve 603 guruş vergi vermiştir. Bu iki köyden daha düşük kovan vergisine sahip olan köyler ise 100 guruş ile Süleyman Danişmend ve 123 guruş ile Malkoçlar, 273 guruş ile Devletliağaç köyleridir.

Esbab resmi Hanlı Yenice ve Hacı Baba köylerinde alınmıştır. Ne tür esbabtan vergi alındığına dair bir bilgi yoktur ve toplam 7 guruş esbab vergisi alınmıştır.

Köylerde bostan üretimi az olup sadece iki köyde yapılmaktadır. Tekürcelü ve Sarı Danişmend köylerinde bostan resmi alınmıştır. Ancak ne kadar dönüm bostan ekildiği yazılmamıştır. Bu yüzden dönüm başına ne kadar vergi alındığı bilinmemektedir. Bostan vergisi 120 guruştur. Bu toplamın 68 guruşu Tekürcelü köyünden, 52 guruşu da Sarı Danişmend köyünden alınmıştır.

Çiftliklerde Toplanan Ağnam Resmi

Köyler	Ağnam Adedi	Ağnam Resmi	%
Habiller (1)	470	495	93
Domurcalu	80	17	3
Kırık	80	20	4
Toplam	630	532	% 100

Üç çiftlikte yetiştirilen küçükbaş hayvanların toplam ağnam vergisi 532 guruştur ve bu toplamın 495 guruş gibi büyük bir oranı Habiller (1) çiftliğine aittir. Habiller'de bulunan diğer çiftliklerde ağnam yoktur. Kırık çiftliğinde sağmal ağnam ve boz koyun toplam 80 adettir. Bu çiftlikte beş koyundan alınan öşür miktarı 1,2 guruştur. Domurcalu çiftliğinde sağmal ağnam 80 adettir ve beş koyundan alınan öşür miktarı 1 guruşa kadar düşmüştür. Habiller (1) çiftliğinde ağnam çok sayıda yetiştirilmekte

ve gelir getiren hayvanlardan sağmal ağnam, kısır koyun ve kısır keçi bulunmaktadır. Toplam adetleri 470'tir. Bu durumda dahi bir koyun başına 1,2 guruş gibi bir verginin alındığı dikkati çeker. Köylerde beş ağnamdan alınan resim miktarı 2 guruş iken çiftliklerden alınan verginin yarı yarıya düşmüş olması köylerle çiftlikler arasında farklı uygulamaların olduğunu göstermektedir. Bu uygulamanın ağnam yetiştirebilecek çiftliklere teşvik amacıyla yapıldığı düşünebilir. Vergi-i Mahususa, değişik hububatlardan alınan öşür, ağnam ve diğer ürünlerden alınan resimlerin incelendiği bu bölümde öşür olarak alınan vergilerin çeşitliliği ve diğer vergilere nazaran yüksek olduğu görülmektedir. Öşürden sonra vergi-i mahsusa ve alınan resimler köylerin genel vergi tablosunu çıkarmaktadır.

SONUÇ

Çöke Nahiyesi Temettuât defterlerini esas alarak XIX. yüzyıl ortalarında Çöke Nahiyesi'nin sosyal ve ekonomik yapısının değerlendirildiği bu incelemenin sonuçlarını aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür.

Çöke Nahiyesi'nin demografik yapısı ele alınmış, köylere ait hane sayıları tespit edilerek kazanın toplam nüfus tahmini yapılmıştır. 1844-1845 yıllarında Çöke, Edirne Kazası'na bağlı nahiyelerden birisidir. Nahiyeye bağlı 23 adet köy olduğu, bu köylerde toplam 991 hanenin var olduğu ve 1.168 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir. Toplam hanenin 736 adedi Müslüman iken 255 adedi de Gayr-i Müslim'dir. Bu yüzden nahiyenin büyük bir kesimini Müslümanlar oluşturmaktadır. Nahiyede nüfusa dâhil edilmeyen dokuz adet çiftlik mevcuttur. Bu çiftlik sahiplerinin hepsi Müslümandır ve çiftlikler orta büyüklüktedir.

Çöke'de köylerin ekonomik ve sosyal yapısını belirleyen geçim kaynakları ve meslek gruplarına bakıldığında, nahiyenin büyük bir kısmının ziraatla uğraştığı görülmektedir. Defterlerden elde edilen verilere göre Çöke'de meslek itibariyle çoğunluk çiftçilikle uğraşmaktadır. Tarım işçiliğinin de gelişmiş olduğu nahiyede işçilik belli bir zümreye ait olmayıp Müslüman ve Gayr-i Müslimlerce yapıldığı görülebilmektedir. Ancak zanaat kollarının gelişmemiş olduğu Çöke'de var olan zanaat kollarının da daha çok Gayr-i Müslimlerce yapıldığını söylemek mümkündür. Nahiyenin ekonomik yapısını belirleyen iki ana unsur tarım ve hayvancılıktır. Gelir dağılımında ziraatçılık %83 ile en yüksek paya sahiptir. Bir diğer önemli gelir kaynağı olan hane reislerinin çalıştıkları mesleklerden elde ettikleri meslek gelirleri %9, hayvancılık gelirleri ise %5 oranındadır. Diğer gelirler olarak adlandırılan ve hane reislerinin ek gelir için çalışmış oldukları mesleklerden elde ettikleri gelirler ise %3 oranındadır. Meslek gelirleri içerisinde işçilerin, zanaatçıların, kamu, din ve askerî görevlilerinin gelirleri yer almaktadır. Hane reislerinin meslek dağılımından da anlaşıldığı üzere nahiyede ziraatçılık en önemli ekonomik faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Hane reislerinin meslekî dağılımında, ziraatçılık ve tarım işçiliği ile ilgili olan mesleklere sahip hane reisi sayısı, nahiye nüfus toplamının %84'ü oranındadır. Bu oranda nahiyenin toplam gelirinde bu iki grubun ne derece ağırlıklı olduğunu göstermektedir.

Nahiyenin toplam yıllık geliri 1.300 guruş olarak hesaplanmıştır. Nahiye toplam gelirinin üzerinde olan köy sayısı 12'dir. Yıllık geliri 1.300 guruşun altına düşen 3 köy bulunmakla beraber yıllık geliri 1.000 guruşun altında olan 6 köy vardır.

1844-1845 yıllarında Çöke Nahiyesi'nde 16.268 dönüm mezru tarlaya karşılık 6.671 dönüm gayr-i mezru tarla bulunmaktadır. Geneli çiftçilikle uğraşan köylerin hepsinde mezru tarla vardır. Gayr-i mezru tarla ise sadece 2 köyde yoktur. 16.268 dönüm mezru tarladan elde edilen gelir 1.863.117 guruştur. Bağcılığın da önemli geçim kaynaklarından biri olduğu Çöke'de bir köy haricinde 22 köyde bağ ziraatı yapılmaktadır. Toplam 1.333,5 dönüm bağdan elde edilen gelir 308.926 guruştur. Mezru tarla ve bağcılığın dışında gelir sağlayan başka toprak tasarruf şekillerinin de bulunduğu Çöke Nahiyesi'nde çok yoğun bir şekilde ekilmemelerine karşılık keten ve duhan tarlaları vardır. Bunun haricinde nahiyede hayvanları otlatmak için çayırların olduğu ve gelir sağlandığı da tespit edilmiştir. Çöke'de hane reisleri kendi tarlalarını ektikleri gibi başka hane reisleri ile de müşterek tarla ektikleri tespit edilen diğer bir unsurdur.

Nahiyede ziraî üretim yapılan alanlarda başlıca tahıl ve bağ ziraatı yapıldığı görülmektedir. 1844 yılında Çöke'de üretime ayrılan toprakların % 68'i mezru, %27'si gayri mezru, %5'i de bağ olarak ayrılmıştır. Bu oranlara bakıldığında bağcılığın çok da fazla gelişme göstermediği açıkça ortadadır. Ancak dönüm başına verimlilik en çok bağcılıkta dır. 1333,5 bağ dönümünden elde edilen ürün kilesi 633.090'dur. Mezru tarlalara ise tahıllar ekilmiştir. 16.268 dönüm mezru tarladan elde edilen ürünün kileleri şu şekildedir; 1.280.060 kile tahıldan, 1705 kile yağ bitkisi olan susamdan, 270 kile de keten ve tütünden elde edilmiştir. Buna göre toplam 1.282.035 kile ürün elde edilmiştir.

Çöke'de ziraat ve ziraat işçiliğinden sonra gelen en önemli gelir kaynağı olarak hayvancılık ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde, hayvancılıkla ilgili mesleklerden olan hane reislerinin geçimlerini sağlamak amacıyla ziraatla da uğraştıkları görülür. Genel anlamda hayvancılığın bir sektör haline gelmediği söylenebilir.

Nahiyede büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar yetiştirilmektedir. Toplam 8.576 adet küçükbaş hayvana karşılık 4.481 adet büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar, elde edilen hâsılat miktarına göre değerlendirildiğinde 773 adet büyükbaş hayvandan yılda 24.902 guruş, 6.476 adet küçükbaş hayvandan ise 45.213 guruş gelir elde edildiği verilerle sabittir.

Temettuât kayıtlarından elde edilen bilgilere göre Çöke Nahiyesi'ne bağlı köylerde çiftlik verileri de dâhil olmak üzere toplam 113.213 guruş vergi-i mahsusa, 116.810 guruş öşür toplanmıştır. Bu öşür toplamının 98.005 guruşu tahıllardan, 15.885 guruşu bağdan, 2.799 guruşu susamdan ve 121 guruşu ise sanayi bitkilerinden (keten ve tütün) alınan öşürlerden oluşmaktadır. Köylerde toplam 1.282.035 kile üründen alınan toplam öşür miktarı 116.810 guruştur. Nahiyede toplanan resim miktarı toplam 3.333 guruş olup bu resim toplamının 1.428 guruşu ağnamdan, 1.777 guruşu kovandan, 7 guruşu esbabtan, 121 guruşu bostandan oluşmaktadır.

Bu çalışmanın ana kaynağı olan Çöke Nahiyesi Temettuât Defteleri'nin incelenmesi sonucunda nahiyeye bağlı 23 adet köyün genel durumu hakkında ulaşılan sonuçlara göre; Çöke Nahiyesi merkezi tam anlamıyla bilinmeyen küçük bir yerleşim merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Maliye Varıdat-ı Temettuât Defterleri

TMT. 5714, TMT. 5715, TMT. 5716, TMT. 5719, TMT. 5720, TMT. 5721, TMT. 5724, TMT. 5727, TMT. 5730, TMT. 5740, TMT. 5742, TMT. 5747, TMT. 5751, 5753, TMT. 5755, TMT. 5757, TMT. 5758, TMT. 5759, TMT. 5760, TMT. 5761, TMT. 5762, TMT. 5764, TMT. 5767.

ML. VRD. TMT. nr. 233.

Yıllıklar

1967 Edirne İl Yıllığı, Dizerkanca Matbaası, İstanbul 1968.

Nüfus Sayımları

2000 Genel Nüfus Sayımı Edirne, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE. Matbaası, Ankara 2002.

2000 Genel Nüfus Sayımı Kırklareli, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE. Matbaası, Ankara 2002.

Sözlükler

SAMİ, Şemseddin, **Kâmûs-ı Türkî,** Enderun Kitapevi, İstanbul 1989.

PAKALIN, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-II- III, İstanbul 1993.

Tezler

ARSLAN, Ömer Faruk, **Temettuat Defterleri'ne Göre Havza'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1844-1845),** Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

YİĞİT, Ahmet, **XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası,** (Basımı yapılmamış Doktora Tezi) Muğla 1998.

Araştırma Eserleri

AKGÜNDÜZ, Ahmet-ÖZTÜRK, S., **Darende Temettuât Defterleri,** Es-Seyyid Hulusi Efendi Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.

AKTÜRE, Sevgi, 19. **yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti: Mekânsal Yapı Çözümlemesi,** Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Ankara 1978.

BARKAN, Ömer Lütfi, **Türkiye'de Toprak Meselesi, Toplu Eserler,** I, Gözlem Yayınları, İstanbul 1980.

ÇADIRCI, Musa, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

ÇAKIR, Coşkun, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

EROZ, Mehmet, **Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

EYÜPOĞLU, İsmet Zeki, **İslam Dininden Ayrılan Cerayanlar Nakşibendilik**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1998.

HAYTA- Necdet - ÜNAL, Uğur, **Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri**, Gazi Kitapevi, Ankara 2008.

GÖKBİLGİN, M. Tayyip, **XV. XVI. Aşırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler-Mukataalar**, Üçler Basımevi, İstanbul 1952.

GÖKBİLGİN, M. Tayyip **Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihân**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1957.

GÜRAN, Tevfik, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

GÜRAN, Tevfik, **Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

KARAL, Enver, Ziya, **Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı, 1831**, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 1997.

KARPAT, Kemal, H. **Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri**, (Çev. Bahar Tırnakçı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., **XIX. Asır Ortalarında Tavas Kazası**, Elif Kitapevi, İstanbul 2007.

ÖZÇELİK, Selahattin, **XIX. Yüzyıl Ortalarında Acıpayam ve Çevresi**, Fakülte Kitapevi, İsparta 2005.

ÖZÇELİK, Selahattin, **XIX. Yüzyılda Honaz Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat**, Fakülte Kitapevi, İsparta 2005.

PALAIRET, Michael, **Balkan Ekonomileri 1800-1914**, (Çev. Ayşe Edirne), Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000.

PEREMECİ, Osman, Nuri, **Edirne Tarihi**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939.

SARICAOĞLU, Mehmet Esat, **Mali Tarih Açısından Osmanlı Devletinde Merkez Taşra İlişkileri (II. Mahmut Döneminde Edirne Örneği)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

SHAW, Stanford J. - KURAL, Ezel, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, II., E Yayınları, İstanbul 1993.

ŞENER, Abdullatif, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990.

Makaleler

ADIYEKE, Nuri, "Temettuât Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 11, Ankara 2000, s. 769-807.

BAKTIR, Mustafa, "Hatip", **DİA.**, XVIII, İstanbul 1998, s. 425-428.

ÇADIRCI, Musa, "Tanzimat", **Osmanlı**, V, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 1993, s. 183-198.

DEMİR, İsmet, "Temettü Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri", **Osmanlı**, VI., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 315-321.

EMECEN, Feridun, "Edirne", **DİA.**, X, İstanbul 1994, s. 425-426.

EMECEN, Feridun, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", **Osmanlı**, IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 91-97.

GÖYÜNÇ, Nejat, " Hâne" **DİA.**, V, İstanbul 1997, s. 552.

GÖYÜNÇ, Nejat, "Hane Deyimi Hakkında", **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, S.32, İstanbul 1979, s.331-348.

HEYET, "Edirne", **Yurt Ansiklopedisi**, IV, Anadolu Yayınları, s. 2351-2473.

HEYET, "Edirne", **Yeni Türkiye Ansiklopedisi**, II, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 749-752.

HEYET, "Edirne", **Türk Ansiklopedisi**, XIV, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlan, Ankara 1966, s.336-354.

İNALCIK, Halil, "Edirne'nin Fethi", **Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1965, s.137-160.

KÖPRÜLÜ, Fuat, "Çavuş", **DİA.**, VIII, İstanbul 1993, s. 236-238.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., "Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", **Belleten**, LIX, S. 225, (Ağustos 1995), Türk Tarih Kurumu Yayınlan, Ankara 1995, s. 395-413.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa", **Belleten**, C. LXIII, S.238, Ankara 1999, s. 755-773.

ÖZTÜRK, Said, "Temettuat Tahrirleri", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, S. 4-5, Istanbul 2000, s. 537-591.

ULUDAĞ, Süleyman, "Dede", **DİA**, IX, İstanbul 1994, s. 76. YAZICI, Tahsin, "Derviş", **DİA**, IX, İstanbul 1994, s. 188-189

E K L E R

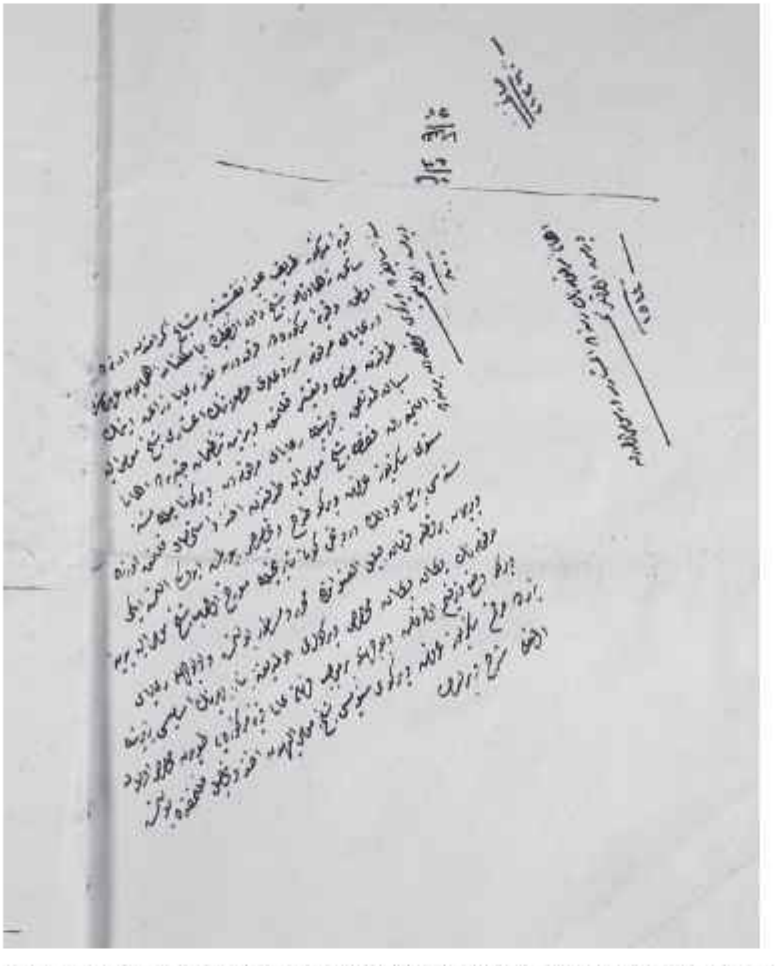

Ek-1. Hacı Baba Köyün'de Şeyh Davut Efendi'ye Gönderilen Fermana Dair Defterdeki Kısım Transkripsiyonu

Karye-i mezkur Tarikeye-yi Aliye-i Nakşibendiye meşaî kiramından Edirne'de sakin zehadetlü Şeyh Davud Efendi'nin ba-mülk nâme-i hümayun uhdesinde olmak ve karye-i mezkurden kırk dört nefer reaya ziraat itmek ve reaya-yı merkum mezruaları hasılatının aşarı Şeyh Davud mümaileyh tarafından —— tasir kılınmak ve Bidayet-i Tanzimat-ı Hayriye'den ahali şayan? tutulmak cihetiyle reaya-yı merkumdan virgü namıyla resm alınmayarak fakat Şeyh mümaileyh tarafından ahs ve ihtihsal kılınmak üzere senevi sekiz yüz guruş virgü tahsis buyrulmuş idüğü altmış iki senesi Rebiyyül evvelin dördüncü günü tarihiyle müverrih Şeyh mümaileyh yedine

virilen bir kıta Ferman-ı Celilül unvanda muharrer ve mestur bulunmuş ve ol veçhile reaya-yı merkumenin yegane mahsus virgüleri olmadığından binayen beherin esamisi birbirüne virgü vaz-ı terkim olunamamış ve bu cihetle ber-i muceb Ferman-ı Âli karye-i mezbureye toptan muhassıs olan zirde merkum sekiz yüz guruş virgü-yü seneviyesi Şeyh mümaileyhten ahz ve tahsil kılınmakta bulunmuş olmağın şerh verildi.

Senevi sabıkta virgü-yü mahsusadan bir senede virmiş olduğu 800 guruş

Ahali merkumun bir senede aşar ve rusumu olarak bir senede virmiş olduğu 1544 guruş

Hane 26

Nüfus 57

Temettüsü 21360

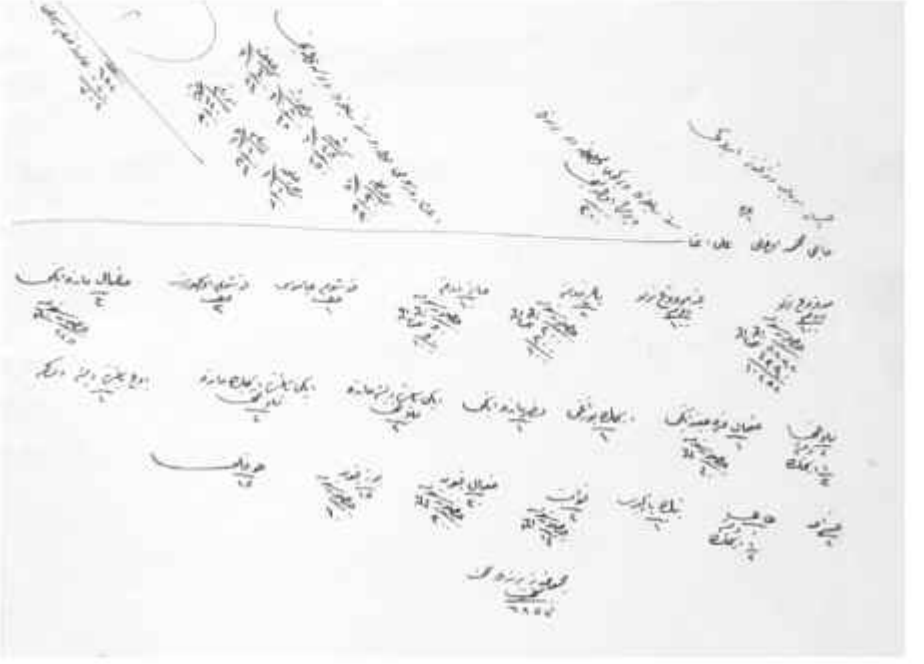

Ek-2. 5751 Numaralı Temettuât Defterinin İlk Hanesinde Yer Alan Bilgilerin Transkripsiyonu

Hane 1 Numro 1

Hacı Mehmed Oğlu Ali Ağa

Erbab-ı Ziraatdan İdiki

Sene-i sabıkda virgü-i mahsusadan bir senede virmiş olduğu 200

Aşar rusumu olarak bir sene-i sabıkda virmiş olduğu

Hınta 30 kile 13 guruş bedel-i kile 390 guruş

Şair 25 kile 6 guruş bedel-i kile 150 guruş

Çavdar 8 kile 6 guruş bedel-i kile 48 guruş

Alaf 4 kile 6 guruş bedel-i kile 24 guruş

Burçak 1 kile 6 guruş bedel-i kile 6 guruş

Sisam 1 kile 34 guruş bedel-i kile 34 guruş

Üzüm 120 kile 10 guruş bedel-i kile 30 guruş Yekûn 682+ Aded-i ağnam rusumu 20=702 Mezru tarla dönüm 100 Hâsılat-ı seneviyesi (1260) 5868, (1261) 4390 Yekûn 10258

Gayr-i mezru tarla dönüm 100

Bağ dönüm 8 Hâsılat-ı seneviyesi (1260) 300, (1261)300 Yekûn 600

Çayır dönüm 10 Hâsılat-ı seneviyesi (1260) 50, (1261) 50 Yekûn 100

Koşum camusu re's 1

Koşum öküzü re's 3

Sağmal Manda İneği re's 3 Hâsılat-ı seneviyesi (1260) 225

Malağı re's 2 dişi, 1 erkek Yekûn 3

Sağmal karasığır ineği re's 1 Hâsılat-ı seneviyesi (1261) 40

Erkek buzağı re's 1

Kısır manda ineği re's 1

İki yaşında dişi manda malağı re's 2

İki yaşında erkek manda malağı re's 2

Üç yaşında dişi düğe re's 1

Kısrak re's 2

Tay re's dişi 1, Erkek 1 Yekûn 2

Binek bargiri re's 1

Kovan re's hâsılat-ı seneviyesi (1261) 14

Sağmal koyun re's 30 Hâsılat-ı seneviyesi (1261) 300

Boz koyun re's 15 Hâsılat-ı seneviyesi 30

Toklu re's 15

Mecmûandan bir senede temettü yekûn 6857